

Draft strategického rámce

Česká republika 2030

Příloha 2: Analýza rozvoje

30. listopadu 2016

Analýza rozvoje slouží jako podklad ke Klíčovým oblastem. Tvoří datové a argumentační cesty, které vedly k formulování textu Klíčových oblastí a určení Strategických cílů. Vznik Analýzy rozvoje předcházeli chronologicky vzniku Klíčových oblastí. Analýza rozvoje je rozdělena analogicky s návrhovou částí do šesti Klíčových oblastí. Hlavní závěry Analýzy rozvoje jsou shrnuty ve SWOT, která předchází Klíčovým oblastem ve strategickém dokumentu

Vnější kontext rozvoje České republiky byl zohledněn v podobě analyzování dopadů tzv. Globálních megatrendů. Na základě analýzy v odborné literatuře popsanych megatrendů relevantních pro rozvoj České republiky byl rozpracován dopad megatrendů na sebe navzájem a následně určeno možného dopadu na úroveň Strategických cílů dokumentu. Cílem bylo větší zohlednění dopadů vnějšího dění než v předcházejícím Strategickém rámci udržitelného rozvoje.

Obsah

Seznam grafů	3
Seznam tabulek	5
Seznam obrázků	5
Seznam zkratek	6
Lidé a společnost	9
Hospodářský model	36
Odolné ekosystémy	52
Obce a regiony	69
Globální rozvoj	88
Dobré vládnutí	95
Vnější kontext rozvoje České republiky	107
Seznam literatury	114

Seznam grafů

Graf 1.1 Po růstu nezaměstnanosti v ČR v době (dvouvrcholové) hospodářské krize v letech 2009–2013 nyní nezaměstnanost klesá. Dlouhodobá nezaměstnanost (červeně) však klesá pomaleji než ta celková (modře). Zdroj: Eurostat.	14
Graf 1.2 Roční hrubé peněžní příjmy na osobu desetiny domácností s nejvyššími (červeně) a desetiny domácností s nejnižšími (modře) příjmy (v Kč). Zdroj: D. Dubská, ČSÚ.	25
Graf 1.3 Převýšení horního příjmového decilu nad dolním příjmovým decilem (hrubé a čisté příjmy, vývoj 1989–2014). Zdroj: D. Dubská, ČSÚ.	25
Graf 2.1 Hrubý domácí produkt, hrubý národní důchod a jejich rozdíl jako procento HDP [miliardy Kč v běžných cenách]. Zdroj: Databáze AMECO.	37
Graf 2.2 Relativní ekonomická úroveň. [V běžných cenách podle parity kupní síly na osobu, EU28 = 100 %]. Zdroj: Databáze AMECO, vlastní výpočty.	37
Graf 2.3 Hodnota přímých zahraničních investic v ČR a její přírůstek. Zdroj: Databáze ČNB, vlastní výpočet.	38
Graf 2.4 Skladba hrubé přidané hodnoty (ve stálých cenách dle deflátoru) podle vlastnictví. Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty.	39
Graf 2.5 Bilance primárních důchodů podle typu důchodu v roce 2015. Záporné číslo značí odtok do zahraničí, výsledná čísla jsou dílčí bilanci (net). Zdroj: Databáze ARAD, ČNB.	39
Graf 2.6 Růst a srovnání produktivity práce. Zdroj: AMECO.	40
Graf 2.7 Odvětvová struktura hrubé přidané hodnoty dle stálých cen mezi lety 1995 až 2014. Zdroj: ČSÚ – http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.makroek_prod	40
Graf 2.8 Struktura podniků podle počtu zaměstnanců v ČR a srovnání s průměrem EU28 (2013). Zdroj: Eurostat.	41
Graf 2.9 Financování VaV (ukazatel GERD) v ČR a v intra-EU28 srovnání. Zdroj: Databáze Eurostatu.	42
Graf 2.10 Hodnocení výstupů a struktury VaV v ČR. Zdroje: viz poznámky pod čarou.	43
Graf 2.11 Orientační srovnání materiálové produktivity zemí EU, HDP v paritě kupní síly/DMC [€ (PPS)/kg]. Zdroj: Eurostat - Resource productivity [env_ac_rp].	44
Graf 2.12 Materiálová produktivita ČR, index (rok 2000 = 100). Zdroj: Eurostat – Resource productivity [env_ac_rp].	44
Graf 2.13 Energetická náročnost produkce jednoho eura HPH v členských státech EU28 [MJ/€] v roce 2013. Čísla s procenty pod vodorovnou osou ukazují podíl průmyslu na HPH v dané zemi. Země jsou seřazeny sestupně podle podílu průmyslu na HPH.	45
Graf 2.14 Vývoj objemu emisí a náročnosti české ekonomiky na emise skleníkových plynů. Zdroj: Eurostat.	46
Graf 2.15 Indikátory fiskální udržitelnosti. Čím nižší hodnota, tím vyšší udržitelnost. Zdroje: Sustainability Report 2009, Fiscal Sustainability Report 2012 a 2015.	48
Graf 2.16 Průměrná efektivní daňová sazba, srovnání v EU28. Zdroj: Evropská komise.	49
Graf 2.17 Sdružená daňová kvóta vyjádřená jako podíl na HDP. Zdroj: AMECO.	50
Graf 2.18 Rozložení daňové zátěže podle ekonomické funkce [% podíl na celkovém zdanění]. Zdroj: Eurostat.	50
Graf 2.19 Čas v hodinách potřebný k přípravě a podání daňového přiznání pro typickou středně velkou firmu (2016). Zdroj: Světová banka a PwC.	51
Graf 3.1 Podíl zemědělské půdy celkem (ZPF), orné půdy a trvalých travních porostů na celkovém území [%], 2013. Zdroj: Eurostat.	53
Graf 3.2 Stav druhů ČR podle červených seznamů. Čísla udávají počet druhů v dané kategorii. Zdroj: AOPK ČR 2010.	56
Graf 3.3 Indikátor běžných druhů ptáků podle jednotlivých typů prostředí, ČR, 1982–2014. Zdroj: Česká společnost ornitologická – Jednotný program sčítání ptáků. In: Situační zpráva ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje ČR. Úřad vlády ČR – Rada vlády pro udržitelný rozvoj, Praha 2016.	58
Graf 3.4 Stav evropsky významných druhů živočichů a rostlin v EU25 dle taxonomických skupin [%], 2007–2012. Zdroj: EEA, ETC/BD.	59
Graf 3.5 Vývoj indikátoru běžných druhů ptáků zemědělské krajiny, indikátoru běžných lesních druhů ptáků a celkového indikátoru všech běžných druhů ptáků v Evropě, 1990–2012. Zdroj: EEA.	59

Graf 3.6 Vývoj indikátoru lučních motýlů v Evropě, 1990–2011. Zdroj: EEA.	60
Graf 3.7 Odběry povrchových a podzemních vod jednotlivými sektory v ČR [mil. m ³], 2003–2014. Zdroj: MZe, Povodí, s. p., VÚV T. G. M., v. v. i., ČSÚ.	61
Graf 3.8 Spotřeba minerálních hnojiv (N, P ₂ O ₅ , K ₂ O) [kg.ha ⁻¹ obhospodařované zemědělské půdy], 2013. Zdroj: Eurostat, konečná data.	66
Graf 3.9 Vývoj celkové atmosférické depozice síry, dusíku a vodíkových iontů v ČR [tis. t], 2001–2014. Zdroj: ČHMÚ.	67
Graf 3.10 Rekonstruovaná přirozená a současná skladba lesů v ČR [%], 2014. Zdroj: ÚHÚL.	68
Graf 4.1 Výsledky regionů České republiky v oblastech kvality života ve srovnání s regiony OECD. Zdroj: OECD.	75
Graf 4.2 Míry nezaměstnanosti dle dosaženého vzdělání v různých krajích, 2014 (graf III.B.2 uvedený v Situační zprávě ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje ČR z roku 2016 na str. 107). Zdroj: ČSÚ.	77
Graf 4.4 Možnosti občanů ovlivňovat veřejnou sféru v časovém srovnání (v %). Zdroj: Zájem politiků o občany a možnosti občanů ovlivnit veřejnou sféru – únor 2016, CVVM.	81

Seznam tabulek

Tabulka 2.1 Základní statistika materiálového hospodářství, údaje v tunách. Zdroj: ČSÚ.	44
Tabulka 4.1 Počty obcí v ČR. Zdroj: Malý lexikon obcí České republiky 2015, zdroj: ČSÚ	69
Tabulka 4.2 Srovnání podílu dokončených budov dle energetických tříd a nákladů na ně v letech 2010–2015. Zdroj: ČSÚ.	86

Seznam obrázků

Obrázek 3.1 Potenciální ohroženost zemědělské půdy vodní erozí (G) vyjádřená dlouhodobým průměrným smyvem půdy. Zdroj: Výzkumný ústav meliorací a ochrany půd, v. v. i.	65
Obrázek 4.1 Typologie území České republiky. Zdroj: MMR.	70
Obrázek 4.2 Vývoj podílu na populaci České republiky mezi roky 2001 a 2011. Zdroj: MAIER, K.; FRANKE, D. (2015) Trendy prostorové sociálně-ekonomické polarizace v Česku 2001–2011, Sociologický časopis 1/2015, s. 103.	71
Obrázek 4.3 Dojíždka do zaměstnání a do škol. Zdroj: Dojíždka do zaměstnání a do škol podle Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Dojíždkové proudy. ČSÚ 2014... ..	73
Obrázek 4.4 Vyznačení oblastí s překročenými imisními limity (=LV) pro ochranu lidského zdraví (bez zahrnutí troposférického ozonu), 2014.	79

Seznam zkratk

A2030	Agenda 2030
AMECO	makroekonomická databáze DG EK
AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
BERD	výdaje podniků na výzkum a vývoj (Business Enterprise Research & Development Expenditure)
CENIA	Česká informační agentura životního prostředí
CLLD	komunitně vedený místní rozvoj
CLLD-U	komunitně vedený místní rozvoj měst
CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
ČHMÚ	Český hydrometeorologický ústav
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČR 2030	Strategický rámec Česká republika 2030
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
ČSÚ	Český statistický úřad
DG	Generální ředitelství (directorate general) pro ekonomické a finanční záležitosti Evropské komise
DOI	digitální objekty
DPFO	daň z příjmu fyzických osob
DPPO	daň z příjmu právnických osob
ECOSOC	Ekonomická a sociální rada OSN
EEA	Evropská agentura pro životní prostředí (European Environmental Agency)
EIA	posuzování vlivů záměrů na životní prostředí (Environmental Impact Assessment)
EK	Evropská komise
EMAS	Eco Management and Audit Scheme
EMS	systém environmentálního managementu
ERIH	Evropská cesta průmyslového dědictví (European Route of Industrial Heritage)
ERÚ	Energetický regulační úřad
ESCS	index sociálního, ekonomického a kulturního statusu (Economic Social and Cultural Status)
ESIF	Evropské strukturální a investiční fondy (European Structural and Investment funds)
ETC/BD	European Topic Centre on Biological Diversity
EU	Evropská unie
FDI	přímé zahraniční investice (Foreign Direct Investment), viz PZI

GERD	hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum (Gross Domestic Expenditure on R&D)
GFC	Zelený klimatický fond (Green Climate Fund)
GHG	skleníkové plyny (Greenhouse Gas)
HDP	hrubý domácí produkt
HIA	posuzování dopadů na zdraví (Health Impact Assessment)
HND	hrubý národní důchod
HPH	hrubá přidaná hodnota
HZS	Hasičský záchranný sbor
ICLEI	globální síť měst usilujících o udržitelnost
ICT	informační a komunikační technologie (Information and Communication Technology)
IGO	mezinárodní organizace (Inter-Governmental Organization)
KO	klíčová oblast
LPIS	Veřejný registr půdy (Land parcel identification system)
MA21	Místní Agenda 21
MAS	místní akční skupiny
MDGs	rozvojové cíle tisíciletí (Millennium Development Goals)
MOP	Mezinárodní organizace práce
MSP	malé a střední podniky
MZe	Ministerstvo zemědělství ČR
NGO	nevládní organizace (Non-Governmental Organizations)
NNO	nevládní neziskové organizace (NGOs - non governmental organisations)
NPM	New Public Management
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (Organization for Economic Cooperation and Development)
ORP	obce s rozšířenou působností
OSN	Organizace spojených národů
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
OUR ÚV ČR	Oddělení pro udržitelný rozvoj Úřadu vlády ČR
OZE	obnovitelné zdroje energie
OZP	osoby se zdravotním postižením
p. b.	procentní bod
PCT	smlouvy o patentové spolupráci
PISA	program pro mezinárodní hodnocení studentů (Programme for International Student Assessment)
PřF UK	Přírodovědná fakulta Univerzity Karlovy
PSP ČR	Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
PZI	přímé zahraniční investice

RHSD	Rada hospodářské a sociální dohody ČR
RIA	hodnocení dopadu regulace (Regulatory Impact Assessment/Analysis)
RKS	regionální koordinační skupina
RVUR	Rada vlády pro udržitelný rozvoj
s. p.	státní podnik
SDGs	cíle udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals)
SDK	složená daňová kvóta
SEA	posuzování vlivu koncepcí na životní prostředí (Strategic Environmental Assessment)
SILC	statistiky příjmů a životních podmínek (Statistics on Income and Living Conditions)
SLDB	sčítání lidu, domů a bytů
SRUR	Strategický rámec udržitelného rozvoje
TEEB	The Economics of Ecosystems and Biodiversity
TIA	hodnocení vlivů na dopravu (Traffic Impact Assessment); v ČR ještě není zavedeno
ÚHÚL	Ústav pro hospodářskou úpravu lesů
UK NEA UK	National Ecosystem Assessment
ÚV ČR	Úřad vlády ČR
ÚZEI	Ústav zemědělské ekonomiky a informací
v. v. i.	veřejná výzkumná instituce
VaV	věda a výzkum
VÚMOP	Výzkumný ústav meliorací a ochrany půd
VÚV T.G.M.	Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka

1 Lidé a společnost

Důstojná práce jako
předpoklad životní
spokojenosti

801. V subjektivně vnímané životní pohodě obyvatel (*well-being*) se ČR v rámci EU nachází na mírně podprůměrné pozici.¹ Nejvyšší hodnoty uvádějí obyvatelé severovýchodních států a Rakouska. Průzkum ukazuje pozitivní korelaci mimo jiné mezi výší příjmu a (ne)zaměstnaností respondenta a jeho životní pohodou. Také vývoj spokojenosti s životem měřený příslušným indexem CVVM naznačuje souvislost mimo jiné s vývojem nezaměstnanosti – od roku 2013 index spokojenosti obyvatel ČR stále roste.²

Češi žijící v zahraničí

802. V ČR ovšem panuje dlouhodobý trend odchodů do zahraničí, ročně odejde v průměru 15 tisíc lidí (mezi lety 1993–2010 emigrovalo 272 tisíc Čechů)³. V roce 2010 žilo v zahraničí kolem 220 tisíc českých občanů (toto číslo je souhrnem počtu Čechů ve 42 rozvinutých zemích; kdyby existovaly údaje o migraci ve všech zemích světa, bylo by zcela jistě vyšší). Značnou část z nich tvoří vysoce kvalifikovaní pracovníci a pracovnice. Podle ČSÚ se v průměru vrací méně než 2 tisíce Čechů ročně.

I přes kladnou bilanci
migrace patří ČR
k mezinárodnímu
podprůměru

803. I tak se však ČR v období po roce 1989 změnila ze země typicky vysílající na zemi přijímající, tj. s čistým přírůstkem populace způsobeným imigrací. Vzhledem ke zlepšujícím se socio-ekonomickým podmínkám v ČR, demografickému vývoji a změně klimatu v typicky vysílajících zemích, prohlubujícím se procesu globalizace, zlepšování technologií a klesajícím nákladům na dopravu lze předpokládat, že migrační tlak do ČR bude na vzestupu. V roce 2013 přicestovalo do ČR celkem kolem 30 tisíc cizinců (*flow*).⁴ V téže roce žilo na území ČR téměř 442 tisíc cizinců, tzn. že 4,2 % populace ČR se narodilo mimo ČR, konkrétně 2,5 % v zemích mimo EU a 1,7 % v zemích EU28. Z pohledu ostatních vyspělých zemí je to velmi nízké procento. Pod 5 % cizinců v populaci se mezi zeměmi OECD nachází také v Polsku, Portugalsku, Jižní Koreji, Finsku, Japonsku, Maďarsku a Slovensku, zatímco v tradičních migračních zemích jako Austrálii, Novém Zélandu, Švýcarsku a Kanadě pochází přes 20 % obyvatel z jiných zemí původu. Většina ostatních vyspělých zemí se řadí mezi tyto dva extrémní. K nejvýznamnějším zemím původu cizinců žijících v ČR patří Ukrajina (105 tis.), Slovensko (90 tis.), Vietnam (57 tis.), Rusko (33 tis.),

¹ EUROSTAT (2013), *Quality of life in Europe – facts and views – overall life satisfaction*. Průzkum provedený v roce 2013. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Quality_of_life_in_Europe_-_facts_and_views_-_overall_life_satisfaction. Viz též související analýza *Životní pohoda českých obyvatel*, ČSÚ 2014. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/zivotni-pohoda-ceskych-obyvatel-2013-9o3rqgacqy>.

² Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM), Sociologický ústav AV ČR, v. v. i. Dle výzkumu *Naše společnost, v16-04*, duben 2016. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/spokojenost-s-zivotem-duben-2016>.

³ Kalkulace s využitím dat ADSEŔA, A.; PYTLIKOVÁ, M. (2015): *The Role of Language in Shaping International Migration*. *Economic Journal*, Vol. 125, Issue 586, pp. F49-F81.

⁴ ČSÚ H.14 Zahraniční stěhování podle státního občanství, pohlaví a věkových skupin – přistěhovalí.

Polsko (19 tis.), Německo (18 tis.), Bulharsko (9 tis.) a Spojené státy americké (7 tis.).⁵

Narůstá národnostní
rozmanitost posilováním
ukrajinské, vietnamské
a ruské menšiny

804. Dochází k nárůstu diverzity národnostního složení obyvatel, který je způsoben přirozenou migrací a posilujícím významem pracovní imigrace. Ta vede k přírůstku obyvatel, ale také k nárůstu podílu národnostních menšin v ČR. Přesto ČR dle posledního sčítání v roce 2011 zůstává nadále národnostně homogenním státem. K jiné než české, moravské či slezské národnosti se přihlásila přibližně 4 % obyvatel ČR. Nejpočetnější deklarovanou nečeskou národností je slovenská, následovaná polskou, ukrajinskou, vietnamskou, německou, ruskou, romskou a maďarskou. Mezi lety 2001–2011 došlo k nárůstu počtu obyvatel ukrajinské národnosti (z 0,2 na 0,5 % podílu obyvatel ČR), dále vietnamské (z 0,2 % na 0,3 %) a ruské (z 0,1 % na 0,2 %).⁶

Naprostá většina Ukrajinců,
Vietnamců a Rusů je
v produktivním věku

805. Obyvatelé ukrajinské, vietnamské i ruské národnosti nejsou z drtivé většiny občany ČR.⁷ Věková struktura těchto národností ukazuje, že se mezi nimi nachází vysoký podíl lidí v produktivním věku (ve věkové skupině 15–64 let je to 81,4–89,1 %, od roku 2001 navíc došlo k nárůstu) v porovnání s dalšími národnostmi ČR (Češi 68,5 %). V úrovni dosaženého formálního vzdělání patří Rusové v ČR k nadprůměru (42,7 % obyvatel ruské národnosti má vysokoškolské vzdělání), Ukrajinci vykazují průměrné hodnoty, naopak téměř polovina Vietnamců má pouze základní vzdělání (43,5 % z nich, přičemž od roku 2001 došlo k nárůstu). Pro obyvatele tří výše zmíněných národností je společným jmenovatelem nadprůměrný podíl nejen lidí v produktivním věku, ale i zaměstnaných.⁸ Zatímco Ukrajinci nejvíce pracují v sekundéru (průmyslu a stavebnictví), Vietnamci a Rusové v terciéru (službách – maloobchod a velkoobchod). Většina obyvatel vietnamské národnosti pak pracuje jako OSVČ, čímž se výrazně vymykají celostátnímu průměru. Nezanedbatelná část Rusů je pak zaměstnavateli.⁹

Největší koncentrace cizinců
je ve velkých městech

806. Nejvyšší počet obyvatel ČR zmíněných národností žije v Praze. Významná koncentrace Vietnamců je však také v Karlovarském a Ústeckém kraji, Ukrajinců a Rusů pak v kraji Středočeském. Co se týče velikosti obcí, v nichž převážně žijí, mírná většina Ukrajinců (53,2 %) i Rusů (u nich dokonce až 59,3 %) žije ve městech nad 100 tisíc obyvatel. U obyvatel vietnamské národnosti nejsou údaje tak jednoznačné, přesto více než třetina (35,1 %) z celkového počtu Vietnamců v ČR žije také ve městech nad 100 tisíc obyvatel, přičemž obdobná část žije v obcích do 20

⁵ ČSÚ T14 Cizinci podle kategorií pobytu, pohlaví a občanství k 31. 12. 2013.

⁶ Analýza ČSÚ, Národnostní struktura obyvatel, 30. 6. 2014. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf>.

⁷ Narozdíl od obyvatel slovenské národnosti, kteří jsou z téměř 2/3 občany ČR, nikoli Slovanka.

⁸ Nejvyšší počty vykazovali obyvatelé ukrajinské národnosti (61,6 %).

⁹ Analýza ČSÚ, Národnostní struktura obyvatel, 30. 6. 2014. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf>.

tisíc obyvatel. Nejvyšší podíl (2,4 %) z celkového počtu obyvatel vykazují Vietnamci v okrese Cheb v Karlovarském kraji.¹⁰

Prohlubující se
individualizace společnosti
a fragmentarizace původních
komunit

807. Celkově můžeme sledovat postupnou *fragmentarizaci* společnosti. Dochází k nárůstu individualizace ve všech sférách společnosti, nejvýrazněji pak v pracovním životě. V důsledku rozvolňování pracovních vztahů, kdy roste význam nových flexibilnějších forem práce, se zaměstnanci stále méně setkávají. Vzdělávací systém tak zůstává posledním místem socializace s univerzálním záběrem – „svorníkem“ soudržnosti společnosti. Obecně jsme však svědky nárůstu společenské pestrosti jako takové. Příkladem je rozmanitost životních stylů, ve větší míře se objevují jejich různé alternativní formy, jejichž nositelé také vytvářejí svébytné komunity. Kromě toho vznikají lokální mikroekonomické systémy s ambicí energetické, potravinové a jiné soběstačnosti.

Atomizace společnosti v
důsledku nárůstu online
komunikace

808. Masové rozšíření internetu otevírá velké možnosti získávání i šíření informací ve vzdělávání. Vzdělávací systém však zatím není v dostatečné míře schopen posilovat specifickou mediální a vizuální vzdělanost, která je nezbytná pro zajištění odolnosti společnosti vůči protidemokratickým tendencím. S nástupem internetu jako hlavního komunikačního média lidé čerpají informace a formují své názory spíše prostřednictvím decentralizovaných skupin na sociálních sítích než prostřednictvím centrálních masmédií. Tvoří se tak uzavřené online komunity, které fungují jako „homogenní a polarizované komory ozvěn“ vytvářející „konfirmační zkreslení“ (*confirmation bias* – tendence interpretovat určitý nový důkaz především jako potvrzení správnosti dosavadního přesvědčení)¹¹ a stojí tak mimo celospolečenskou debatu, čímž jsou velice obtížným objektem centrální politické komunikace.

Nárůst imigrace lze očekávat
nejen kvůli populační explozi
mimoevropských zemí

809. Demografický vývoj a projekce světové populace naznačují výrazné změny ve světovém rozdělení. Konkrétně se očekává rapidní nárůst populace v nejméně rozvinutých regionech světa Afriky a Blízkého východu díky vysoké míře fertility (plodnosti) a prodlužování střední délky života. Na druhé straně se však očekává úbytek populace v rozvinutých zemích Evropy kvůli fenoménu nízké fertility a stárnutí populace. Do roku 2050 se sníží populace Evropy o 4,29 %, zatímco populace Afriky se zvýší o 108,87 %.¹² V souvislosti s těmito demografickými trendy stárnutí populací v Evropě a rychle rostoucí populace v sousedícím regionu Afriky a Blízkého východu se může stát velkou výzvou rostoucí počet migrantů, kteří míří do Evropy. Regiony severní Afriky a Blízkého východu jsou typické početnou a rostoucí populací mladých lidí, kteří hledají práci a jsou deprivováni nízkými výdělky a nedostatkem stabilní práce. Mnoho zemí tohoto regionu

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ DEL VICARIO, M.; BESSI, A.; ZOLLO, F.; PETRONI, F., SCALA, A., CALDERELLI G.; STANLEY, H. E.; QUATTROCIOCCI, W. The spreading of misinformation online. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 2016, vol. 113, no. 3, s. 554–559. Dostupné z: <http://www.pnas.org/lookup/doi/10.1073/pnas.1517441113>.

¹² Dostupné z: <http://data.worldbank.org/data-catalog/population-projection-tables>.

se nachází v období hlubokých politických a ekonomických krizí, část dokonce trápí vojenské konflikty.¹³ Za této situace lze i v budoucnosti očekávat přetrvávající a rostoucí migrační tlak do Evropy jakožto sousedícího kontinentu.

ČR se celoevropskému
trendu zvýšené imigrace
nevyhne

810. Existující komunity např. Alžírčanů ve Francii, Maročanů ve Španělsku, Turků v Německu a Skandinávii a migrantů ze subsaharské Afriky v Itálii navíc jistě nabídnou podporu nově přicházejícím a podpoří tak další řetězovou migraci z těchto zemí.¹⁴ Část migrantů z těchto regionů dříve či později zamíří také do České republiky. Kombinace rozdílů ve společnosti a mezi různými částmi země, rozkladu sociální soudržnosti a mezinárodní migrace dohromady může posílit obranářské až nepřátelské postoje nejen vůči cizincům, ale také vůči sobě navzájem, a přispět ke snížení bezpečnosti ve městech. Rozhodující bude, jak se k případné krizi a jejímu řešení postaví státní politika a veřejné mínění. Jako důležité se jeví posílení tolerance k etnické diverzitě a menšinám a jejich integrace od okamžiku příchodu, nejen z pohledu snížení napětí, ale také z důvodu plynulejšího zapojení se cizinců na trh práce a do společnosti. Zodpovědné politiky bude třeba hledat i na místní úrovni.

Proměňuje se demografická
struktura společnosti

811. V oblasti demografického vývoje ČR patří mezi současné trendy nízká porodnost (1,5 dítěte na ženu)¹⁵ a stárnutí populace (podíl seniorů v populaci roste). Aktuálním se tak stává efekt *sendvičové generace*, kdy se z důvodu pozdějšího rodičovství lidé při výchově svých dětí musí starat o své starší blízké (nejčastěji se jedná o ženy, což má negativní dopad na jejich pracovní kariéru a příjmy s důsledkem prekarizace práce žen). Dle odhadů budou v roce 2050 lidé nad 65 let tvořit 30 % obyvatelstva (a to 32 % všech žen a 28 % všech mužů), kdežto v roce 2015 tato věková skupina tvořila pouhých 18 % populace.¹⁶ Zlomovým bude období po roce 2035, kdy silné ročníky narozené v sedmdesátých letech budou postupně odcházet do důchodu. Sedmdesát až osmdesát procent starobních důchodců v ČR však v současnosti uvádí, že opustili trh práce a stali se ekonomicky neaktivními dobrovolně. V období, kdy odcházeli do důchodu, netrpěli žádnými zdravotními problémy ani neměli problém s udržení

¹³ HANSON, G.; MCINTOSH, C. (2016): Is the Mediterranean the new Rio Grande? US and EU immigration pressures in the long run. *NBER Working Paper 22622*. Dostupné z: <http://www.nber.org/papers/w22622>.

¹⁴ ADSERÀ, A.; BOIX, C.; GUZI, M. PYTLIKOVA M. (2016): *Unstable Political Regimes and Wars as Drivers of International Migration*. Unpublished manuscript presented at EALE conference in Ghent and EEA-ESEM congress in Geneva, 2016.

¹⁵ ČSÚ (2016) *ČR v mezinárodním srovnání*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-v-mezinarodnim-srovnani>.

¹⁶ ČSÚ (2013) *Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100*, 2013, <https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-ceske-republiky-do-roku-2100-n-fu4s64b8h4>. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/data-catalog/population-projection-tables>.

práce.¹⁷ Často je však odchod do penze vyřešením dlouhodobé nezaměstnanosti.¹⁸

1.1 Rodina a komunita

Mění se struktura rodiny

812. Ačkoli je stále 88 % úplných rodinných domácností založeno na manželství rodičovského páru a minimálně 76 % dětí žije se svými biologickými rodiči,¹⁹ mění se struktura rodiny k různorodějšímu spektru typů. Každé druhé dítě se rodí mimo manželství, věk prvorodiček stoupá (průměrem je cca 30 let věku), každé druhé manželství se rozvádí, téměř každá čtvrtá rodina je neúplná.²⁰ Souvisejícím rizikem je ohrožení chudobou těchto samoživitelských rodin a rodin s více dětmi.²¹ Ženy samoživitelky v důsledku platové nerovnosti (*gender pay gap*) čelí většímu ohrožení chudobou než muži samoživitelé.²²

Socioekonomické překážky
založení rodiny

813. Při zakládání rodiny mladí lidé čelí řadě socioekonomických překážek. K nejzávažnějším a častým patří zejména finanční nedostupnost bydlení a obtíže se vstupem na trh práce a budováním jisté pracovní pozice. Také vzrůstající náročnost vzdělávání i zaměstnání obecně ovlivňuje schopnost rozhodnout se pro založení rodiny a početí dítěte a přispívá k pokračujícímu trendu odkladů sňatků i porodů do vyššího věku. Výchova dětí a zabezpečení rodiny jsou v porovnání s výkonem zaměstnání chápány v celospolečenském kontextu jako méně přínosné a důležité, což dokládá oslabená pozice zaměstnanců-rodičů na trhu práce. V rámci problematiky sladování osobního a pracovního života (*work-life balance*) je ovšem časová náročnost práce důležitá pro 81 % zaměstnaných obyvatel a rozložení pracovní doby pro 76 %. V letech 2008–2013 se přitom hodnocení časové náročnosti práce v průměru poněkud zhoršilo (negativní hodnocení u 22 % dotazovaných v r. 2013) a hodnocení rozložení pracovní doby zůstalo zhruba stejné (negativní u 16 % dotazovaných).²³

¹⁷ ŠATAVA, J. (2015): Pracovní aktivita po dosažení důchodového věku: Institucionální pobídky v České republice. IDEA studie 9-2015. Národohospodářský ústav AV ČR. ISBN 978-80-7344-355-9.

¹⁸ JURAJDA, Š.; MÜNICH, D. (2002) Understanding Czech long-term unemployment. The William Davidson Institute at the University of Michigan Business School WP No. 498.

EUROFOUND (2012) *Employment trends and policies for older workers in the recession*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012.

¹⁹ ANALÝZA VÚPSV (2014) *Rodiny s dětmi v České republice. Sociodemografická struktura, finanční a materiální podmínky*. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_416.pdf.

²⁰ ČSÚ (2015) Pohyb obyvatelstva – rok 2014. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatele-4-ctvrtlet-2014-jvieeamvff>. ČSÚ (2015) Demografická příručka – 2014. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>; ČSÚ (2015) Příjmy, výdaje a životní podmínky domácností 2014. <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-vydaje-a-zivotni-podminky-domacnosti>. Rovněž ANALÝZA VÚPSV (2014) *Rodiny s dětmi v České republice*.

²¹ ANALÝZA VÚPSV (2014) *Rodiny s dětmi v České republice. Sociodemografická struktura, finanční a materiální podmínky*.

²² MAŘIKOVÁ, H. (ED.), KRÍŽKOVÁ, A.; VOHLÍDALOVÁ, M. (2012) *Živitelé a živitelky: reflexe (a) praxe*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. 303 s. ISBN 978-80-7419-100-8.

²³ SVOBODOVÁ, L.; MLEZIVOVÁ, I.; VINOPAL, J.; ČERVENKA, J. 2015. *Proměny kvality pracovního života*. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce. S. 46–47.

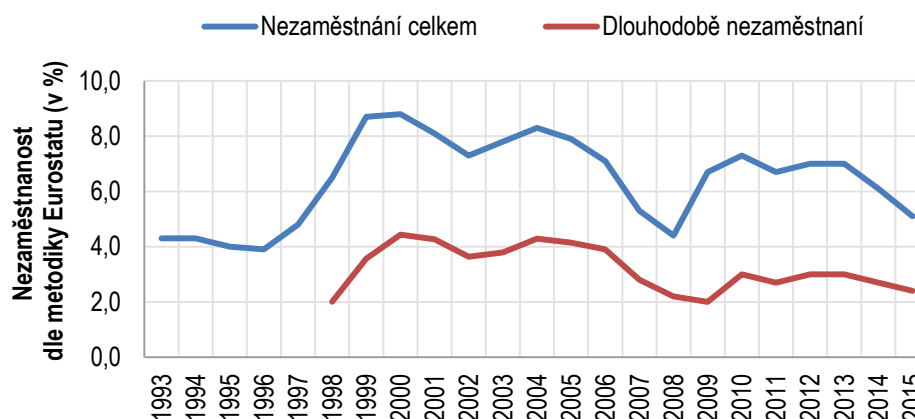
814. Problémem jednotlivců i rodin zůstává individualizace. Ta je způsobena oslabenými vazbami uvnitř široké rodiny či stěhováním za prací. To vede často k problémům, mezi hlavní patří nedostatečné zázemí pro řešení vlastních nečekaných problémů a snížená schopnost efektivně reagovat na problémy okolí.²⁴ To je důvodem, proč v ČR nalézáme méně aktivit postavených na svépomoci a sebeorganizaci v rámci sousedských či zájmových koalic. Tradiční hierarchická sociální práce řeší pouze akutní problémy, ale jen málo zvládá využití potenciálu lidí a jeho nasměrování do aktivit prospěšných jim samým, jejich rodinám i společnosti. Ukazuje, že větší zapojení lidí do komunitních aktivit zvyšuje politickou odpovědnost a snižuje nutnost intervencí shora.²⁵

1.2 Práce

Neudržitelné faktory klesající
nezaměstnanosti

815. V rámci celkové klesající nezaměstnanosti v posledních pěti letech roste podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkové nezaměstnanosti.²⁶ Na nárůstu zaměstnanosti v posledních letech má podíl především rostoucí sekundární sektor.²⁷ Během příštích patnácti let je však možné předpokládat v sekundárním sektoru i v dalších sektorech významné změny, které pravděpodobně povedou k zániku řady současných pracovních míst.²⁸

Graf 1.1 Po růstu nezaměstnanosti v ČR v době (dvouvrcholové) hospodářské krize v letech 2009–2013 nyní nezaměstnanost klesá. Dlouhodobá nezaměstnanost (červeně) však klesá pomaleji než ta celková (modře). Zdroj: Eurostat.

²⁴ LIBROVÁ, H. Individualizace v environmentální perspektivě: sociologické rámování mění pohled a plodí otázky. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 2010, Vol. 46, No. 1: 125–152

²⁵ KAHNE J. (A1), WESTHEIMER, J. (2006) The Limits of Political Efficacy: Educating Citizens for a Democratic Society; *Political Science & Politics*, Volume 39, Issue 2 April 2006, s. 289–296.

²⁶ Tj. osob nezaměstnaných déle než 1 rok. Dle metodiky Eurostatu jejich podíl tvořil cca 40,6 % v roce 2011, 43,4 % v roce 2012, 43,4 % v roce 2013, 43,5 % v roce 2014 a 47,3 % v roce 2015; 45,8 % v 1. čtvrtletí (1Q) 2016 v meziročním srovnání s 45,7 % v 1Q 2015. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/UNE_LTU_A.

²⁷ Dle pravidelných analýz vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti publikovaných MPSV. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/.

²⁸ Viz např. *Akční plán na podporu hospodářského růstu a zaměstnanosti a Akční plán pro rozvoj digitálního trhu*.

Digitalizace potenciálně
přináší prohloubení
strukturální nerovnováhy trhu
práce

816. Jednou z důležitých změn ovlivňujících situaci zejména v sekundárním, ale i v dalších sektorech, je postupující digitalizace a robotizace výroby, služeb i ostatních pracovních činností. Analýza Úřadu vlády předpokládá v letech 2015–2030 izolovaným vlivem digitalizace zánik necelých 700 tisíc pracovních míst a vznik necelých 300 tisíc, tedy čistý negativní rozdíl cca 400 tisíc míst.²⁹ Digitalizace však podle této prognózy (několik desítek tisíc zaniklých a vzniklých pracovních míst ročně) nicméně způsobí jen menšinu celkových kreačně-destruktivních procesů na trhu práce. Vv letech 2004–2014 totiž ročně vznikalo 50 až 200 tisíc míst a podobný početa obdobný počet jich také zanikal. Mezi sektory je ohrožení digitalizací největší v dopravě a skladování, těžbě a dobývání, zemědělství a zpracovatelském průmyslu. Digitalizace ohrožuje nejvíce manuální profese, ale také povolání vykonávající jednodušší duševní činnosti (administrativní pracovníky, pokladní apod.). Digitalizace má potenciál zvětšovat existující regionální rozdíly v nezaměstnanosti. Z českých regionů je jí nejvíce ohrožen Ústecký kraj a nejméně Praha a Středočeský kraj. Obdobný vývoj byl již pozorován v USA.³⁰ Podle prognóz z projektu PŘEKVAP³¹ je míra ohrožení digitalizací nepřímo úměrná dosaženému vzdělání, přičemž rozdíly jsou z tohoto hlediska velmi výrazné – zhruba desetinásobně více ohrožení jsou lidé s kvalifikací ISCED 0-2 (se ZŠ vzděláním) oproti lidem s magisterským vzděláním.³²

Budoucí úbytek lidí
v produktivním věku daný
demografickým stárnutím

817. Lze očekávat, že úbytek pracovních míst v důsledku digitalizace a robotizace bude částečně kompenzován úbytkem produktivní složky obyvatelstva, tj. pracovní síly, v důsledku demografického stárnutí populace. Demografická projekce ČSÚ predikuje výrazný úbytek produktivní složky obyvatelstva do roku 2020 s následnou stagnací ve dvacátých letech³³ následovanou opětovným poklesem. ČSÚ ve třech variantách vývoje predikuje v roce 2031 mezi 6,4 a 6,7 mil. osob ve věkové skupině 15–64 let, což je o 0,3 až 0,6 mil. osob méně než v roce 2015. ČSÚ očekává výrazný nárůst počtu starších lidí nad 65 let z 1,9 milionu v roce 2015 na 2,4 až 2,6 milionu v roce 2031. Světová banka pak

²⁹ Odd. strategií a trendů Úřadu vlády ČR. (2015) *Dopady digitalizace na trh práce v ČR a EU*. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/analyzy-EU/Dopady-digitalizace-na-trh-prace-CR-a-EU.pdf>.

³⁰ EUROPEAN PARLIAMENT (2016) *Industry 4.0. Study for the ITRE Committee*. S. 54. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570007/IPOL_STU\(2016\)570007_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570007/IPOL_STU(2016)570007_EN.pdf).

³¹ Vývoj odvětví. Projekce pracovních míst a zaměstnanosti v ČR do roku 2025 podle odvětví. [Výstup projektu MPSV *Předvídání kvalifikačních potřeb*.] Praha, 2015. Studie předpokládá úbytek 700 tisíc osob starších 15 let v období 2015–2025.

³² MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR (2015) *Předvídání kvalifikačních potřeb: koncept – metody – data*. Část 3. Čtvrtá průmyslová revoluce a zaměstnanost. [Výstup projektu předvídání kvalifikačních potřeb.] Praha, 2015.

³³ Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20567167/402013u.pdf/3cdc1b6f-9334-429e-99e6-f72b4047bee3?version=1.0>.

predikuje zvýšení této věkové skupiny na 3,01 milionu v roce 2050.³⁴ Klíčovými vstupními předpoklady predikce ČSÚ je prodlužování střední délky dožití, kladné saldo migrace a stabilní či mírně se zvyšující fertilita (plodnost).

Digitalizace a demografické stárnutí jsou klíčovými faktory vývoje trhu práce

818. Výše zmíněné procesy digitalizace a demografického stárnutí obyvatelstva jsou klíčovými faktory budoucího vývoje na trhu práce. Projekce vzešlá z projektu PŘEKVAP³⁵ počítá za předpokladu kontinuálního ekonomického růstu s mírným přibýváním zaměstnaných osob v letech 2015–2020, odhaduje však jejich následný úbytek. Studie uvádí očekávaný pokles počtu zaměstnaných do roku 2025 o 2 % oproti roku 2015, resp. o 3 % oproti roku 2018. V absolutních číslech se největší pokles pracovních míst za celé období 2015–2025 očekává v průmyslu (137 tisíc), menší pokles v primárním a terciárním sektoru (shodně cca o 20 tisíc míst) a nárůst v kvartérním sektoru (o 83 tisíc), zejména ve zdravotnictví a sociální péči, v uměleckých, sportovních a zábavních činnostech a ve vzdělávání. Změny na pracovním trhu mohou být srovnatelně významné s historickým přechodem od agrární k průmyslové společnosti, zvláště působí-li zároveň s trendem stárnutí populace a tlakem na vyšší *prekarizaci práce* (klíčová oblast Lidé a společnost).

Polarizace pracovního trhu bude narůstat i nadále

819. Digitalizace a automatizace přispívají k polarizaci trhu práce spočívající v přibývání pracovních míst s vysokými a nízkými výděly a úbytku pracovních míst v prostředních příjmových kategoriích.³⁶ Tento proces probíhá v západní Evropě a USA nejpozději od 90. let 20. století.³⁷ V ČR byla zaznamenána příjmová a kvalifikační polarizace v krizových letech 2011–2013³⁸, zatímco do té doby probíhalo spíše zvyšování mzdové úrovně pracovních míst.³⁹ Vzhledem k postupující digitalizaci

³⁴ Dostupné z: <http://data.worldbank.org/data-catalog/population-projection-tables>.

³⁵ Vývoj odvětví. Projekce pracovních míst a zaměstnanosti v ČR do roku 2025 podle odvětví. [Výstup projektu MPSV *Předvídaní kvalifikačních potřeb*.] Praha (2015) Studie předpokládá úbytek 700 tisíc osob starších 15 let v období 2015–2025.

³⁶ MICHAELS, G.; NATRAJ, A.; VAN REENEN, J. (2014) Has ICT Polarized Skill Demand? Evidence from Eleven Countries over Twenty-Five Years. *Review of Economics and Statistics*, 96(1), s. 60-77. FREY, C. B.; OSBORNE, M. A. (2013) *The Future of Employment: How Susceptible Are Jobs to Computerization?* [online] Oxford Martin School. Dostupné z: <http://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/future-of-employment.pdf>.

OESCH, D.; RODRIGUEZ MENES, J. (2010) Upgrading or polarization? Occupational change in Britain, Germany, Spain and Switzerland, 1990-2008. *Socio-Economic Review*, 9(3), s. 503–531.

³⁷ PERTOLD-GEBICKA, B. (2014). *Job Market Polarization and Employment Protection in Europe*. Acta VŠFS, 8(2), s. 132–148. ACEMOGLU, D.; AUTOR, D. (2010) *Skills, Tasks and Technologies. Implications for employment and earnings*. National Bureau of Economic Research. Dostupné z: <http://www.nber.org/papers/w16082.pdf> Graf 11 na s. 132.

³⁸ EUROFOUND (2014). *Drivers of recent job polarisation and upgrading in Europe: European Jobs Monitor 2014*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostupné z: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1419_en.pdf (s. 13, 36).

³⁹ EUROFOUND (2014). *Drivers of recent job polarisation and upgrading in Europe: European Jobs Monitor 2014*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostupné z:

a automatizaci výroby a služeb lze polarizující trendy na českém trhu práce očekávat i do budoucna, a to také kvůli pokračujícímu rozšiřování atypických forem práce, které k polarizaci přispívají.⁴⁰

Ekonomika platformem je
rapidně rostoucím odvětvím

820. Právě takovými formami jsou nové pracovní příležitosti, které přináší ekonomika platformem zprostředkovávajících práci (*on-demand economy*, *gig-economy*). Podle Evropské komise tento zatím relativně malý sektor ekonomiky rychle roste, v některých odvětvích získává důležitý podíl na trhu a podle odhadů se příjmy v pěti klíčových odvětvích tzv. ekonomiky sdílení (ubytování / krátkodobé pronájmy, přeprava osob, služby pro domácnost, profesionální/technické služby a společné financování) meziročně téměř zdvojnásobily.⁴¹ Podle průzkumu Eurobarometru má navíc již 54 % obyvatel ČR (pro srovnání 52 % v EU28) povědomí o službách nabízených prostřednictvím ekonomiky platformem a 7 % (v EU28 17 %) z nich je dokonce alespoň jednou využilo,⁴² což ukazuje na dynamický potenciál tohoto nového sektoru ekonomiky jako takového. Co se týče účasti na straně poskytovatelů služeb, na úrovni EU28 jím byl každý třetí uživatel některé z platform, přičemž 9 % z nich nabízelo službu jen jednou, 18 % pak příležitostně (několikrát do roka) a pouze 5 % uživatelů platform tak činí pravidelně (měsíčně).⁴³

Platformy přispívají k nárůstu
volnějším individuálních forem
práce

821. Dopady ekonomiky platformem spočívají v potenciální reorganizaci ekonomické aktivity původně založené na zaměstnaneckém poměru směrem k samostatné výdělečné činnosti, resp. práci „na volné noze“ (*freelancer*, *self-employed*), často se ovšem jedná o tzv. falešnou samostatnou výdělečnou činnost (*bogus self-employment*, tzv. švarc systém), kdy pracovník sice není formálně regulérním zaměstnancem s odpovídající pracovně-právní ochranou, ale přesto se reálně nachází v podřízeném postavení. Online platformy dále využívají metod *crowdworkingu* (tzn. online nabídky konkrétních pracovních úkolů adresované širokému počtu lidí) a některé dokonce umožňují vzdálené poskytování služeb s potenciálem *offshoringu* (přesunu ekonomické činnosti do zahraničí).

https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1419en.pdf (s. 13, 36). OECD (2015) *In it Together – Why Less Inequality Benefits All*. S. 151. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/in-it-together-why-less-inequality-benefits-all_9789264235120-en.

⁴⁰ OECD (2015) *In it Together – Why Less Inequality Benefits All*. s. 147-149. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/in-it-together-why-less-inequality-benefits-all_9789264235120-en.

⁴¹ Sdělení Evropské komise č. 356 (2016). *Evropský program pro ekonomiku sdílení*, 2. 6. 2016. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/16881>.

⁴² EUROBAROMETR, č. 438 (2016). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/FLASH/surveyKy/2112>.

⁴³ Tamtéž.

Platformy také mohou vést
k vyšší marketizaci
a prekarizaci

822. Platformy obecně zvyšují míru soutěže na trhu tím, že snižují bariéry vstupu na něj, čímž zhoršují platové i pracovní podmínky pracovníků a stírají hranice mezi pracovním a domácím prostředím s potenciálním rizikem pro bezpečnost práce i zdraví pracovníků. Tržní mechanismus je ještě více prohlouben díky systému hodnocení a referencí (*reputation mechanism*). Platformy navíc umožňují zvýšený rozpad pracovní aktivity do jednotlivých úkolů, které tak mohou být rozděleny na vysoko- a nízkokvalifikované, přičemž ty druhé jsou náchylnější k robotizaci nebo offshoringu. Takováto diferenciací práce má však za následek nutnost pracovníků stále znovu se ucházet o své pracovní úkoly. Celkově tak ekonomika platformů potenciálně přispívá k vyšší prekarizaci práce.⁴⁴

Negativní externality
digitalizovaných platformů
pronájmů

823. Modelovým příkladem může být služba platform, která jedinci s volnou ubytovací kapacitou umožňuje pronájem/podnájem bytových prostor a která může v některých oblastech vynášet až desetitisíce korun měsíčně, což majiteli nemovitosti zajistí slušný příjem, který však – ačkoliv by měl být – zpravidla nebude zdaněn či podroben odvodům na zdravotní a sociální pojištění. V krátkodobém hledisku se tedy může jednat o dobrou příležitost výdělku, z hlediska dlouhodobého je však jedinec v ohrožení sociálního vyloučení, např. s ohledem na absenci započitatelných příjmů pro účely důchodu. Tato služba má navíc negativní dopad na výši nájmů v centru měst, které díky narůstající poptávce rostou, což ve svém důsledku vede k nárůstu životních nákladů místních obyvatel. Prohlubují se tak socioekonomické nerovnosti s následným rizikem „vyliďňování“ měst daným suburbanizací jako důsledkem gentrifikační.

Podíl pracovních úvazků na
dobu určitou roste

824. V ČR v posledních letech došlo k nárůstu podílu dočasných pracovních úvazků, což je jedním z projevů prekarizace práce. Podle Eurostatu se v roce 2015 dočasné smlouvy na celkové zaměstnanosti podílely z 8,1 % oproti 6,1 % v roce 2009. Dočasné úvazky však mohou být ve skutečnosti ještě více rozšířené, neboť ve výzkumu PIAAC na přelomu let 2011 a 2012 uvedlo smlouvu na dobu určitou 18 % zaměstnanců, práci beze smlouvy 3 %, smlouvu s agenturou 1 % a možnost „jiné“ (většinou dohody o pracovní činnosti nebo dohody o provedení práce) 4 % zaměstnanců. Analýza Eurofoundu⁴⁵ uvádí, že v ČR v letech 2001–2012 byla většina nově vytvořených pracovních míst na dobu určitou, přičemž v letech 2011–2014 u nás ubývalo zaměstnanců na smlouvy na dobu neurčitou ve všech příjmových kvantilech kromě nejvyššího, což svědčí

⁴⁴ DRAHOKOUPIL, J.; FABO, B. (2016) The platform economy and the disruption of the employment relationship. *ETUI Policy Brief: European Economic, Employment and Social Policy 2016*, (5). Dostupné z: <https://www.etui.org/Publications2/Policy-Briefs/European-Economic-Employment-and-Social-Policy/The-platform-economy-and-the-disruption-of-the-employment-relationship>.

⁴⁵ EUROFOUND (2015) *Recent developments in temporary employment: Employment growth, wages and transitions*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostupné z: http://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_document/ef1557en.pdf.

o silícím charakteru trvalých smluv jako privilegia vysoko příjmových skupin.⁴⁶

Smlouvy na dobu určitou nepřispívají ke kvalitě života člověka

825. Eurofound na základě dat z ČR i ostatních evropských zemí upozorňuje i na několikanásobný rozdíl mezi skutečnou dobou trvání zaměstnání na dobu určitou a neurčitou a na to, že dočasné úvazky s sebou obvykle nesou i nižší mzdy (v ČR o 27 %, při vyloučení dalších faktorů jako věk, pohlaví, velikost organizace aj. o 10 %). Pracovníci na dobu určitou jsou také několikanásobně více ohroženi nezaměstnaností než zaměstnanci s trvalou smlouvou. V literatuře je přitom dobře zdokumentován negativní vliv nejistoty v zaměstnání na psychické i fyzické zdraví lidí.⁴⁷ Přechodů z dočasných smluv do trvalých v ČR, tak jako ve většině ostatních zemí EU, v letech 2006–2012 ubylo, lidé tedy stále častěji zůstávají v dočasných úvazcích dlouhodobě.⁴⁸ Konzistentně s tím je v ČR již v období 1995–2007 zaznamenán úbytek práce na plný úvazek na dobu neurčitou ve prospěch atypických forem práce. Tento trend poté akceleroval během hospodářské krize.⁴⁹

Poptávka po vysoce kvalifikovaných pracovnících v důsledku nerovnováh trhu práce

826. ČR se potýká se stárnutím společnosti a s tím spojenou rostoucí zátěží na veřejné finanční rozpočty. Zároveň – vzhledem k problémům v souvislosti se stárnutím populace a úbytkem produktivní složky pracovních sil potřebných k jejímu financování a změnám v charakteru ekonomické činnosti – by však bylo pro ČR vhodné uvážit změny ve financování systému sociální ochrany a posílit počty pracovníků k využití pracovních příležitostí a naplnění nově vznikajících pracovních míst. Jak je uvedeno výše, v důsledku polarizace pracovních míst a procesu digitalizace a robotizace se očekává, že struktura budoucí poptávky po práci bude charakterizována, obdobně jako v jiných vyspělých zemích, výraznější poptávkou vysoce kvalifikované pracovní síly a na druhé straně i pracovníků s nízkou kvalifikací, avšak již v menší míře. V současnosti ČR zažívá období stabilního ekonomického růstu a období s nízkou

⁴⁶ PIASNA, A. (2015) Nonstandard work arrangements, employment regulation and inequalities. In: *IBS Jobs Conference, Warsaw*. Dostupné z: <http://ibs.org.pl/app/uploads/2015/10/Piasna-Nonstandard-work-arrangements-inequalities-and-employment-regulation-in-the-EU.pdf>.

⁴⁷ ARONSSON, G. (2005) Health and development opportunities for those in fixed-term employment. In: GUSTAFSSON, R.; LUNDBERG, I. (eds.) *Worklife and Health in Sweden 2004*. Stockholm: National Institute for Working Life, s. 225–248.

QUINLAN, M.; MAYHEW, C.; BOHLE, P. (2001) The Global Expansion of Precarious Employment, Work Disorganization, and Consequences for Occupational Health: a Review of Recent Research. *International Journal of Health Services*, 31(2), s. 335–414.

WAENERLUND, A.; GUSTAFSSON, P.; VIRTANEN, P.; HAMMARSTRÖM, A. (2011) Is the core-periphery labour market structure related to perceived health? findings of the Northern Swedish Cohort. *BMC Public Health*, 11(1).

⁴⁸ EUROFOUND, (2015) *Recent developments in temporary employment: Employment growth, wages and transitions*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. S. 66–67. Dostupné z: http://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1557en.pdf.

⁴⁹ OECD (2015). *In it Together – Why Less Inequality Benefits All*. S. 146. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/in-it-together-why-less-inequality-benefits-all_9789264235120-en.

nezaměstnaností, která se řadí v rámci EU28 k nejnižším. Zároveň však nepřestává růst počet volných pracovních míst pro vysoce kvalifikované pracovníky, v globálním kontextu se tak vede intenzivní boj o talenty. Situace v ČR se v mnoha směrech liší. Zatím ne zcela využitá rezervy zdroje pracovní síly lze najít v rámci skupin doposud pracovním trhem znevýhodněných a také v těch, jež přináší mezinárodní migrace.

Znevýhodněnými na trhu práce jsou lidé do 24 a nad 50 let, zdravotně postižení a ženy s malými dětmi

827. Situaci skupin z různých důvodů znevýhodněných na trhu práce v ČR lze stručně charakterizovat následujícím způsobem:

828. **Mladí lidé** do 24 let byli velmi silně zasaženi hospodářskou krizí, kdy se jejich nezaměstnanost postupně zvýšila z 10 % v roce 2008 až na 19,5 % v roce 2012. Poté následoval opětovný pokles a nyní se situace blíží předkrizovému období.⁵⁰ Kromě toho byli mladí lidé během krize ze všech skupin zdaleka nejvíce postiženi zaměstnáváním na dobu určitou a nedobrovolným zaměstnáváním na částečné úvazky, tedy *prekarizací* práce, s potenciálně dlouhodobými důsledky pro jejich další životní dráhy.⁵¹

829. **Starší lidé** nad 50 let mají velké obtíže zejména v případě, kdy po ztrátě zaměstnání hledají novou práci. Tuto situaci velká část z nich řeší nedobrovolným odchodem do předčasného důchodu, který s sebou nese doživotně snížený příjem.⁵² Podíl předčasných starobních důchodců na celkovém počtu důchodců tak v roce 2013 tvořil 22 %.⁵³ Další komplikace v postavení starších lidí na trhu práce lze očekávat kvůli zvyšujícímu se věku odchodu do důchodu a také kvůli narůstající důležitosti ICT dovedností, které silně negativně korelují s věkem.⁵⁴

830. Postavení **osob se zdravotním postižením (OZP)**, tvořících podle definice zúžené na invalidní důchodce zhruba 6 % obyvatelstva v produktivním věku,⁵⁵ je dlouhodobě velmi složité. Podle různých datových zdrojů se jejich zaměstnanost pohybuje pouze mezi 23 % a 37 % a pravděpodobně se v posledních letech příliš nemění.⁵⁶ Mezi lidmi s nejtěžším stupněm postižení, kteří tvoří největší skupinu OZP, je

⁵⁰ EUROSTAT.

⁵¹ KŘÍŽKOVÁ, A.; FORMÁNKOVÁ, L. (2014) Intersekcionalní perspektiva zkoumání dopadů krize na životní dráhy v ČR: gender, třída, věk (a rodičovství). *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 15(2), s. 61–76.

⁵² MAZÁK, J. (2015) Osoby ve věku 50–65 a další profesní vzdělávání: postoje, zkušenosti, bariéry. Fond dalšího vzdělávání. Dostupné z: <https://koopolis.cz/sekce/vyzkumy-a-statistiky/286-vyzkum-kooperace>. S. 15–16.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ STRAKOVÁ, J.; VESELÝ, A. (2013) *Předpoklady úspěchu v práci a v životě*. [Výsledky mezinárodního výzkumu dospělých OECD.] Dostupné z: www.piaac.cz/attach/PIAAC_publicace_web.pdf.

⁵⁵ Podíl vyplácených invalidních důchodů na obyvatelstvu ve věku 15–64 let. Výpočet podle ČSSZ, 2015. Vyplácené invalidní důchody ve stavu k 21. 12. 2015. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/statistiky/duchodova-statistika/vyplacene-invalidni-duchody-v-cr-dle-skupin-diagnoz/vyplacene-invalidni-duchody-v-cr-dle-skupin-diagnoz.htm>.

⁵⁶ JANÍČKO, M. (2015) *Osoby se zdravotním postižením a další profesní vzdělávání: postoje, zkušenosti, bariéry*. Fond dalšího vzdělávání. Dostupné z: <https://koopolis.cz/sekce/vyzkumy-a-statistiky/286-vyzkum-kooperace>. S. 9–15.

zaměstnanost zcela výjimečná.⁵⁷ Kromě objektivního zdravotního znevýhodnění přispívají k problémům OZP s uplatněním stereotypy a z nich vycházející diskriminace (*ableism*) na straně zaměstnavatelů. Také dlouhodobé problémy v systému diagnostiky postižení jsou pak jedním z důvodů snížené motivace OZP k práci.⁵⁸

831. **Ženy s malými dětmi** a ženy ve věku před mateřstvím jsou ve svých pracovních drahách silně ovlivněny v mezinárodním srovnání relativně dlouhým trváním rodičovské dovolené v ČR, velmi nízkou dostupností částečných úvazků, nízkou podporou flexibilních forem zaměstnání ze strany zaměstnavatelů, omezenou dostupností kvalitní veřejně financované péče o malé děti⁵⁹ a nízkým zapojením obou rodičů do péče o děti. Ačkoli ženy tvoří více než polovinu absolventů vysokých škol, zůstávají dlouho mimo trh práce. Tato jejich dlouhá absence, související s přerušením práce z důvodu mateřství a péče o dítě, negativně ovlivňuje jejich kvalifikaci a osobní rozvoj v důsledku nižší pracovní praxe a zkušeností i ztráty osobních kontaktů.⁶⁰ To se pak ve značné míře odráží v existujících rozdílech na trhu práce mezi muži a ženami. Většina žen se pak proto vrací do pracovního života se značnými obtížemi, velká část žen se stává nezaměstnanými bezprostředně po ukončení rodičovské dovolené.⁶¹ Zaměstnanost mladých žen s malými dětmi je v evropském srovnání mimořádně nízká.⁶² Dlouhá doba strávená mimo trh práce v souvislosti s narozením dítěte a povinností spojené s péčí o něj tak snižují jak životní spokojenost matek, tak životní úroveň rodin.

832. Současný systém navíc pravděpodobně negativně působí na samotnou ochotu žen děti mít,⁶³ což zapříčiňuje velmi nízkou porodnost

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ ŠIMEČKOVÁ, M. (2015) *Osoby na mateřské a rodičovské dovolené a osoby pečující o osobu blízkou a další profesní vzdělávání: postoje, zkušenosti, bariéry*. Fond dalšího vzdělávání. Dostupné z: <https://koopolis.cz/sekce/vyzkumy-a-statistiky/286-vyzkum-kooperace>, s. 15–16.

⁶⁰ ADAMS, R. B.; FERREIRA, D. (2004) Women in the Boardroom and their impact on governance and performance, *Journal of Financial Economics* 94, s. 291–309.

ADLER, R. D. 2001. *Women in the Executive Suite Correlate to High Profits*. Glass ceiling Research Center. Dostupné z: <http://glass-ceiling.com/InTheNewsFolder/HBRArticlePrintablePage.html>.

FRANCOEUR, C., LABELLE, R.; SINCLAIR-DESGAGNÉ, B. (2008) Gender diversity in corporate governance and top management. *Journal of Business Ethics*, Vol 81, Issue 1, pp. 83–95. doi:10.1007/s10551-007-9482-.

PARROTTA P.; SMITH, N. (2015) Why so few women on board of directors? Empirical evidence from Danish companies 1998-2010, *Journal of Business Ethics*, 2015.

⁶¹ BIČÁKOVÁ, A.; KALIŠKOVÁ, K. (2015) *Od mateřství k nezaměstnanosti: Postavení žen s malými dětmi na trhu práce*. IDEA studie 8-2015.

⁶² Eurostat. PERTOLD-GEBICKÁ, B.; HUŠEK, D. (2015) Female Labor Force Participation and Childcare Policies. *IES Occasional Paper*, 1/2015.

⁶³ ADSERÀ, A. (2005) Vanishing Children: From high Unemployment to Low Fertility in Developed Countries. *American Economic Review Papers and Proceedings*. 2005;95 (2):198–193; KALWIJ, A. (2010) The impact of family policy expenditure on fertility in western Europe. *Demography*, 2010, vol. 47(2), s. 503–519.

v ČR.⁶⁴ Ženy v ČR totiž rády pracují, jak dokládají údaje o participaci bezdětných žen ve věku 25–49 let na trhu práce, které dosahují velmi vysokých hodnot v mezinárodním srovnání (na úrovni 90 %), anebo údaje o participaci matek se staršími dětmi školního věku, jež se blíží participaci mužů.⁶⁵ Ženy tak představují cennou část pracovní síly. Nízká pracovní účast žen-matek na trhu práce představuje mimo jiné ušlé příjmy veřejných rozpočtů ve formě daní a odvodů na sociální a zdravotní pojištění. Jeden z výzkumů totiž naznačuje, že zastoupení žen v managementu společností je v pozitivní korelaci s jejich výkonem i s jejich zisky.⁶⁶ Ženy také pomáhají firmám lépe porozumět potřebám zákazníků. Snížení genderové nerovnosti a větší zapojení žen v pracovním procesu může přinést prospěch zaměstnancům i zaměstnavatelům a zmírnit důsledky vlivu stárnutí populace.

Migrace nedopadá negativně
na místní pracovníky

833. Imigranti často spíše doplňují než substituují domácí pracovníky – mohou naopak zvyšovat mzdy domácích pracovníků.⁶⁷ Jsou však substituty domácích pracovníků s nízkou kvalifikací nebo jiných migrantů v sektorech s nízkou kvalifikací.⁶⁸ Bylo empiricky dokázáno, že v celkovém pohledu migranti neubírají pracovní místa původním obyvatelům, ani nesnižují jejich mzdy s výjimkou některých specifických odvětví a profesí.⁶⁹ Pouze několik málo studií zmiňuje mírně negativní důsledky imigrace.⁷⁰

Nejednoznačné důsledky
etnické diverzity

834. Odlišné kulturní pozadí přináší různé perspektivy a nápady, schopnosti řešit problémy (heurestiku) a také znalosti globálních trhů a jejich zákazníků, což stimuluje kreativní řešení a inovace a pozitivně ovlivňuje výkonnost pracovišť.⁷¹ Etnická diverzita je však také spojována s

⁶⁴ ŠTASTNÁ A.; ŠPROCHA, B.; KOCOURKOVÁ J. (2016) *The Transition of Childbearing Patterns from the Cohort Perspective in relation to Family Policy: a Comparison of the Czech Republic and Slovakia*. [Presented in July 2016 at the EPC2016 conference, Mainz, Germany.]

⁶⁵ PYTLIKOVÁ, M. (2015) Rozdíly ve výši výdělků ve vztahu k mateřství a dítěti v rodině. *IDEA studie 11-2015*.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ PERI, G. (2014). Do immigrant workers depress the wages of native workers? *IZA World of Labor*.

⁶⁸ ROY, A. S. (1997). Job displacement effects of Canadian immigrants by country of origin and occupation. *International Migration Review*, 31(1), 150–161.

⁶⁹ CATTANEO, C.; FIORIO, C.; PERI, G. (2015) What Happens to the Careers of European Workers When Immigrants "Take Their Jobs?" *Journal of Human Resources*, July 1, 2015 vol. 50: s. 655–693.

CARD, D. (1990): „The Impact of the Mariel Boatlift on the Miami Labor Market. *Industrial and Labor Relations Review*, Vol. 43, No. 2.

Roy, A. S. (1997). Job displacement effects of Canadian immigrants by country of origin and occupation. *International Migration Review*, 31(1), s. 150–161. KAHANEC, M.; ZIMMERMANN, K.

F. (eds.). (2010). *EU labor markets after post-enlargement migration*. Berlin: Springer. LONGHI, S.; NIJKAMP, P.; POOT, J. (2008) The impact of immigration on the employment of natives in regional labour markets: a meta-analysis. In POOT, J.; WALDORF, B.; VAN WISSEN, L. (eds.). *Migration and human capital*. Cheltenham: Edward Elgar.

⁷⁰ BORJAS, G. J. (2003). The labor demand curve is downward sloping: Reexamining the impact of immigration on the labor market. *Quarterly Journal of Economics*, 118(4), 1335–1374.

⁷¹ HONG, L., PAGE, S.E. (2001) Problem solving by heterogeneous agents. *J Econ Theory* 97(1):123–163. HONG, L.; PAGE, S. E. (2004) Groups of diverse problem solvers can outperform groups of high-ability problem solvers. *Proc Natl Acad Sci* 101:123–139.

komunikačními bariérami, sníženou soudržností a nižší důvěrou.⁷² To může naopak přinášet vyšší náklady na tzv. mezikulturní vyjednávání. Dřívější empirické studie využívající regionálních dat ale hovoří o pozitivním efektu na ekonomickou výkonnost.⁷³ Jiné studie využívající individuální data na bázi registru ukazují pozitivní efekt etnické rozmanitosti na inovace a míru exportu,⁷⁴ ale negativní nebo statisticky nevýznamný efekt etnické diversity na výkonnost firem.⁷⁵ Diverzita, potažmo kreativita, je jedním z důležitých prvků potřebných pro ekonomický růst tažený inovacemi (*innovation driven economic growth*).⁷⁶

Vhodné typy migrantů
k integraci na trh práce i do
společnosti

835. Určité typy migrantů jsou pro přijímající zemi a ekonomiku prospěšnější z hlediska rychlé integrace na trh práce a společnosti a plynulého transferu vědomostí a kreativních schopností na podniky a společnost. Ze čtyř typů migrace, které rozlišujeme – tj. 1) ekonomická migrace pracovníků, 2) migrace rodinných příslušníků v rámci slučování rodin (*family reunion*), 3) migrace studentů a 4) migrace uprchlíků ze zemí zmítaných válkami a politickými konflikty – je ekonomická migrace pracovníků, kteří přicházejí do země za prací, tím neoptimálnějším typem z hlediska selekce vhodných charakteristik potřebných k integraci do společnosti a zejména pak na trh práce. Tito ekonomičtí migranti jsou většinou mladí, zdraví jedinci s lepšími schopnostmi a vzděláním (a většinou s relativně dobře přenositelným vzděláním).⁷⁷ Imigranti z jazykově a kulturně bližších zemí původu se integrují na trh práce a do společnosti snadněji než imigranti z jazykově vzdálenějších zemí.⁷⁸ Rodinní příslušníci migrující v rámci slučování rodin jsou z hlediska vlastností vhodných

BERLIANT, M.; FUJITA, M. (2011) The dynamics of knowledge diversity and economic growth. *South Econ J* 77: s. 856–884. OSBORNE, E. (2000) The deceptively simple economics of workplace diversity, *Journal of Labor Research*, vol 21. LAZEAR, E.P. (1999) Globalisation and the market for team-mates. *Econ J* 109:15–40.

⁷² LAZEAR, E.P. (1999) Globalisation and the market for team-mates. *Econ J* 109: 15–40.

⁷³ OTTAVIANO, G.; PERI, G. (2006) The economic value of cultural diversity: evidence from US cities. *J. Econ. Geogr.* 6, s. 9–44.

ALESINA, A.; LA FERRARA, E. (2005) Ethnic diversity and economic performance. *J. Econ. Lit.* 43, s. 762–800.

SPARBER, CH. (2009) Racial diversity and aggregate productivity in US industries: 1980–2000. *South. Econ. J.* 75, s. 829–856. SPARBER, CH. (2010) Racial diversity and macroeconomic productivity across US states and cities. *Reg. Stud.* 44, s. 71–85.

SUEDEKUM, J.; WOLF, K.; BLIEN, U. (2009) Cultural Diversity and Local Labor Markets. *IZA Discussion Paper* No. 4619.

⁷⁴ PARROTTA, P.; POZZOLI, D.; PYTLIKOVA, M. (2014) The Nexus between Labor Diversity and Firm's Innovation. *Journal of Population Economics*. Vol. 27, Issue 2, s. 303–364.

PARROTTA, P.; POZZOLI, D.; SALA, D. (2016): Ethnic Diversity and Firms Export Behavior, *European Economic Review*.

⁷⁵ PARROTTA, P.; POZZOLI, D.; PYTLIKOVA, M. (2014): Does Labour Diversity affect Firm Productivity? *European Economic Review*, Vol. 66, s. 144–179.

⁷⁶ http://www.lse.ac.uk/researchAndExpertise/units/growthCommission/documents/pdf/Aghion_GrowthDoc_Apr2012.pdf.

⁷⁷ CHISWICK, B. R. (1999). Are immigrants favourably self-selected? *AEA Papers and Proceedings*.

⁷⁸ ADSERÀ, A.; PYTLIKOVA, M. (2016): Language and Migration. In Ginsburg, V. and O. Weber (eds) *"The Palgrave Handbook of Economics and Language"*. Palgrave Macmillan. February 2016. ISBN 978-1-137-32504-4.

k plynulé integraci na trh práce charakterizování horší selekcí než ekonomičtí migranti.⁷⁹

836. Nejméně vhodné charakteristiky z pohledu integrace na trh práce a do společnosti pak mívají skupiny uprchlíků, jelikož za situace absence válečného konfliktu či politických tlaků by se tito lidé většinou vůbec nestěhovali. Velká část uprchlíků navíc často zažívá traumata, která si s sebou nesou dál a která jim často ztěžují zapojení se jak na trh práce, tak do společnosti jako takové. Přijímání imigrantů v rámci této kategorie uprchlíků je však povinností každé země v menším či větším měřítku vzhledem k závazku dodržování *Ženevské konvence o právním postavení uprchlíků*. Další možností jsou zahraniční studenti a studentky, kteří jsou také vhodnými adepty k řízené migraci. V současnosti jsou studenti a studentky pocházející ze států mimo EU a studující v ČR po dokončení studia často nuceni ze země odjet. Jedná se však o lidi, kteří by neměli problém s integrací, protože se během studií seznámili s jazykem, společností a navázali zde společenské kontakty. Např. Spojené státy (USA) považují zahraniční studenty a studentky za zdroj vysoce kvalifikované pracovní síly a snaží se je v USA udržet například tak, že jim po dokončení studia poskytují rok na hledání práce a tamní úřady jim v tom aktivně pomáhají. Díky této politice pochází jedna třetina zaměstnaných absolventů technických a přírodovědných oborů ze zahraničí, mezi absolventy doktorského studia je to dokonce více než polovina. Tito pracovníci se významně podílejí na inovacích a jsou významným motorem ekonomického růstu USA.⁸⁰

Vhodné prostředí pro plynulou integraci cizinců

837. Další faktory ovlivňující plynulou integraci cizinců na trh práce a do společnosti se týkají také institucí a přístupu většinové populace. Některé studie naznačují, že negativní postoje většinové společnosti vůči cizincům snižují imigraci.⁸¹ Obzvláště citliví na tyto postoje pak jsou cizinci z ostatních zemí EU a jiných rozvinutých zemí, z jazykově blízkých zemí a zemí s relativně vzdělanější populací.⁸²

1.3 Nerovnosti

Vyšší životní spokojenost je podmíněna nízkými socioekonomickými nerovnostmi

838. Jednou z překážek růstu kvality života jsou významné nerovnosti ve společnosti. Průzkumy ukazují, že k vyšší životní spokojenosti lidí (včetně jejich dobrého zdravotního stavu) dochází při nižších socioekonomických nerovnostech ve společnosti.⁸³

⁷⁹ CHISWICK, B. R. (1999). Are immigrants favourably self-selected? AEA Papers and Proceedings.

⁸⁰ Dostupné z:

https://www.thechicagocouncil.org/sites/default/files/report_economic_benefit_retaining_foreign-born_students.pdf.

⁸¹ GORINAS, C.; PYTLIKOVA, M. (2016): The Influence of Attitudes toward Immigrants on International Migration Forthcoming in the International Migration Review.

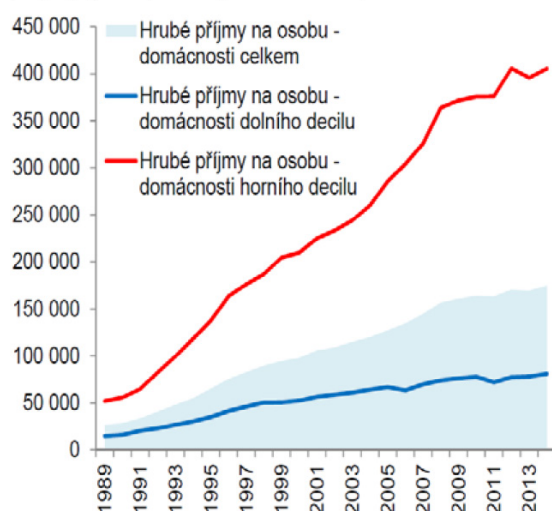
⁸² Tamtéž.

⁸³ HAHEY, T., SMYTH, E.; SIRGY, M. J.; RAHTZ, D. Do subjective indicators measure welfare? Evidence from 33 European societies. *European Societies*. 2004, vol. 6, issue 1, s. 61–73.;

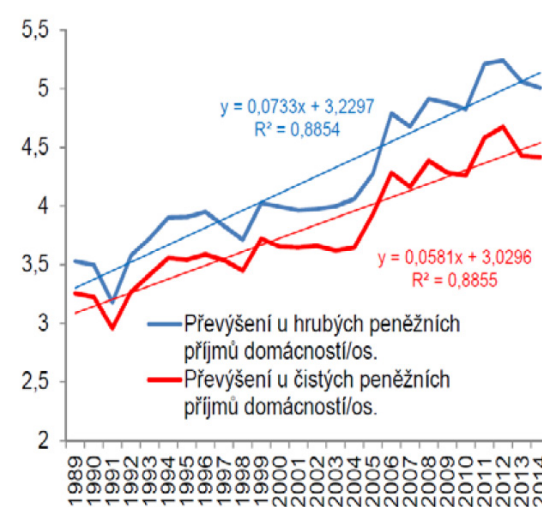
K „rozevírání nůžek“ dochází nejvíce v období hospodářského růstu

839. V čase hospodářské recese se příjmy domácností dolního příjmového decilu (desetiny domácností s nejnižšími příjmy) zvyšovaly rychleji než příjmy domácností horního decilu. Růst příjmů nejbohatší desetiny domácností naopak vykazoval oproti vývoji příjmů nejchudší desetiny vyšší dynamiku v době konjunktury.⁸⁴ Sociální systém tedy tlumí dopady recese na nízkopříjmové domácnosti, celkově však pokračuje „rozevírání nůžek“ mezi nízko- a vysokopříjmovými domácnostmi.⁸⁵

Graf 1.2 Roční hrubé peněžní příjmy na osobu desetiny domácností s nejvyššími (červeně) a desetiny domácností s nejnižšími (modře) příjmy (v Kč). Zdroj: D. Dubská, ČSÚ.

Graf 1.3 Převýšení horního příjmového decilu nad dolním příjmovým decilem (hrubé a čisté příjmy, vývoj 1989–2014). Zdroj: D. Dubská, ČSÚ.

Nerovnost v periferních oblastech prohlubují geografické podmínky

840. Nerovnosti se neprojevují pouze v dimenzi příjmů domácností, ale také v prostorové dostupnosti zaměstnání a veřejných služeb. V České republice lze nalézt oblasti, odkud se kvůli stálému poklesu úrovně poskytování veřejných služeb (omezované zdravotní péči v místě, slábnoucí veřejné dopravní obslužnosti) stěhují mladší obyvatelé do měst a ponechávají nemovitosti především k rekreačním účelům (Obce a regiony). V periferních územích se projevuje nejtýpicetěji stárnutí obyvatel a výrazné zhoršování kvality jejich života.

Nerovnosti jsou prohlubovány diskriminací již ohrožených skupin

841. Kromě omezení potenciálu osobního rozvoje z důvodu nízkého příjmu nebo nedostatečné prostorové dostupnosti služeb jsme svědky společenských nerovností spojených s předsudky a diskriminací na základě

VERME, P. Life satisfaction and income inequality. The review of income and wealth. *Journal of the International Association for Research in Income and Wealth*. 2001, vol. 57, issue 1.

⁸⁴ DUBSKÁ, D. A ZEMAN, J. Vývoj indikátorů nerovnosti. [Prezentace na zasedání Rady vlády pro udržitelný rozvoj, 9. 11. 2015, Praha, Lichtenštejnský palác.] Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoj/CR-2030/dubska-Analyza-defin-vc-priloh-C-opraveno_def_2016_11_24.pdf.

⁸⁵ Za roky 1989–2014 stouply hrubé peněžní příjmy na osobu v domácnostech celkem podle dat z rodinných účtů 6,6krát (čisté 6,5krát) a u desetiny nejnižší příjmových narostly 7,8krát (čisté 7,7krát). Dle výše uvedené analýzy Dubská, Zeman, 2015.

pohlaví,⁸⁶ věku, etnicity, péče o závislé osoby, zdravotního postižení, sexuální orientace, vyznání nebo světonázoru. Nejvíce ohrožené diskriminací jsou v praxi osoby sociálně vyloučené a jinak znevýhodněné, které se diskriminaci nedovedou účinně bránit, a ty, které čelí vícečetné diskriminaci (tj. z více důvodů). Mezi znevýhodněné osoby patří ženy (mj. kvůli platové nerovnováze), cizinci a cizinky, příslušníci a příslušnice některých etnických menšin (zejména Romové a Romky), osoby se zdravotním postižením, senioři a seniorky, matky s dětmi, osoby s nízkou kvalifikací, propuštění vězni a vězeňkyně či osoby drogově závislé.⁸⁷

Přetrvávají genderové nerovnosti v různých oblastech společenského života

842. Genderové nerovnosti přetrvávají nejen na trhu práce, ale i v dalších oblastech společenského života. Podle žebříčku EIGE hodnotícího úroveň rovnosti žen a mužů v členských státech EU je ČR v tomto ohledu s hodnotou 43,8 výrazně pod průměrem EU (52,9).⁸⁸ Ve srovnání s průměrem EU zaostává ČR zejména v oblasti ekonomických nerovností, účasti na trhu práce a nízkého zastoupení žen v rozhodovacích a mocenských pozicích. Rozdíl v průměrných mzdách žen a mužů činí 21,6 %, což je jeden z nejvyšších rozdílů v EU. Genderové rozdíly ve mzdách a výpadky z trhu práce z důvodu rodičovství a péče o osobu blízkou se v důchodovém věku projevují ve výrazných rozdílech výše penzí žen a mužů a výrazně vyšším rizikem ohrožení chudobou na straně žen.

Potřeba věnování speciální pozornosti národnostní menšině Romů

843. Romové jsou díky své viditelné odlišnosti jednou z nejčastějších obětí diskriminace nejen v ČR, ale také v jiných evropských zemích. Podle výzkumu FRA / UNDP 2012 přes 60 % českých Romů pocítilo v daném roce diskriminaci na základě svého etnického původu. Nerovné postavení se projevuje např. v rovném přístupu ke vzdělání a službám, nediskriminačním prostředí na trhu práce, v oblasti bydlení či přístupu ke zdravotní péči. Romové, ale i další národnostní menšiny, mohou čelit vícenásobné diskriminaci, kdy jsou lidé diskriminováni z více než jednoho důvodu. Uchazečka o zaměstnání může být např. diskriminována proto, že je Romkou, proto, že je absolventkou bez praxe, nebo proto, že pečuje o děti do 15 let.

⁸⁶ ČR patří mezi zeměmi OECD k průměru. Dostupné z:

<https://www.oecd.org/gender/data/genderwagegap.htm>, v rámci EU28 ovšem k výraznému podprůměru: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/gender_pay_gap/gpg_country_factsheet_cz_2015_en.pdf; MYSÍKOVÁ, Martina. Gender Wage Gap in the Czech Republic and Central European Countries. Prague Economic Papers. Praha, 2012, vol. 21, issue 3. <http://www.vse.cz/pep/427>.

⁸⁷ Úřad vlády ČR, 2014. Zprávy o rovnosti žen a mužů za roky 1998–2014. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/souhrnne-zpravy-o-plneni-priorit-a-postupu-vlady-pri-prosazovani-rovných-prilezitosti-zen-a-muzu-za-roky-1998–2013-123732/>; MPSV, 2013. Zpráva o rovnosti žen a mužů v roce 2012 v České republice http://www.mpsv.cz/files/clanky/15492/zprav_rovnost_2012.pdf.

⁸⁸ EIGE, Gender Equality Index 2015: Measuring gender equality in the European Union 2005–2012. Dostupné z: <http://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/mh0215616enn.pdf>.

K nejohroženějším patří lidé
starší 55 let,
zejména seniorky

844. Velmi dobrá pozice ČR v žebříčku evropských zemí přetrvává prakticky ve všech indikátorech nerovností zjišťovaných podle SILC.⁸⁹ Při pohledu „pod povrch“ jednotlivých indikátorů (tj. jejich členění, např. hodnot pro různé věkové kategorie, podle pohlaví či regionu) je však možné identifikovat řadu problémů. Z hlediska nedostatku práce a hmotné deprivace jsou vysokému riziku vystaveni lidé ve věkové kategorii 55–59 a lidé nad 65 let (65+) žijící sami (jde zejména o ženy, kde riziko stoupá s jejich narůstajícím věkem). Nezanedbatelný je také podíl tzv. *pracujících chudých*, tedy lidí, kteří jsou sice zaměstnaní, ale přesto často upadají do chudoby. Ve srovnání s průměrem EU je v ČR navíc výrazně vyšší podíl lidí žijících v bytech prostorově poddimenzovaných.⁹⁰

Vzdělání je „pojistkou“ proti
riziku chudoby a sociálního
vyloučení rodin

845. Ohroženost chudobou lidí ve věku 55–59 let a také 65+, zejména žen, dětí a mladých lidí, je tedy v ČR významná. V ohrožení jsou zejména děti do šesti let a v pozdějším věku mladí lidé do 18 let – u nich je riziko chudoby nebo sociálního vyloučení jedním z nejvyšších v EU, pokud žijí v domácnostech s nízkou intenzitou práce, popřípadě pokud jejich rodiče mají jen základní vzdělání. V rodinách, kde mají oba rodiče vysokoškolské vzdělání, je toto riziko pro děti do šesti let v ČR vůči průměru EU naopak velmi nízké. Vzdělání se tak zdá být výrazným faktorem působícím proti riziku chudoby nebo sociálního vyloučení.⁹¹

Strukturální nerovnosti jako
příčina bezdomovectví

846. Kombinace strukturálních (vzdělání, věku, genderu, ekonomických nerovností apod.) a individuálních faktorů (např. rodinné situace, zdravotního stavu, zkušenosti s institucionální výchovou) může vést až ke vzniku bezdomovectví jako extrémní formy sociálního vyloučení⁹². Absence přiměřeného a stabilního bydlení jako základní životní potřeby znesnadňuje zapojení jednotlivců i rodin do ekonomické aktivity, vzdělávání nebo správy věcí veřejných, což vede k dalším negativním individuálním a společenským důsledkům⁹³. Kvalifikované odhady⁹⁴ ukazují nejen vysoký počet (téměř 70 tisíc) osob bez bydlení (venku, v noclehárnách, ubytovnách, azylových domech, osob opouštějících jiné pobytové instituce apod.), ale také téměř 120 tisíc osob ohrožených ztrátou bydlení.

⁸⁹ Šetření příjmů a životních podmínek domácností – European Union – Statistics on Income and Living Conditions.

⁹⁰ V ČR je průměrný počet místností na osobu 1,4, což je podprůměr v rámci EU28, kde činil 1,6 (údaje z roku 2014), SILC – Average number of rooms per person by type of household and income group from 2003. Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvho04&lang=en.

⁹¹ EUROSTAT, 28. 2. 2013. At risk of poverty or social exclusion in the EU27: In 2011, 27 % of children aged less than 18 were at risk of poverty or social exclusion. Risk of poverty decreases with increasing education level of parents. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/5162014/3-26022013-AP-EN.PDF/f3037078-2e64-47b6-ba81-514c699975c5>.

⁹² MPSV (2013) *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020*. MPSV, Praha, 2013.

⁹³ MPSV (2014) *Konsensuální konference o bezdomovectví v České republice Sborník z konference*. MPSV, Praha 2014.

⁹⁴ MPSV (2015) *Vyhodnocení průzkumu řešení bezdomovectví v obcích s rozšířenou působností*. MPSV, Praha 2015.

Socioekonomické zázemí má
značný vliv na vzdělávací
výsledky žáků

1.4 Vzdělávání

847. Společenské nerovnosti se projevují i ve vzdělávání. Výzkum PISA pořádaný OECD v roce 2012 prokázal silný vliv socioekonomického původu žáků na jejich studijní výsledky ve vyspělých zemích, konkrétně také v ČR. Výzkum matematické, přírodovědné a čtenářské gramotnosti patnáctiletých žáků pomocí vztahu mezi indexem ESCS (indexem sociálního, ekonomického a kulturního statusu) a výsledky žáků v jednotlivých gramotnostech určuje míru rovného přístupu ke vzdělání. ČR patří s 51 body k zemím s největším vlivem socioekonomického zázemí na vzdělávací výsledky žáků. Hodnota průměru zemí OECD je 39 bodů, přičemž role socioekonomického zázemí od roku 2003 posílila.⁹⁵ Konzistentně s tím je v ČR velmi nízká vzdělanostní mobilita: pouze necelých 30 % lidí ve věku 25–44 let s oběma rodiči se středním vzděláním mělo vysoké vzdělání, zatímco v OECD se takto měřená mobilita týkala více než 40 % lidí.⁹⁶ Zpráva Evropské komise⁹⁷ také upozorňuje na vliv socioekonomických nerovností.⁹⁸ Dále identifikuje další strukturální problémy českého systému vzdělávání, k nimž patří stárnutí učitelů⁹⁹ a nedostatečná prestiž učitelské profese¹⁰⁰ (daná mj. nízkými platy), nízká kvalita jejich přípravy¹⁰¹, příliš raná vnější diferenciací vzdělávacích cest,¹⁰² zvyšující se nesoulad společenské poptávky po vzdělávání s jeho nabídkou¹⁰³ aj. Diferencované školství má podle většiny existující empirické odborné literatury nulový nebo negativní efekt na průměrné studijní výsledky žáků, zatímco pouze malé množství analýz zjistilo celkově pozitivní efekt. V diferencovaném školství však nesporně dochází ke zvyšování nerovností mezi studijními výsledky.¹⁰⁴ Zároveň je prokázáno

⁹⁵ PALEČKOVÁ, J., TOMÁŠEK V. A KOL. (2012) Hlavní zjištění PISA (Program for international students assessment). Matematická gramotnost patnáctiletých žáků. Dostupné z: http://www.pisa2012.cz/articles/files/Hlavní_zjištění_PISA2012.pdf.

⁹⁶ OECD. (2016) *Education at a Glance 2016*. S. 80. Dostupné z: <http://www.oecd.org/edu/education-at-a-glance-19991487.htm>

⁹⁷ Doporučení Evropské komise pro Doporučení Rady k národnímu programu reformy České republiky na rok 2016 a stanovisko Rady ke konvergenčnímu programu České republiky z roku 2016; vydáno dne 18. 5. 2016.

⁹⁸ „Výsledky vzdělávání jsou obecně dobré, silně je ovlivňuje socioekonomické zázemí studentů. Jasně znepokojivé jsou slabé výsledky vzdělávání mezi znevýhodněnými skupinami, zejména Romy.“; tamtéž. Obdobně také dle národní přílohy mezinárodního šetření PIAAC. Dostupné z: www.piaac.cz.

⁹⁹ ČSÚ – Vzdělávání – 3.6. Věková struktura učitelů regionálního školství bez řídicích pracovníků – ženy a muži v roce 2013, ČSÚ.

¹⁰⁰ Platy učitelů českých základních škol: setrvale nízké a neatraktivní. Dostupné z: http://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Platy_ucitelu/IDEA_Platy_ucitelu_studie.html (16. 8. 2016.)

¹⁰¹ Mezinárodní šetření OECD TALIS 2013.

¹⁰² STRAKOVÁ, J. (ed.) (2010) Přidaná hodnota studia na víceletých gymnáziích ve světle dostupných datových zdrojů, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2010.

¹⁰³ Viz analýzy vývoje (ne)zaměstnanosti absolventů středních škol na oficiálním portálu MŠMT www.infoabsolvent.cz.

¹⁰⁴ VESELÝ, A.; MATĚJŮ, P. (2010) Vzdělávací systémy a reprodukce vzdělanostních nerovností. In: In: MATĚJŮ, P.; STRAKOVÁ, J.; VESELÝ, A. (eds). *Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení*. Praha: SLON. S. 59–62.

snižování společenské soudržnosti jako důsledek homogenizace vzdělávacích proudů.¹⁰⁵

Síli socioekonomická
výlučnost nejvíce i nejméně
prestižních středoškolských
proudů

848. Socioekonomický původ ovlivňuje šance na získání středního vzdělání s maturitou u mladých lidí silněji než u lidí ze starších kohort,¹⁰⁶ což vede ke stále větší koncentraci dětí z nižších společenských vrstev v učňovském školství.¹⁰⁷ Numerická a čtenářská gramotnost absolventů nematuritního učňovského vzdělání se v souvislosti s jeho sílící negativní exkluzivitou výrazně snižuje.¹⁰⁸ Na opačném pólu středního školství, ve víceletých gymnáziích, v letech 2000–2009 vzrostlo zastoupení dětí z rodin s vysokým socioekonomickým statutem, které již předtím tvořily většinu.¹⁰⁹ Studium víceletých gymnázií přitom ve srovnání se čtyřletými nevede k významně vyšším čtenářským a matematickým dovednostem u žáků se stejným socioekonomickým statutem, avšak je svými studenty lépe hodnoceno a přináší téměř úplnou jistotu přijetí na vysokou školu nehledě na úroveň studijních kompetencí.¹¹⁰ Víceletá gymnázia tedy působí jako sociální filtr, který neposkytuje svým studentům lepší matematické a čtenářské dovednosti, ale přesto ovlivňuje šance na úspěch v dalším životě.

Lidé studují déle a dochází
tak k posunu životních fází

849. Prostor vzdělávání se proměňuje. Mladí lidé déle studují (resp. více lidí než dříve studuje VŠ), a tak na trh práce nastupují později.¹¹¹ Celkově dochází k posunu životních fází (věku rodičů při narození dítěte, věku odchodu do důchodu i střední délky života). Zdroj znalostí se dnes navíc posouvá mimo školu, ta ovšem zatím neplní funkci správného zpracovávání těchto neformálních znalostí. Také trávení volného času dětí není uspokojivé – např. podíl aktivních činností (sportu, koníčků) klesá na

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ MATĚJŮ, P.; ANÝŽOVÁ, P., SIMONOVÁ, N. Vliv osobnostních, rodinných a sociálních faktorů na dosažené vzdělání a úroveň kompetencí. In: Straková, J., Veselý, A. (2013) *Předpoklady úspěchu v práci a v životě. Výsledky mezinárodního výzkumu dospělých OECD/PIAAC*. S. 118.

¹⁰⁷ KATRŇÁK, T., SIMONOVÁ, N.; FÓNADOVÁ, L. Od diferenciaci k diverzifikaci: test MMI a EMI v českém středním vzdělávání v první dekádě 21. století. *Sociologický časopis*, 2013, 49(4), s. 491–520, s. 515.

¹⁰⁸ KOUCKÝ, J., ZELENKA, M. Kontext a důsledky vzdělávací expanze: Proměny českého školství, úrovně vzdělání, sociálních nerovností, gramotnosti a uplatnění absolventů. In: STRAKOVÁ, J.; VESELÝ, A. (2013) *Předpoklady úspěchu v práci a v životě. Výsledky mezinárodního výzkumu dospělých OECD/PIAAC*, s. 213.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ STRAKOVÁ, J. Přidaná hodnota víceletých gymnázií ve světle dostupných datových zdroj. In: MATĚJŮ, P.; STRAKOVÁ, J.; VESELÝ, A. (eds.) (2010). *Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení*. Praha: SLON. S. 130–149.

SIMONOVÁ, N.; SOUKUP, P. (2010) Působení primárních a sekundárních faktorů sociálního původu při přechodu na vysokou školu v ČR: výsledky výzkumu PISA-L. In: MATĚJŮ, P.; STRAKOVÁ, J.; VESELÝ, A. (eds.) (2010) *Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení*. Praha: SLON. S. 298–322.

¹¹¹ V roce 2015 mělo v ČR 31 % lidí ve věku 25–34 let vysokoškolské vzdělání oproti pouhým 14 % v roce 2005.

OECD (2016) *Data – Education – Education attainment – Population with tertiary education*. Dostupné z: <https://data.oecd.org/education.htm>.

úkor surfování na internetu;¹¹² málo času také děti tráví venku v přírodě, a to přes prokázané pozitivní účinky této činnosti na mentální i fyzický rozvoj dítěte.¹¹³ Vzdělávací systém na to není připraven, neboť mnohé specializované druhy středního školství jsou tradičně nastaveny jako konečný stupeň vzdělání, což výrazně snižuje šance jejich absolventů na uplatnění (míra nezaměstnanosti u osob se středním vzděláním bez maturity je trvale významně vyšší než u lidí s maturitním vzděláním a mnohem výrazněji vyšší než u lidí s vysokoškolským vzděláním)¹¹⁴. Původně totiž absolventi SŠ okamžitě nastupovali na trh práce; tato ambice je ovšem v době digitalizace již nemožná. Existuje robustní evidence, že užší odborné vzdělání sice zvyšuje šance na uplatnění v mládí, nicméně všeobecné vzdělání napomáhá k setrvání na trhu práce ve vyšším věku, neboť poskytuje více kompetencí potřebných k přizpůsobení se změnám prostředí. (Tento vztah je nezávislý na věku, úrovni vzdělání, fyzické náročnosti práce a řadě dalších kontrolovaných faktorů.)¹¹⁵

Veřejné výdaje na vzdělávání jsou relativně nízké

850. V investicích do vzdělávání je země na pomyslném chvostu států OECD a v mezinárodním srovnání i v porovnání se sousedy se v ČR výrazně pomaleji zvyšuje podíl vysoce vzdělaných lidí. Pro ilustraci, ČR vydává na vzdělání 3,4 % hrubého domácího produktu (rok 2013), průměr zemí OECD je však 4,8 %.¹¹⁶ Ve výdajích na žáka/studenta (od základního po terciární vzdělávání) vydává ČR ročně 7 493 \$ (upraveno dle PPP), kdežto průměr OECD je 10 493 \$.¹¹⁷ V žebříčku členských států Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) je tak na posledních příčkách. V podílu obyvatel s terciárním vzděláním se ČR také nachází výrazně pod průměrem zemí OECD.¹¹⁸

Nárůstá počet soukromých základních škol

Velmi problematickým trendem posledních let je rozšiřování soukromého základního školství, které je v příkrém rozporu s rovnými šancemi dětí na získání vzdělání, a to na samém počátku jejich vzdělávacích drah. Podíl žáků v soukromých základních školách na celkovém počtu žáků dané úrovně vzdělávání od roku 2005/2006 kontinuálně roste. Počet žáků v soukromých základních školách se v letech 2010–2015 zvýšil o 64 %, přičemž s každým rokem se absolutní nárůst zrychloval a v roce 2015/2016

¹¹² CHOMYNOVÁ, P.; CSÉMY, L.; MRAVČÍK, V. (2016) Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) 2015. Úřad vlády České republiky. Dostupné z: <http://jzs.cz/wp-content/uploads/2016/10/Evropsk%C3%A1-studie-o-drog%C3%A1ch.pdf>.

¹¹³ DANIŠ, P. (2016) *Děti venku v přírodě: ohrožený druh?* Tereza. Dostupné z: http://jdeteven.cz/_files/userfiles/Publikace/Deti_venku_v_prirode_2016_web.pdf.

¹¹⁴ ČSÚ: *Trh práce v ČR – časové řady – 1993–2015*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/403r-k-mira-nezamestnanosti-dle-vekovych-skupin-a-vzdelani-r20tx8yu4p>.

¹¹⁵ HANUSCHEK, E. A.; SCHWERDT, G.; WOESSMANN, L. ZHANG, L. (2015) General Education, Vocational Education, and Labor-Market Outcomes over the Life-Cycle. Hoover Economics Institution, *Economics Working Paper 15113*. 2015.

¹¹⁶ OECD (2016) *Education at a Glance 2016*. Table B4.1 Total public expenditure on education (2013).

¹¹⁷ OECD (2016) *Education at a Glance 2016*. Table B1.1 Annual expenditure per student by educational institutions for all services (2013) In equivalent USD converted using PPPs for GDP, by level of education, based on full-time equivalents.

¹¹⁸ OECD (2016) *Education at a Glance 2016*.

dosáhl 1,1 %.¹¹⁹ Oproti tomu podíl studujících na soukromých středních školách dlouhodobě stagnuje na úrovni mezi 12 a 14 %. Zastoupení studentů soukromých vysokých škol, k nimž se nicméně neváže pověst elitního vzdělávání, naopak v posledních letech klesá a v roce 2015/2016 činilo 11 %.¹²⁰ Příčiny lze hledat v potřebě systémové změny vzdělávacího systému.¹²¹ Kvalitativní nároky na vzdělávání překračují rámec vymezený kvantitativními ukazateli OECD,¹²² v kontextu *Agendy 2030* je nově formuluje UNESCO.¹²³ Dověření kurikulární reformy je prioritou také české vzdělávací politiky¹²⁴ – s cílem reagovat na změny ve společnosti a transformovat je do vzdělávacího systému.¹²⁵ V tomto ohledu vychází ze schválené *Strategie 2020*.¹²⁶ Výchova budoucích občanů má být založena na výuce relevantních znalostí a způsobů jejich užití (věcné argumenty pro *evidence-based policy*), rozvoji kompetencí, podpoře konstruktivistických přístupů ve vzdělávání a systémového myšlení, a pěstování schopnosti adaptace na změnu (*resilience*), a to na všech úrovních vzdělávacího systému.¹²⁷

1.5 Zdraví

Nerovnosti v průměrné střední délce života jsou značné

851. Dlouhodobě u nás klesá standardizovaná úmrtnost. S tím souvisí i rostoucí naděje dožití při narození (střední délka života), která se od roku 1990 zvýšila ve všech osmadvaceti státech EU. Největší nárůst (kromě Estonska se 7,5 lety) zaznamenala právě Česká republika (7,4 let), avšak i přesto je Česká republika nadále pod evropským průměrem, který činí 80,9 let.¹²⁸ Tav roce 2015 činila 75,8 let u mužů a 81,5 let u žen.¹²⁹ Tento ukazatel ale významně ovlivňují environmentální a sociální determinanty zdraví a s nimi související nerovnosti v oblasti zdraví. Například naděje dožití ve 65 letech věku muže s vysokoškolským vzděláním je o 4,1 roku delší než pro muže s dokončeným základním vzděláním. (Zatímco u

¹¹⁹ MŠMT. Vývojová ročenka školství 2005/06–2015/16. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2005-06-2015-16>.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ EDUin 2016. Studie pro Aspen Institute Prague. Dostupné z: <http://www.eduin.cz/wp-content/uploads/2016/11/Vzdelavani.pdf>.

¹²² OECD (2016) *Education at a Glance 2016*.

¹²³ UNESCO (2016) Global education monitoring report. Education for people and planet: creating sustainable futures for all. Paris: UNESCO. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002457/245752e.pdf>.

¹²⁴ MŠMT (2015) *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015–2020*. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-3>.

¹²⁵ Tamtéž., str. 10.

¹²⁶ MŠMT (2014) *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020* [online]. Dostupné z: <http://www.vzdelavani2020.cz/det/6/aktualni-dokumenty.html>.

¹²⁷ Viz např. <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/soustavna-podpora-obcanskeho-vzdelavani-na-skolach>.

¹²⁸ OECD (2016) *Health at a Glance in Europe 2016*.

¹²⁹ Český statistický úřad: *Vývoj obyvatelstva České republiky – 2015*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky>

průměru vybraného vzorku 1418 zemí EU tento rozdíl činil pouze 2,7 roku.)¹³⁰

Zdraví lidí je negativně ovlivněno riziky životního prostředí a nezdravým způsobem života

852. Nejčastější příčinu úmrtí v ČR představují všeobecně chronická neinfekční onemocnění, především nemoci oběhové soustavy, které v roce 2015 představovaly u žen 49,9 % a u mužů 41,9 % všech zemřelých (za více než polovinou těchto úmrtí stojí *ischemické nemoci srdeční*). Druhou nejčastější příčinou úmrtí jsou dlouhodobě zhoubné novotvary (v roce 2015 22,3 % u žen a 27 % u mužů) a dále nemoci dýchací soustavy (6,1 % u žen a 7,4 % u mužů v roce 2015). Ve výše uvedeném existují podstatné rozdíly mezi ženami a muži. Nemoci oběhové soustavy jsou častější příčinou úmrtí u žen než u mužů, muži naopak častěji umírají na zhoubné novotvary.¹³¹ Zdravotní stav populace je negativně ovlivněn faktory životního prostředí, především rizikovými emisemi z domácích topenišť na pevná paliva (uhlí), z dieselových a benzinových motorů (mikroaerosolu PM_{2,5}, polycyklických aromatických uhlovodíků PAU, benzo(a)pyrenu) a dalšími rizikovými látkami v ovzduší, včetně vnitřního prostředí budov, ve vodách (hormonálními disruptory) i potravinách. Ke zhoršení zdraví přispívají další rizikové faktory (hluk, nadváha a obezita, kouření, konzumace alkoholu, stres, nedostatečná pohybová aktivita a špatná kvalita a složení potravin).¹³² Nedostatečná pohybová aktivita, obezita, kouření i konzumace alkoholu jsou v ČR ve srovnání s vyspělými státy¹³³ velmi časté, a to již u dětí a mladistvých.¹³⁴

Lidé se dožívají vyššího věku, ale počet let prožitých ve zdraví stagnuje

853. Od roku 2008 se délka života prožitého ve zdraví zvyšuje jen velmi pozvolna. Celkový průměrný počet let prožitých ve zdraví byl v tomto roce v ČR u žen 63,4 roku a u mužů 61,3 roku, v roce 2014 pak 65 let u žen a 63,4 let u mužů.¹³⁵ Toto číslo se pohybuje mírně nad průměrem EU28, ale pod hodnotami dosahovanými např. ve Švédsku. Rostoucí střední délka života tedy především prodlužuje život v nemoci či se zdravotním omezením, což nepřispívá ke kvalitě života obyvatel jako takové. Představuje také zátěž pro zdravotní a sociální systém a ekonomiku společnosti.

¹³⁰ Údaje za rok 2013, dle publikace OECD *Health at a Glance 2016*.

¹³¹ Český statistický úřad: *Vývoj obyvatelstva České republiky – 2015*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky>.

¹³² MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR (2015) *Zpráva o zdraví obyvatel České republiky*. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/verejne/dokumenty/zprava-o-zdravi-obyvatel-ceske-republiky2014-_9420_3016_5.html.

¹³³ V souladu s Cílem udržitelného rozvoje č. 3: *Zajistit zdravý život a zvyšovat jeho kvalitu pro všechny v jakémkoliv věku* je úkolem 3.4 *Do roku 2030 snížit pomoci prevence a léčby o třetinu předčasnou úmrtnost na nepřenosné choroby; podporovat duševní zdraví a duševní pohodu*; úkolem 3.5 *Posílit prevenci a léčbu užívání návykových látek, včetně užívání narkotik a škodlivého užívání alkoholu* a úkolem 3.a *Posílit uplatňování rámcové úmluvy Světové zdravotnické organizace (WHO) o kontrole tabáku ve všech zemích dle potřeby*.

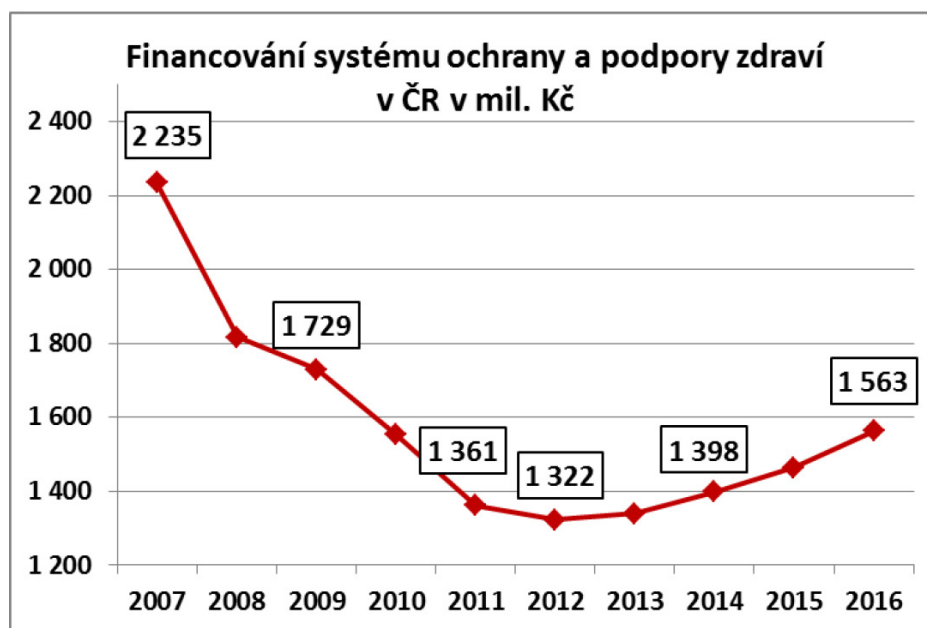
¹³⁴ Viz např. WHO studie *Health Behaviour in School-aged Children (HBSC)*. Dostupné z: <http://www.hbsc.upol.cz/>.

¹³⁵ EUROSTAT. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/health/dyna/echi/datatool/index.cfm?indlist=40a>.

Prodloužení délky života ve zdraví je možné díky veřejné podpoře zdraví

854. Cesta k prodloužení délky života ve zdraví vede přes primární prevenci nemocí, zlepšení životního prostředí, ochranu a podporu zdraví a ovlivnění hlavních determinant zdraví.¹³⁶ Veřejné výdaje investované do podpory zdraví představují pouze zlomek celkových veřejných výdajů na zdravotnictví (řádově jen 1 %) a jejich vývoj v posledních deseti letech nebyl příliš pozitivní (viz graf 6). Výdaje na zdravotnictví jsou v ČR dlouhodobě nižší než průměr zemí OECD (v roce 2013 7,1 % HDP v ČR oproti průměru OECD 8,9 % HDP).¹³⁷

Graf 1.4 Veřejné výdaje investované do podpory zdraví. Nezahrnuje náklady na dotační programy Ministerstva zdravotnictví v rozsahu cca 23 mil. Kč (pro rok 2016). Zdroj: sekce NH MZ ČR.

Lékařského personálu je dostatek, ale ne ve všech oblastech, a navíc stárne

855. Dle analýz ÚZIS¹³⁸ jsou počty lékařů v ČR aktuálně poměrně stabilizované – aktivní úvazky mírně narůstají (ročně o 1,4 %). Odhadovaný nedostatek minimálně 1 000 úvazků chybějících lékařů pokrývají přesčasy, úvazky jednoho pracovníka větší než 1 atd. U zdravotních sester dochází už nyní k propadu aktivních úvazků dostupných po segmentech péče, a to zejména u péče akutní. Trend je dlouhodobější a je částečně způsoben počínajícím nedostatkem sester, z velké části však také přechodem sester z úvazků v lůžkové péči k ambulantní péči (tam sester v čase přibývá).

¹³⁶ MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR (2014) *Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí*. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/verejne/dokumenty/zdravi-2020-narodni-strategie-ochrany-a-podpory-zdravi-a-prevence-nemoci_8690_3016_5.html.

¹³⁷ Rozdíl není způsoben pouze nižšími soukromými výdaji na zdravotnictví, ČR je pod průměrem zemí OECD také v podílu veřejných výdajů na zdravotnictví k HDP: v roce 2013 v ČR 6,0 % HDP, průměr OECD 6,5 % HDP. Dle Country Note – Czech Republic – OECD Health Statistics 2015.

¹³⁸ DUŠEK L., BARTUŇKOVÁ, M., MUŽÍK, J. (2016) *Personální kapacity lékařů v rezortu zdravotnictví – predikce potřeb, Analýza stavu k 31. 12. 2015 a predikce vývoje do roku 2025–2040*. Dostupné z: <http://www.mzcr.cz/dokumenty/spoluprace-vyvoje-do-roku-2025-2040>.

V některých regionech tak může docházet ke krizovým situacím. Dle prediktivních modelů Ministerstva zdravotnictví distribuce věku lékařů není optimální. U některých specializací můžeme hovořit přímo o demografickém ohrožení (průměrný věk nad 57 let) a je nezbytné je omladit. Odhadem budou do roku 2019 očekávané počty absolventů lékařských fakult pokrývat úbytky z důvodu odchodu lékařů do důchodu. Po uvedeném horizontu predikce ukazuje pokles počtu lékařů – bude tedy třeba navýšit počty absolventů lékařských fakult.

1.6 Kultura

Podceňování kulturní a mediální politiky je rizikem

856. Rizikem pro soudržnost společnosti je podceňování kulturní a mediální politiky státu. Zejména ohrožující je rezignace státu na uplatňování vlivu v oblasti estetické i etické výchovy, rozvíjení kompetencí kulturního publika a mediální gramotnosti a tlaku na zachování vysoké úrovně kvality médií. Stejnou váhu má však také zanedbání péče o budování a udržování kulturně založené národní a státní identity. Úspěšně, byť často mimo veřejnou podporu, se rozvíjejí diverzifikovaná, kvalitní kulturní a umělecká tvorba i kulturní kontakty se zahraničím. Dědictvím 90. let zůstalo zpochybňování legitimacy kulturní politiky a ideologický důraz na prioritu soukromého vlastnictví na úkor uznání potřeby ochraňovat a podporovat sdílené kulturní hodnoty. Přetrvává rovněž představa o nezbytnosti produkovat finanční zisk v kultuře a umění, objevily se dokonce věcně mylné argumenty ztotožňující podporu kultury s neoprávněným ovlivněním ekonomické soutěže. Menšinová kulturní politika zůstává v zajetí zastaralých konstruktů menšinových etnik a nerozlišuje mezi potřebou udržení kulturní identity autochtonních etnik na jedné straně a potřebou kulturní integrace nově příchozích menšin na straně druhé.

Nedostatek finančních zdrojů

857. Prosazování cílů a úkolů státní kulturní politiky je dlouhodobě omezováno nedostatkem finančních prostředků na jejich realizaci, což souvisí s celkovým podfinancováním kulturního sektoru a absencí alternativních zdrojů. Stát nemá vytvořeny mechanismy, jak využívat nové a životaschopné iniciativy v oblasti kultury a tím obnovovat a rozšiřovat institucionální strukturu kulturního života.

Výrazná většina zaměstnanců v oblasti kultury pobírá podprůměrnou mzdu

858. V roce 2014 bylo v kultuře zaměstnáno celkově zhruba na 150 tis. lidí (přibližně 2,1 % z celkového počtu zaměstnanců v ekonomice). Počty osob pracujících v oblasti kultury se od roku 2012 nijak výrazně nezměnily, lze však pozorovat vzestupnou tendenci v počtu zaměstnanců, kteří pracují v odvětvích s nižší než průměrnou mzdou.¹³⁹ Ta byla v roce 2014 mírně pod celostátním průměrem. I přesto lze v jednotlivých sektorech sledovat výrazné rozdíly. Zatímco v oblasti audiovizuální a interaktivní techniky byl průměrný měsíční příjem vyšší než 40 tis. Kč, v oblasti kulturního dědictví nedosahovala průměrná měsíční mzda ani poloviny. Celkově platí, že více

¹³⁹ Sledované údaje z Výsledků účtu kultury ČR za roky 2011–2014.

než 77 % zaměstnanců v sektoru kultury pracuje v odvětvích s nižší než celostátní průměrnou mzdou.¹⁴⁰

Zájem lidí o kulturu stoupá,
stejně jako veřejné investice
do ní

859. V oblasti kultury lze pozorovat od roku 2011 postupný nárůst výše finančních zdrojů, které do sektoru „přitékají“. V roce 2014 bylo z veřejných rozpočtů na kulturu (včetně vztahů s církvemi a náboženskými společnostmi) vyčleněno téměř 35,9 mld. Kč, což představovalo meziroční nárůst o 3,6 %. Celkově se tak do kultury dostalo přibližně 2,15 % veřejných rozpočtů. Z hlediska makroekonomiky se kultura na vývoji HDP v roce 2014 podílela zhruba 1,4 %, tato výše se od roku 2010 výrazně nemění.¹⁴¹ Pozitivní vývoj zaznamenává celková návštěvnost kulturních institucí, která se mezi lety 2013 a 2014 zvýšila o 5,7 %, což mimo jiné souvisí se zpřístupňováním památkových objektů veřejnosti. Průběžně také stoupá počet kulturních akcí, které se v ČR konají.¹⁴²

¹⁴⁰ ČSÚ; NIPOS. (2016) *Výsledky účtu kultury ČR za rok 2014*.

¹⁴¹ ČSÚ; NIPOS (2016). *Výsledky účtu kultury ČR za rok 2014*.

¹⁴² NIPOS. (2016) *Kultura České republiky v číslech. Vybrané údaje ze statistických šetření*.

2 Hospodářský model

2.1 Hospodářské instituce

Česká republika hraje druhou evropskou ligu ekonomické výkonnosti

860. Pozice české ekonomiky mezi západní a východní Evropou se za posledních 200 let nezměnila.¹⁴³ Česká republika stojí v čele pomyslného pelotonu bývalých postkomunistických států, ale země ekonomického jádra EU (Německo, země Beneluxu, Francie a Velká Británie) jsou výkonnostně daleko vpředu.

Českou ekonomiku silně ovlivňuje dění v zahraničí

861. Česká republika je otevřená, v rámci EU středně velká ekonomika, citlivá na dění v globální ekonomice. Patří do skupiny zemí hospodářsky navázaných na Německo. To je dlouhodobě naším největším obchodním partnerem. Pro srovnání: Seřadíme-li naše obchodní partnery podle objemu obchodu, objem německého dovozu k nám je větší než dvou následujících zemí dohromady a objem vývozu do Německa dokonce větší než tří následujících zemí dohromady. Téměř polovina nefinančních podniků a téměř celý bankovní sektor jsou součástí nadnárodních společností. Závislost České republiky na zahraničních zdrojích ilustruje dobře například oblast výzkumu a vývoje. Třetina zdrojů pochází z evropských fondů a třetina hodnoty připadá na projekty realizované ve firmách se zahraničním vlastníkem.

Česká ekonomika se v roce 2015 vrátila na předkrizovou ekonomickou úroveň roku 2008

862. Výkonnost ekonomiky měřená pomocí hrubého domácího produktu (HDP), který je peněžním vyjádřením vytvořené hodnoty zboží a služeb v určitém období na daném území, mírně rostla již před vstupem do EU v roce 2004. V letech 2004–2007 silný hospodářský růst kulminoval. Mezi lety 2009 a 2014 následovaly propad a stagnace hospodářské výkonnosti v důsledku světové krize a domácí fiskální politiky. V roce 2015 HDP opět výrazně vzrostl díky nízké ceně komodit a jednorázovému dočerpání evropských dotací.¹⁴⁴ Tehdy reálný HDP na osobu, tedy ekonomická úroveň země po odečtení vlivu, který na statistiky mají měnící se ceny, dosáhl opět úrovně roku 2008.

8 % HDP vytvořeného v ČR se nespotřebuje v ČR, ale v zahraničí

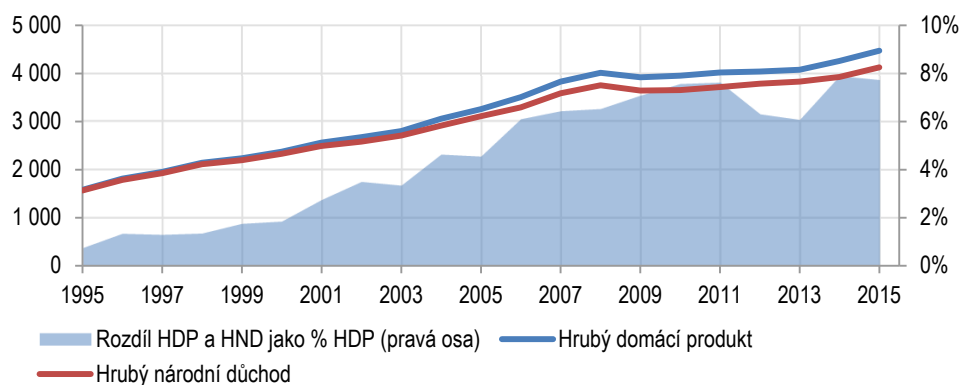
863. Druhou stranou mince ekonomické výkonnosti je vedle HDP (kolik vyprodukuje) strana příjmů (kolik za tuto produkci inkasujeme). Příjmovou stránku ekonomiky lze vyjádřit hrubým národním důchodem (HND). To je objem spotřebovaných primárních příjmů z práce i z kapitálu všech občanů země v daném období. Oproti HDP tedy HND není vázán na území, ale na státní příslušnost příjemce. Rozdíl mezi HDP a HND v ČR se zvětšuje. Průměrné tempo přírůstku HDP v letech 1995–2015 činilo 5,3 %, zatímco HND pouze 5 %. V roce 2015 tak byl HND již téměř o 8 % nižší než HDP, což je třetí nejvyšší hodnota v EU28 za Lucemburskem a Irskem, které mají výjimečnou strukturu ekonomiky s velmi vysokým podílem

¹⁴³ The Maddison-Project. Dostupné z: <http://www.ggdcc.net/maddison/maddison-project/home.htm>, verze z roku 2013.

¹⁴⁴ OECD Country Survey Czech Republic 2016.

zahraničních společností. Ukazatel hrubého národního důchodu, tj. jaký objem zboží a služeb je v ekonomice spotřebován a investován, je důležitým doplňkem ukazatele HDP (viz Graf 2.1).

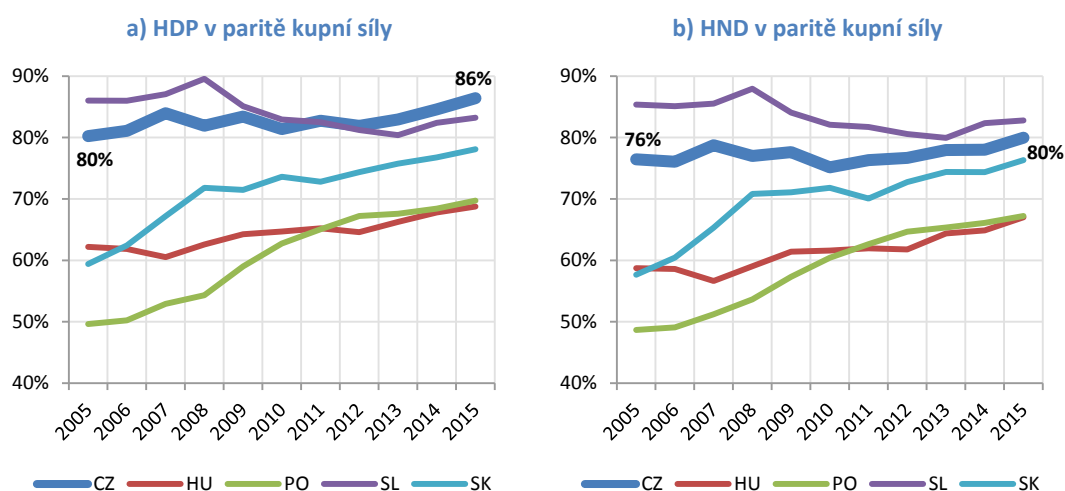
Graf 2.1 Hrubý domácí produkt, hrubý národní důchod a jejich rozdíl jako procento HDP [miliardy Kč v běžných cenách]. Zdroj: Databáze AMECO.

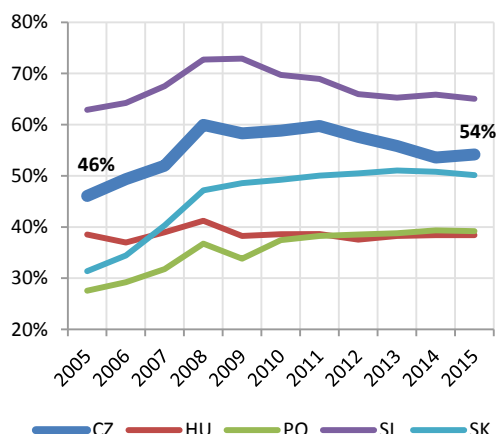
Česká republika se od vstupu do EU mírně přiblížila k průměrné ekonomické úrovni unie

864. Česká republika se mezi lety 2005 a 2015 přibližovala k průměrné ekonomické úrovni EU měřené v HDP na osobu v paritě kupní síly (očištěné o rozdílné cenové hladiny, viz Graf 2.2, sekce [a] a [b]) i podle směnného kurzu (sekce [c] a [d]). V HDP na osobu měřeném v paritě kupní síly jsme šestnáctí, v HND osmnáctí v EU.

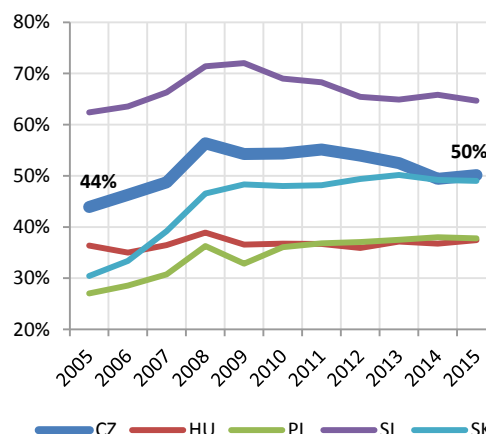
Graf 2.2 Relativní ekonomická úroveň. [V běžných cenách podle parity kupní síly na osobu, EU28 = 100 %]. Zdroj: Databáze AMECO, vlastní výpočty.

c) HDP v nominálním kurzu

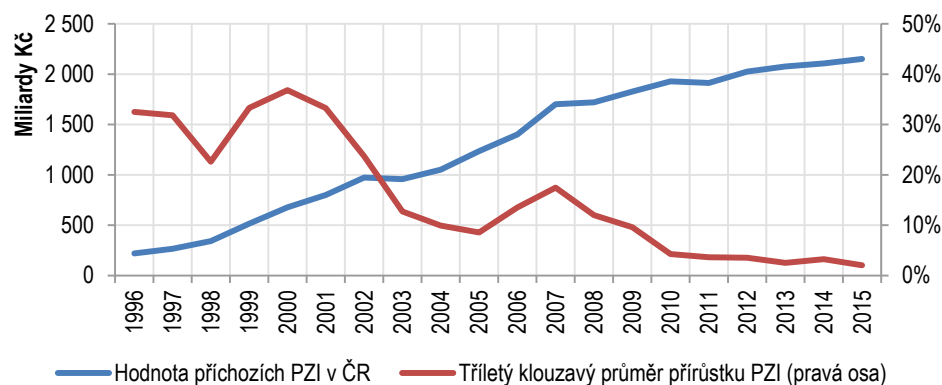
d) HND v nominálním kurzu

Hlavním faktorem silného růstu byly investice ze zahraničí

865. Silný ekonomický růst mezi lety 2000 a 2008 táhl především příliv přímých zahraničních investic (PZI). Zahraniční podniky kupovaly podíly v českých firmách nebo u nás zakládaly výrobu „na zelené louce“. S nimi přicházely kapitál, *know-how* a podniková kultura. Byla to výjimečná a v dohledné době neopakovatelná situace. Došlo k ní díky skokovému zapojení České republiky do globálních ekonomických řetězců. Investoři využili potenciál růstu a dosáhli vysokých výnosů dosažitelných u rychle rostoucích ekonomik (viz Graf 2.1 do roku 2008). Tyto výnosné investiční příležitosti se však již vyčerpávají a růst objemu PZI klesá, což ilustruje Graf 2.3.

Graf 2.3 Hodnota přímých zahraničních investic v ČR a její přírůstek. Zdroj: Databáze ČNB, vlastní výpočet.

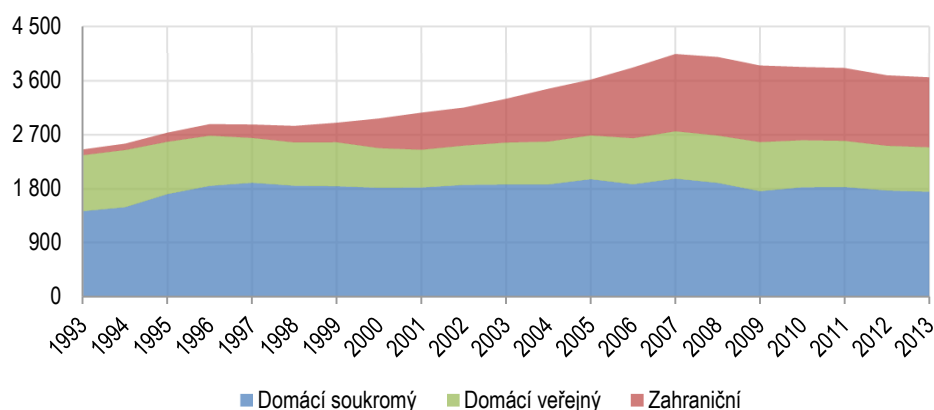

Čistě domácí část ekonomiky od r. 1993 téměř nerostla

866. Dokladem růstu taženého zahraničními investicemi je také vlastnická skladba hrubé přidané hodnoty (HPH), tedy rozdílu mezi hodnotou vlastní produkce firmy a zdroji a polotovary, které sama nevyprodukuje a musí je nakoupit. Graf 2.4 ukazuje, že tvorba HPH obou domácích sektorů – veřejného i soukromého – očištěná o inflaci se téměř nemění. Růst HPH nejpozději od roku 1996 spočíval zejména na firmách pod zahraniční

kontrolou (červená barva v grafu). HPH je statisticky téměř shodná s HDP, v ČR tvoří dlouhodobě přibližně 90 % HDP.

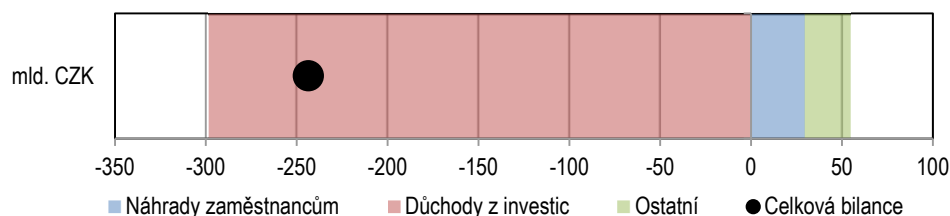
Graf 2.4 Skladba hrubé přidané hodnoty (ve stálých cenách dle deflátoru) podle vlastnictví. Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty.

Zahraniční firmy jsou důležitým prvkem české ekonomiky

867. Rozsah podnikání firem se zahraničními vlastníky v ČR ilustruje bilance primárních důchodů. Ta vznikne, když porovnáme příjmy českých občanů a firem ze zahraničí a naopak příjmy zahraničních občanů a firem z ČR. Výsledkem je, že na mzdách a v kategorii ostatní si Češi v zahraničí vydělají více než cizinci u nás, zahraniční vlastníci naopak získají z ČR mnohem více dividend a zisků než čeští vlastníci firem a kapitálu obecně ze zahraničí. Rozdíl je téměř 300 miliard korun, tj. přibližně 6,7 % HDP (viz Graf 2.5). Se zahraničními investicemi přichází nové *know-how* a možnost zapojit se do nadnárodních hodnotových řetězců. Zahraniční firmy jsou také největším jednotlivým plátcem daně z příjmu právnických osob. Mezi dvaceti největšími plátcí této daně jich v roce 2014 bylo šestnáct. Těchto šestnáct firem dohromady zaplatilo téměř 23 miliard korun, tj. téměř 28 % z celkového objemu daně odvedené v uváděném roce.¹⁴⁵

Graf 2.5 Bilance primárních důchodů podle typu důchodu v roce 2015. Záporné číslo značí odtok do zahraničí, výsledná čísla jsou dílčí bilance (net). Zdroj: Databáze ARAD, ČNB.

Růst produktivity práce po krizi zpomalil z průměrných 8 % na 2 % ročně

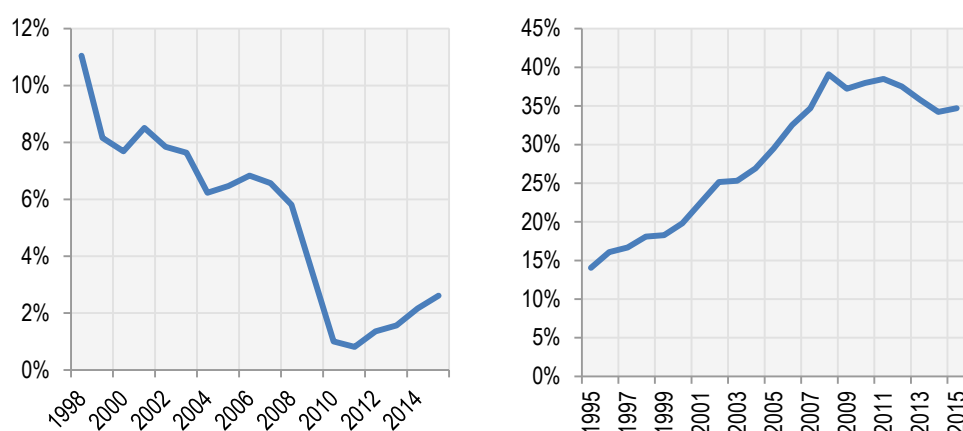
868. Česká republika zaznamenala v posledních dvou dekádách významný růst produktivity práce. Produktivita práce je jednoduše vypočtena jako HDP rozpočítaný na počet odpracovaných hodin všemi pracovníky v ekonomice. Nepopisuje tedy přímo efektivitu práce, ale

¹⁴⁵ Ministerstvo financí ČR.

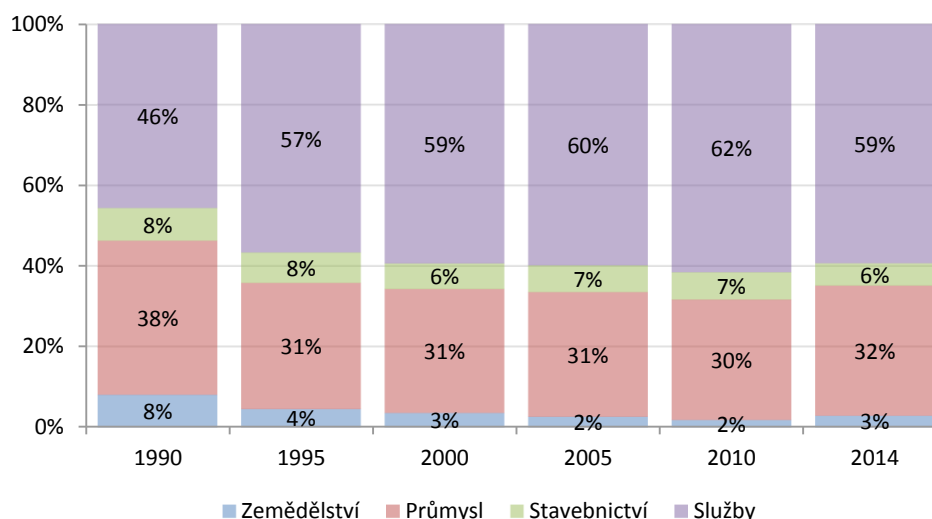
finanční hodnotu produktu připadající na jednu odpracovanou hodinu. Zvýšila se z přibližně 166 Kč na odpracovanou hodinu v roce 1995 na téměř trojnásobnou hodnotu 485 Kč v roce 2015.¹⁴⁶ Zprvu rychlý růst produktivity, který na přelomu tisíciletí dosahoval až 10 % ročně, však kvůli krizi po roce 2008 výrazně zpomalil a ustálil se na průměru 2 % ročně oproti průměrným 8 % před rokem 2008. Ve srovnání s Německem se Česká republika v produktivitě práce posunula z úrovně okolo 15 % v roce 1995 na 35 % v roce 2015 s maximem téměř 40 % v roce 2008.

Graf 2.6 Růst a srovnání produktivity práce. Zdroj: AMECO.

a) Růst produktivity práce v ČR (klouzávký průměr za 3 roky) b) Produktivita práce v ČR jako podíl německé produktivity

Graf 2.7 Odvětvová struktura hrubé přidané hodnoty dle stálých cen mezi lety 1995 až 2014. Zdroj: ČSÚ – http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.makroek_prod.

¹⁴⁶ Zdroj: Databáze AMECO Evropské komise. Položka: *Gross domestic product at current prices per hour worked (HVGDPH).*

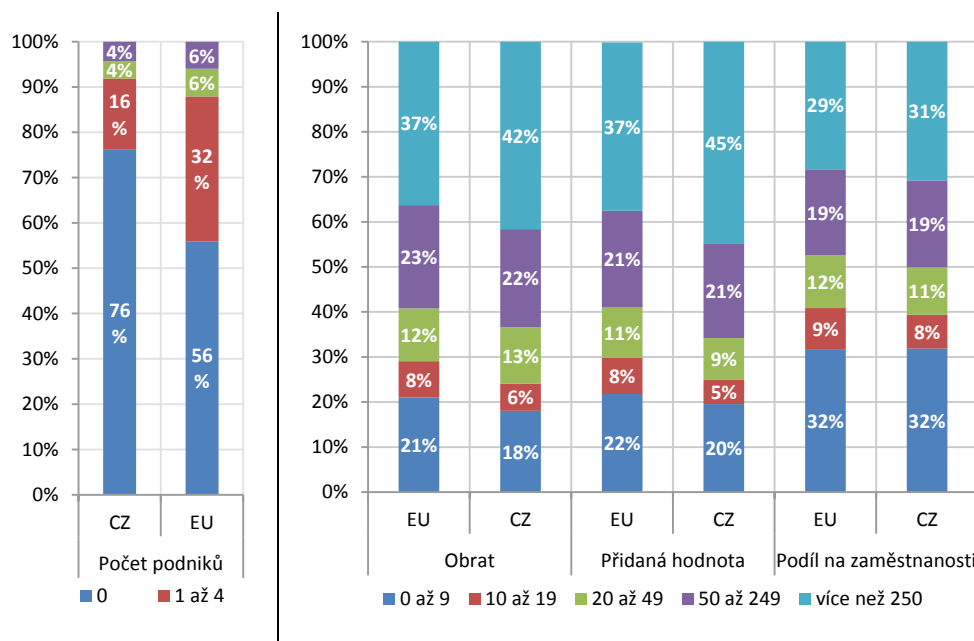
ČR je ekonomikou služeb,
ale s vysokým podílem
průmyslu

869. Odvětvovou strukturu ekonomiky můžeme vyjádřit pomocí podílu základních sektorů – služeb, průmyslu, stavebnictví a zemědělství – na HPH. Největší díl přidané hodnoty v české ekonomice vytvářejí služby (zejména finanční sektor). Po nich následuje průmysl, stavebnictví a nakonec zemědělství (viz Graf 2.7). Podíl služeb na HPH během minulých pětadvaceti let stoupl o 13 procentních bodů (p. b.), a to na úkor poklesu podílu průmyslu (o 6 p. b.), zemědělství (o 5 p. b.) i stavebnictví (o 2 p. b.). Podíl průmyslu na HPH je v České republice nejvyšší z celé Evropské unie (viz dále Graf 2.13).

Páteří české ekonomiky jsou
velké podniky

870. Česká ekonomika se ve srovnání se zbytkem Evropské unie vyznačuje nadprůměrným podílem velkých podniků (nad 250 zaměstnanců) na zaměstnanosti, a především na přidané hodnotě (Graf 2.8). Naopak podprůměrná je role malých a středních podniků (mezi 10 a 250 zaměstnanci). Mikropodniky pod deset zaměstnanců (včetně osob samostatně výdělečně činných – OSVČ) vytvářejí o trochu méně přidané hodnoty než evropský průměr, tvoří však 96 % všech firem. Žádné zaměstnance nemá (technicky jde o OSVČ) 76 % všech českých firem, oproti evropskému průměru 56 %. Ne každá OSVČ však podniká na plný úvazek či celoročně – tisíce zaměstnanců si na živnostenský list jen přivydělávají.

Graf 2.8 Struktura podniků podle počtu zaměstnanců v ČR a srovnání s průměrem EU28 (2013). Zdroj: Eurostat.

2.2 Inovace

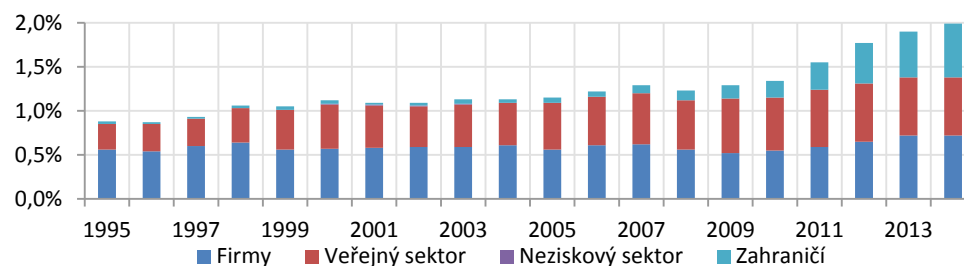
Díky dotacím z EU se
podařilo zvýšit výdaje na
výzkum a vývoj

871. ČR v posledních letech výrazně zvýšila hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum (GERD). Stouply z méně než 1,5 % HDP v roce 2010 na 2,0 % o tři roky později (viz Graf 2.9 část a). Dostali jsme se tak na devátou pozici v Evropské unii (viz Graf 2.9 b) a těsně pod průměr EU. Hlavním faktorem

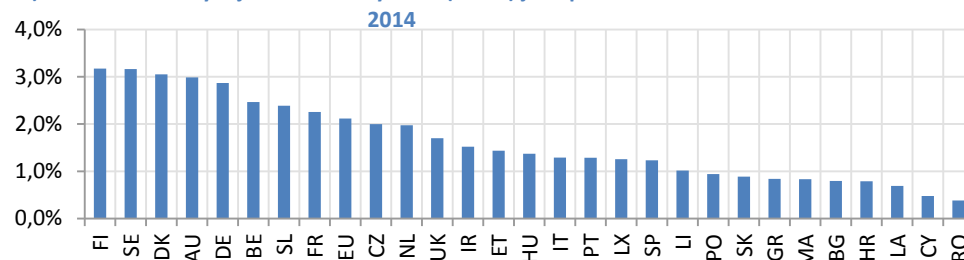
růstu výdajů na vědu a výzkum (VaV) byl nárůst čerpání peněz z fondů EU. Česká republika používá na vědu a výzkum více evropských fondů (45 eur na obyvatele ročně) než kterýkoli jiný stát unie.

Graf 2.9 Financování VaV (ukazatel GERD) v ČR a v intra-EU28 srovnání. Zdroj: Databáze Eurostatu.

a) Skladba zdrojů financování VaV (ukazatel GERD) v ČR jako podíl na HDP

b) Hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum (GERD) jako podíl na HDP v roce 2014

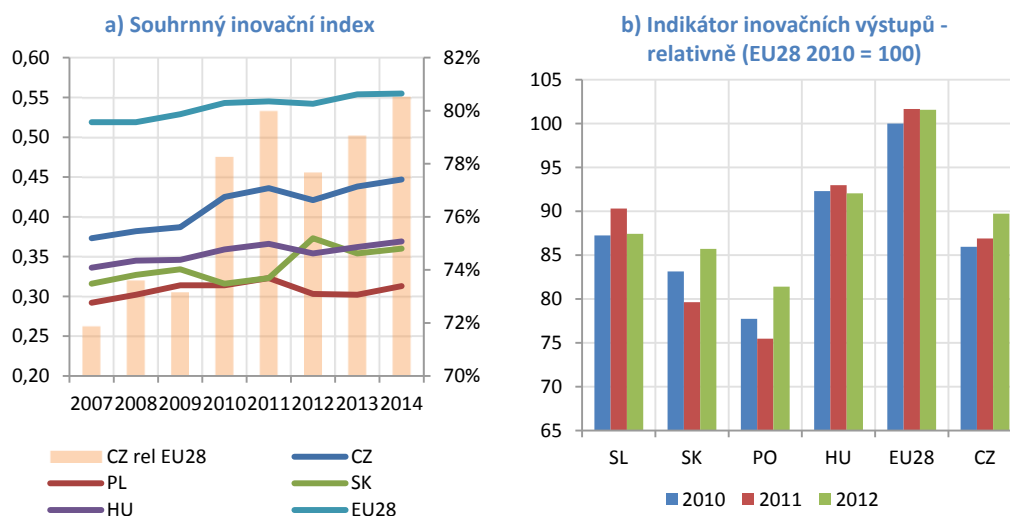
Souhrnné výsledky výzkumu a vývoje nejsou oslnivé, ale zlepšují se

872. Jedním z měřítek efektivity užití vynaložených prostředků na výzkum a vývoj je inovační index.¹⁴⁷ Vývoj souhrnné části inovačního indexu pro Českou republiku byl od roku 2007 pozitivní jak v hodnotě ukazatele, tak v relativní pozici vůči EU28, která v roce 2014 přesáhla 80 %. Graf 2.10 ukazuje v části (a) vývoj souhrnného inovačního indexu, v části (b) pak vývoj komplementárního Indikátoru inovačních výstupů.¹⁴⁸

¹⁴⁷ EVROPSKÁ KOMISE. *The Innovation Union Scoreboard*. Dostupné z: http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards/index_en.htm.

¹⁴⁸ *Innovation Output Indicator*. Dostupné z: <https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/stats/innovation-output-indicator>.

Graf 2.10 Hodnocení výstupů a struktury VaV v ČR. Zdroje: viz poznámky pod čarou.

Největší část výdajů na výzkum v ČR připadá na automobilový průmysl

873. Výzkum a vývoj v České republice mají jednostranné zaměření. Největší část výdajů na výzkum připadá průmyslu (59 % výzkumných aktivit), převážně automobilovému, strojírenskému a elektrotechnice; po něm následují informační a výpočetní technologie (17 %).¹⁴⁹ Penězi i počtem pracovníků na výzkum a vývoj nejvíce přispívají společnosti, které vlastní zahraniční subjekty.

Aktivita a druhy podpory výzkumu v podnicích

874. Veřejná podpora výzkumu je dvojitá – přímá skrze dotace na konkrétní projekty a nepřímá pomocí daňových úlev. Nepřímou podporu využívají ze dvou třetin velké podniky (nad 250 zaměstnanců), a to spíše se zahraničním vlastníkem. Naopak přímá podpora míří ponejvíce k malým a středním podnikům, a to spíše v domácím vlastnictví. Vlastní výzkumnou činnost vyvíjí méně než polovina firem s více než deseti zaměstnanci – v Německu jsou to dvě ze tří.

2.3 Hospodaření se zdroji a infrastruktura

Ekonomika ČR je materiálově náročná, i když se zlepšuje

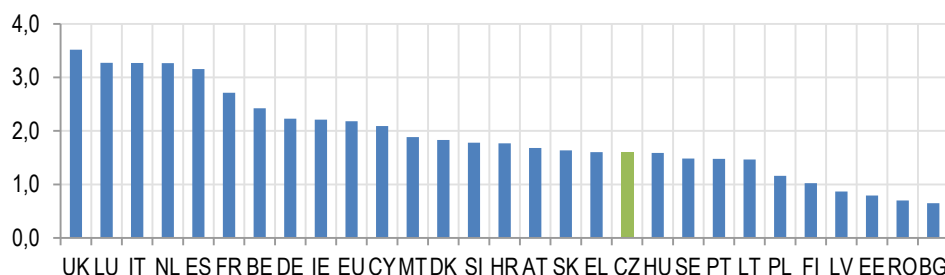
875. Efektivitu využívání materiálních zdrojů lze vyjádřit jako zdrojovou produktivitu neboli hodnotu produktu, kterou ekonomika vytvoří s omezeným množstvím zdroje. Česká republika v tomto ukazateli mezi lety 2004 a 2014¹⁵⁰ zdvojnásobila svou výkonnost z hodnoty 0,5 eura produktu vytvořeného z jednoho kilogramu materiálních zdrojů v roce 2004 na 1 euro o deset let později. I přesto však Česká republika ve srovnání se zeměmi EU28 patří k těm méně efektivním na 20., resp. 21. příčce (2004, resp. 2014) v pořadí zdrojové produktivity.¹⁵¹ Následující grafy ukazují materiálovou produktivitu České republiky v mezinárodním srovnání (Graf 2.11) a vývoj této produktivity (Graf 2.12).

¹⁴⁹ INKA TC TAČR.

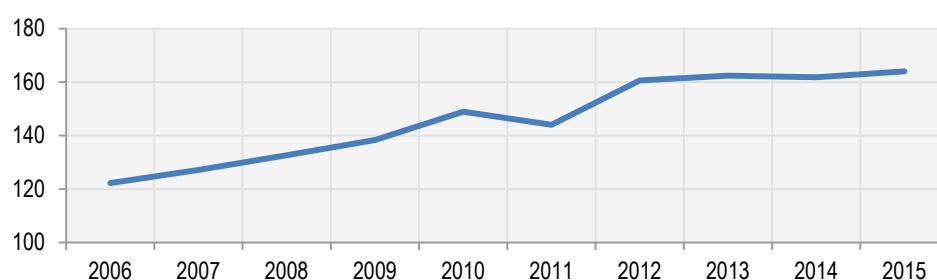
¹⁵⁰ Poslední dostupná data jsou k roku 2014.

¹⁵¹ Zdroj: Eurostat.

Graf 2.11 Orientační srovnání materiálové produktivity zemí EU, HDP v paritě kupní síly/DMC [€ (PPS)/kg]. Zdroj: Eurostat - Resource productivity [env_ac_rp].

Graf 2.12 Materiálová produktivita ČR, index (rok 2000 = 100). Zdroj: Eurostat – Resource productivity [env_ac_rp].

Odpadové a oběhové
hospodářství

876. Recyklace snižuje spotřebu nového materiálu. Přímý ukazatel míry recyklace v ekonomice není k dispozici. Pro představu však může posloužit srovnání několika dostupných indikátorů, a to produkce druhotných surovin a produkce odpadů vůči materiálové spotřebě (DMC) i vůči sobě navzájem. Údaj o druhotných surovinách je sledován od roku 2011. Tabulka 2.1 tyto poměry v dolní části ukazuje. Jde však pouze o porovnání objemů, tyto kategorie nejsou navzájem výlučnými podmnožinami (druhotné suroviny netvořily v roce 78,8 % odpadů, tomuto množství odpovídá pouze jejich objem). Produkce druhotných surovin odpovídá v celém sledovaném období zhruba 12 % celkové domácí spotřeby materiálů (vlastní těžba + import – export).

Tabulka 2.1 Základní statistika materiálového hospodářství, údaje v tunách. Zdroj: ČSÚ¹⁵².

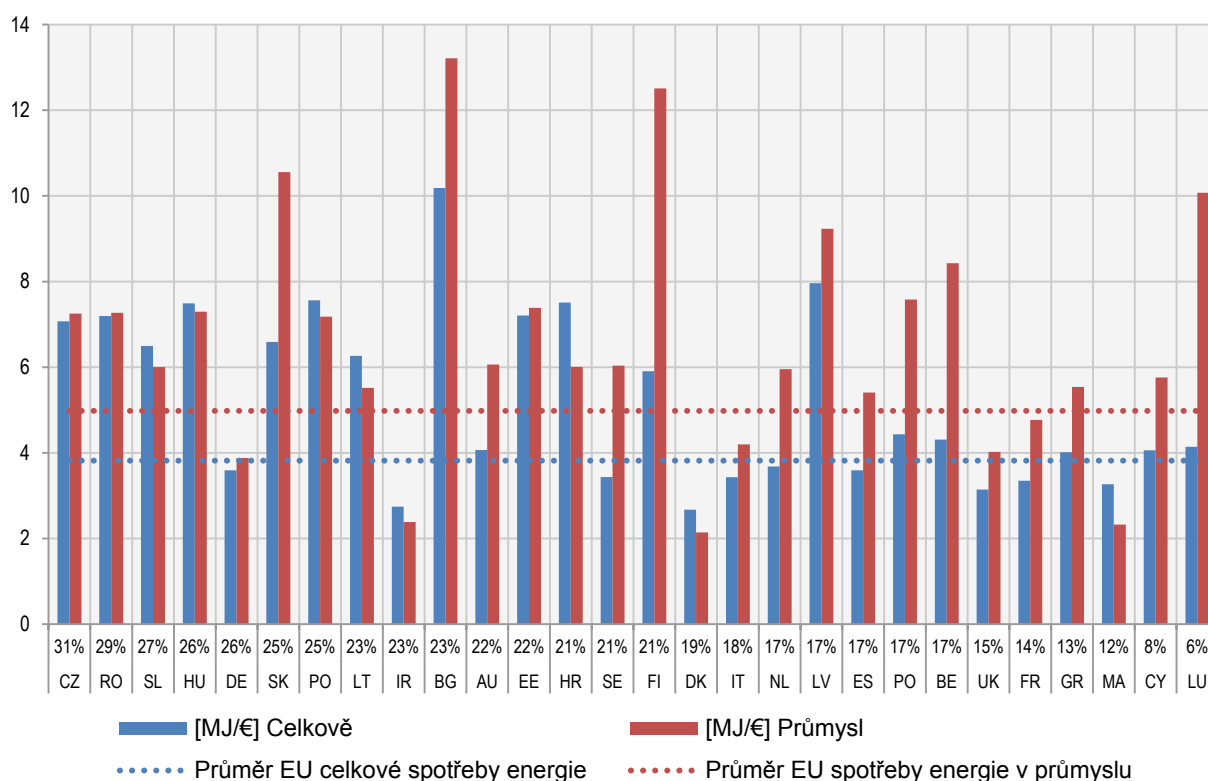
	2011	2012	2013	2014
Produkce druhotných surovin celkem	21 241 161	20 788 673	18 721 648	18 753 555
Produkce odpadů celkem	23 576 396	23 435 996	23 724 147	23 788 925
Domácí materiálová spotřeba (DMC)	177 017 249	157 388 846	154 962 086	159 721 400
Poměr produkce druhotných surovin a produkce odpadů	90,1%	88,7%	78,9%	78,8%
Poměr produkce druhotných surovin a DMC	12,0%	13,2%	12,1%	11,7%
Poměr produkce odpadů a DMC	13,3%	14,9%	15,3%	14,9%

¹⁵² ČSÚ: Produkce, využití a odstranění odpadů; Účty materiálových toků. Data produkce druhotných surovin před rokem 2011 nejsou metodicky srovnatelná.

Energetická náročnost české ekonomiky odpovídá vysokému podílu průmyslu

877. Česká republika je zemí s nejvyšším podílem průmyslu na HPH v EU28. Patří k zemím, jejichž ekonomika je nadprůměrně energeticky náročná, nikoliv však nejnáročnější. Ze srovnatelně průmyslových zemí vyčnívá Německo, které má o 5 p. b. nižší podíl průmyslu na HPH, ale na produkci jednoho eura přidané hodnoty v průmyslu spotřebuje téměř o polovinu méně energie než Česká republika (viz Graf 2.13).

Graf 2.13 Energetická náročnost produkce jednoho eura HPH v členských státech EU28 [MJ/€] v roce 2013. Čísla s procenty pod vodorovnou osou ukazují podíl průmyslu na HPH v dané zemi. Země jsou seřazeny sestupně podle podílu průmyslu na HPH.

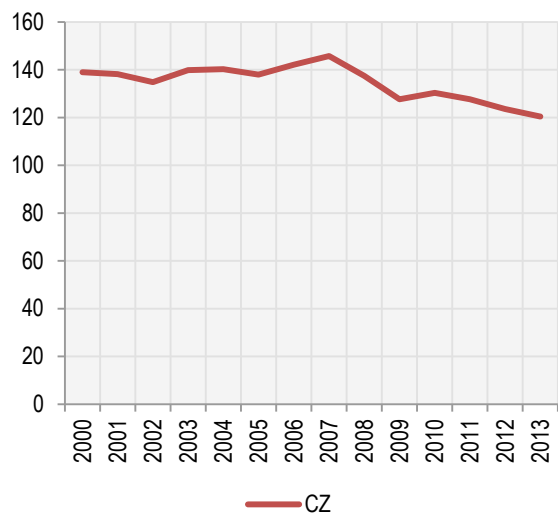

Daří se snižovat emise skleníkových plynů, ale v přepočtu na HDP jsou stále dvojnásobné oproti EU

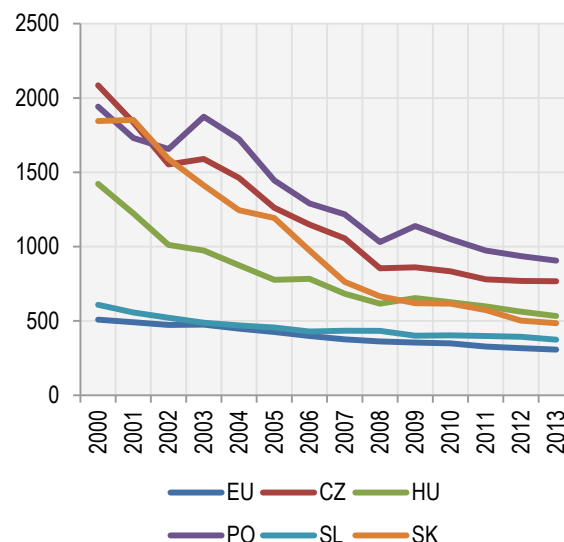
878. Velký podíl průmyslu také patří mezi důvody, proč česká ekonomika vypustí na vyrobené euro hrubého domácího produktu poměrně vysoké emise skleníkových plynů. Díky silnému růstu HDP se tato relativní náročnost v letech 2000–2008 snížila, aniž by klesal objem vypouštěného znečištění. V této době došlo k sérii strukturálních změn – krátce předtím vstoupila v účinnost environmentální legislativa ze začátku devadesátých let, Česká republika vstupovala do EU a díky zahraničním investicím přicházely do průmyslu modernější technologie. Kvůli stagnaci ekonomického růstu se po roce 2008 – při této metodě propočtu – příznivý trend zastavil, ačkoli emise v té době naopak začaly klesat. K jeho obnově bude nutné realizovat finančně náročné strukturální změny včetně kombinace opouštění fosilních zdrojů energie a růstu produktivity. Některé části země také nadále trpí vysokým znečištěním vzduchu škodlivými emisemi z průmyslových podniků (viz [Obce a regiony](#)).

Graf 2.14 Vývoj objemu emisí a náročnosti české ekonomiky na emise skleníkových plynů. Zdroj: Eurostat.

a) Fyzický objem emisí skleníkových plynů ČR [mt]

b) Emise skleníkových plynů na jednotku HDP [t CO2 ekv. / €1000 HDP]

Charakteristika české energetiky

879. Výroba elektřiny v ČR stojí z historických a ekonomických důvodů na domácích zdrojích – uhlí a jaderné energii. Hlavním vnějším faktorem ovlivňujícím podobu české elektroenergetiky proto zatím není ani tak otázka zdrojů, ale energetická politika prováděná na úrovni EU a v jednotlivých členských zemích. Mezinárodní společenství se shodlo, že chce postupně snižovat emise skleníkových plynů, tedy i spotřebu fosilních paliv.¹⁵³ Státy Evropské unie liberalizují trhy s elektřinou i zemním plynem; domlouvají se také na společné energetické politice a politice klimatu.¹⁵⁴ Také domácí rozhodnutí některých zemí – zejména německá *Energiewende*¹⁵⁵ – mají nemalý vliv na trh v jiných státech, včetně České republiky. Českou energetiku postupně proměňují a budou proměňovat i technologické inovace. Konkurenceschopnější se například stává decentralizovaná výroba energie, což mění ekonomická rozhodnutí některých domácností a firem. Decentralizace výroby elektřiny má tři hlavní příčiny. Malovýroby přibývá díky šíření nových technologií, zejména obnovitelných zdrojů. Malé místní zdroje jsou často vnímány jako posílení bezpečnosti a přínos pro místní ekonomiku. Cílevědomě ji podporuje také evropská i domácí legislativa.

Uhlíkově intenzivní energetika na ústupu

880. Vnější vlivy působící na českou energetiku vyvolaly požadavek na snižování spotřeby fosilních paliv. Toho lze dosáhnout několika způsoby –

¹⁵³ Agenda 2030, SDG 13; Pařížská dohoda z jednání COP21.

¹⁵⁴ Vyjádřené/Vyjádřenou mj. v dokumentech: *Evropská strategie růstu EU2020* nebo *Klimatický a energetický rámec EU2030*.

¹⁵⁵ Viz např. v: ČERNOCH, F.; OSIČKA, J.; ACH-HÜBNER, R.; DANČÁK, B. (2015) *Energiewende: current state, future development and the consequences for the Czech republic*. Brno: Masaryk university, Faculty of social studies, International institute of political science, 2015. Monographs series. ISBN 978-80-210-8279-3.

zejména zvýšením podílu výroby energie z obnovitelných či jaderných zdrojů a zvyšováním energetické efektivity. Proměňuje se také energetický trh. Liberalizace trhu a také podpora obnovitelných zdrojů v současnosti znevýhodňují investičně náročné projekty, zejména jaderné elektrárny. Ty dnes nejsou bez státní podpory rentabilní. Uhlíková energetika čelí a bude čelit požadavkům na snižování emisí a kompenzaci externalit, které způsobuje.

Potenciál zvýšení energetické účinnosti

881. V řadě oblastí existují příležitosti k vylepšování energetické efektivity, které dávají také ekonomický smysl. Patří k nim vytápění (které tvoří 76 % spotřeby energie v domácnostech¹⁵⁶, potenciál dohromady 350 PJ, z toho 100 PJ systémy zásobování teplem¹⁵⁷ a 250 PJ domácnosti¹⁵⁸), zbytečně vysoká výroba nad nezbytnou systémovou rezervou a export elektřiny (kdy exportní saldo bez systémové rezervy činí 54 PJ¹⁵⁹) nebo přenesení osobní automobilové přepravy ve městech na veřejnou dopravu (souhrnně za dopravu potenciál 240 PJ¹⁶⁰).

Dopravní napojení do zahraničí není dostatečné

882. Dopravní infrastruktura nese historicky dané strukturální rysy. Dálniční síť je v západní polovině ČR vedena koncentricky z regionů směrem do Prahy. Efektivní železniční síť doposud s výjimkou směru na Vídeň neprolomila hranice železné opony, takže napojení na západ, jihozápad a sever je relativně poddimenzované oproti napojení na východ a jihovýchod.

Silnice a dálnice

883. Silniční síť definují následující výhody – vysoká hustota silniční sítě, rozvinutá dálniční síť pro vnitrostátní dopravu a napojení největších měst na dálniční síť. Naopak nedostatečná je dálniční síť ve směru sever-jih, neexistuje napojení Budějovického a Pardubického kraje, radiální směry nejsou dostatečně dotaženy ke státní hranici a napojeny na zahraničí. Problémem je také dlouhodobé podfinancování oprav.

Železniční síť

884. Také základní železniční síť má velmi vysokou hustotu s optimálním rozložením, dokončené tranzitní koridory jsou napojeny na evropskou železniční síť. Hlavní tahy ve směru východ-západ jsou však na hraně své kapacity, chybí harmonogram vybudování vysokorychlostních tratí pro osobní přepravu ve směru Praha – Brno – Ostrava / Vídeň a napojení na evropskou síť (zejména v Německu).

Vodárenská infrastruktura

885. Vodárenská infrastruktura je v současné době schopna plnit pouze úkoly vyplývající ze standardního provozu, bez vážného narušení funkce povrchových a podzemních zdrojů pitných vod při dostatečné hydraulické účinnosti distribučních systémů pitných vod, vodárenských soustav a

¹⁵⁶ Zdroj: Šetření ENERGO 2004 publikované ČSÚ zde: <https://www.czso.cz/csu/czso/vysledky-z-roku-2004>. Výsledky aktuálního šetření ENERGO 2015 budou k dispozici až koncem roku 2016.

¹⁵⁷ Zdroj: Státní energetická koncepce – MPO.

¹⁵⁸ Zdroj: Vybrané údaje o bydlení – MMR.

¹⁵⁹ Zdroj: Roční zpráva o provozu ES ČR – ERÚ.

¹⁶⁰ Státní energetická koncepce uvádí potenciál 240 PJ souhrnně pro dopravu.

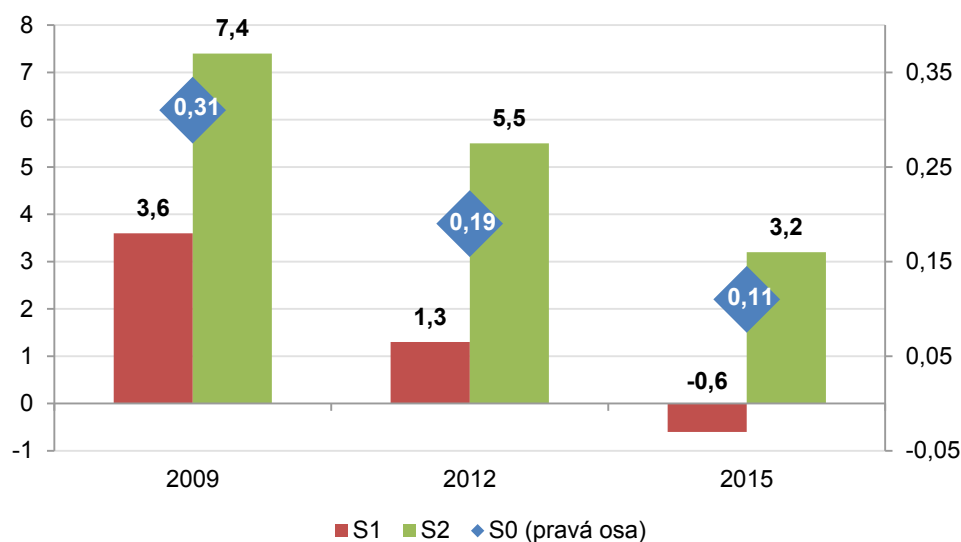
místních vodovodů měst a obcí. Česká republika je otevřená v rámci přístupu k vlastnictví nebo provozování různých typů technických infrastruktur, včetně vodárenské infrastruktury regionů. Díky tomu došlo v závěru 20. století k významnému posunu strategického rozhodování o využívání nezastupitelného média pro funkci bytového fondu a provozu.

2.4 Soustava veřejných financí

Udržitelnost veřejného dluhu je hodnocena jako málo nebo středně riziková

886. Jedním z možných měřítek udržitelnosti veřejných financí je hledisko udržitelnosti veřejného dluhu. Evropská komise ve svých publikacích o fiskální udržitelnosti zavádí indikátory pro krátké, střední a dlouhé období. Podle tohoto měřítka jsou výhledy českého fiskálního systému hodnoceny jako málo rizikové nebo nerizikové v krátkém a středním období a středně rizikové v dlouhém období.¹⁶¹ S0 je varovný indikátor stability veřejných financí pro krátké období jednoho roku. Vztahuje se ke kritické úrovni vypočítávané konkrétně pro každou zemi a čas (pro ČR 0,43 v roce 2015 a 0,44 v roce 2011). Indikátory S1 a S2 jsou vyjádřeny v procentech HDP a ukazují odhad, o kolik veřejné rozpočty potřebují zvýšit příjmy a/nebo snížit výdaje ve středním, respektive dlouhém období. Záporné hodnoty (jako v případě ukazatele S1 v roce 2015) značí splnění stanovených kritérií udržitelnosti. Země tedy má rezervu pro případné zhoršení bilance veřejných financí.

Graf 2.15 Indikátory fiskální udržitelnosti. Čím nižší hodnota, tím vyšší udržitelnost.
Zdroje: Sustainability Report 2009, Fiscal Sustainability Report 2012 a 2015.

¹⁶¹ EVROPSKÁ KOMISE (leden 2016). *Fiscal Sustainability Report 2015*. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/eeip/ip018_en.htm.

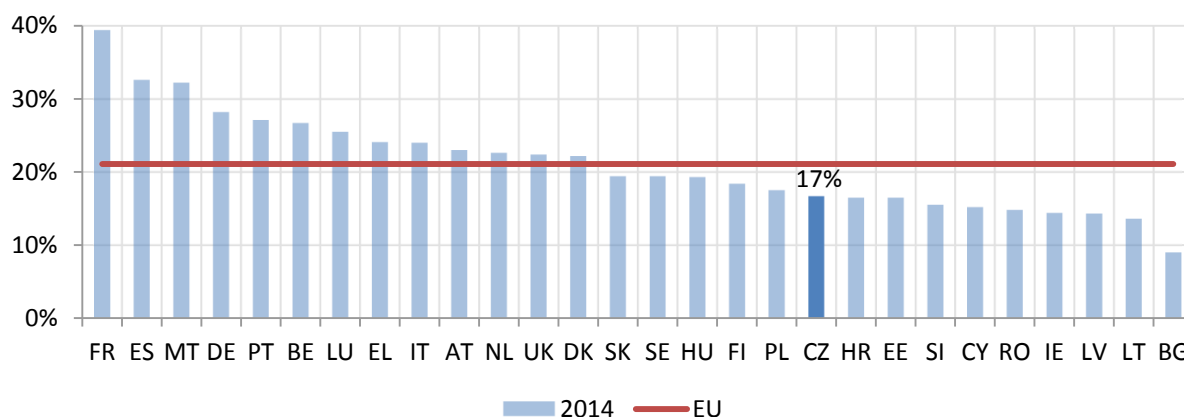
Veřejné výdaje patří k nejméně efektivně vynakládaným v EU

887. Efektivita řízení veřejných financí v ČR je hodnocena jako jedna z nejnižších v EU.¹⁶² Mezi hlavní vytykané nedostatky patří mj. *ad hoc* zásahy do rozpočtů, omezená platnost výdajových stropů nebo neexistence nezávislé kontroly výdajů. OECD dále zmiňuje plýtvání prostředky při nákupu (*procurement*), špatnou koordinaci investičních projektů napříč resorty nebo přílišnou roztříštěnost místních samospráv, která znesnadňuje dosahování úspor z rozsahu.^{163,164}

V ČR jsou nižší daně než průměrně v EU

888. Sazby daní v České republice patří v Evropské unii k poměrně nízkým. Skutečná míra daní z příjmu po odečtení všech benefitů, které poplatníci dostávají nazpět (tzv. průměrná efektivní daňová sazba – vypočítává se jako průměr obou daní z příjmu), v roce 2012 činila 17 %, čtyři procentní body pod průměrem EU (viz Graf 2.16).¹⁶⁵

Graf 2.16 Průměrná efektivní daňová sazba, srovnání v EU28. Zdroj: Evropská komise.

Objem prostředků vybraných na daních patří k průměru EU

889. Česká republika patří k nižšímu průměru EU ve srovnání, jakou část HDP tvoří všechny vybrané daně včetně odvodů (tzv. složená daňová kvóta – SDK). S 35 % je na šestnáctém místě v unii – dva procentní body pod aritmetickým průměrem všech členských zemí a pět procentních bodů pod složenou daňovou kvótou EU jako celku (viz Graf 2.17).

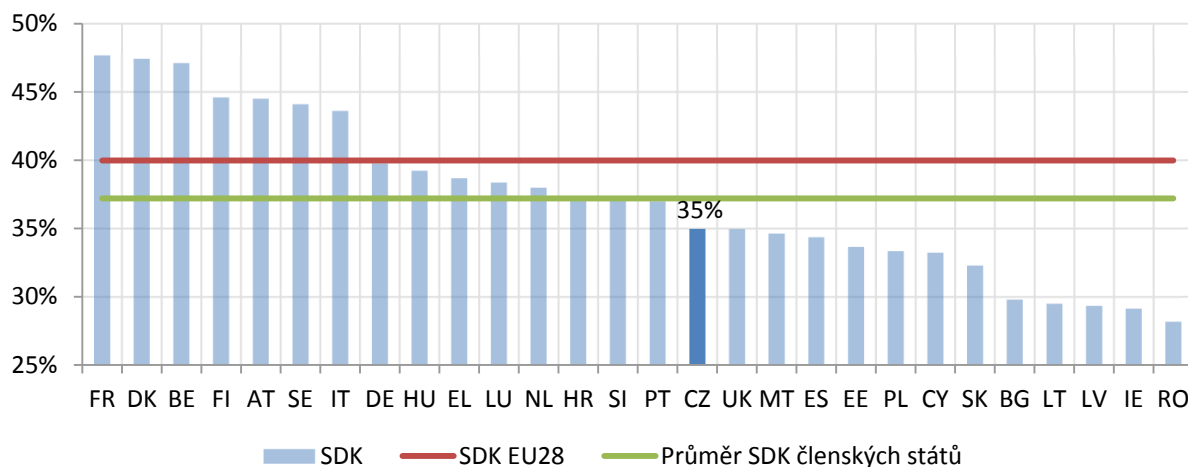
¹⁶² Naposledy viz EVROPSKÁ KOMISE (únor 2016) *Zpráva o České republice 2016*, sekce 2.2. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/country-specific-recommendations/index_en.htm.

¹⁶³ Úspory z rozsahu znamenají, že s rostoucím množstvím produkce statku nebo služby klesá její jednotková (průměrná) cena.

¹⁶⁴ Dostupné z: <http://www.oecd.org/czech/economic-survey-czech-republic.htm>.

¹⁶⁵ Viz publikace: EVROPSKÁ KOMISE (2016) *Taxation Trend Report 2015*, s. 146. Dostupné z: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/index_en.htm.

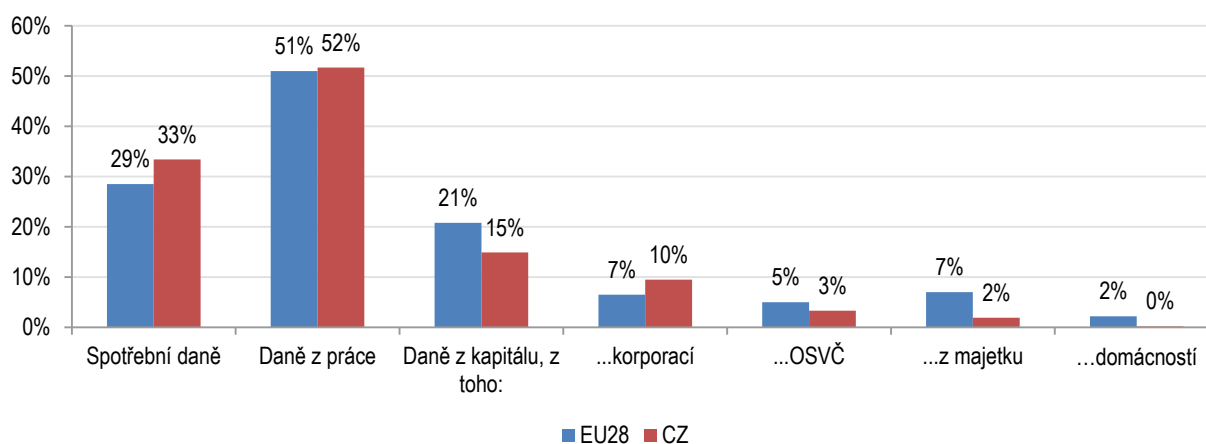
Graf 2.17 Sdružená daňová kvóta vyjádřená jako podíl na HDP. Zdroj: AMECO.

Práce je v ČR oproti EU zdaněna více než kapitál

890. Poměrně velké procento celkového zdanění v České republice tvoří spotřební daně a daně z práce (včetně odvodů). Naopak relativně nízké jsou daně z kapitálu – daně z příjmu korporací (DPPO) či OSVČ a také majetkové daně (daň z nemovitostí, dědická daň). Daně z příjmu fyzických osob jsou o 3 p. b. nad průměrem EU, zatímco majetkové daně tvoří pouze 2 % celkových daní oproti 7 % v EU (viz Graf 2.18).

Graf 2.18 Rozložení daňové zátěže podle ekonomické funkce [% podíl na celkovém zdanění]. Zdroj: Eurostat.

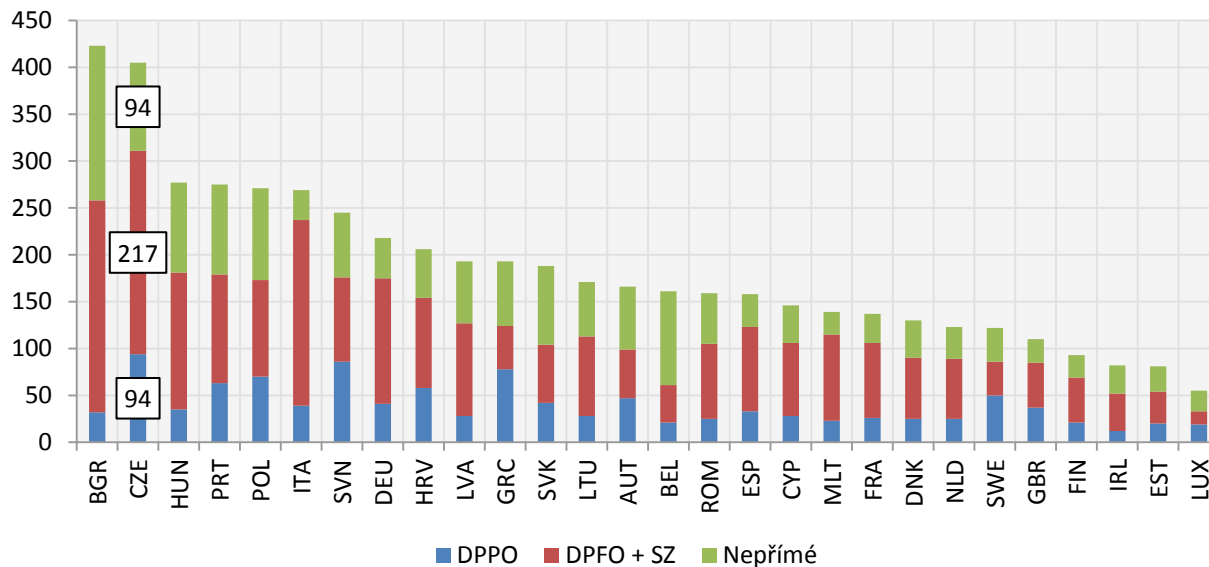

Firmám v ČR trvá daňové přiznání spolu s Bulharskem nejdéle v EU

891. Český systém výběru daní není pro své uživatele příliš přátelský. Ilustruje to ukazatel časové náročnosti administrace daní. V roce 2015 jsme se s 405 hodinami potřebnými k vyřízení daní z příjmu fyzických i právnických osob a spotřebních daní umístili na 122. místě ze 189 zemí světa a jako předposlední ze zemí EU před Bulharskem s 423 hodinami. Celkový čas je součtem tří složek – korporátní daně z příjmu, daní z příjmu fyzických osob včetně odvodů a nepřímých daní jako daně z přidané hodnoty nebo z obrátu. Počítá se pro typickou středně velkou firmu. 217 hodin, tedy více než polovinu časové zátěže typické české firmy, zabere

administrace osobních daní. To je například jen o hodinu méně, než kolik v Německu zabere celé daňové přiznání (viz Graf 2.19).

Graf 2.19 Čas v hodinách potřebný k přípravě a podání daňového přiznání pro typickou středně velkou firmu (2016). Zdroj: Světová banka a PwC.

Fondy ESIF financují
rostoucí část veřejných
výdajů

892. Roste podíl výdajů veřejné správy financovaných z fondů ESIF. Jejich rozsah je předmětem analýzy MMR (ve spolupráci s MF) a do finalizace ČR 2030 bude k dispozici. Kvůli nejistotě dostupnosti fondů ESIF po roce 2020 představuje tato závislost potenciální hrozbu výpadku veřejných služeb a zhoršení fungování veřejné administrativy.

3 Odolné ekosystémy

Číselné údaje v textu a grafy, u kterých není výslovně uvedeno jinak, byly převzaty ze *Zprávy o životním prostředí ČR 2014* (CENIA a MŽP ČR, Praha 2015).

3.1 Krajina a ekosystémové služby

Krajinu tvoří propojené ekosystémy, které poskytují rozličné služby

893. Krajina je tvořena jednotlivými ekosystémy, a protože sama jako celek odpovídá definici ekosystému (tj. je soustavou živých a neživých složek životního prostředí, jež jsou navzájem spojeny výměnou látek, tokem energie a předáváním informací a vzájemně se ovlivňují a vyvíjejí v určitém prostoru a čase), je zároveň ekosystémem vyššího řádu – krajinným ekosystémem. Jako taková poskytuje krajina mnoho rozličných přínosů – ekosystémových služeb.

Ekosystémové služby zahrnují produkci potravin i další zásadní funkce

894. Ekosystémy v krajině umožňují produkci potravin, krmiv i dřeva. Regulují kvalitu ovzduší, místní klima, vodní režim a kvalitu vody, erozi a změny vlastností půd, populace přenašečů nemocí i toky odpadních látek. V obecnější rovině podporují životní cyklus živočichů a rostlin, napomáhají udržování biologické rozmanitosti a zajišťují koloběh živin a půdotvorbu. Vytvářejí však také podmínky pro rekreaci a cestovní ruch, mají estetické hodnoty, jsou součástí kulturního dědictví a pomáhají budovat vztah k místu, mají význam pro vědecký výzkum a vzdělávání a mohou mít i rozměr duchovní a náboženský.¹⁶⁶

Kontakt s přírodou je podmínkou kvality života

895. Lékařský výzkum v posledních letech zjišťuje, že pobyt v přírodě, resp. v zeleni, zlepšuje psychické i fyzické zdraví.¹⁶⁷ Lidé, kteří mají možnost trávit čas v přírodě nebo třeba v městském parku, žijí déle,¹⁶⁸ jsou v lepší psychické pohodě,¹⁶⁹ více si pamatují¹⁷⁰ a lépe spolupracují,¹⁷¹ děti jsou méně nepozorné.¹⁷²

Pro život člověka je nezbytná stabilní krajina

896. Krajinný ekosystém schopný odolávat destabilizujícím vlivům je proto základní podmínkou dalšího vývoje lidské společnosti. Krajinu přitom zásadně ovlivňují zejména způsoby hospodaření v ní, rozvoj sídel a technické, zejména dopravní infrastruktury, těžba nerostných surovin

¹⁶⁶ VAČKÁŘ, D.; FRÉLICHOVÁ, J.; LORENCOVÁ, E.; PÁRTL, A.; HARMÁČKOVÁ, Z.; LOUČKOVÁ, B. (2014): *Metodologický rámec integrovaného hodnocení ekosystémových služeb v ČR*.

¹⁶⁷ EUROPEAN ENVIRONMENT AGENCY (2013) *Environment and human health*. Copenhagen.

¹⁶⁸ KUO, M. (2015) How might contact with nature promote human health? Promising mechanisms and a possible central pathway. *Frontiers in Psychology* 6, s. 1093.

¹⁶⁹ BARTON, J.; PRETTY, J. (2010) What is the best dose of nature and green exercise for improving mental health? a multi-study analysis. *Environmental Science & Technology* 44, s. 3947–3955.

¹⁷⁰ BRATMAN, G.N.; DAILY, G. C.; LEVY, B. J.; GROSS, J. J. (2015) The benefits of nature experience: improved affect and cognition. *Landscape and Urban Planning* 138, s. 41–50.

¹⁷¹ ZELENSKI, J. M.; DOPKO, R. L.; CAPALDI, C. A. (2015) Cooperation is in our nature: nature exposure may promote cooperative and environmentally sustainable behavior. *Journal of Environmental Psychology* 42, s. 24–31.

¹⁷² KUO, M. (2015) How might contact with nature promote human health? Promising mechanisms and a possible central pathway. *Frontiers in Psychology* 6, s. 1093.

a masové formy rekreace. V posledních letech se pak stále významněji uplatňuje změna klimatu, která ovlivňuje složení a vývoj ekosystémů i zajištění jejich klíčových služeb.

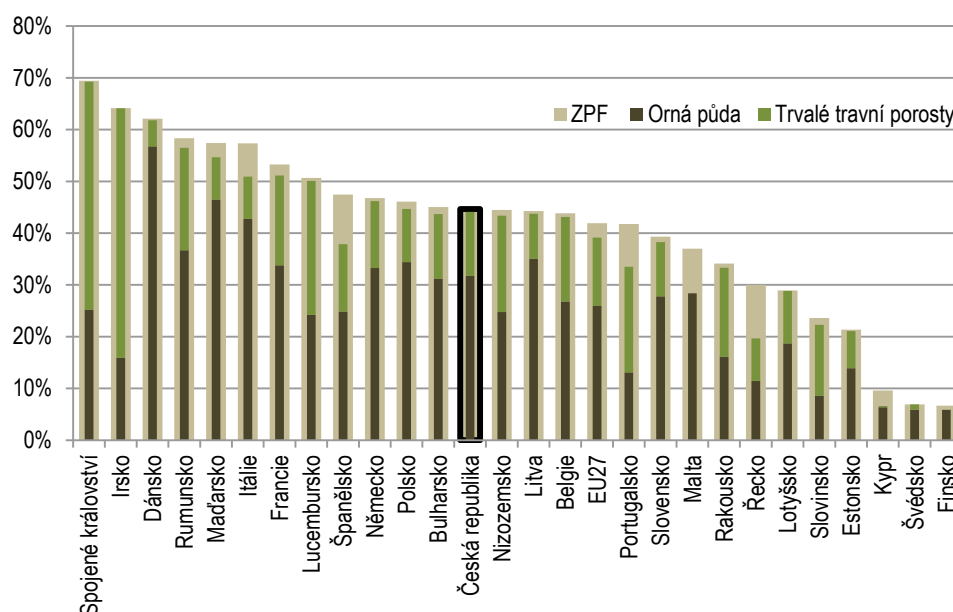
Změna klimatu přinese
častější sucha a povodně

897. Změna klimatu ovlivní ekosystémy zásadní pro ukládání uhlíku (lesy, trvalé travní porosty či mokřady a rašeliněště), tedy naprostou většinu přírodních stanovišť v naší krajině. Povede ke zvýšení rizik, například povodní, sucha a rychlého šíření nepůvodních druhů rostlin a živočichů.¹⁷³ Tyto jevy způsobí změny v území, které mohou ovlivňovat odrazivost zemského povrchu a dále přispět k regionální změně klimatu.

Česká republika má vysoký
podíl orné půdy i lesů

898. Podoba české krajiny byla doposud utvářena zejména zemědělstvím. Podíl orné půdy je v České republice vysoký i ve srovnání s průměrem EU 27 (viz Graf 3.1). Dle dat veřejného registru půdy LPIS bylo v roce 2014 zemědělsky využíváno 45 % území České republiky, z čehož orná půda tvořila 70 % a trvalé travní porosty 28 %. Rozloha orné půdy však pozvolna klesá a zvyšuje se plocha trvalých travních porostů, lesů a zastavěných ploch. Podíl lesů činil v roce 2014 podle Katastru nemovitostí 34 % z celkové rozlohy našeho území.

Graf 3.1 Podíl zemědělské půdy celkem (ZPF), orné půdy a trvalých travních porostů na celkovém území [%], 2013. Zdroj: Eurostat.

Ekologicky
obhospodařované orné půdy
je u nás velmi málo

899. Mezi lety 2000 a 2014 vzrostla výměra zemědělské půdy obhospodařované ekologicky téměř třikrát a za posledních 10 let téměř dvakrát – z 255 tis. ha na 494 tis. ha. V roce 2014 tak bylo ekologicky

¹⁷³ TEEB (2009): The Economics of Ecosystems and Biodiversity. Climate Issues Update. Dostupné z: <http://www.teebweb.org/publication/climate-issues-update/>.
UK NEA (2011): UK National Ecosystem Assessment – Technical Report, Synthesis of Key Findings. Dostupné z: <http://uknea.unep-wcmc.org/Resources/tabid/82/Default.aspx>.

obhospodařováno cca 11,7 % celkové výměry zemědělského půdního fondu. Ve struktuře ekologicky obhospodařované zemědělské půdy ovšem dlouhodobě výrazně převládají trvalé travní porosty (83,6 %), které zahrnují 41,5 % celkové rozlohy trvalých travních porostů u nás. Na druhé straně je u nás ekologicky obhospodařováno necelých 57 tis. ha orné půdy, což představuje pouze 2,3 % celkové rozlohy orné půdy, u níž má přitom změna směrem k šetrnějšímu hospodaření největší efekt.

Trh s biopotravinami je dosud málo rozvinutý

900. Průměrná spotřeba biopotravin v peněžním vyjádření na obyvatele v roce 2014 zůstala pod hranicí 200 Kč a podíl biopotravin na celkové spotřebě potravin a nápojů činil 0,72 %.¹⁷⁴

Čeští zemědělci jsou nadprůměrně závislí na dotacích

901. Podíl přímých plateb v čisté přidané hodnotě zemědělských podniků je u nás vysoký – v roce 2012 činil 47 %, v porovnání s 31 % průměru EU. Tento poměr z ekonomického hlediska svědčí o nezdravé závislosti českých zemědělců na podporách namísto na podmínkách trhu.¹⁷⁵ Na druhé straně tento stav umožňuje do jisté míry ovlivňovat nastavením dotací dopady zemědělství na krajinu.

Společenstva rostlin a živočichů ovlivňuje rozpad území na izolované části

902. Zemědělská činnost a urbanizace způsobují rozpad krajiny na více či méně izolované díly. Největší záporný vliv na spojitost krajiny má ale výstavba a užívání dopravní infrastruktury. Při ní dochází k nejvýznamnějšímu dělení populací, ke zvětšování migračních vzdáleností a tvorbě bariér, a tím k omezení potravních zdrojů a snížení příležitostí k rozmnožování. Výsledkem je ztráta genetické pestrosti a snížená životaschopnost populací a ekosystémů. V neposlední řadě tato fragmentace snižuje potenciál krajiny pro rekreaci a její prostupnost pro člověka.

Česká krajina je výrazně fragmentovaná

903. Během let 2000–2010 klesla rozloha nefragmentované krajiny z 54 tisíc km² (68,6 % celkové rozlohy ČR) až na 50 tisíc km². V roce 2010 tak pokrývala 63,4 % celkové rozlohy ČR. Oblasti nefragmentované krajiny mají podle používané metodiky rozlohu větší než 100 km² a jsou ohraničeny silnicemi s vyšší intenzitou dopravy než 1 000 vozidel za 24 hodin nebo více kolejnými železničními tratěmi. V evropském kontextu patří Česká republika ke státům s nejvíce fragmentovanou krajinou, přičemž hůře je na tom už pouze Lucembursko, Belgie a Nizozemsko.

Zásadní pro spojitost krajiny je stav dálkových migračních koridorů

904. Fragmentace krajiny v důsledku bariérového efektu pozemních komunikací a dalších umělých struktur vedla na území ČR k návrhu sítě dálkových migračních koridorů pro velké savce, která současně navazuje na obdobné sítě v sousedních státech. Dálkové migrační koridory jsou dlouhé desítky kilometrů, široké v průměru 500 m a propojují oblasti významné pro výskyt velkých savců. Zároveň zajišťují alespoň minimální spojitost krajiny i pro ostatní druhy, které jsou vázány na lesní prostředí.

¹⁷⁴ ÚZEI (2016) *Zpráva o trhu s biopotravinami v ČR v roce 2014*.

¹⁷⁵ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR (2016) *Strategie resortu Ministerstva zemědělství ČR s výhledem do roku 2030*.

905. Na síti dálkových migračních koridorů bylo identifikováno celkem 29 kritických míst, která jsou v současné době neprůchodná nebo průchodná jen s velkými problémy. Většinou se jedná o křížení koridorů s dálnicemi, v ostatních případech je koridor veden dlouhým úsekem bezlesí či hustě zastavěným územím.¹⁷⁶

906. Intenzivně obhospodařovaná krajina také postrádá spojitou hustou síť místních cest, a není proto v dostatečné míře přístupná ani člověku.

3.2 Biologická rozmanitost

V současné krajině je nedostatek přírodních prvků

907. V současné intenzivně hospodářsky využívané a osídlené krajině je nedostatek prvků, které poskytují vhodné podmínky pro trvalou existenci druhů a společenstev rostlin a živočichů – ať už jde o drobné mokřady, říční nivy a přirozená koryta volně tekoucích řek a potoků, meze, remízy, druhově i prostorově pestré lesy, staré stromy, tradiční pastviny nebo květnaté louky.

S poklesem rozmanitosti způsobů hospodaření ubývá i rozmanitosti přírody

908. V některých oblastech lidé v krajině hospodařit přestávají, a proto zde louky a pastviny zarůstají dřevinami, ubývá starých sadů, v lesích pouze na několika posledních místech přežívají druhy v minulosti vázané na historické formy hospodaření. Většina území je naopak hospodářsky využívána až příliš intenzivně, v důsledku čehož dochází k narušování funkcí ekosystémů. Tyto faktory ohrožují nejen vzácné druhy a společenstva, ale vedou také ke snižování počtu jedinců dříve běžných druhů.¹⁷⁷

Chráněná území pokrývají více než pětinu rozlohy ČR

909. Rozmanitá společenstva volně žijících živočichů a rostlin, vázaná na svá přirozená stanoviště a schopná přizpůsobit se měnícím se podmínkám prostředí, jsou přitom základním předpokladem pro to, aby jimi tvořené ekosystémy poskytovaly ekosystémové služby. V současné době činí plocha všech národních parků, chráněných krajinných oblastí, národních přírodních rezervací, přírodních rezervací, národních přírodních památek, přírodních památek, evropsky významných lokalit a ptačích oblastí 17 240 km², což je 22,2 % rozlohy České republiky.¹⁷⁸ Míra ochrany aktivního zasahování ve prospěch přírody se však u jednotlivých typů chráněných území a jejich částí (jádrová oblast versus okrajová část) zásadně liší. Vzhledem k tomu, že není zaveden systém vyhodnocování účinnosti územní ochrany, není dosud možné vyhodnotit její reálný dopad na biologickou rozmanitost.

¹⁷⁶ Projekt VaV SP/2d4/36/08 *Vyhodnocení migrační propustnosti krajiny pro velké savce a návrh ochranných a optimalizačních opatření*, jehož výsledky jsou dostupné z: <http://www.ochranaprirody.cz/druhova-ochrana/migracni-koridory/>.

¹⁷⁷ AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR (2009) *Příroda a krajina České republiky. Zpráva o stavu 2009*.

¹⁷⁸ Informace Agentury ochrany přírody a krajiny ČR emailem ze dne 20. 06. 2016.

Většina přírodních stanovišť se nenachází v příznivém stavu

910. Pouze 16 % evropsky významných typů přírodních stanovišť v České republice bylo v letech 2007–2012 sledováno v příznivém stavu. V případě České republiky se jedná o celkem 60 typů hodnocených stanovišť, toto hodnocení proto dává dobrý přehled o celkovém stavu našich přírodních biotopů. Nejhůře jsou na tom lesy, dále pak vodní toky, přirozené a polopřirozené travinné porosty a rašeliniště.

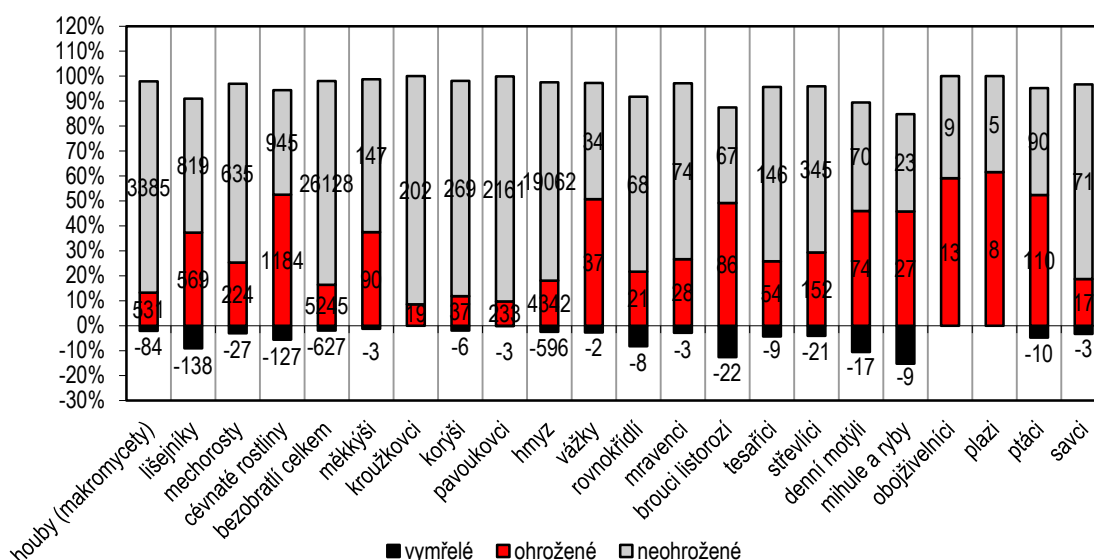
Třetina druhů je ve své další existenci ohrožená

911. Na území České republiky se vyskytuje asi 80 tisíc známých druhů rostlin, hub a živočichů. Polovinu z tohoto počtu tvoří houby a 90 % z nich jsou houby mikroskopické. Třetina ze všech u nás žijících druhů je podle evropských i českých tzv. červených seznamů hodnocena jako ohrožená, přičemž stovky druhů na našem území již vymřely.¹⁷⁹

Nejohroženějšími jsou druhy vázané na vodní toky a historické způsoby hospodaření

912. Nejohroženějšími jsou druhy rostlin a živočichů vázané na vodní toky, u nás postižené regulacemi a z nich plynoucími změnami dynamiky proudění, dále druhy vázané na staré a tlející dřevo, které je v českých lesích vzhledem k převažujícím způsobům hospodaření přítomno pouze v naprosto nedostatečné míře, a především skupiny druhů vázané na pestré mozaiku krajinných prvků, tedy motýli, obojživelníci a plazi. Ohrožená je polovina druhů našich cévnatých rostlin (cévnaté jsou všechny rostliny s výjimkou řas, lišejníků a mechorostů). Z původních 161 druhů našich denních motýlů již 17 druhů v České republice vyhynulo a 74 druhů je ohroženo. Ohrožená je též nadpoloviční většina druhů našich včel,¹⁸⁰ vážek, ryb, obojživelníků, plazů a ptáků. Lépe jsou na tom pouze savci.¹⁸¹

Graf 3.2 Stav druhů ČR podle červených seznamů. Čísla udávají počet druhů v dané kategorii. Zdroj: AOPK ČR 2010.

¹⁷⁹ AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR (2009) *Příroda a krajina České republiky. Zpráva o stavu 2009.*

¹⁸⁰ ČÍZEK, L.; KONVIČKA, M.; BENEŠ, J.; FRIC, Z.: Zpráva o stavu země: Odhmyzeno. Jak se daří nepočetnější skupině obyvatel České republiky? *Vesmír 88*, červen 2009.

¹⁸¹ AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR (2009) *Příroda a krajina České republiky. Zpráva o stavu 2009.*

Změny zemědělské krajiny
ilustruje pokles četnosti
ptáků

913. Mezi nejlépe prozkoumané skupiny živočichů patří ptáci (Graf 3.3). Mezi lety 1982 a 2014 poklesla četnost všech běžných druhů ptáků v České republice o 7,6 %, četnost populací lesních druhů ptáků o celkem 18,9 % a četnost ptáků zemědělské krajiny o 27,5 %. Lze přitom předpokládat, že se četnost ptáků snižovala již před počátkem sledování v roce 1982. Trendy vývoje ptačích populací věrně odrážejí změny ve využívání krajiny, v menší míře se projevuje i změna klimatu.

Ptáků ubývá, když se
hospodaří příliš intenzivně
nebo se nehospodaří vůbec

914. K dočasnému pozitivnímu vývoji došlo po roce 1989, kdy se na omezenou dobu snížila intenzita zemědělství. Díky tomu se četnost ptáků zemědělské krajiny okamžitě zvýšila¹⁸² a v letech 1994 a 1995 dosáhla úrovně zhruba 130 % roku 1982. S ekonomickou konsolidací zemědělství nastal opět prudký úbytek, který trvá dodnes. K dalšímu zhoršení došlo po změně způsobu financování zemědělství po vstupu České republiky do EU v roce 2004, kdy četnost ptáků zemědělské krajiny klesala z 99 % úrovně roku 1982 ke konečnému stavu 72,5 % v roce 2014.

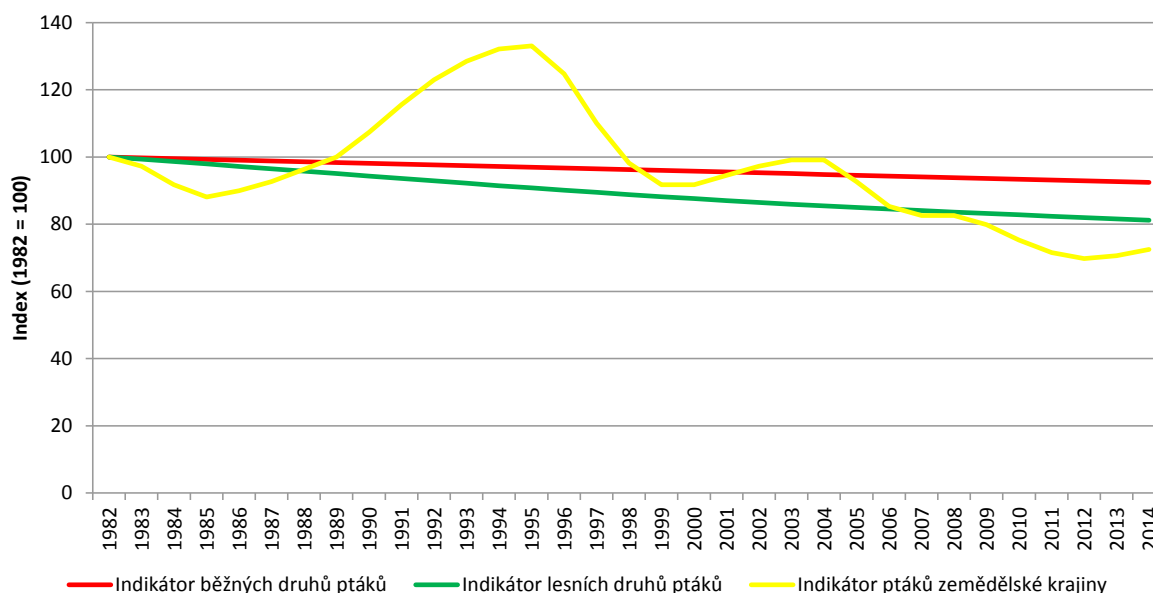
V lesích se vzácné druhy
stávají ještě vzácnějšími

915. Četnost lesních druhů ptáků se snižuje víceméně stabilním tempem po celou dobu sledování až na úroveň 81,1 % v roce 2014. Striktně lesní druhy snižují četnost a nahrazují je široce rozšířené druhy, snášející značné rozmezí podmínek prostředí.¹⁸³ Dochází tak k unifikaci ptačích společenstev, ke stírání rozdílů ve složení ptačích obyvatel u původně odlišných ekosystémů. Vzácné a úzce specializované druhy se stávají ještě vzácnějšími, biodiverzita na místní a regionální úrovni se snižuje. Příčiny tohoto vývoje však nebyly dosud studovány.

¹⁸² REIF, J.; VOŘÍŠEK, P.; ŠŤASTNÝ, K.; BEJČEK, V.; PETR, J. (2008) Agricultural intensification and farmland birds: new insights from a central European country. *Ibis* 150: s. 596–605, doi: 10.1111/j.1474-919x.2008.00829.x.

¹⁸³ REIF, J.; ŠKORPILOVÁ, J.; VERMOUZEK, Z.; ŠŤASTNÝ, K. (2014) Změny početnosti hnízdních populací běžných druhů ptáků v České republice za období 1982–2013: analýza pomocí mnohodruhových indikátorů. *Sylvia* 50: s. 41–65.

Graf 3.3 Indikátor běžných druhů ptáků podle jednotlivých typů prostředí, ČR, 1982–2014. Zdroj: Česká společnost ornitologická – Jednotný program sčítání ptáků. In: Situační zpráva ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje ČR. Úřad vlády ČR – Rada vlády pro udržitelný rozvoj, Praha 2016.

Kvůli změně klimatu lze očekávat úbytek počtu ptačích druhů

916. Faktorem, který ve vzrůstající míře ovlivňuje složení ptactva ČR zhruba od poloviny 90. let 20. století, je změna klimatu. Jejím vlivem mizí ze střední Evropy druhy severské a mírně přibývají teplomilné druhy, jejichž těžištěm výskytu byla doposud jižní Evropa.¹⁸⁴ V souvislosti s tím lze na našem území očekávat další úbytek druhů ptactva,¹⁸⁵ neboť oblast s největší druhovou pestrostí, do které naše země v současnosti patří, se bude přesunovat severovýchodním směrem.

Změnu klimatu musí kompenzovat lepší struktura krajiny

917. Změna klimatu bude v následujících desetiletích stále výrazněji ovlivňovat i biodiverzitu jako takovou. Pokud nebude alespoň částečně kompenzována vhodnější (než současnou) strukturou krajiny (**Návrhová část**), bude mít za následek celkové ochuzení původní biologické rozmanitosti. Změna klimatu totiž může prospět pouze omezenému počtu velmi přizpůsobivých druhů, druhů rumištních nebo se sklonem k rychlému šíření. Naopak uškodit může zejména vzácným druhům s velmi specifickými nároky na životní prostředí.¹⁸⁶

Úbytek biodiverzity sledujeme v celé Evropě

918. V EU25 jako celku bylo v období let 2007–2012 pouze 23 % evropsky významných druhů živočichů a rostlin a 16 % evropsky významných stanovišť hodnoceno jako nacházející se v příznivém stavu (Graf 3.4).

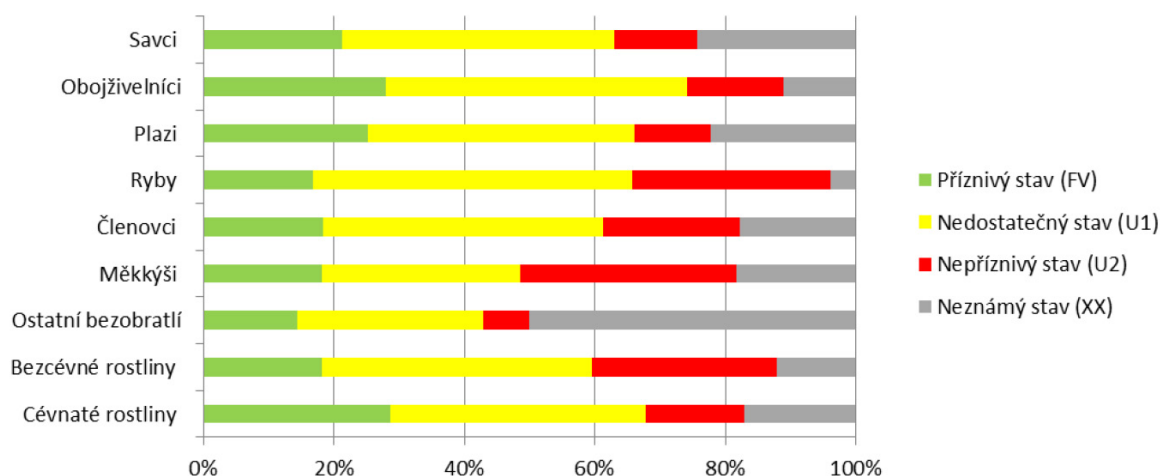
¹⁸⁴ REIF, J.; VOŘÍŠEK, P.; ŠTASTNÝ, K.; KOSCHOVÁ, M.; BEJČEK, V. (2008b) The impact of climate change on long-term population trends of birds in a central European country. *Animal Conservation* doi:10.1111/j.1469-1795.2008.00200.x.

¹⁸⁵ HUNTLEY, B.; GREEN, R. E.; COLLINGHAM, Y. C.; WILLIS, S. G. (2007) *Climatic Atlas of European Breeding Birds*. Lynx Edicions, Barcelona.

¹⁸⁶ MŽP ČR (2015) *Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR*.

V České republice se přitom jednalo ve stejném období o 25 % evropsky významných druhů živočichů a rostlin a 16 % evropsky významných stanovišť. Mezi roky 1990–2012 poklesla v Evropě populace běžných druhů ptáků o 12 %, populace lesních ptáků o 8 % a populace ptáků zemědělské krajiny dokonce o 30 % (Graf 3.5). Mezi lety 1990–2011 byl také zaznamenán zásadní úbytek populací lučních motýlů jako výsledek zásadního poklesu rozmanitosti travních porostů (Graf 3.6).

Graf 3.4 Stav evropsky významných druhů živočichů a rostlin v EU25 dle taxonomických skupin [%], 2007–2012. Zdroj: EEA, ETC/BD.

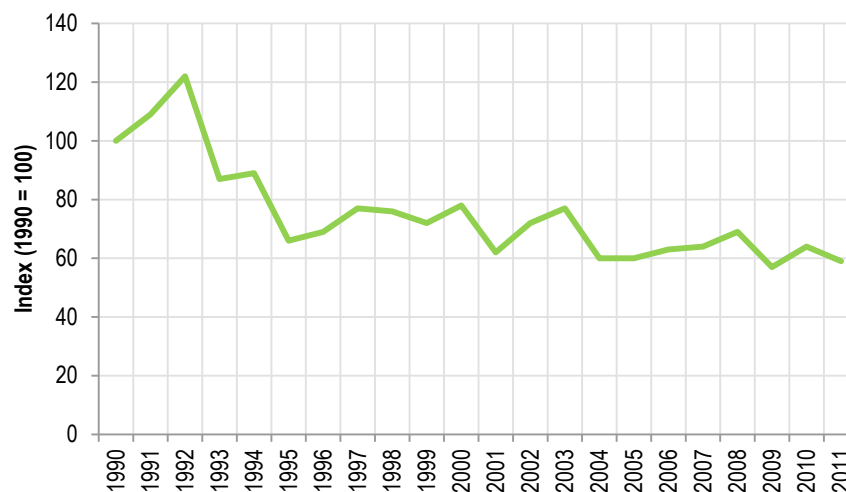

Poznámka ke grafu: bezcévné rostliny = zde mechorosty a lišejníky

Graf 3.5 Vývoj indikátoru běžných druhů ptáků zemědělské krajiny, indikátoru běžných lesních druhů ptáků a celkového indikátoru všech běžných druhů ptáků v Evropě, 1990–2012. Zdroj: EEA.

Graf 3.6 Vývoj indikátoru lučních motýlů v Evropě, 1990–2011. Zdroj: EEA.

Naše spotřební chování
ovlivňuje přírodní
rozmanitost i za hranicemi

919. Česká republika také nepřímo ovlivňuje přírodní bohatství za svými hranicemi. Evropská unie je největším trhem na světě. Pěstování dovážených krmiv, palmového oleje či biopaliv, těžba tropického dřeva a ropy nebo lov ryb vytvářejí silný tlak na přírodní zdroje a ekosystémy v zemích, kde je přirozená míra biodiverzity často mnohem vyšší než v EU.¹⁸⁷

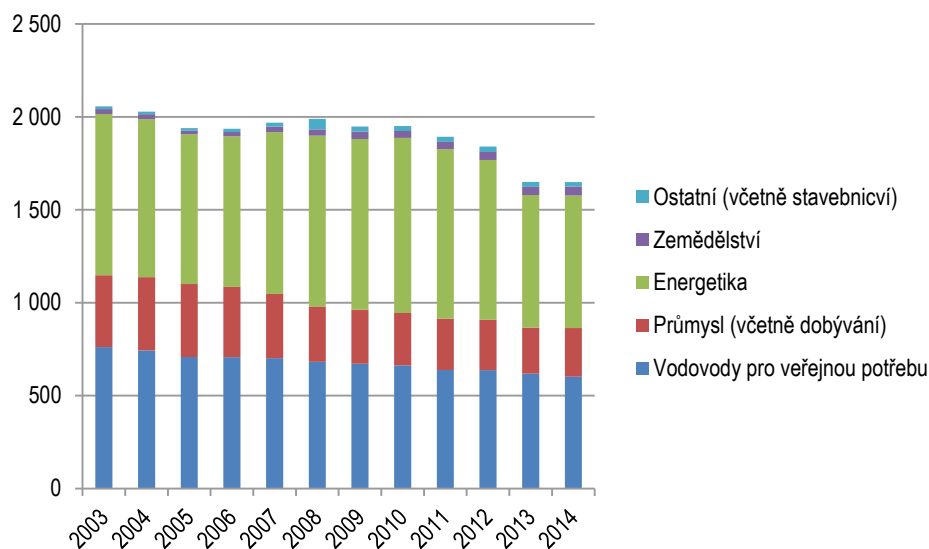
3.3 Voda v krajině

Voda je základní podmínkou
fungování ekosystémů i
hospodářských odvětví

920. Voda je základní složkou všech organismů a ekosystémů a podmínkou jejich existence. Bezpečnost dodávek kvalitní vody je zásadní pro kvalitu života člověka. Voda je nenahraditelnou vstupní surovinou pro hospodářské sektory od energetiky a průmyslu až po zemědělství a potravinářství (kapitola **Hospodářský model** a Graf 3.7).

¹⁸⁷ Viz například *European environment — state and outlook 2015: assessment of global megatrends*, European Environment Agency, Copenhagen 2015.

Graf 3.7 Odběry povrchových a podzemních vod jednotlivými sektory v ČR [mil. m³], 2003–2014. Zdroj: Zdroj: MZe, Povodí, s. p., VÚV T. G. M., v. v. i., ČSÚ.

Poznámka ke grafu: Faktická spotřeba vody v zemědělství je ale samozřejmě mnohem vyšší, neboť je z většiny pokryta ze srážek dopadajících přímo na zemědělské pozemky, a nikoli z následných odběrů povrchových a podzemních vod (tedy zavlažováním).

Stav mnoha našich povrchových a podzemních vod je nevyhovující

921. Alespoň dobrého nebo ještě lepšího ekologického stavu, resp. (pro silně ovlivněné a umělé povrchové vody) ekologického potenciálu, dosáhlo při posledním hodnocení pouze 21 % povrchových vod. Dobrého chemického stavu dosáhlo 57 % povrchových vod. Při hodnocení podzemních vod mělo vyhovující chemický stav 27 % a vyhovující objemový stav 69 % z nich.

Odtok urychlily regulace vodních toků a plošné odvodňování pozemků

922. Schopnost naší krajiny zadržovat vodu byla v minulosti významně oslabena zejména rozsáhlými úpravami vodních toků a odvodněním zemědělsky či lesnicky obhospodařovaných pozemků, vedoucími ke zrychlení odtoku vody do dolních částí povodí, kde leží většina sídel. Systematickou drenáží je v ČR odvodněna zhruba čtvrtina zemědělské půdy.¹⁸⁸ 20–30 % odvodňovacích systémů je přitom v současnosti poškozeno¹⁸⁹ a naléhavě vyžaduje rozhodnutí o svém dalším osudu (viz **Návrhová část**).

923. Pokračující destabilizace vodního režimu v krajině je spojena také s nárůstem rozsahu zpevněných ploch a s nevhodným trasováním a odvodněním komunikací včetně lesních cest.

¹⁸⁸ KULHAVÝ, Z. a kol. (2011) Zemědělské odvodnění a krajina. In sborník: Rožnovský, J., Litschmann, T. (ed): *Voda v krajině*, Lednice 31. 5. – 1. 6. 2010, ISBN 978-80-86690-79-7. VAŠKŮ, Z. (2011) Zlo zvané meliorace. *Vesmír* 90, 2011.

¹⁸⁹ VÚMOP (2012) *Identifikační systém pro řešení problematiky odvodňovacích zařízení v České republice, etapa II. Závěrečná zpráva pro MZe*, 182 s. + přílohy.

Průběh povodní zhoršuje velikost bloků orné půdy a nevhodná volba plodin i způsobů orby

924. Vodní režim je negativně ovlivňován nedostatkem přírodních bariér zrychleného odtoku vody rozptýlených v zemědělské krajině – mezí, remízků, zasakovacích pásů a podobně. Průměrná velikost celistvého bloku orné půdy v roce 1948 činila necelého čtvrt hektaru – dnes je to 20 hektarů.¹⁹⁰ ČR tak má přes svůj členitý reliéf největší průměrnou rozlohu půdního bloku v Evropě.¹⁹¹ Škody způsobené přívalovými povodněmi dále zhoršuje nevhodná volba plodin a orebních postupů na svazích.

V krajině je nedostatek zásobníků vody a dochází k nadměrnému vypařování

925. V krajině je nedostatek drobných mokřadů, malých nádrží a ploch s trvalou vegetací, jež by sloužily jako zásobníky vody. Stále jsou běžně využívány metody zemědělského hospodaření, kvůli nimž se vlaha z půdy nadměrně odpařuje. Rovněž holosečnou těžbou dřeva, při níž dochází k odstranění všech stromů, vznikají v lesích otevřené plochy, na nichž rychleji taje sníh a odpařuje se srážková voda.

Vyřešit se dosud nepodařilo ani znečištění fosforem a dusíkem

926. Ačkoliv obecně se za posledních 20 let povedlo významně snížit znečištění vypouštěných odpadních vod, problémem nadále zůstává jejich zátěž fosforem.¹⁹² K tomu dále přistupuje plošné znečištění fosforem a dusíkem ze zemědělské činnosti, a to jak z intenzivních chovů hospodářských zvířat, tak zejména splachem fosforečných a dusíkatých hnojiv z polí do řek a vodních nádrží. V nich přebytek živin způsobuje nadměrný rozvoj tzv. vodního květu tvořeného sinicemi a řasami a tím zhoršení podmínek pro vodní organismy i pro rekreační a jiné využití. Koncentrace fosforu a dusíku ve vodních tocích ČR přitom dosahují nadprůměrných hodnot i v evropském kontextu.

Prioritou bude zajistit dostupnost vody a její kvalitu

927. Dostupnost vody a její kvalita tak patří mezi hlavní problémy, kterým budeme v příštích desetiletích čelit. Česká republika je vzhledem ke své geografické poloze zemí, ze které naprostá většina vody vodními toky odtéká a pouze zanedbatelné množství jimi přitéká. Téměř veškerá voda v naší krajině tedy pochází ze srážek spadlých na našem území. Vodní režim v české krajině je proto zásadní pro zachování stability ekosystémů a jimi poskytovaných ekosystémových služeb a pro zmírňování následků hydrologických extrémů v souvislosti se změnou klimatu.

Změna klimatu přinese častější výskyt sucha i zhoršení vodní eroze

928. Očekávané dopady změny klimatu zahrnují pro období let 2040–2069 nárůst průměrné teploty vzduchu o přibližně 2,7 °C v létě a 1,8 °C v zimě¹⁹³ a s tím související nárůst vypařování vody. Celkové množství vody vypařené z povodí je však limitováno množstvím dostupné vláhy.

¹⁹⁰ PODHRÁZSKÁ, J.; KARÁSEK, P. (2014) *Systém analýzy území a návrhu opatření k ochraně půdy a vody v krajině: podklad pro územní plánování a pozemkové úpravy*. [Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, Praha.]

¹⁹¹ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ (2015) *Situační a výhledová zpráva Půda*.

¹⁹² FIALA, D.; FUČÍK, P.; HRUŠKA, J.; ROSENDORF, P.; SIMON, O. (2013) Fosfor v centru pozornosti. In: *Vodní hospodářství 8/2013*.

¹⁹³ PRETEL, J. ET AL. (2011) *Zpřesnění dosavadních odhadů dopadů klimatické změny v sektorech vodního hospodářství, zemědělství a lesnictví a návrhy adaptačních opatření. Závěrečná zpráva o řešení 2007–2011*. [Český hydrometeorologický ústav, Projekt VaV – SP/1a6/108/07].

V okamžiku, kdy nebude k dispozici zásoba vody v půdě, dojde k útlumu vypařování a s ním spojeného ochlazování vzduchu. Takový vývoj zvyšuje pravděpodobnost výskytu horkých vln, období sucha a lesních požárů. Vzduch o vyšší teplotě také dokáže pojmout a udržet větší množství vody, což může vést k výskytu intenzivnějších přívalových dešťů. Ty jsou přímo spojeny s procesy eroze a splachem částeczek půdy, společně s rezidui hnojiv, do vodních toků a nádrží (**podkapitola Péče o půdu**).¹⁹⁴

Kvůli nižší vlhkosti půdy se zhorší také eroze větrná

929. Dopad změny klimatu se projeví i na výrazném rozšíření půd ohrožených větrnou erozí, neboť teplota vzduchu ovlivňuje vypařování a tím i vlhkost půdy. Obecně lze také konstatovat, že čím nižší je vlhkost půdy, tím vyšší je její náchylnost k větrné erozi.

Méně sněhu přinese méně vody dostupné rostlinám na začátku růstu na jaře

930. Vyšší vypařování vody způsobené rostoucí teplotou vzduchu bude v tomto století na většině našeho území částečně kompenzováno mírným nárůstem celkového ročního srážkového úhrnu, který se však bude projevovat především v zimním období, zatímco v létě je třeba počítat i s možným poklesem srážek. Vyšší teplota vzduchu v zimním období napomůže změně charakteru srážek ze sněhu na déšť, tedy také menší zásobě vody ve sněhové pokrývce, která bude k dispozici na začátku jara. Doba jarního tání se posune směrem do zimy.¹⁹⁵

Nižší srážky povedou k horší kvalitě povrchových vod a menší vydatnosti vod podzemních

931. Takový vývoj klimatu povede ke snížení hladiny podzemních vod a k poklesu průtoků zejména v suchých obdobích na přechodu léta a podzimu. Malé průtoky a nižší rychlost proudění přinesou delší zdržení vody v řekách a nádržích, voda se tak bude více prohřívát, čímž se zlepší podmínky pro růst sinic a řas, sníží obsah rozpuštěného kyslíku a zhorší podmínky pro vodní živočichy. Nižší průtoky také znamenají menší objem vody pro ředění znečištění, a tím i jeho vyšší koncentraci. Snížení ředící kapacity toků bude mít nepříznivý vliv především na koncentrace fosforu. V následujících desetiletích tak hrozí zhoršení ekologického stavu povrchových vod kvůli horší jakosti vody v období nízkých průtoků.¹⁹⁶

3.4 Péče o půdu

Půda je klíčovou složkou ekosystémů

932. Půda má rozhodující vliv na stabilitu ekosystémů a produkci biomasy. Vzniká zvětráváním hornin a činností živých organismů. Tento proces je tak pomalý, že můžeme půdu považovat za neobnovitelný zdroj.

Je nezbytná pro zemědělství, zadržuje mnoho vody a váže hodně uhlíku

933. Půdu člověk využívá jako základní výrobní prostředek v zemědělském a lesním hospodářství. Jako taková má zásadní bezpečnostní aspekt. Kromě toho je půda prostředím koloběhu vody a živin a výměny tepla mezi zemí a ovzduším, je prostředím pro půdní organismy, uchovává semennou banku, má schopnost filtrovat a zadržovat dešťové srážky, vázat znečišťující látky, v případě příznivé struktury a chemického

¹⁹⁴ MŽP ČR (2015). *Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR*.

¹⁹⁵ Ibid.

¹⁹⁶ Ibid.

složení významně zvyšovat stabilitu ekosystémů a v neposlední řadě dlouhodobě vázat velké množství uhlíku, jehož uvolnění by přispělo k zesílení změny klimatu.

Polovina našich půd je ohrožena utužením

934. Česká republika patří v Evropě mezi země s nejvíce utuženou zemědělskou půdou.¹⁹⁷ Podle dostupných údajů je v ČR ohrožena utužením asi polovina zemědělských půd.¹⁹⁸ Kromě pojezdů těžké techniky za nevhodných podmínek, tj. za mokra, a pěstování monokultur s nízkým nebo žádným zastoupením víceletých pícnin (např. jetele a vojtěšky) v osevním postupu je příčinou utužení rovněž celková degradace půd, zejména úbytek jejich organické složky a okyselování půd (viz dále).

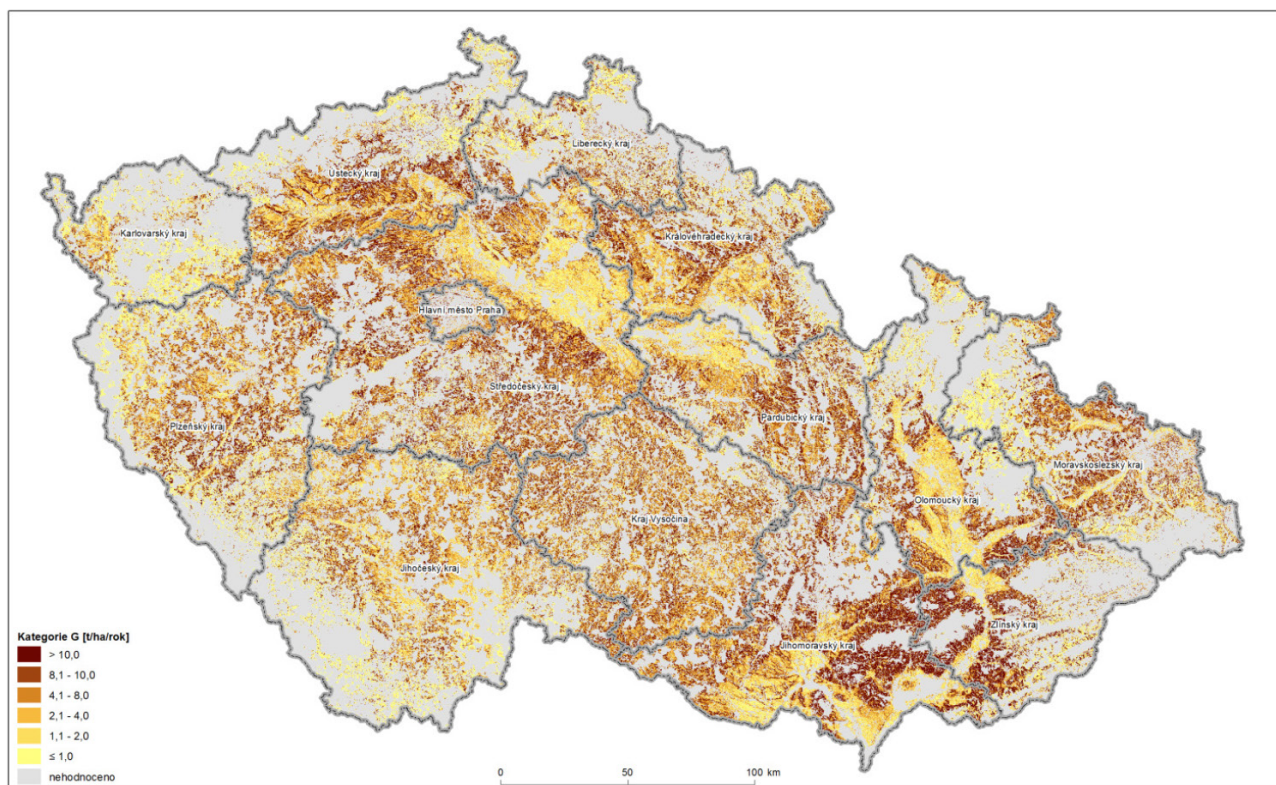
Utužení půd zhoršuje vodní erozi, část půd ohrožuje také eroze větrná

935. Utužení kromě celkového zhoršení úrodnosti půdy přináší také její nižší infiltrační schopnost, takže při dešti voda stéká po povrchu a v obdobích sucha naopak vláha v půdě chybí. Také díky tomu Česká republika o zemědělskou půdu rychlým tempem přichází. Utužení zesiluje vodní erozi, při níž jsou částice půdy odnášeny tokem srážkové vody po nezakrytém půdním povrchu na svazích. V některých částech naší země dochází k úbytku půdy také erozí větrnou, přičemž se často jedná o oblasti s nejúrodnějšími půdami – v Polabí a na jižní Moravě. Přestože v evropském kontextu Česká republika nepatří mezi nejohroženější státy, oblasti silně ohrožené erozí se na našem území také vyskytují.

¹⁹⁷ STOLTE, J.; TESFAI, M.; ØYGARDEN, L.; KVÆRNØ, S.; KEIZER, J.; VERHEIJEN, F.; PANAGOS, P.; BALLABIO, C.; HESSEL, R. (eds.) (2016) Soil threats in Europe: status, methods, drivers and effects on ecosystem services. European Commission Joint Research Centre, Luxembourg.

¹⁹⁸ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ (2015) *Situační a výhledová zpráva Půda*.

Obrázek 3.1 Potenciální ohroženost zemědělské půdy vodní erozí (G) vyjádřená dlouhodobým průměrným smyvem půdy. Zdroj: Výzkumný ústav meliorací a ochrany půd, v. v. i.

Více než polovina půd je ohrožena vodní erozí

936. K zásadnímu urychlení eroze došlo po masivním scelování pozemků s následným pěstováním monokultur bez ohledu na svažitost pozemků, a to i v případě porostů plodin jako je kukuřice, cukrovka nebo brambory, které velmi málo chrání půdu před erozí. Více než polovina naší zemědělské půdy je tak nyní ohrožena vodní erozí a 14 % erozí větrnou.¹⁹⁹ Celkové roční ztráty půdy erozí se v peněžním vyjádření pohybují v rozmezí 4–10 mld. Kč.²⁰⁰ Je možné odhadovat, že v důsledku změny klimatu budou škody způsobené erozí v roce 2030 až dvojnásobné ve srovnání se současným stavem, pokud se do té doby nezlepší struktura české krajiny a způsoby hospodaření v ní.

Intenzita českého zemědělství je ve srovnání s ostatními zeměmi EU vysoká

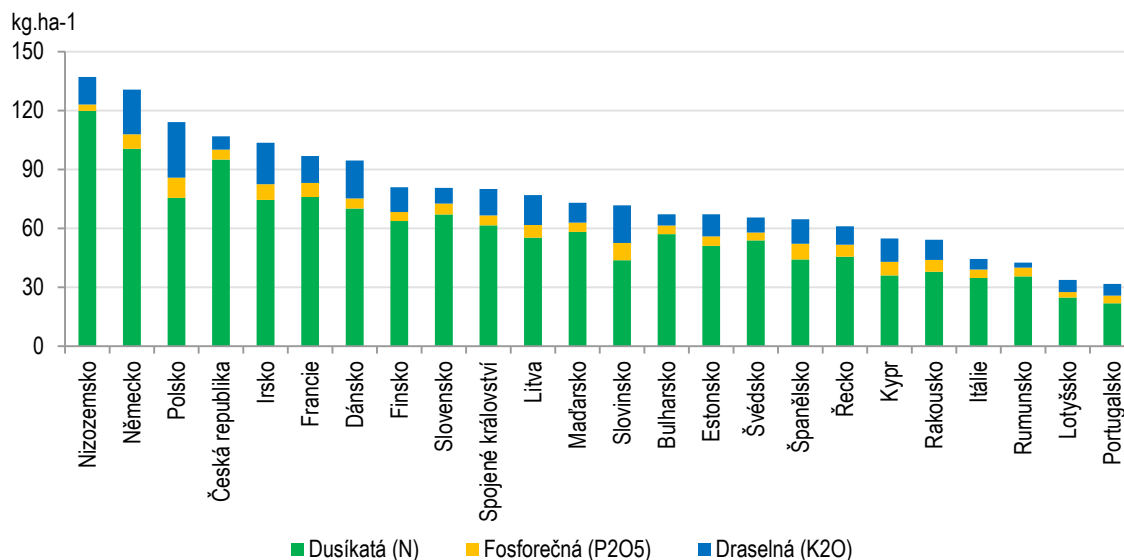
937. Česká republika má vysoký podíl orné půdy z celkové rozlohy území (podkapitola Krajina a ekosystémové služby) i nadprůměrnou spotřebu minerálních hnojiv v porovnání s průměrem EU (Graf 3.8), tedy vysokou intenzitu zemědělství a tomu odpovídající značné negativní dopady na kvalitu životního prostředí. V příliš intenzivně obhospodařované půdě soustavně klesá podíl organických látek, zvláště pokud je podstatná část biomasy odvážena a zpět do půdy je zapravováno minimum organické hmoty. Ke snižování obsahu organických látek v půdě dále výrazně

¹⁹⁹ VOPRAVIL, J.; KHEL, T.; HLADÍK, J.; HERIAN, J.; HAVELKOVÁ, L. (2016) *Metodika půdního průzkumu zemědělských pozemků určená pro pachtovní smlouvy*. [VÚMOP, v.v.i., Praha.]

²⁰⁰ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR (2016) *Strategie resortu Ministerstva zemědělství ČR s výhledem do roku 2030*.

přispívá vodní a větrná eroze (viz výše), při níž jsou tyto látky, navázané na půdní částice, přímo odnášeny. Zvyšování průměrných teplot v důsledku postupující změny klimatu bude mít za následek také urychlení mineralizace organické hmoty v půdě, což bez vhodných kompenzačních opatření (viz Návrhová část) může vést k jejímu dalšímu výraznému úbytku.

Graf 3.8 Spotřeba minerálních hnojiv (N, P2O5, K2O) [kg.ha⁻¹ obhospodařované zemědělské půdy], 2013. Zdroj: Eurostat, konečná data.

Lesnické hospodaření k degradaci půdy mnohdy přispívá

938. Příčinou eroze lesních půd je holosečné hospodaření a využívání těžké mechanizace při těžbě a přibližování dříví. V lesích také není ponecháváno dostatečné množství dřevní hmoty k zetlení²⁰¹ – včetně těžebních zbytků, které jsou z lesa rovněž vyváženy. I v důsledku toho dochází k okyselování lesních půd a jejich ochuzování o živiny.

Přes 40 % našich půd je ohroženo okyselováním

939. Okyselování a související ztráta živin se nicméně netýkají pouze lesních půd, podle současných poznatků je okyselováním významně ohroženo 43 % zemědělských půd ČR. Vysoká náchylnost půd k okyselování je zejména v Kraji Vysočina, dále pak v krajích Jihočeském a Karlovarském.²⁰² Vyšší kyselost půdy vede k destrukci půdní struktury a vyšší zranitelnosti půdy vůči erozi. Dalšími důsledky okyselování jsou zhoršení kvality půdního humusu, zpomalené uvolňování minerálního dusíku z humusu a vázání fosforu v půdě do sloučenin, ze kterých je jen obtížně přístupný rostlinám.

Zdravotní stav starších lesních porostů je špatný

940. Poškození lesních porostů, hodnocené podle relativní ztráty listové plochy v koruně stromu v porovnání se zdravým stromem rostoucím ve stejných podmínkách, je v České republice stále velmi vysoké. Z porostů starých 60 a více let hodnocených v roce 2014 přišlo 73 % jehličnanů

²⁰¹ BAČE, R., SVOBODA, M. (2014) *Management mrtvého lesa v hospodářských lesích*. [Certifikovaná metodika. Praha 2014.]

²⁰² MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ (2015) *Situační a výhledová zpráva Půda*.

a 40 % listnáčů o více než čtvrtinu listové plochy. V porostech mladších 60 let je situace příznivější, u jehličnanů jde o 25 % a u listnáčů o 17 % porostů. Na konci 90. let 20. století sice došlo ke zlepšení, po roce 2000 je však možné opět sledovat trend ukazující spíše na zhoršování zdravotního stavu lesních porostů.

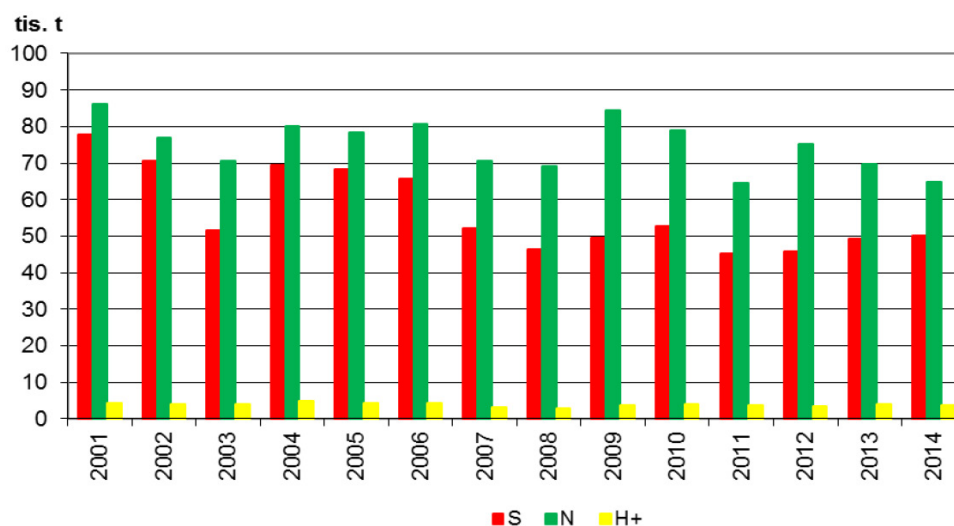
Pěstování smrkových monokultur zhoršuje chemické složení půd

941. Špatný zdravotní stav starších lesních porostů je důsledkem především intenzivního imisního zatížení lesních ekosystémů v uplynulých desetiletích. Starší porosty tak byly zásadně ovlivňovány zhoršenou kvalitou ovzduší již od stádia raného růstu. Plošným odsířením velkých zdrojů znečištění od poloviny 90. let 20. století sice došlo ke snížení množství znečišťujících látek v ovzduší, lesní porosty však reagují na změny se značným zpožděním. Důvodem je chemické složení lesních půd rozvrácené kyselými dešti, přičemž k jejich dalšímu okyselování přispívá pěstování smrkových monokultur.²⁰³ Imisní zatížení navíc stále trvá, i když jeho intenzita je nižší.

Lesní půdy jsou přehnojené dusíkem ze znečištěného ovzduší

942. Životaschopnost lesních půd a porostů lze hodnotit také pomocí poměru koncentrace uhlíku a dusíku v půdě. Pokud je tento index nižší než 1, koloběh živin je narušen a zdraví lesního porostu může být ohroženo. V České republice vykazuje většina lesních půd C/N index jen mírně nad hodnotou 1, což je nejnižší, a tedy nejhorší hodnota ve srovnání s ostatními zeměmi střední Evropy. Základní příčinou horší životaschopnosti půd je ukládání dusíku a dalších znečišťujících látek z atmosféry v míře, která dlouhodobě převyšuje jejich spotřebu i úložnou kapacitu lesních půd. Přitom platí, že ekosystémy listnatých porostů dokážou lépe zpracovat nadměrné množství dusíku než ekosystémy porostů jehličnatých.²⁰⁴

Graf 3.9 Vývoj celkové atmosférické depozice síry, dusíku a vodíkových iontů v ČR [tis. t], 2001–2014. Zdroj: ČHMÚ.

²⁰³ HRUŠKA, J.; CIENCIALA, E. (eds.) (2001) *Dlouhodobá acidifikace a nutriční degradace lesních půd – limitující faktor současného lesnictví*. Ministerstvo životního prostředí, Praha 2001.

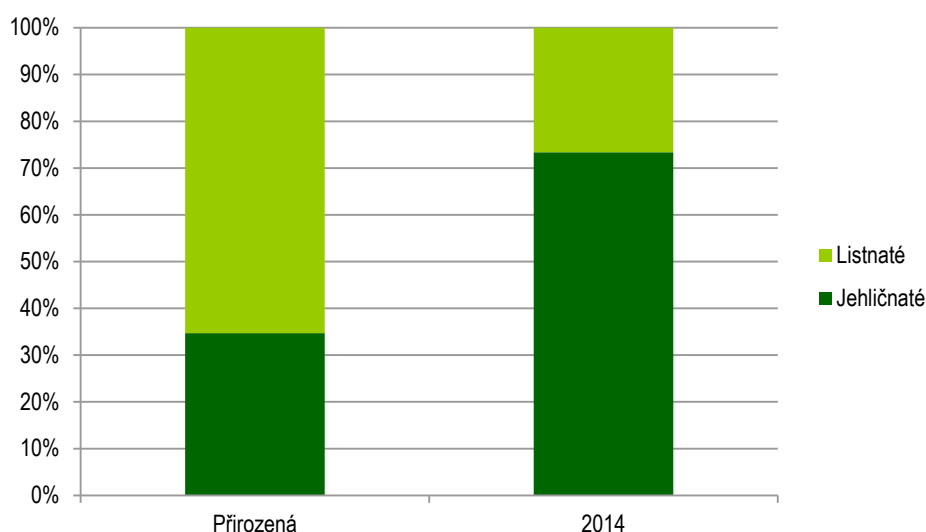
²⁰⁴ Ibid.

Poznámka ke grafu: Depozice vodíkových iontů je přímo úměrná kyselosti atmosférických srážek.

Naše lesy tvoří hlavně
jehličnany, smrk je dosud
nejčastěji vysazovaným
stromem

943. Přestože podle rekonstrukce přirozeného stavu lesní vegetace by na území České republiky měly převažovat listnaté porosty, podíl listnáčů na celkové ploše lesů činil v roce 2014 pouze 26,3 %. České lesy jsou tak v současnosti tvořeny převážně stejnověkými monokulturami jehličnanů, které jsou výrazně náchylné k poškození škůdci i výkyvy počasí. Více než polovina lesních porostů je dosud tvořena smrkem, ten navíc zůstává nejčastěji vysazovaným stromem – jeho podíl na celkových výsadbách je vyšší než podíl všech listnatých stromů dohromady.²⁰⁵

Graf 3.10 Rekonstruovaná přirozená a současná skladba lesů v ČR [%], 2014. Zdroj: ÚHÚL.

Stav českých lesů patří
k nejhorším v Evropě

944. Měřeno mírou defoliace se v Evropě lesy s nejméně významným poškozením nacházejí zejména v jižní a jihovýchodní Francii, severní Itálii, v České republice, na Slovensku a ve středním Německu. V evropském kontextu tak zůstává stav českých lesů, navzdory výraznému poklesu emisí znečišťujících látek do ovzduší během 90. let 20. století, nadále špatný.

²⁰⁵ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR (2015) *Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství ČR v roce 2014.*

4 Obce a regiony

Sídelní struktura České republiky je stabilizovaná

945. Sídelní struktura českých zemí se od novověku v základních rysech nezměnila. V evropském kontextu je sídelní charakter České republiky kvůli exkluzivnímu postavení Prahy monocentrický. Z hlediska vnitrostátního je Česká republika vyváženě pokryta systémem regionálních center skládajících se z poměrně nízkého počtu velkých měst a mnoha malých obcí obsluhujících v dobré dosažitelnosti prakticky celé území. Míra urbanizace je srovnatelná s Německem. Poměrně velká část lidí žije v malých či středních městech a pohraniční pohoří omezují přeshraniční význam většiny našich center s výjimkou Ostravy a Liberce.

Tabulka 4.1 Počty obcí v ČR. Zdroj: Malý lexikon obcí České republiky 2015, zdroj: ČSÚ.

Velikost obce dle počtu obyvatel	Počet obcí	Počet obyvatel (v %)
1–199	1 448	1,7
200–499	2 006	6,2
500–999	1 365	9,1
1 000–1 999	747	9,9
2 000–4 999	415	11,9
5 000–9 999	141	9,2
10 000–19 999	69	9,2
20 000–49 999	43	12,1
50 000–99 999	14	9,7
nad 100 000	5	20,9
Celkem	6 253	100,0

V České republice rozlišujeme 3 typy území

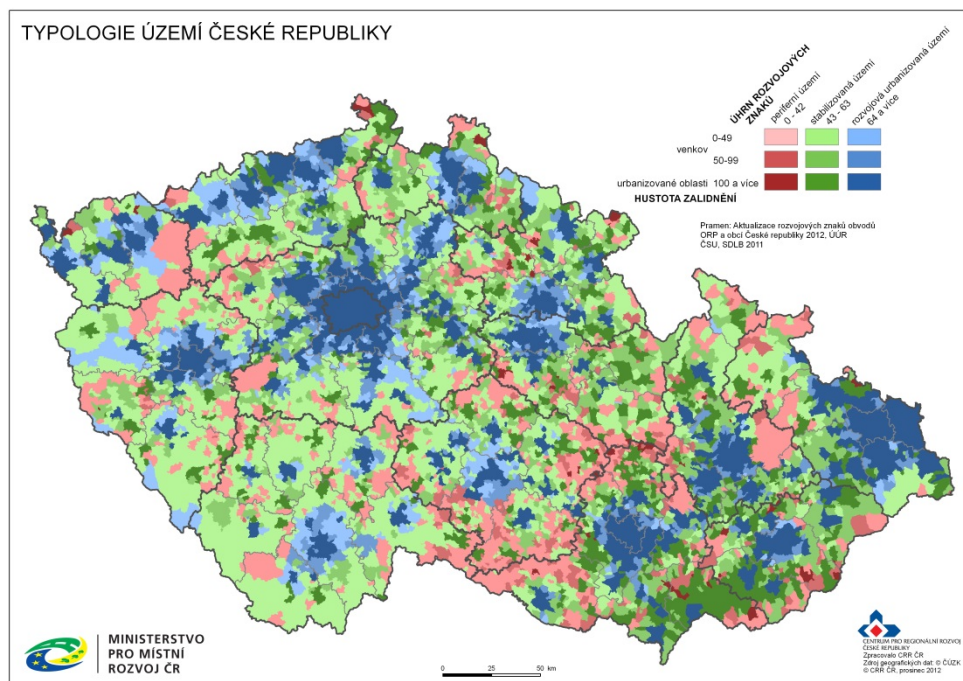
946. Venkovský prostor zaujímá 79 % rozlohy státu, na které žije 30 % obyvatel.²⁰⁶ S rozdělením na města a venkov si však nevystačíme. V Česku lze rozlišit tři typy území.²⁰⁷ První tvoří rostoucí a prosperující metropolitní prostory s dominantní Prahou. Hlavně na východ a jih od ní se nacházejí stabilizovaná území tvořená mikroregionálními centry s omezeným významem. Zejména v pohraničí nebo při hranicích krajů se nachází rozdrobená vnější i vnitřní periferie, kde žije hodně seniorů a málo dětí, v důsledku nižší úrovně vzdělání zde chybějí zejména vysoce kvalifikovaná pracovní místa veřejné služby či infrastruktura a staví se málo nových bytů. Izolace příhraničních regionů ve druhé polovině dvacátého století více než cokoli jiného způsobila, že se proměnily v periferii a trpí špatnou dostupností, nízkou hustotou osídlení a nižším průměrným

²⁰⁶ Venkovským prostorem rozumíme všechny obce s velikostí do 2 000 obyvatel, a dále obce s velikostí do 3 000 obyvatel, které mají hustotu zalidnění menší než 150 obyvatel/km². Zdroj: https://www.czso.cz/csu/czso/postaveni_venkova_v_krajich_cr.

²⁰⁷ *Strategie regionálního rozvoje 2013.*

vzděláním. Totéž platí i pro vnitřní periferie nacházející se na okrajích metropolitních regionů a na okrajích území regionálních středisek.²⁰⁸

Obrázek 4.1 Typologie území České republiky. Zdroj: MMR.

Města stabilizují sídelní strukturu

947. Základními stavebními prvky prosperity jsou města. Žije zde většina obyvatel; přes 60 % populace obývá obce nad 5 000 obyvatel. Střední a malá města stabilizují sídelní struktury a lidé z okolí v nich nacházejí práci i služby. Také malé obce však utvářejí venkovskou krajinu, neboť plní úlohu nejen v zemědělství, lesnictví a vodním hospodářství, ale i při údržbě kulturní krajiny.

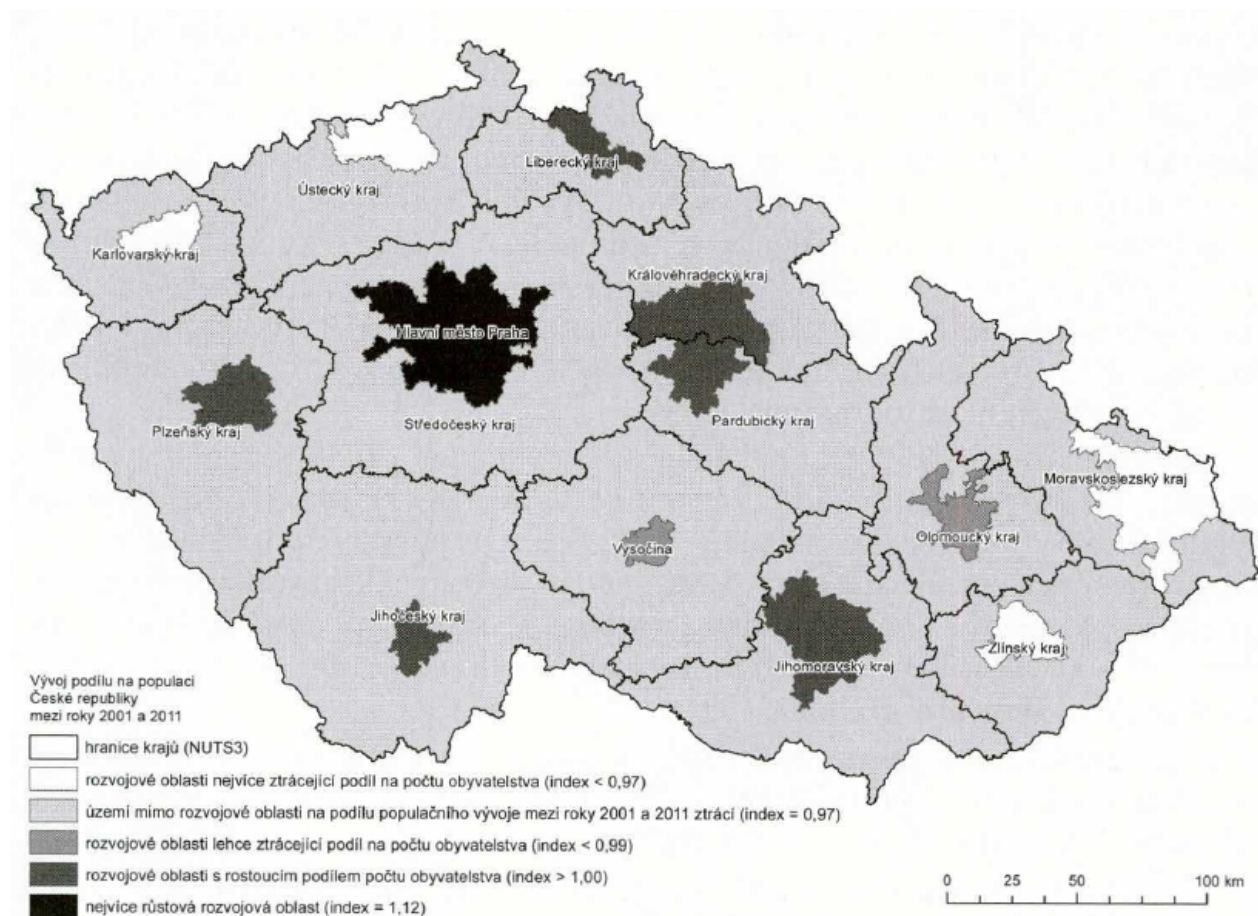
Zejména mladí lidé opouštějí periferní území

948. Kvůli nedostatku pracovních příležitostí odešli a odcházejí hlavně mladší a vzdělanější lidé na počátku profesní kariéry z periferních území a později také z regionů, které postihla restrukturalizace průmyslu. Stěhují se „za lepším“ do rodících se metropolitních prostorů, zejména Prahy, v menší míře pak do Brna, Plzně a některých dalších center.²⁰⁹

²⁰⁸ MUSIL, J.; MÜLLER, J. (2006) *Vnitřní periferie České republiky, sociální soudržnost a sociální vyloučení*, CESES FSV UK, Praha 2006.

²⁰⁹ MAIER K. (1998) Účinnost dosavadních a budoucích nástrojů pro snižování regionálních rozdílů v České republice. In: *Urbanismus a územní rozvoj 6*: s. 30–34. Brno. Dále srov. MAIER, K.; FRANKE, D. (2015) Trendy prostorové sociálně-ekonomické polarizace v Česku 2001–2011. *Sociologický časopis 1/2015*, s. 103.

Obrázek 4.2 Vývoj podílu na populaci České republiky mezi roky 2001 a 2011. Zdroj: MAIER, K.; FRANKE, D. (2015) Trendy prostorové sociálně-ekonomické polarizace v Česku 2001–2011, Sociologický časopis 1/2015, s. 103.

Důsledkem vnitřní migrace je oslabování veřejných služeb

949. Věková i sociální struktura obyvatelstva v postižených částech země se výrazně proměňuje. Zhoršuje se také dostupnost veřejných služeb. Zejména v malých obcích je omezována zdravotní péče, slábne veřejná dopravní obslužnost, jsou hůře dostupné volnočasové aktivity pro děti a mládež nebo zásobování pitnou vodou či připojení na kanalizaci.²¹⁰ Na úrovni obcí s rozšířenou působností (ORP) ubývá sociálních pracovníků, zatímco sociálních jevů, jimiž by se měli zabývat, přibývá.²¹¹ Stojící budovy a infrastruktura tu zůstávají nevyužity a chátrají. V atraktivních místech nová výstavba naopak nevratně zabírá velké plochy zemědělské půdy²¹² –

²¹⁰ Strategie podpory dostupnosti a kvality veřejných služeb (2004.)

²¹¹ MPSV, Národní strategie rozvoje sociálních služeb pro období 2014–2020, s. 22, 27. Pro plánování sociálních služeb je určujícím subjektem kraj, neboť ten zodpovídá za dostupnost sociálních služeb a tvoří tzv. síť sociálních služeb v kraji. Spolupráce při plánování sociálních služeb v rámci ORP probíhá na dobrovolné bázi, ovšem na různé úrovni. Zatímco někde z procesu plánování sociálních služeb více profituje samotná obec III., jinde se naopak podařilo v obcích celého správního obvodu rozprostit určité sociální služby tak, že jsou ve větší míře poskytovány i v jednotlivých obcích ve správním obvodu ORP.

²¹² Dle Zpráv o stavu životního prostředí vydávané MŽP je trend záboru orné půdy setrvalý. Celková výměra zemědělského půdního fondu zvolna klesá. Mezi lety 1992–2000 bylo zabráno 3 144 ha zemědělské půdy, v letech 2000–2012 ubylo 55 487 ha (1,3 %). V roce 2013 bylo zabráno dalších 2 400 ha, v roce 2014 2 441 ha. Podíl zastavěných a ostatních

úbytek činí několik hektarů týdně – a překotně zde rostou požadavky na novou veřejnou infrastrukturu.

4.1 Suburbanizace a rostoucí prostorová mobilita

Dynamika suburbanizace

950. V minulých stoletích a desetiletích se lidé stěhovali z venkova do měst. V posledním čtvrtstoletí naopak vidíme růst příměstského osídlení, a to někdy i na úkor jádrových měst.²¹³ Suburbanizační trend posiloval v letech hospodářské konjunktury. Počet obyvatel venkova mezi lety 2001 a 2014 stoupl o desetinu, zatímco ve městech – kromě Prahy a středních Čech – celkově stagnoval.²¹⁴ Dopady hospodářské krize (2008) migrace na venkov postupně oslabily. Každopádně ji můžeme považovat za dlouhodobý trend.

Zdroje suburbanizace

951. Nejedná se však o plošný návrat na venkov. Migrace je silně selektivní. V letech 2010–2014 bezmála třetina venkovských obcí přicházela o obyvatelstvo; na Karlovarsku nebo v příhraničí s Polskem to ale bylo téměř 45 %. Naopak z obcí v zázemí krajských měst ve stejném pětiletí obyvatelstvo ztrácela jen každá šestá. Obecně jsou z hlediska migrace atraktivnější venkovské obce s dobrou dostupností i dostatkem pracovních míst v místě či blízkém okolí. Samotná krajská města rostla podstatně menším tempem než jejich zázemí (nejvíce Praha, Liberec a Plzeň), nebo v nich dokonce lidí ubývalo.²¹⁵

Projevy suburbanizace

952. Suburbanizace se projevuje zabíráním dříve volné půdy, zhoršuje se průchodnost krajiny pro člověka, faunu i flóru i stabilita ekosystémů (**Odolné ekosystémy**), kvůli rozptýlenému charakteru nové zástavby dramaticky rostou náklady na veřejnou infrastrukturu a zhoršuje se dostupnost veřejných služeb i občanské vybavenosti (**Lidé a společnost**).

Suburbanizace podporuje
růst dopravy

953. Kvůli suburbanizaci přibývá automobilové dopravy ve spádových oblastech měst a ve městech samotných.²¹⁶ Více a více lidí v hospodářsky vyspělých zemích pravidelně dojíždí do práce. Pracovní příležitosti jsou často jinde, než kde bydlí. Suburbanizace ale k dojížděcí za prací významně přispívá. K tomu navíc přibývá specifický problém České republiky – dopravní síť povětšinou směřuje do Prahy a krajským centrům chybí vzájemná propojení. To se v území České republiky projevuje dramatickým nárůstem dopravy, vyžadující stále větší plochy, vytvářející v území rozsáhlé bariéry (dálnice, letiště atd.) a koridory negativně ovlivněné emisemi a hlukem.

ploch se zvýšil mezi lety 2000–2012 o 3,3 % (26 400 ha) na 10,6 % území ČR, přičemž tento podíl se v letech 2013 a 2014 již dále nezvětšoval. Zastavěné plochy a nádvoří však tvoří pouze 1,6 % rozlohy ČR, zatímco na plochy ostatní připadá zbylých 9 %.

²¹³ Za venkovské obce jsou označovány ty s méně než 2 tis. obyvateli k 31. 12. 2014, a také obce mezi 2 a 3 tis. obyvateli, které neměly k 1. 1. 2015 status města či městysu. Úhrnem jde o 5 685 obcí, jejichž katastry tvoří 75,5 % rozlohy státu a žije v nich 29,6 % obyvatel ČR.

²¹⁴ *Situační zpráva ke SRUR 2015*, s. 117–118.

²¹⁵ Tamtéž; dále srov. MAIER, K.; FRANKE, D. c. d., s. 99.

²¹⁶ V meziročním srovnání lze u většiny regionů pozorovat sestupný trend ve využívání veřejné dopravy. *Situační zpráva 2016 SRUR*, s. 124.

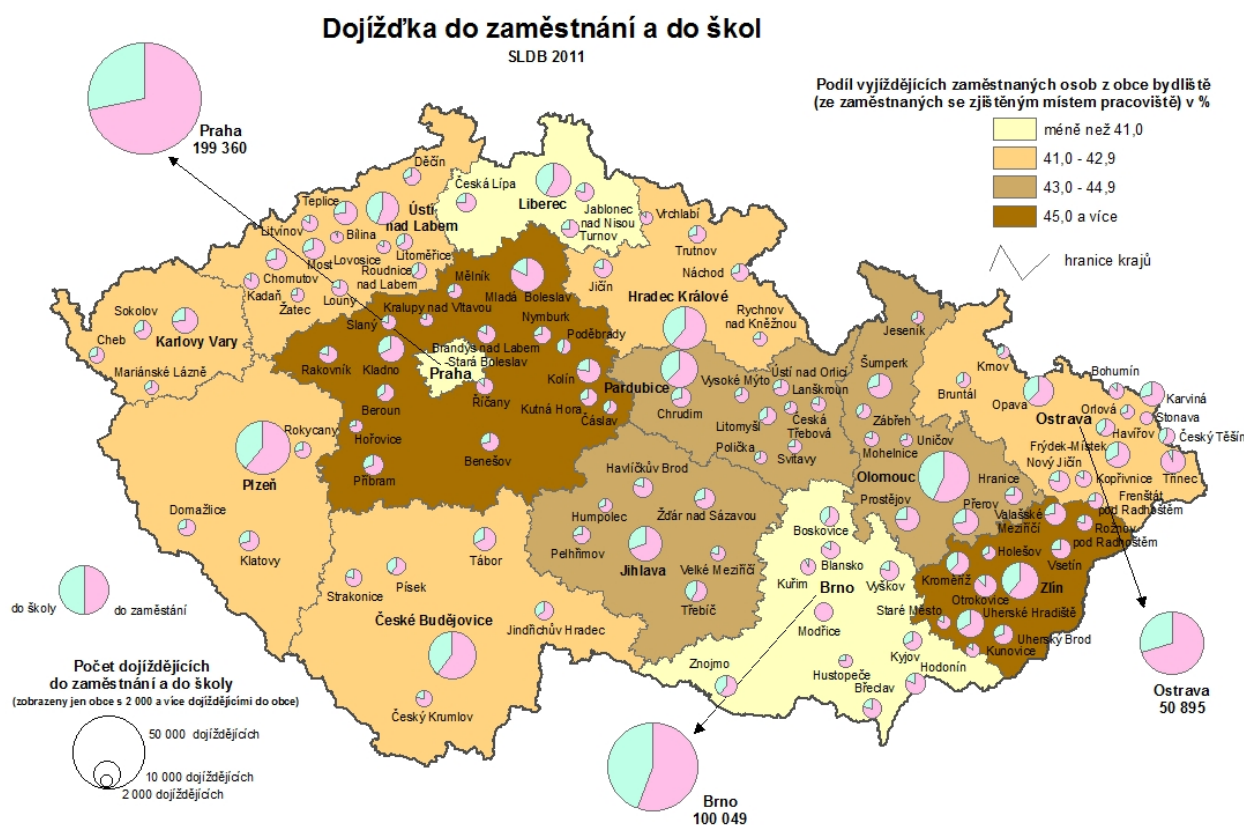
Růst mobility se týká vybraných sociálních skupin

954. Rostoucí mobilita se týká a bude týkat především některých sociálních skupin. První z nich jsou vysoce kvalifikovaní, ekonomicky aktivní lidé – zejména manažeři. Kvůli práci pro nadnárodní společnosti se běžně stěhují, často v globálním měřítku. Druhou skupinou jsou lidé na opačném konci spektra – méně kvalifikovaní zaměstnanci, postižení rostoucí prekarizací. Mobilita se v jejich případě prozatím projevuje hlavně dálkovou dojížděnkou za prací z bydliště s nižšími životními náklady do center s větší poptávkou po práci.

Rostla dojížděnka do zaměstnání i do škol

955. Podle SLDB 2011 do škol a zaměstnání dojížděl téměř každý sedmý občan ČR.²¹⁷ Dobrým příkladem je Zlínský kraj a Praha (viz obrázek XY), do níž dojíždí zejména lidé ze Středočeského kraje. Pětina lidí, kteří v metropoli pracují, v roce 2014 dojížděla z okolních obcí a měst.²¹⁸ Deset let předtím to bylo o 40 % méně.

Obrázek 4.3 Dojížděnka do zaměstnání a do škol. Zdroj: Dojížděnka do zaměstnání a do škol podle Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Dojížděkové proudy. ČSÚ 2014.

²¹⁷ Dojížděnka byla mapována i na úrovni obcí, resp. na úrovni základních sídelních jednotek, jejichž počet dosahuje téměř 23 000. Údaje se vztahují pouze na zaměstnané, žáky, studenty a učně. Do statistiky nejsou zahrnuti osoby bez stálého pracoviště.

²¹⁸ ČSÚ (2004) *Dojížděnka za prací a do škol v hl. m. Praze* [Na základě výsledků SLDB – 2001.] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/dojizdka-za-praci-a-do-skol-v-hl-m-praze-na-zaklade-vysledku-sldb-2001-jbxxnh0fxk>.

- Důsledky rostoucí mobility 956. Kvůli rušnějším provozu na silnicích také přibývá lidí vystavených nadměrnému hluku a smogu. Nejvíce zatěžuje hluk, zejména ze silniční dopravy, aglomerace Plzeň, Praha a Brno, kde nadlimitním hlukem trpí zhruba každý desátý obyvatel.²¹⁹ V menších obcích kolem velkých měst a rekreačně atraktivních místech také dochází k přetěžování kanalizace, svozu odpadu a další technické infrastruktury.²²⁰
- Dopad růstu mobility na občanskou vybavenost 957. Rostoucí mobilita lidí proměňuje také rozložení služeb občanské vybavenosti.²²¹ V malých obcích se často už nevyplácí provozovat služby, takže z nich mizí prodejny základních potravin, pošty, školy,²²² knihovny²²³ a v místech, kam nejezdí turisté, také restaurace. Mnohde se také zhoršuje dostupnost větších měst veřejnou dopravní obsluhou. Proto mladí lidé odcházejí pryč.
- Důsledkem ekonomické mobility na globální úrovni jsou i brownfieldy 958. Stále snadnější dostupnost levného zboží z celého světa vystavuje domácí výrobce silnější konkurenci a nutí je v lepším případě k opakovaným restrukturalizacím, v horším k ukončení provozu. Opuštěné průmyslové či zemědělské – ale také obytné a vojenské – areály stojí nevyužity a chátrají. Vznikají tak neprostupné části krajiny či měst, kde se často soustřeďují lidé na okraji společnosti. Vedle nich přitom vznikají nové provozy „na zelené louce“, které zbytečně zabírají půdu (viz bod 95) a ohrožují ekosystémovou stabilitu.
- Digitalizace nemusí snižovat mobilitu 959. Digitalizace proměňuje nároky na prostorové ukotvení práce. Její neurčitost a proměňující se organizace se promítá do nepravidelné dojížděky. Nové formy práce představují postindustriální přechod od její koncentrace v prostoru ke koncentraci kvalitativní (intenzivnější a rozličnější typy práce). Poslední sčítání lidu v roce 2011 ukázalo, že 13 % obyvatel denně vyjíždějících do zaměstnání nemělo stálé (prostorově ukotvené) zaměstnání. Podíl takovýchto osob je však reálně vyšší, pokud k nim přičteme práci z domova či na cestách. Proto také přibývá podíl lidí, jejichž zaměstnání – a potažmo životní styl – se neskládá z rutinních směn s pevným začátkem a koncem.²²⁴

²¹⁹ Zpráva o životním prostředí ČR 2014. CENIA a MŽP ČR, Praha 2015.

²²⁰ Strategický rámeček udržitelného rozvoje (2010) s 40.

²²¹ MAIER, K. (2009) Polycentric development in the spatial development policy of the Czech Republic, *Urban research and Practice* 3/2009, s. 319–331, zde s. 327.

²²² Od roku 2005 ubylo 700 středních škol a 359 základních škol, naopak vzrostl počet mateřských škol o 375. Srov. *Vývojová ročenka školství 2005/06–2015/2016*. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2005-06-2015-16>.

²²³ Od roku 1995 do roku 2015 poklesl počet knihoven s neprofesionálními pracovníky o 848 na celkových 4 554. I přesto však lze knihovní síť ve srovnání s průměrem EU považovat za nadstandardní, srov. *Kultura české republiky v číslech. Vybrané údaje ze statistických šetření*. NIPOS, Praha 2016, s. 10–12.

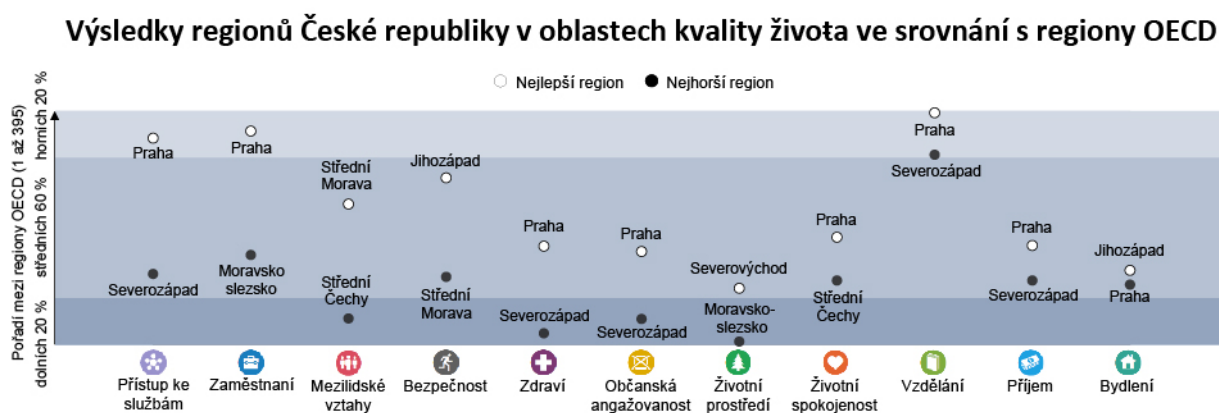
²²⁴ SVOBODA, P.; OUŘEDNÍČEK, M. (2015) Flexibilita a lokalizace práce: přehled konceptuálních náhledů a jejich relevance pro výzkum metropolitních regionů v Česku, *Ekonomický časopis* 5/2015, s. 465–485.

Postavení regionů ČR je v rámci OECD průměrné

4.2 Regionální nerovnosti

960. Rozdíly v postavení regionů v rámci OECD mezi různými částmi světa i částmi států se v posledních desetiletích prohlubují. OECD podotýká, že „[p]odle nepeněžních ukazatelů životní úrovně jsou mezi regiony jedné země často větší rozdíly než mezi různými zeměmi“.²²⁵ Snižují se sice nerovnosti v dosaženém vzdělání či přístupu ke službám; zvětšují se však rozdíly v příjmech, kvalitě ovzduší a bezpečnosti. Domácnosti v metropolitních oblastech mají o 17 % vyšší příjem než ostatní domácnosti; zároveň však utratí až o 15 % více za bydlení. Rozdíly mezi regiony prohluje i rostoucí stěhování mladých lidí za lepším – ve 26 z 33 zemí OECD na venkově roste podíl lidí starších 65 let.²²⁶ Ve statistikách OECD sledujících blahobyt v regionech NUTS II se osm českých regionů ve většině sledovaných ukazatelů nachází ve druhé polovině států OECD s nižší kvalitou života. Nejhorších výsledků české regiony dosahují, pokud jde o (nízkou) občanskou angažovanost a (špatný) zdravotní stav. Nacházejí se na úrovni visegrádkých sousedů či některých izraelských regionů (Haify, Tel-Avivu). Míra odlišnosti mezi českými regiony se v porovnání s ostatními zeměmi OECD pohybuje kolem průměru.

Graf 4.1 Výsledky regionů České republiky v oblastech kvality života ve srovnání s regiony OECD. Zdroj: OECD²²⁷.

Vývoj regionálních nerovností v ČR

961. Zhruba do roku 2007 se odlišnosti mezi částmi České republiky zvětšovaly, protože kvalita života v Praze rostla rychleji než ve zbytku země. Vzájemné rozdíly mezi kraji se prohlubovaly jen mírně. V letech hospodářské krize hlavní město začalo stagnovat, takže tento trend nepokračuje. Obdobně se vyvíjely i průměrné příjmy a zadlužení domácností v krajích.²²⁸ Faktorem přispívajícím ke zvyšování rozdílů mezi

²²⁵ OECD (2015) *OECD360 Česká republika.*, Dostupné z: http://www.spcr.cz/images/MO/OECD_CR_360.pdf.

²²⁶ *OECD Regions at a Glance 2016.*

²²⁷ *OECD Regions at a Glance 2016.* Dostupné z: <http://www.oecd.org/gov/oecd-regions-at-a-glance-19990057.htm>.

²²⁸ *Situační zpráva ke SRUR (2016).*

městem a venkovem je rozpočtové určení daní, které zvýhodňuje velká města. Od roku 2013 se však změnil způsob jeho výpočtu ve prospěch menších obcí. Rozhodujícím kritériem zůstal počet obyvatel, po zavedení přechodových koeficientů však již nedochází ke skokovým rozdílům. Výpočet bere ohled na počet žáků a stanovuje limit pro kritérium rozlohy obce. Na druhé straně nelze zapomínat, že velká města zajišťují infrastrukturu a občanskou vybavenost nejen pro své obyvatele, ale také pro obyvatele ze zázemí měst.

Praha – první mezi regiony

962. Ekonomické rozdíly mezi Prahou a kraji mají několik příčin. V metropoli sídlí řada firem, které vyrábějí a podnikají jinde. Svůj podíl má také vysoká míra dojížděky do zaměstnání v Praze, výdaje centrálních úřadů, koncentrace většiny služeb do hlavního města (peněžnictví, pojišťovnictví, telekomunikace), vyšší cenová hladina a vysoké mzdy a platy zaměstnanců, podle nichž firmy působící ve více regionech přiřazují svým střediskům hrubou přidanou hodnotu.²²⁹

Výdaje na výzkum a vývoj

963. Kromě příjmů se v Praze koncentrují také výdaje na výzkum a vývoj. S odstupem asi 15 % za ní následují krajská města s velkými univerzitami (Brno, Ostrava) a Středočeský kraj jako spádová oblast pro pražské firmy a univerzity.²³⁰

Rozdíly v nezaměstnanosti mezi regiony se zmenšovaly

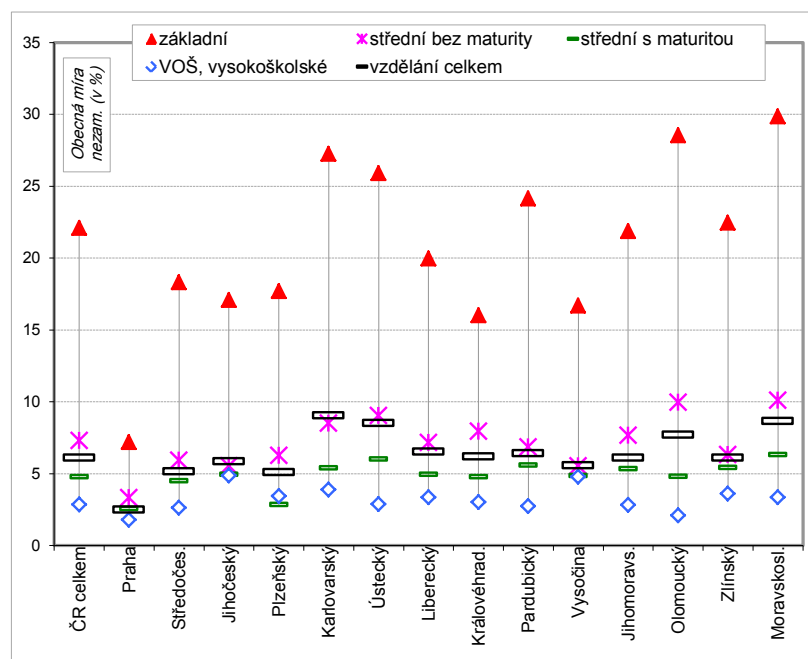
964. Rozdíly mezi kraji v míře nezaměstnanosti i sociálního vyloučení (nezaměstnanost delší než jeden rok) se v době recese po roce 2007 rovněž snížily. Na přetrvávajících odlišnostech se podepisuje hlavně nedostatek práce pro lidi se základním vzděláním.²³¹ Ve všech krajích kromě Prahy je nezaměstnanost žen větší než nezaměstnanost mužů, nejvíce na Liberecku.

²²⁹ *Situační zpráva ke SRUR (2016).*

²³⁰ *Situační zpráva ke SRUR (2016).*

²³¹ *Situační zpráva ke SRUR (2016), Strategie regionálního rozvoje, s. 33.*

Graf 4.2 Míry nezaměstnanosti dle dosaženého vzdělání v různých krajích, 2014 (graf III.B.2 uvedený v Situační zprávě ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje ČR z roku 2016 na str. 107). Zdroj: ČSÚ.

Chudoba a lidé ohrožení
chudobou

965. Na chudobě se silně podepisuje vzdělání rodičů a regionální příslušnost. ČR patří k zemím s největším vlivem socioekonomického zázemí na vzdělávací výsledky žáků (Lidé a společnost).²³² 43 % rozdílů ve schopnosti žáků řešit problémy je ovlivněno průměrným socioekonomickým zázemím kraje.²³³ Proto není snadné z ní vyváznout. Ke snižování rozdílů mezi regiony nepřispívá sociální struktura chudobou ohrožených obyvatel. Pod kritickou hranicí 60 % z mediánu příjmů (harmonizovaného na paritu kupní síly) se nachází skoro třetina chudých. Nejvíce ohrožení jsou nezaměstnaní, samostatně žijící senioři a ekonomicky neaktivní část populace, domácnosti tvořené pouze jedním rodičem a přinejmenším jedním dítětem a také děti žijící v rodinách, kde nikdo nepracuje nebo pracuje málo.²³⁴

Přibývá sociálně
vyloučených lokalit

966. V uplynulém desetiletí se zdvojnásobil počet sociálně vyloučených lokalit, kde se soustřeďují chudí a nezaměstnaní lidé bez perspektivy. Přibylo jich ve všech krajích. Nejvíce vyloučených lokalit se nachází v krajích s ekonomickými problémy, tedy zejména Ústeckém, Karlovarském

²³² Hlavní zjištění PISA 2012. ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE (2013), s. 6.

²³³ ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE (2014) [Mezinárodní šetření PISA 2012] *Schopnost patnáctiletých žáků řešit problém*, s. 22. Autoři studie však upozorňují na fakt, že výsledky krajů „mohou být ovlivněny nestandardním výsledkem jedné nebo více vybraných škol.“

²³⁴ PROKOP, D. (2016) Chudoba je v ČR daleko hlubší, než se běžně usuzuje. Rozhovor s Danielem Prokopem. Rozhovor Britských listů. Dostupné, dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=0ZCI4mQ6j08>.

DUBSKÁ, D.; ZEMAN, J. (2015) *Analýza vývoje indikátorů nerovnosti v ČR a jejich dopad na růstový potenciál ČR*, s. 5.

a Moravskoslezském.²³⁵ Chudí a chudobou ohrožení obyvatelé jsou nuceni odcházet do míst s vyšší nezaměstnaností, menšími příležitostmi, ale levnějším bydlením, což způsobuje fluktuaci sociálně vyloučených osob.²³⁶ Přesto lidé ohrožení chudobou vydávají za bydlení téměř dvakrát tolik (tedy 40 %), než jaký je průměr domácností v ČR.²³⁷

Příčiny vzniku sociálně vyloučených lokalit

967. Rozšiřování a přetrvávání sociálně vyloučených lokalit je výsledkem řady procesů. Zánik pracovních příležitostí pro osoby s nízkou kvalifikací vedl zejména v uvedených krajích k dlouhodobé nezaměstnanosti, která následně vedla k chudobě a sociálnímu vyloučení tamních obyvatel. Vznikající sociální problémy v území často nebyly včas identifikovány nebo dlouho zůstávaly bez adekvátní politické reakce, popřípadě byly přijaty politiky, které tyto problémy dokonce posílily (např. zanedbání preventivních programů, omezování přístupu sociálně vyloučených obyvatel k obecnímu bydlení, nedůsledné nastavení dávkových systémů, v extrémních případech přímá podpora přestěhování sociálně vyloučených do znevýhodněných obcí nebo regionů). Na národní ani místní úrovni nebyly včas řešeny synergie nerovného postavení sociálně vyloučených domácností a obchodních praktik na trhu nemovitostí, nastavení finančních služeb či krátkodobých úvěrů vedoucích k cílenému zadlužování obyvatel vyloučených lokalit. Takto vzniklé problémy byly následně prohloubeny migrací. Transformační procesy v sektoru bydlení (restituce, privatizace, deregulace nájemného apod.) a diferenciací nákladů na bydlení vytvořily stimuly pro odchod chudých obyvatel z měst, která jsou centry pracovních příležitostí, do míst s vyšší nezaměstnaností, menšími příležitostmi a tudíž většími sociálními problémy, avšak s levnějším bydlením (v pozdějších letech už pravidlo o nízkých nájmech v důsledku dávek na bydlení neplatí, chudí lidé se stěhují k pronajímatelům orientovaným na osoby a rodiny odkázané na sociální dávky). Z území s největší koncentrací sociálně vyloučených lokalit odchází naopak především mladší a lépe vzdělaní obyvatelé, zejména z důvodu omezené perspektivy zaměstnání.

Sociální vyloučení vede ke vzniku nerovností v rámci regionů

968. Koncentrace chudých lidí do sociálně vyloučených oblastí přináší další problémy do regionů zasažených ekonomickými a sociálními nerovnostmi. Ztráta lidského kapitálu dále snižuje schopnost těchto regionů adaptovat se na vzniklou situaci a efektivně žádat a využívat dostupné programy na podporu sociálního začleňování a regionálního rozvoje. Na krajské úrovni se jedná zejména o Karlovarský, Moravskoslezský a Ústecký kraj, v nichž se koncentruje většina sociálně vyloučených lokalit. Zároveň však obecně dochází k posilování diferenciací mezi jednotlivými obcemi. Také v rámci těchto regionů existují často v blízkém sousedství obce s

²³⁵ GAC (2015) *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*. Praha.

²³⁶ V přelidněných bytech podle definice Eurostatu žije v Česku 19,9 % obyvatel (šetření SILC 2014), ale ve skupině nízkopříjmových obyvatel (do 60 % mediánu příjmu) je tento podíl 44,7 %. Zatímco hodnoty za celou populaci se blíží průměru EU (17,1 % obyvatel), nízkopříjmové domácnosti žijí v přelidněných bytech výrazně častěji, než je tomu v EU (30,2 %).

²³⁷ *Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015–2025*, s. 27.

relativně rozsáhlými sociálně vyloučenými lokalitami a úspěšně se rozvíjející obce.

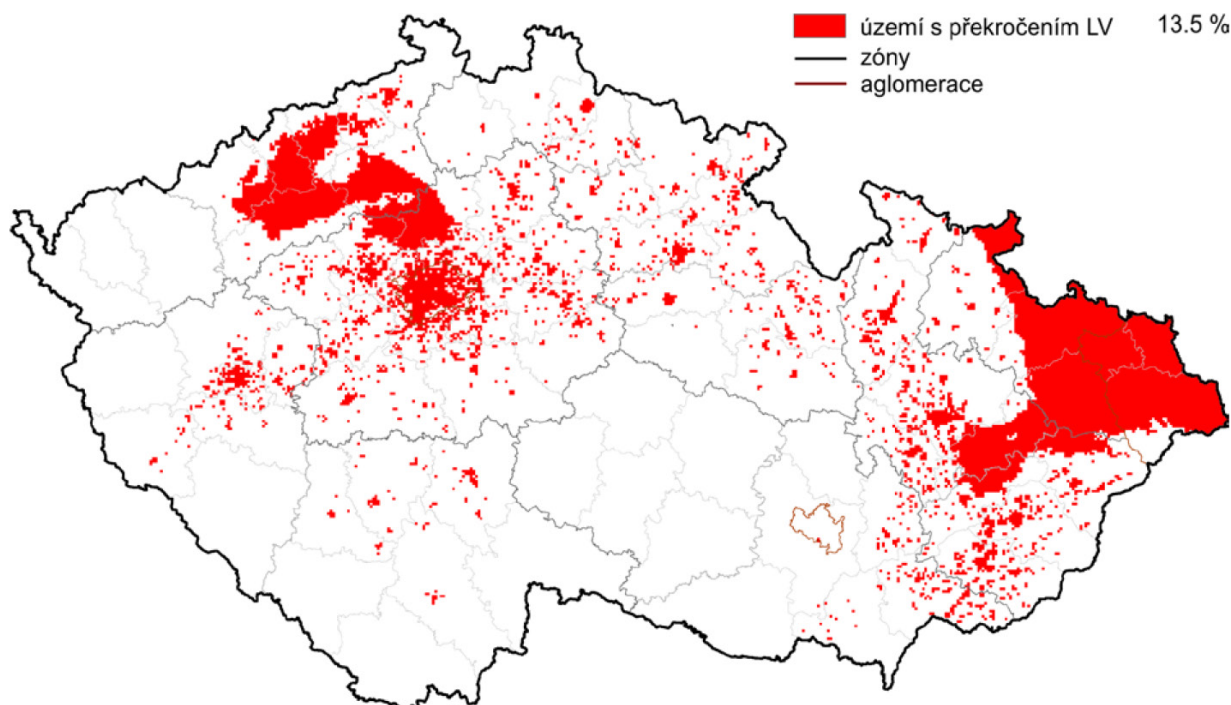
Kvalita ovzduší se již
nezlepšuje

969. Ačkoliv se podařilo razantně snížit některé typy znečištění ovzduší, stále přetrvávají velké regionální rozdíly v kvalitě ovzduší. Emise oxidu siřičitého klesly o 93 %, ale koncentrace karcinogenního benzo(a)pyrenu a mikročástic polétavého prachu (PM₁₀) zůstává vysoká a přestala klesat. Množství benzo(a)pyrenu a PM₁₀ překračuje limity v místech, kde žije zhruba polovina, respektive čtvrtina obyvatel. Znečištěné ovzduší ohrožuje nejvíce chronicky nemocné nebo starší lidi. Pouze na znečištění ovzduší částicemi PM₁₀ umírá v průměru asi šest až osm tisíc lidí ročně.

Podoby znečištění ovzduší
v území

970. Znečištění ovzduší není rovnoměrně rozloženo. Postihuje hlavně tři typy míst, každý z jiných příčin, v nichž dochází k překračování imisních limitů znečišťujících látek v ovzduší. V některých průmyslových aglomeracích, především na Ostravsku nebo v částech Ústeckého kraje, pochází z velkých provozů spalujících uhlí (metalurgie, elektrárny). Ve velkých městech se skládá zejména z výfukových plynů. Řada venkovských obcí či menších měst trpí spalováním pevných paliv k domácímu vytápění; jen v roce 2013 z nich pocházelo 38 % veškerých emisí částic PM₁₀.

Obrázek 4.4 Vyznačení oblastí s překročenými imisními limity (=LV) pro ochranu lidského zdraví (bez zahrnutí troposférického ozonu), 2014.

Územní veřejná správa
neumí systémově zvládat
tlak ze strany nestátních
aktérů

4.3 Rostoucí význam nestátních aktérů

971. Územní veřejná správa nemá vybudované účinné mechanismy pro zvládnání soukromých tlaků a při výkonu některých agend může být i podjatá. Stát, kraje a obce používají strategické a územní plánování, aby prosazovaly veřejný zájem v souladu s principy udržitelného rozvoje a usměrňovaly vliv a tlaky vycházející ze soukromých zájmů, které se obvykle snaží co nejvíce zvýšit výnosy ze své činnosti v daném území. Kapacita, síla ani kvalita veřejné správy však často nepostačují k transparentnímu vyrovnání se s těmito zájmy a k nastavení udržitelných politik a podléhají jim, a to hlavně vinou chronického podfinancování. Veřejná správa tak pouze pasivně schvaluje návrhy a zajišťuje nezbytnou infrastrukturu, o niž mají zájem soukromé subjekty. Dochází také k situacím, kdy pracovníci úřadu územního plánování vykonávají v rámci pracovní náplně jak územně plánovací činnosti, tak jiné činnosti, které jsou přitom výkonem samostatné působnosti obce, např. problematika investic obce s rozšířenou působností. To vede k nebezpečí vzniku tzv. systémové podjatosti.²³⁸

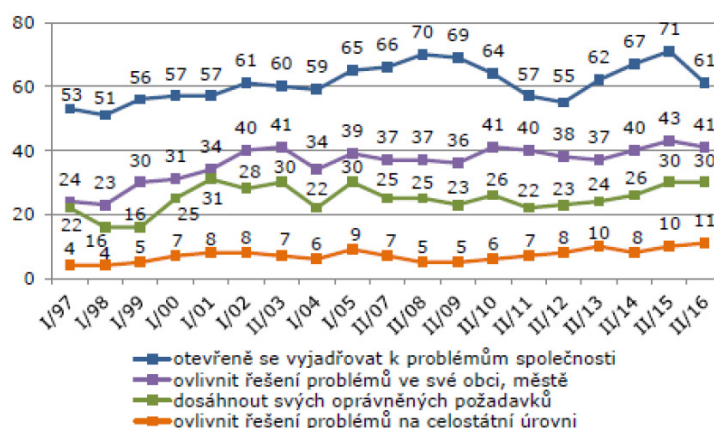
Roste pocit bezmoci, klesá
občanská angažovanost

972. Nemalá část veřejnosti vnímá – ledaskdy neoprávněně – rozhodování úředníků či politiků v územní veřejné správě jako netransparentní a zvýhodňující developery.²³⁹ Lidé sice mají pocit, že ve městech a obcích mají na rozhodnutí větší vliv než na celostátní úrovni, takový názor však nikdy nevyjádřila více jak polovina občanů (viz graf 35). Dlouhodobě klesá účast v obecních volbách stejně jako ochota kandidovat v místních volbách a přijmout veřejnou funkci.

²³⁸ MMR (2016) *Analýza stavu na úseku územního plánování a stavebního řádu*, s. 92.

²³⁹ Z hlediska veřejného mínění jsou rozhodujícími faktory pro rozhodování politiků v dlouhodobém horizontu let 2003–2016 úplatky a korupce, zájmové skupiny a lobby, média a osobní vztahy, srov. PILECKÁ, J. (2016) *Vliv na politické rozhodování*. CVVM 2016. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/demokracie-obcanska-spolecnost/vliv-na-politicke-rozhodovani-brezen-2016>.

Graf 4.3 Možnosti občanů ovlivňovat veřejnou sféru v časovém srovnání (v %). Zdroj: Zájem politiků o občany a možnosti občanů ovlivnit veřejnou sféru – únor 2016, CVVM.

Pozn.: Uveden podíl součtu odpovědí „rozhodně ano“ a „spíše ano“.
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Netransparentní zapojování nestátních aktérů zapřičiňuje nízká míra spolupráce ve veřejné územní správě

973. Příležitost pro netransparentní a selektivní zapojování nestátních aktérů prosazujících dílčí zájmy podporuje rovněž situace, v níž agendy a koncepce nejsou vždy vzájemně propojené. Mezi státem, kraji či obcemi panují navíc často i kompetenční střety. Rozhodování státu o velkých infrastrukturních projektech je proto ve stále větší míře odkazováno na využití mocenských nástrojů či rezignaci na původní záměry.

Netransparentní vliv nestátních aktérů ovlivňoval negativně územní rozvoj

974. I v územním plánování se projevuje rostoucí význam nestátních aktérů. Promítají se do něj hlavně tlaky různých investorů a developerů na rozhodování či prodej obecních pozemků. Některé obce přitom nemají územní plány, případně je neumějí aktivně používat ve svém rozhodování nebo nedovedou odhadnout reálné přínosy jednotlivých investorských záměrů.²⁴⁰ Praktickým důsledkem se stala chaotická, nepromyšlená výstavba satelitních sídlišť; umisťování průmyslových podniků nebo kapacitních silnic v sousedství obytných domů; špatně naplánovaná výstavba narušující krajinný ráz nebo život ve městech.²⁴¹

Platformy pro vyjednávání zájmů existují na národní a krajské úrovni

975. Postupně vznikla řada institucí, které pomáhají najít konsensus nebo kompromisní řešení – například tripartita včetně krajské úrovně, dvanáct profesních komor zřízených zákonem a další bez povinného členství. Obtížné je prozatím zhodnotit činnost Regionálních stálých konferencí sdružených v Národní stálé konferenci, jež vznikly v roce 2015 a sdružují zástupce jak ze státní správy, tak mimo ni. Jejich cílem je koordinovat čerpání z evropských fondů (ESIF) a zajišťovat, aby při jejich čerpání

²⁴⁰ Srov. <http://moderniobec.cz/vlastnicka-prava-a-uzemni-planovani/>. K nekalým praktikám developerů srov. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu č. 2943 podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 09. 2013, které se týkalo změny tzv. indexu podlažní plochy.

²⁴¹ *Souhrnná zpráva o činnosti veřejného ochránce práv za rok 2005*, s. 34. Dostupné z: http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/zpravy_pro_poslaneckou_snemovnu/Souhrn_na_zprava_VOP_2006.pdf.

vycházelo z potřeb cílového území.²⁴² Na místní a lokální úrovni však podobné, dlouhodobě a koncepčně rozvíjené platformy, které by moderovaly místní a lokální rozhodování o jeho rozvoji, území či stavbách a řešily konflikty (viz odstavce 304–305), chybějí.

Růst významu nestátních aktérů znamená i rozvoj občanské společnosti

976. Výraz růstu významu nestátních aktérů se v životě municipalit projevil rovněž posilováním organizované občanské společnosti. Rozmanité organizace nebo iniciativy mají z podstaty věci samozřejmě různé zájmy, cíle a úkoly, a ani jejich chování a rozhodování nelze vždy považovat za bezchybné. Přesto je jejich přínos nezanedbatelný. Servisní NNO se často profesionalizovaly a nahradily některé z funkcí státu, zejména v oblasti sociálních služeb, vzdělávání či kultury. Nejvíce neziskových organizací, přepočteno na 100 000 obyvatel kraje, sídlí v Praze. Ve všech krajích kromě Moravskoslezského se jejich počet pohybuje kolem tisícovky. V uplynulém desetiletí rostl jak jejich počet, tak objem služeb, jež zajišťují, ten v roce 2012 činil více než 56 miliard korun ročně.²⁴³

I municipality se organizují, aby hájily svůj zájem

977. Asi 90 % obcí se účastní nějaké formy meziobecní spolupráce.²⁴⁴ Právě vzájemným sdružováním se municipality stávají významným (spolu)hráčem složek ústřední státní správy a také významným nestátním aktérem. V Česku působí řada sdružení měst a obcí, žádné však nesdružuje ani polovinu ze zhruba 6 200 obcí. Nejvýznamnějšími municipálními organizacemi jsou Svaz měst a obcí ČR (2 803 členů),²⁴⁵ Sdružení místních samospráv ČR (1 112 členů), Spolek pro obnovu venkova (cca 1 000 členů),²⁴⁶ z menších, odborně zaměřených, lze uvést Národní síť Zdravých měst (130 členů) či Sdružení tajemníků městských a obecních úřadů (311 členů). Vznikají také mikroregiony, svazky obcí nebo smlouvy mezi obcemi, které společně sdílejí služby.

Municipální sdružení podporují participaci občanů a zapojování aktérů z nevládních sektorů

978. Zapojování veřejnosti do rozhodování a spolupráci nestátních aktérů systematicky rozvíjejí dvě municipální organizace. Realizátory místní *Agendy 21* v České republice sdružuje Národní síť Zdravých měst. Druhou organizací je Národní síť Místních akčních skupin (MAS), které uvádějí v život specifický integrovaný nástroj, tzv. komunitou podporovaný místní rozvoj (*community-led development*, dále jen CLLD). MAS sdružují v podobě právního subjektu zástupce veřejné správy, neziskového a ekonomického sektoru, aby společně plánovali lokální rozvoj na subregionální úrovni financovaný z evropského Společného strategického

²⁴² Blíže viz www.uzemnidimenze.cz.

²⁴³ PROUZOVÁ, Z. (2015) *Vývoj a současný stav českých NNO v makroekonomických ukazatelích*. [Studie pro Koncepti politiky vlády vůči NNO do roku 2020, verze k 1. 3. 2015] S. 16. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_prouzova_data_a_fakta_o_nezisko_vem_sektoru_1.pdf.

²⁴⁴ *Hospodářské pohledy OECD: Česká republika*, OECD 2016, s. 40.

²⁴⁵ Údaj k 01. 01. 2013.

²⁴⁶ Údaj z webových stránek, bez časového určení, srov. <http://www.spoj.org/o-spolku-pro-obnovu-venkova.aspx>.

rámce.²⁴⁷ Důležitou podmínkou je, že zástupce žádného sektoru nemůže mít v MAS nadpoloviční zastoupení. Přibližně 180 certifikovaných MAS působí na venkově²⁴⁸ a pokrývá více než 94 % území ČR. Prozatím chybí podobný instrument pro rozvoj měst nebo městských čtvrtí.

4.4 Kompetence územní veřejné správy

Územní veřejná správa trpí stejnými deficity jako vládnutí v ČR obecně

979. Obce a města se – stejně jako ostatní úrovně veřejné správy – také potýkají s nedostatky v demokracii (míře participace občanů, budování partnerství napříč sektory) i efektivitě vládnutí (koherenci veřejných politik, dlouhodobém strategickém plánování, nedostatečném využívání nástrojů a metod veřejné kvality).²⁴⁹ Podrobně je popisuje kapitola 6. Kromě nich však místní správa čelí svým vlastním problémům.

Specifikem územní veřejné správy je výkon vlastní i přenesené působnosti

980. Specifikem vládnutí na místní a regionální úrovni a kompetencí územní veřejné správy je zejména existence samosprávy ve dvou úrovních (obci a kraji), v případě statutárních měst přibývají ještě městské obvody nebo městské části s vlastními orgány samosprávy. Ve své působnosti (samosprávě) se obce starají o důležité veřejné služby – školství (kraje a obce), dopravu (kraje a obce), sociální služby (kraje a obce), svoz odpadu a kanalizaci (obce) a zdravotnictví (kraje a obce se zdravotními pojišťovkami).²⁵⁰ Přenesenou působnost nevykonávají všechny obce ve stejném rozsahu, ale dělí se podle třístupňové struktury – 388 obcí s pověřeným obecním úřadem vykonává nejužší rozsah kompetencí v přenesené působnosti, dále pak existují obce se stavebním úřadem a obce s matričním úřadem. Obce s pověřeným obecním úřadem nevymezuje jednotné kritérium, nacházejí se proto v obcích různých velikostí a charakteru.²⁵¹

ORP se mnohdy nezvládají starat o celý svůj obvod

981. Druhá fáze reformy veřejné správy vytvořila obce s rozšířenou působností (ORP), jež převzaly větší část kompetencí z okresních úřadů a staly se tak základním jednotkou výkonu státní správy v území. Každá ze současných 205 ORP spravuje jak své vlastní správní území, tak správní obvod se zhruba 15 000 obyvateli. ORP by měly vůči obcím ve svém správním obvodu vykonávat i další úkoly v rozsahu svěřeném zvláštními zákony, ale často na to nestačí, a alespoň ve vztahu k územnímu plánování a stavebnímu řádu rezignovaly.²⁵² Metodickou a odbornou pomoc ve věcech přenesené působnosti vůči orgánům obcí vykonává

²⁴⁷ Dostupné z: http://nsmas.cz/content/uploads/2013/03/EK_MÍSTNÍ-ROZVOJ-VEDENÝ-KOMUNITAMI.pdf.

²⁴⁸ Konkrétně se jedná o území s celkovým počtem 10 000–100 000 obyvatel bez města nad 25 000 obyvatel.

²⁴⁹ V samosprávě aplikují systémy řízení kvality jen 2 % úřadů. MINISTERSTVO VNITRA (2016) *Analýza využívání metod ve veřejné správě*.

²⁵⁰ *Hospodářské pohledy OECD: Česká republika*, OECD 2016, s. 38.

²⁵¹ MINISTERSTVO VNITRA (2011) *Analýza aktuálního stavu veřejné správy*.

²⁵² *Analýza stavu na úseku územního plánování a stavebního řádu* vypracovaná MMR a vzata na vědomí vládou dne 27. 6. 2016 jasně konstatuje, že „růstem velikosti obce s rozšířenou působností klesá rozsah služeb poskytovaných ostatním obcím v jejím správním obvodu.“ (s. 93).

krajský úřad.²⁵³ Tento vývoj má za následek, že jsou v praxi hledány alternativy k ORP. Neúměrná očekávání ve vztahu ke správě širšího území jsou vkládána do MAS, které jim však vzhledem ke své povaze nemohou dostát, neboť nemohou sloužit ke správě širšího území jakožto malé okresy.

I malé obce mají potíže s výkonem své agendy

982. Malé obce rozsah přenesené působnosti administrativně zatěžuje a nedokáže v požadované kvalitě poskytovat veřejné služby. Malé obce kromě toho často mají problém také při plnění základní samosprávné činnosti, včetně ustavení samosprávných orgánů. Třetí skupinu tvoří problémy spojené se snížením efektivity alokace finančních prostředků a kontroly hospodaření obcí.²⁵⁴ Administrativní náklady na jednoho obyvatele jsou v malých obcích vyšší – hranice, na které větší přestává být levnější, činí asi 1 000–2 000 obyvatel. Nedaří se jim také dostatečně zajišťovat klíčové služby jako preventivní zdravotní péči, péči o děti a dlouhodobou péči.²⁵⁵

Financování územních samospráv se liší dle jejich typu

983. Obce a kraje jsou převážně financovány kombinací sdílených daní (obě daně z příjmů a DPH) a transferů či dotací od státu. Obcím náleží výnos z daně z nemovitých věcí, kterou – v rozmezí daném právními předpisy – mohou samy stanovit. Kromě toho mají výnosy z užitelských poplatků a příjmy z infrastruktury. Přes 60 % rozpočtu obcí pokrývají daně, zatímco u krajů pochází více než 60 % příjmů z transferů. V porovnání s jinými průmyslovými zeměmi mají kraje a obce poměrně omezenou nezávislost: kontrolují pouze zhruba jedno procento vybraných daní. Většina peněz přidělovaných státem je účelově vázána.²⁵⁶

Většina území je již pokryta územně plánovací dokumentací obcí

984. Podíl území pokrytého územní plánovací dokumentací vzrostl mezi lety 1995 a 2014 z necelých 20 % na 92 % plochy České republiky. Plán by měl stanovit limit využití území a promyšleně rozhodnout, jak, kdy a kde se bude využívat ke stavbám i jiným účelům. Se vstupem do EU postupně vzrostl i důraz na strategické plánování a řízení, které má pokud možno komplexně stanovovat rozvoj využití potenciálu území.

Participace veřejnosti není rozvinutá, dlouhodobě se jí věnuje místní Agenda 21

985. V českém prostředí se po roce 1990 participace omezovala často jen na odborníky a místní elity, což vedlo k nezájmu o ni. Schopnost průběžně zapojovat veřejnost je znakem dobrého vládnutí i na místní úrovni. V současnosti se nejčastěji uplatňuje při strategickém, územním a finančním plánování a při posuzování vlivů koncepcí, územních plánů a záměrů na životní prostředí. Bývá využívána i v rámci sektorového plánování, např. při tvorbě komunitního plánování sociálních služeb.²⁵⁷ Nástrojem pro kultivaci plánování a debaty o lokálních problémech s veřejností, jež je součástí komplexního strategického procesu

²⁵³ Zákon č. 128/2000 Sb., § 61.

²⁵⁴ MINISTERSTVO VNITRA (2011) *Analýza aktuálního stavu veřejné správy*, s. 33.

²⁵⁵ OECD (2016) *Hospodářské pohledy OECD: Česká republika*. S. 39.

²⁵⁶ OECD (2016) *Hospodářské pohledy OECD: Česká republika*. S. 40.

²⁵⁷ *Analýza občanské participace v České republice*, ed. P. Mička, Praha 2015.

vycházejícího z analýzy udržitelného rozvoje, je místní Agenda 21 (MA 21).²⁵⁸ Zapojuje se do ní stále více obcí. Mezi roky 2006 a 2014 počet zapojených obcí stoupl ze čtyřiceti na 134 a dotčených obyvatel z 800 tisíc na 5,3 miliónu. Příčinou nárůstu je fakt, že se do MA 21 začaly zapojovat také MAS, mikroregiony, kraje a některé městské části v Praze.²⁵⁹

4.5 Vliv změny klimatu na život ve městech a obcích

Globální změny klimatu se projevují lokálně

986. Globální změny klimatu promění v příštích desetiletích život v české krajině, ale především ve městech a obcích. Jejich projevy jsou vždy lokální a řešení je nutné tvořit vždy se znalostí místní situace. Obecně však platí, že hůře se adaptují urbanizovaná území. Velký podíl zástavby a zpevněných ploch ovlivňuje mikroklima a způsobuje přehřívání povrchu, vyšší teploty vzduchu, silnější výpar, rychlý odtok dešťových vod nebo vysokou prašnost.²⁶⁰

Změna klimatu se projevuje ve městech nárůstem průměrné teploty

987. Změna klimatu se projevuje specificky ve městech zejména v podobě vytváření tepelných ostrovů. Města jsou významným producentem skleníkových plynů a uhlíkové stopy. Množství skleníkových plynů vyprodukovaných ze všech aktivit na úrovni měst nazýváme uhlíkovou stopou měst. Uhlíková stopa měst se skládá ze spotřeby energie ve městě mimo dopravu, dopravy obyvatel města a nákladní dopravy, produkce a míry třídění odpadů a využití území města (míry přeměny pozemků na jiné využití); největší vliv (70–80 %) připadá na spotřebu energie. V ČR dosud změnilo vlastní uhlíkovou stopu pouze devět měst či městských částí. Ačkoliv byla uhlíková stopa vztažená na jednoho obyvatele nižší než celonárodní průměr, nelze kvůli omezenému vzorku tento trend hodnotit nutně optimisticky.

Pro úpravu městského mikroklimatu nejsou využívána všechna dostupná opatření

988. Prozatím nedoceňovaná je mnohde důležitost vzrostlé zeleně v městech či obcích, střešní a popínavé zeleně v hustě zastavěných územích, vodních ploch, otevřených vodních toků, kašen a fontán pro mikroklima sídel. Jenom místy se zatím využívají polopropustné a propustné povrchy (např. zatravnovací tvárnice) namísto nepropustných (např. kompaktních dlažeb), jež neumožňují vsakování vody a zrychlují odtok. Ledaskde chybí oddílná kanalizace pro odvod a jímání dešťových vod k jejich dalšímu využití pro zálivku veřejné zeleně nebo čištění ulic. Města a obce zatím ke své škodě pouze málo ovlivňují dění v okolní krajině, která se do jejich života bude více a více promítat – hospodaření na zemědělské půdě, péči o rozptýlenou zeleň, malé mokřady nebo říční nivy, úpravu vodního režimu v zemědělské a lesní držbě nebo svádění

²⁵⁸ V roce 2012 schválila vláda ČR *Koncepci podpory místní Agendy 21 do roku 2020*. Od roku 2014 je ukotvena jako metoda kvality pro územní veřejnou správu ve *Strategickém rámci rozvoje veřejné správy ČR (2014–2020)* a návazných implementačních plánech.

²⁵⁹ *Situační zpráva ke SRUR (2015)*, dále srov. <http://ma21.cenia.cz/DatabázeMA21prohlášení/Statistiky/základnístatistikyMA21/tabid/759/language/cs-CZ/Default.aspx>.

²⁶⁰ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (2015) *Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR*.

a akumulaci vody tak, aby při přívalových deštích do příkopů i do samotných sídel nestékala ornice.²⁶¹

Vzrostl počet zeleně

989. Pozitivním jevem je, že mezi lety 2009 a 2015 obecně vzrostl podíl zeleně o téměř 6 000 ha, ať se jedná o okrasné zahrady, uliční a sídlištní zeleň, parky či jiné plochy funkční a rekreační zeleně.²⁶²

Infrastruktura pro
cyklomobilitu je rovnoměrně
rozdělena mezi obce
a přírodu

990. K roku 2011 se v České republice nacházelo 1 903 km cyklostezek a komunikací vhodných pro cyklisty, z toho se v 84 % případů jednalo o cyklostezku a 16 % případů o komunikaci vhodnou pro cyklisty. Více než polovina (53 %) z celkové délky cyklostezek a komunikací vhodných pro cyklisty se nacházela v zastavěných částech obcí. Nejrozsáhlejší sítě cyklostezek se vyznačovalo území hlavního města Prahy a Středočeský kraj.²⁶³

Podíl budov ve vysokém
energetickém standardu
roste pomalu

991. Stavba a provoz budov, v nichž tráví lidé 85–90 % svého času, představuje významný zdroj úspory energie, který se však nedaří využívat.²⁶⁴ Energeticky úsporné budovy navíc pomáhají adaptaci na změny klimatu, neboť energeticky neúsporné budovy jsou vystaveny riziku přehřátí vnitřního prostředí i podchlazení. Od roku 2009 se nově vystavené budovy či budovy s celkovou plochou nad 1 000 m², které doznaly větších změn, musí prokázat průkazem energetické náročnosti budovy. Ten rozeznává sedm energetických tříd (A–G), nově dokončované budovy se mohou nacházet však pouze v třídách A–C.²⁶⁵ Dlouhodobě se však nedaří snižovat energetickou náročnost budov, ať již administrativních či obytných. Většina dokončovaných budov je tedy úsporných, podíl velmi a mimořádně úsporných budov roste jen pomalu.

Tabulka 4.2 Srovnání podílu dokončených budov dle energetických tříd a nákladů na ně v letech 2010–2015. Zdroj: ČSÚ.

Rok	Podíl počtu dokončených budov dle energetických tříd			Podíl investičních nákladů na výstavbu budov		
	Třída A	Třída B	Třída C	Třída A	Třída B	Třída C
2015	6 %	41 %	53 %	6 %	48 %	46 %
2014	5 %	34 %	61 %	6 %	37 %	57 %
2013	4 %	30 %	66 %	5 %	35 %	60 %
2012	4 %	30 %	66 %	8 %	33 %	59 %

²⁶¹ Na základě dat ČSÚ o novostavbách od roku 2010 bude doplněn počet budov v pasivním standardu nebo velmi úsporných podle jednotlivých tříd a výpočet úspor.

²⁶² Srov. *Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí ČR 2009–2015*.

²⁶³ Dostupné z: <http://www.cyklodoprava.cz/statistiky/cyklostezky/>.

²⁶⁴ *Výsledky intervencí ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti dosažených v tematických oblastech v letech 2007–2013*, Ministerstvo pro místní rozvoj 2014.

²⁶⁵ Dále viz vyhlášku č. 78/2013 Sb. o energetické náročnosti budov ze dne 29. 03. 2013.

2011	4 %	30 %	66 %	7 %	32 %	61 %
2010	4 %	30 %	66 %	4 %	30 %	66 %

5 Globální rozvoj

5.1 Globální agenda udržitelného rozvoje a mezinárodní organizace

Vývoj v mezinárodním prostředí v oblasti agendy udržitelného rozvoje

992. Během roku 2015 mezinárodní společenství po několika letech vyjednávání uzavřelo několik důležitých dohod, které nasměrují globální rozvoj v příštích letech a desetiletích. Nejvýznamnější z nich jsou nepochybně klimatická dohoda přijatá v prosinci 2015 v Paříži²⁶⁶ a Cíle udržitelného rozvoje přijaté v září summitem Organizace spojených národů jako součást tzv. *Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj*.²⁶⁷ Dalšími významnými dohodami na globální úrovni jsou Akční plán k financování rozvoje z Addis Abeby²⁶⁸, Dohoda o snižování rizika přírodních katastrof ze Sendai²⁶⁹ a konference Světové obchodní organizace v Nairobi o liberalizaci obchodu.²⁷⁰

Role Evropské unie v oblasti agendy udržitelného rozvoje

993. Členství v Evropské unii je pro Českou republiku hlavním motorem prosperity a udržitelného rozvoje. Přispívá k nim vnitřní trh i spolupráce v důležitých oblastech – společná obchodní politika, společná pravidla ochrany životního prostředí, energetická a klimatická legislativa nebo politika soudržnosti – tedy finanční pomoc ekonomicky slabším státům silnějšími členskými zeměmi. Evropská unie se už v roce 2004 dohodla na své vlastní *Strategii udržitelného rozvoje*, kterou aktualizovala o dva roky později. Důležité rozměry určuje také plán *Evropa 2020*: rozvojový dokument Evropské unie na roky 2010–2020. Kromě toho je udržitelný rozvoj jednou z priorit nové Globální strategie Evropské unie pro zahraniční a bezpečnostní politiku. Také zahrnutí Cíle udržitelného rozvoje č. 16 *Mír, spravedlnost a silné instituce* do společného globálního rámce *Agenda 2030* je výsledkem úspěšného prosazování priorit České republiky ve spolupráci s Evropskou unií.

Příspěvek České republiky k utváření globálního prostředí

994. Česká republika má ve světě vybudovanou silnou reputaci v podpoře demokracie, spravedlnosti a lidských práv. Tento důraz tvoří také dlouhodobou linii české zahraniční politiky, na níž panuje široká shoda

²⁶⁶ OSN (2015) *Paris Agreement*. Dostupné z: http://unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf.

²⁶⁷ OSN (2015) *Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Dostupné z: http://www.preventionweb.net/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf.

²⁶⁸ OSN (2015) *The Addis Ababa Action Agenda of the Third International Conference on Financing for Development*. Dostupné z: <http://www.un.org/esa/ffd/ffd3/wp-content/uploads/sites/2/2015/07/Addis-Ababa-Action-Agenda-Draft-Outcome-Document-7-July-2015.pdf>.

²⁶⁹ OSN (2015) *Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030*. Dostupné z: http://www.preventionweb.net/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf.

²⁷⁰ WTO (2015) Ministerial Conference, Tenth Session, Nairobi, 15–19 December 2015, Ministerial Declaration and Decisions. Dostupné z: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc10_e/nairopackage_e.pdf.

a která je součástí příslušných základních koncepčních dokumentů.²⁷¹ Česká republika chce tuto prioritu zachovat také při svém působení v oblasti globálního udržitelného rozvoje. Česká republika má historii úspěšné diplomacie na poli udržitelného rozvoje a potenciál k dalšímu úspěšnému působení v multilaterálních organizacích. Disponuje specifickými českými zkušenostmi, které vycházejí především z vlastní transformace po roce 1989.²⁷² Tehdy vytvořila novou legislativu, instituce a regulační rámec, které řídí veřejný sektor a společenské politiky. Rovněž může sdílet svoji zkušenost s poměrně vysokou mírou spolupráce mezi veřejnou správou a občanskou společností v sociálních službách, ochraně životního prostředí, ochraně menšin či zahraniční rozvojové spolupráci. Coby jedna ze zemí s nejmenšími příjmovými rozdíly ve světě má zkušenosti, které může nabídnout také svým zahraničním partnerům.

Působení České republiky
v mezinárodních
organizacích

995. Česká republika je – kromě struktur Evropské unie – členem přibližně 470 mezinárodních organizací, úmluv či procesů. V třetině z nich jsou členy také všechny ostatní státy EU. Do deseti z nich Česká republika každoročně přispívá částkou větší než 100 milionů korun; do dalších třiceti více než 10 miliony Kč a 76 pak více než jedním milionem korun.²⁷³

Přínosy z členství
v mezinárodních
organizacích

996. Nelze vyčíslit mnohé z přínosů, které má členství v mezinárodních organizacích pro Českou republiku, diplomacii a ekonomiku. Nedají se redukovat na několik bezprostředních dopadů – vliv, uplatnění české expertizy či zakázky – ani poměřovat dosaženými úsporami. V minulých letech však proběhla hloubková analýza nákladů na členství v mezinárodních organizacích, která doporučila jejich silnější koordinaci a lepší zapojení do výkonných orgánů a struktur.²⁷⁴ Navrhla také ustanovení gestorů s přímou zodpovědností za systematické sledování a každoroční vyhodnocování nákladů na činnosti spojené s členstvím v mezinárodních organizacích.²⁷⁵

Působení Čechů
v mezinárodních
organizacích a v Evropské
unii

997. V mezinárodních organizacích působí přibližně 550 českých občanů a občanek, v institucích Evropské unie pak přibližně 850 občanů a občanek České republiky.²⁷⁶ Pro instituce Evropské unie Úřad vlády v roce 2015 vytvořil samostatnou *Strategii podpory Čechů v institucích EU*.²⁷⁷ Podobný plán, který by určil cíle i potřebné nástroje a finanční prostředky pro zvyšování zastoupení Čechů a Češek v ostatních mezinárodních organizacích v České republice prozatím chybí. Chybí také pravidla pro

²⁷¹ MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ (2014) *Koncepce zahraniční politiky ČR*. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html.

²⁷² MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ (2016) *Transformace: Česká zkušenost*. Dostupné z (anglická verze): http://www.mzv.cz/public/eb/53/c9/582145_496817_Anglicka_verze.pdf.

²⁷³ Předkládací zpráva k usnesení Vlády České republiky ze dne 2. května 2013 č. 317 ke členství České republiky v mezinárodních organizacích.

²⁷⁴ Ibid.

²⁷⁵ Ibid.

²⁷⁶ Ibid.

²⁷⁷ Jedná se o neveřejný dokument.

oficiální sdílení informací od našich občanů směrem k zájmovým a oborovým skupinám, které mohou působit v oblasti, na kterou se konkrétní organizace zaměřuje.

Působení České republiky
v Organizaci spojených
národů

998. Jedním z globálních trendů, který ovlivňuje působení ČR ve světě, je narůstající riziko oslabování současného světového uspořádání, založeného na multilateralismu a mezinárodním právu.²⁷⁸ To posiluje důležitost působení České republiky v multilaterálních strukturách. Univerzálním rámcem pro toto působení je aktivní členství v Organizaci spojených národů, kde Česká republika podporuje reformu směrem k vyšší efektivitě jejího fungování, včetně reformy členství v Radě bezpečnosti. Příkladem dobré praxe může být působení v Ekonomické a sociální radě (*United Nations Economic and Social Council*). ECOSOC patří mezi nejvýznamnější orgány OSN zakotvené přímo do její Charty. Rada má za úkol sestavovat nebo iniciovat studie a zprávy o ekonomických, sociálních, kulturních, vzdělávacích a zdravotních tématech. Česká republika byla do ECOSOC zvolena na období 2016–2018. Navíc obsadila jedno ze tří místopředsednických křesel na období od července 2016 do července 2017. Na následující období se bude ucházet o předsednictví.

Agenda 2030 pro udržitelný
rozvoj – nový globální
rozvojový rámec

999. *Agenda 2030*, včetně 17 Cílů udržitelného rozvoje (*Sustainable Development Goals*), vznikla po třech letech vyjednávání, která započala na Konferenci OSN o udržitelném rozvoji (Rio +20) v roce 2012. *Agenda* navazuje na Rozvojové cíle tisíciletí (*Millennium Development Goals*), které určily rámec globálního rozvoje a boje proti chudobě mezi roky 2000 a 2015. Naplňování MDGs a snižování extrémní chudoby mělo řadu úspěchů; přesto část cílů zůstala nenaplněna – ve světě přetrvávají nerovnosti mezi muži a ženami, rostou rozdíly mezi bohatými a chudými i mezi městy a venkovem, klimatické změny a poškozování životního prostředí pokračují a nadále ohrožují především ty nejchudší, konflikty zůstávají hlavní hrozbou pro lidský rozvoj a miliony lidí stále žijí v chudobě a hladu, bez přístupu k základním službám.²⁷⁹

Transformativní charakter
Agendy 2030

1000. *Agenda 2030* poprvé do jediného rámce spojila globální sociální a ekonomický rozvoj s jeho udržitelností. Udržitelný rozvoj pojímá jako integrovanou agendu, která zahrnuje různé rozměry lidských životů: ekonomické, sociální, environmentální, kulturní i politické, jež je nutné uvádět v soulad. *Agenda 2030* klade nároky na rozvinuté i rozvojové země a rovnoměrně pokrývá všechny tři pilíře rozvoje – ekonomický, sociální a environmentální. Vznikla v ní tedy propracovaná soustava cílů, ve které jedna skupina nemůže být naplňována na úkor druhé, což vyžaduje, aby státy i světové společenství překonaly sektorový přístup k uskutečňování

²⁷⁸ MINISTERSTVO ZAHRA NIČNÍCH VĚCÍ (2014) *Koncepce zahraniční politiky ČR*. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html.

²⁷⁹ Dostupné z: http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20Summary%20web_english.pdf.

svých politik. Pro lepší integraci, koordinaci a koherenci politik vedoucích k naplňování *Agendy 2030* jsou klíčové kvalitní instituce, strategický management a obecně dobré vládnutí na národní i mezinárodní úrovni. Vzniknou tak koherentní politiky, které budou sloužit v jednotném rámci a nebudou se dostávat do vzájemných rozporů v konkrétních opatřeních.

Pařížská klimatická dohoda a
Zelený klimatický fond

1001. Klíčovým milníkem je také klimatická dohoda přijatá v prosinci 2015 v Paříži. Mezinárodní společenství se v ní shodlo, že chce udržet nárůst průměrné globální teploty pod hranicí 2 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí a usilovat o to, aby nepřekročil 1,5 °C. Cílem je také zvyšovat schopnost světa přizpůsobit se změnám klimatu, tedy posilovat odolnost vůči změně klimatu tak, aby použitá opatření zároveň přispěla k udržitelnému rozvoji. Agenda 2030 a klimatická dohoda jsou úzce provázané. Zelený klimatický fond (*Green Climate Fund*), který vznikl na mezinárodní konferenci v mexickém Cancúnu v roce 2010, má pomáhat snižovat emise skleníkových plynů a přizpůsobovat se změnám klimatu. Vyspělé státy – tedy největší znečišťovatelé – mají do roku 2020 poskytovat rozvojovým a nejméně rozvinutým zemím až 100 miliard dolarů ročně. Česká republika v letech 2013–2016 do GFC přispěla částkou 111 milionů korun. V přepočtu na obyvatele je její příspěvek nejvyšší ze zemí, které vstoupily do EU po roce 2004. Protože však patří mezi země s nejvyššími emisemi na osobu, bylo by adekvátní příspěvek dále zvýšit.²⁸⁰

5.2 Vliv domácích českých a evropských politik na globální udržitelný rozvoj

Vnější dopady vnitřních
politik

1002. Podpora udržitelného rozvoje za hranicemi země často předpokládá domácí opatření. Nelze k němu však přistupovat pouze jako ke konceptu pro formulování politik na národní úrovni. Na jedné straně se jeho součástí musí stát města, obce a kraje; na straně druhé je klíčovým mezinárodní rozměr. Světová ekonomika, politika a kultura jsou natolik svázané, že se počínání jednoho státu projevuje v sousedních zemích i na opačném konci planety. Země proto musí koordinovat své politiky v ochraně životního prostředí, světovém obchodu či lidských právech.

Česká republika podporuje
rozvoj ve třetích zemích

1003. Česká republika podporuje rozvoj ve třetích zemích především rozvojovou a humanitární pomocí²⁸¹, včetně stabilizace částí světa, odkud přicházejí nebo kudy procházejí uprchlíci. Nabízí také transformační spolupráci, podporuje demokratické hodnoty a lidská práva, dále podporuje budování institucí a dobré vládnutí, vysílá vojenské i civilní mise, prosazuje vyvážený multilaterální obchodní systém, ekonomickou diplomacii, sociální dialog či výzkum a vzdělávání.

²⁸⁰ Data dostupná z: <http://www.greenclimate.fund/partners/contributors/resource-mobilization>.

²⁸¹ MINISTERSTVO ZAHRA NIČNÍCH VĚCÍ (2015) *Informace o zahraniční rozvojové spolupráci České republiky v roce 2015*. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publicace/vyro_cni_prehledy/informace_o_zahranicni_rozvojove_7.html.

Výše oficiální rozvojové spolupráce

1004. Česká republika se jako jedna z členských zemí Evropské unie, které přistoupily po roce 2004, zavázala do roku 2030 poskytovat oficiální rozvojovou pomoc ve výši 0,33 % hrubého národního důchodu. S ohledem na velikost oficiální rozvojové pomoci v uplynulých deseti letech představuje tento cíl pro Českou republiku nadále výzvu. V roce 2015 dosáhla výše oficiální rozvojové pomoci necelých 5 miliard korun ročně, tedy 0,12 % hrubého národního důchodu. Ve střednědobých výdajových rámcích pro roky 2017–2019 je plánováno její navyšování.^{282, 283} Asi 70 % české pomoci směřuje na mnohostrannou zahraniční rozvojovou spolupráci – stát na ni v posledních letech vynakládal přibližně 3 miliardy korun ročně.²⁸⁴

Průřezové kritérium udržitelného rozvoje

1005. Strategické dokumenty Ministerstva zahraničních věcí *Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce*²⁸⁵ a *Strategie mnohostranné rozvojové spolupráce ČR*²⁸⁶ stanovily udržitelný rozvoj jako cíl rozvojové spolupráce České republiky i jako průřezové kritérium pro hodnocení projektů, jež stát financuje. Kromě tohoto kritéria uvádí také připravenost dané země přijímat rozvojovou pomoc, a to včetně plnění předem stanovených dohod. Dalším kritériem je například rovnost žen a mužů. Program transformační spolupráce se soustředí na podporu dobrého vládnutí, právního státu, spravedlnosti a lidských práv, tedy v zásadě na Cíl udržitelného rozvoje č. 16.

Volný obchod a udržitelný rozvoj

1006. Česká republika coby otevřená ekonomika profituje z volného obchodu, který má silné globální dopady. Obchod mezi Českou republikou, státy Evropské unie a třetími zeměmi vytváří nové příležitosti také za našimi hranicemi. Milionům rodin proto pomáhá vysvobodit se z chudoby, snižuje globální nerovnosti a mírní napětí mezi státy. Stát v cestě mu však mohou nespravedlivá obchodní pravidla či bariéry – například některé typy subvencí. Nemalá část společnosti má také oprávněné obavy, že obchodní dohody mohou omezit právo států používat legitimní sociální, environmentální nebo hygienické regulace.

²⁸² MINISTERSTVO ZAHRAČNÍCH VĚCÍ (2015) *Plán ZRS na rok 2017*. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publicace/rocn_i_plany/plan_zrs_cr_na_rok_2017.html.

²⁸³ *Usnesení vlády z 11. července 2016 č. 631*. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/RCIAABUGVUTI>.

²⁸⁴ OECD (2016) *Review of the Development Co-operation Policies and Programmes of the Czech Republic*.

²⁸⁵ MINISTERSTVO ZAHRAČNÍCH VĚCÍ (2010) *Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010–2017*. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publicace/konceptce/koncepce_zrs_cr_2010_2017.html.

²⁸⁶ MINISTERSTVO ZAHRAČNÍCH VĚCÍ (2013) *Strategie mnohostranné rozvojové spolupráce ČR na období 2013–2017*. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/mnohostranna_zrs_cr/.

Využívání zdrojů třetích zemí

1007. Česká republika nepřímou, ale významně ovlivňuje přírodní zdroje za svými hranicemi.²⁸⁷ Evropský hospodářský prostor – jehož je česká ekonomika součástí – tvoří největší trh na světě. Pěstování dovážených krmiv, palmového oleje či biopaliv, těžba tropického dřeva, ropy a dalších nerostných surovin či lov ryb často vytvářejí silný tlak na zdroje a ekosystémy v dodavatelských zemích.²⁸⁸ Přitom dodavatelské země mnohdy patří mezi části světa, kde je přirozená míra biodiverzity podstatně vyšší než v Evropě. Čerpání jejich přírodních zdrojů často překračuje meze udržitelnosti. Například 29 % z populací mořských ryb je přeloveno, za hranicemi kolapsu nebo se z něj zotavuje; dalších 61 % je plně využíváno na hranici udržitelného odběru.²⁸⁹

Vliv importu do České republiky

1008. Česká republika importuje velkou část zejména spotřebního zboží. Pracovní podmínky v zemích původu zboží často neodpovídají českým či evropským standardům a mnohdy ani elementárním měřítkům lidské důstojnosti. Ekonomika tedy svojí poptávkou nepřímou, ale významně přispívá k rostoucím nerovnostem, které přizívají extremismus a motivují k migraci.

Emisní zátěž způsobená Českou republikou

1009. Česká republika patří s více než 10 tunami na obyvatele a rok²⁹⁰ k zemím s vyššími emisemi skleníkových plynů. V Evropské unii se meziročně pohybuje uvnitř první pětičky. České emise jsou podstatně nižší než výsledky Spojených států amerických, Kanady, Austrálie či zemí Perského zálivu, ale vyšší oproti Číně a několikanásobně ve srovnání s Indií, Indonésií, Brazílií nebo Nigérií.

Finance a problematika daní

1010. *Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj* odhaduje, že státy světa ročně přicházejí o 100 až 240 miliard dolarů kvůli daňovým únikům, optimalizaci a tzv. rájům.²⁹¹ Odhad Mezinárodního měnového fondu hovoří až o 600 miliardách ročně.²⁹² Tyto peníze pak chybí v rozpočtech bohatých i rozvojových zemí, takže snižují dostupnost i kvalitu veřejných služeb. Spolehlivá čísla pro Českou republiku chybí. Nicméně extrapolace evropských a globálních odhadů naznačuje, že se budou pohybovat někde mezi 6 a 60 miliardami korun ročně. Mezinárodní dimenze daňového

²⁸⁷ ZELENÝ KRUH, Hnutí DUHA (2005) *Česká stopa – ekologické a sociální dopady naší spotřeby za našimi hranicemi*. Dostupné z: <http://www.zelenykruh.cz/wp-content/uploads/2015/01/Ceska-stopa.pdf>.

²⁸⁸ Viz například EEA (2015) *European environment — state and outlook 2015: assessment of global megatrends*.

²⁸⁹ FAO (2014) *The State of World Fisheries and Aquaculture: Opportunities and Challenges*.

²⁹⁰ Data Světové banky. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/EN.ATM.CO2E.PC?locations=CZ>.

²⁹¹ OECD (2015) *Measuring and Monitoring BEPS, Action 11 – 2015 Final Report*. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/taxation/measuring-and-monitoring-beps-action-11-2015-final-report_9789264241343-en#V_PW0Y-LSUK.

²⁹² CRIVELLI, E., DE MOOIJ, R., & KEEN, M. (2015) *Base Erosion, Profit Shifting and Developing Countries. IMF Working Paper, 15 (118)*. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp15118.pdf>.

systému je proto rozměrem lepšího výběru daní v České republice i globálního financování udržitelného rozvoje.

Oblasti sledování koherence
politik České republiky

1011. Aby mohla Česká republika systematicky sledovat, nakolik mají její domácí rozhodnutí koherentní výsledky a skrze jaké konkrétní politiky ovlivňuje globální udržitelný rozvoj ve výše uvedených oblastech, musí se při sledování a vyhodnocování koherence politik pro udržitelný rozvoj zaměřit na tato témata²⁹³ – obchodní politiku; sociální a environmentální standardy; společenskou odpovědnost firem; duševní vlastnictví; zboží a suroviny; daňovou a finanční politiku; změnu klimatu; energetiku; vědu, výzkum a inovace ve vazbě na změnu klimatu a potravinovou bezpečnost; potravinovou bezpečnost v rozvojové politice Evropské unie; společné zemědělské politiky Evropské unie; migraci; omezování odlivu mozků; remitenci; bezpečnost; biodiverzitu; reakci na konflikty a selhávající (křehké) státy.

²⁹³ Výběr na základě publikace: EVROPSKÁ UNIE (2013) *EU 2013 Report on Policy Coherence for Development*. Dostupné z: https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/pcd-report-2013_en.pdf.

6 Dobré vládnutí

Dobré vládnutí pro udržitelný rozvoj

1013. Nedílnou součástí udržitelného rozvoje je dobré vládnutí. Již proto, že většiny cílů dosahujeme prostřednictvím veřejných politik (*policy*). Žádné objektivní vymezení dobrého vládnutí však neexistuje. Panuje pouze sdílené přesvědčení, že by dobré vládnutí mělo být jak demokratické, tak dlouhodobě efektivní.²⁹⁴

Jak měřit kvalitu vládnutí

1014. Měřit kvalitu vládnutí ale není snadné. Existující globální indexy dobrého vládnutí mají řadu limitů a nemá smysl fixovat se na posuny v žebříčcích o dvě tři místa tím či oním směrem. Pro základní orientaci však těchto indexů můžeme použít. Všechny jsou obdobně vypovídající. Postavení České republiky je v nich dlouhodobě relativně vysoko nad úrovní světového průměru, ale pod úrovní průměru OECD a na špičku referenčních zemí²⁹⁵ (např. Švédsko, Dánsko, Norsko) Česká republika výrazně ztrácí. Vládnutí je u nás nesporně demokratické, existují však strukturální slabiny v oblasti efektivnosti vládnutí, participace a politické kultury.²⁹⁶ Domácí nástroje k systematickému měření kvality vládnutí, zvláště pak jemnější nástroje k hodnocení veřejné správy v České republice, však dosud chybějí a i když se některé již připravují, s jejich výstupy bude možné začít pracovat až za několik let.

6.1 Demokratičnost vládnutí

Různé pojetí demokracie a společná potřeba participace

1015. Demokracii můžeme rozumět různým způsobem. Lze v ní vidět veřejnou rozpravu, v níž si jako občané vzájemně vysvětlujeme své postoje a návrhy. Můžeme ji také chápat jako mechanismus, který umožňuje pravidelnou obměnu vládnoucí elity a skrze to umožňuje ovlivňovat jednání této elity. V obou případech je však demokracie spojena s představou

²⁹⁴ Dobře patrné je to z novějších dokumentů k udržitelnému rozvoji OSN (2015) *Transforming Our World*; OSN (2014) *The Road to Dignity by 2030*; OSN (2012) *Resilient People, Resilient Planet*; OSN (2012) *The Future We Want*; EVROPSKÁ KOMISE, EUROSTAT (2015) *Sustainable development in the European Union: 2015 monitoring report of the EU Sustainable Development Strategy*. EVROPSKÁ KOMISE, EUROSTAT (2013) *Sustainable development in the European Union: 2013 monitoring report of the EU Sustainable Development Strategy*.

²⁹⁵ Referenčními zeměmi jsou v tématu vládnutí míněny země EU15, Švýcarsko, Norsko, USA, Kanada, Austrálie a Nový Zéland.

²⁹⁶ Pro hodnocení byly využity především agregované indikátory Světové banky (a odděleně nuancovanější Democracy Index), indikátor Sustainable Governance Index a data projektu Quality of Government (která umožňují sestoupit až na úroveň regionů), viz SB (Světová banka), projekt World Governance Indicators dostupný z: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>; EIU (Economist Intelligence Unit) (2016) *Democracy Index 2015*; BERTLESMAANN STIFTUNG (2016) *Sustainable Governance Index 2016* a QUALITY OF GOVERNMENT INSTITUTE, projekt Quality of Government dostupný z: <http://qog.pol.gu.se/data>. V rámci analýzy se přikládáme k inovativnímu způsobu uvažování o problému korupce, který se odráží v posledně jmenovaném projektu a nevydělujeme proto korupci jako samostatné téma; pro shrnutí viz ROTHSTEIN, B. (2011) *The Quality of Government*. V hodnocení bylo přihlédnuto také ke dvěma indexům, které rovněž nejsou součástí World Governance Indicators a jsou navíc zaměřeny na vládnutí pouze jako na jedno téma v určitém kontextu, a sice Global Innovation Index (v kontextu hospodářských a sociálních inovací) a Gender Equality Index (v kontextu genderové rovnosti, oficiální index EU), viz DUTTA, S.; LANVIN, B.; WUNSCH-VINCEN, S. ed. (2016) *The Global Innovation Index 2016*; EIGE (European Institute for Gender Equality) (2015) *Gender Equality Index 2015*.

aktivního podílu občanů na rozhodování a funkčními nástroji, které zájmy a představy občanů přenášejí do výsledků rozhodování.

Dosavadní formy fungují, ale ne tak tak dobře, jak bychom si přáli

1016. V České republice jsou hlavními nástroji, které zájmy a představy občanů přenášejí do výsledků rozhodování, politické strany a volby do zastupitelských orgánů. Dnešní stav této oblasti ale tváří v tvář představě aktivního občanství a funkčních nástrojů vyvolává určité pochybnosti. Volební účast ve všech typech voleb od počátku 90. let 20. století klesá nebo je dlouhodobě relativně nízká. V posledním desetiletí se pak volební účast pohybuje kolem 60 % u voleb prvního řádu a dlouhodobě pod úrovní 50 %, ba v některých případech i dlouhodobě pod úrovní 30 % u voleb druhého řádu.²⁹⁷ Počet členů politických stran, které mají tvořit základní nástroj reprezentace, klesá či je dlouhodobě relativně nízký.²⁹⁸ Strany jako organizace se výrazně proměňují.²⁹⁹ To nemusí samo o sobě znamenat problém, ale ovlivňuje to jejich funkce. Mezi očekávanou a reálně naplňovanou funkcí politických stran pak existuje z pohledu veřejnosti hluboký rozpor. Dlouhodobě se pouze zhruba 50 % občanů domnívá, že politické strany jsou nutnou podmínkou demokracie a že vstupem do nich lze něco měnit či ovlivnit. Zatímco v očekávaných funkcích stran dominují funkce spojené s celospolečenským přínosem stran, v hodnocení reálného výkonu dominují funkce spojené s uspokojením individuálního materiálního zájmu straníků. Dlouhodobě se jen zhruba 50 % občanů domnívá, že volby jsou účinným způsobem, jak ovlivnit jednání politiků, a méně než 20 % se domnívá, že má nějakou možnost ovlivnit, co zvolení politici dělají.³⁰⁰ Odrazem toho je také skutečnost, že stranický systém, od počátku 90. let

²⁹⁷ Volby prvního řádu jsou volby do PSP ČR, volbami druhého řádu jsou ostatní typy voleb (klasifikace volby prezidenta po změně způsobu volby na přímou volbu není jednoznačná). K datům souhrnně viz ÚV (2016) *Situační zpráva ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje České republiky*, s. 175–176; průběžně aktualizovaná data poskytují volební statistiky ČSÚ dostupné z: www.volby.cz. Trend poklesu je v ČR a EU, resp. Evropě, obdobný, tempo poklesu je ale v ČR ve srovnání s průměrem EU, resp. Evropy, rychlejší, a především výsledná účast je nižší, než je průměr EU, resp. Evropy. Pro evropské a globální srovnání viz data IDEA (International Institute for Democracy and Electoral Assistance) dostupné z: <http://www.idea.int/data-tools> a IPA (Inter-Parliamentary Union) dostupné z: <http://www.ipu.org/english/home.htm>.

²⁹⁸ V rámci Evropy patří ČR k zemím s nejnižším podílem členů stran na počet oprávněných voličů a tento podíl dále klesá; to však nevylučuje, že některým jednotlivým stranám počet členů stoupá. K počtu členů stran a jejich struktuře VAN HAUTE, E., GAUJA, A. ED. (2015) *Party Members and Activists*; VAN BIEZEN, I.; POGUNTKE, T. (2014) *The Decline of Membership-based Politics*. *Party Politics* 20(2). Aktuální data a přehledy výzkumů viz CPS (Committee for Political Sociology) – International Sociological Association, working group *Members and Activists of Political Parties* dostupné z: <http://www.projectmapp.eu/databases/>, pro ČR s drobnými korekcemi směrem dolů. Ve všech uvedených zdrojích je zahrnuta také ČR.

²⁹⁹ Typ masové politické strany, s níž byla představa reprezentace v liberálním demokratickém systému spojována, se stává minulostí nejen počtem členů, ale též organizačně. Souhrnně viz SCARROW, S. (2015) *Beyond Party Members*; MAIR, P. (2013) *Ruling the void*; KROUWEL, A. (2012) *Party Transformation in European Democracies*. K českým případům např. PECHÁČEK, Š. (2013) *Personalizace v české politice*. *Politologická revue* 19(2); HLOUŠEK, V. (2012) *Věci veřejné*. *Politologický časopis* 19(4); POLÁŠEK, M.; NOVOTNÝ, V.; PEROTTINO, M. A KOL. (2012) *Mezi masovou a kartelovou stranou*.

³⁰⁰ CVVM (2015) *Naše společnost*, v 15-09, srovnání v časové řadě od roku 2005, resp. 2003; CVVM (2016) *Naše společnost*, v 16-02, srovnání v časové řadě od roku 2004.

20. století relativně stabilní, prochází po roce 2010 dekonsolidací a rostoucí mobilizační sílu získává ve stranické soutěži boj proti establishmentu.³⁰¹

Participace a reprezentace
jsou také věcí sociálních
podmínek

1017. Stále zřetelněji se rovněž ukazuje souvislost mezi mírou demokratické participace na straně jedné a sociálními nerovnostmi, příp. strukturálními sociálními nerovnostmi, na straně druhé. Sociálně slabší participují méně a význam tohoto faktoru roste. Závislost participace na socioekonomickém postavení ovšem není přímá, do výsledku vstupují intervenující proměnné.³⁰² Rovněž podpora veřejnosti autoritářské formě vlády nebo přesvědčení, že je lhostejné, bude-li uspořádání demokratické, koreluje s nízkým socioekonomickým statutem.³⁰³ Reprezentace však není ovlivněna pouze socioekonomickou nerovností, má také další rozměry. Nejvýraznějším z nich je rozměr genderový. Zastoupení žen v rozhodovacích pozicích obecně je velmi nízké.³⁰⁴ I tehdy, omezíme-li je pouze na oblast explicitně politickou, je zastoupení žen nízké³⁰⁵ a překážky institucionální a kulturní zjevně hrají značnou roli.³⁰⁶

Jak se problémy řeší jinde:
demokracie reprezentativní,
participativní a deliberativní

1018. Nejde o trendy nové, ani specificky české. Nepůsobí ani samostatně, spíše se navzájem umocňují. Ve světě se proto již delší dobu promýšlí a realizuje řada inovativních i alternativních řešení. Prvním krokem bývá obvykle zvyšování počtu reprezentativních orgánů (např. o další úroveň jako samosprávné celky, nebo naopak nadnárodní útvary) či převádění nepřímých voleb ve volby přímé. To má však samo o sobě omezený

³⁰¹ KOUBEK, J. (2010) České sněmovní volby 2010 z hlediska stability a změny stranického systému. *Politologická revue* 16(1); volby 2013 dekonsolidaci potvrzují (index volatility vysoký, roste efektivní počet stran (ENP), klesá podíl jádra stranického systému na počtu hlasů i mandátů).

³⁰² LINEK, L. (2015) Účast ve sněmovních volbách v roce 2013. *Evropská volební studia* 10(2); LINEK, L. (2013) Rostoucí sociální nerovnosti ve volební účasti v Česku v letech 1990–2010. *Naše společnost* 11 (1). KOSTELECKÝ, T.; MIKEŠOVÁ, R.; POLÁKOVÁ, M.; ČERMÁK, D.; BERNARD, J.; ŠIMON, M. (2015) *Geografie výsledků parlamentních voleb: prostorové vzorce volebního chování v Česku 1992–2013*. V ČR se tím jen potvrzují výzkumy zahraniční, viz ARMINGEON, K.; SCHÄDEL, L. (2015) Social Inequality in Political Participation, *West European Politics*, 38(1); SCHÄFER, A. (2013) Liberalization, Inequality and Democracy's Discontent, in SCHÄFER, A.; STREECK, W. (ed.) *Politics in the Age of Austerity*; GALLEGU, A. (2010) Understanding Unequal Turnout *Electoral Studies*, 29(2); SOLT, F. (2008) Economic Inequality and Democratic Political Engagement. *American Journal of Political Science*, 52(1).

³⁰³ CVVM (2016) *Naše společnost*, v 16-02, srovnání v časové řadě od r. 2004. Dlouhodobě se kolem 15 % občanů a občanek domnívá, že „nejlepší by bylo zbavit se parlamentu a voleb a mít silného vůdce, který by o všem rychle rozhodl“. Dlouhodobě se přes 20 % občanů a občanek domnívá, že „pro lidi, jako jsem já, je jedno, zda máme demokratický nebo nedemokratický režim“.

³⁰⁴ Pro data viz ÚŘAD VLÁDY ČR (2016) *Akční plán pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích na léta 2016–2018*.

³⁰⁵ Data souhrnně FÓRUM 50 % dostupné z: [HTTP://PADESATPROCENT.CZ/CZ/STATISTIKY/ZASTOUPENI-ZEN-A-MUZU-V-POLITICE](http://PADESATPROCENT.CZ/CZ/STATISTIKY/ZASTOUPENI-ZEN-A-MUZU-V-POLITICE); ČSÚ https://www.czso.cz/csu/gender/2-gender_uvod. Pro evropské a globální srovnání viz data IDEA (International Institute for Democracy and Electoral Assistance) dostupné z: <http://www.idea.int/data-tools>, IPA (Inter-Parliamentary Union) dostupné z: <http://www.ipu.org/english/home.htm> a OECD (2014) *Women, Government and Policy Making in OECD Countries*.

³⁰⁶ VOHLÍDALOVÁ, M.; MAŘÍKOVÁ, H.; ČERMÁKOVÁ, M.; VOLEJNÍČKOVÁ, R. (2016) *Sólo pro soprán*. KOUBA, K.; NÁLEPOVÁ, M.; FILIPEC, O. (2013) Proč jsou ženy v české politice podprezentovány? *Politologický časopis* 20(4).

účinek. Nejčastěji se proto zachovává základní model reprezentativní demokracie a na různých úrovních se doplňují prvky demokracie participativní (např. participativní rozpočtování, podíl občanů na vyhodnocování vlivu rozhodnutí na životní prostředí, či referenda)³⁰⁷ a demokracie deliberativní (např. deliberativní průzkumy veřejného mínění (*deliberative polls*) – deliberace veřejných politik, účast veřejnosti v připomínkování záměrů a návrhů veřejné správy či tzv. sociální dialog / tripartita).³⁰⁸ Téma reprezentace zkrátka nelze uzavřít v neměnný institucionální rámeček.³⁰⁹

Jak se problémy řeší jinde:
zaostření na hospodářské
a sociální nerovnosti

1019. Realizují se také veřejné politiky, které zmírňují či odstraňují sociální nerovnosti, příp. strukturální sociální nerovnosti, ačkoli se rozsah těchto politik mění podle politické konstelace a účinky se různí podle zemí a sociálních skupin. V každém případě, svoboda a rovné příležitosti se neobejdou bez socioekonomického rozměru³¹⁰ a veřejné politiky mohou sociální nerovnosti zásadním způsobem ovlivňovat, zvyšovat či snižovat.³¹¹ Ve vazbě na úvahy o demokratičnosti vládnutí se proto také experimentuje s různou podobou nepodmíněného základního příjmu,³¹² uvažuje se o formách demokracie v hospodářství³¹³ atd. Velmi rozsáhlá je oblast nástrojů, jimiž je možno čelit nerovnosti genderové, od zlepšování podmínek pro souběh rodinného a pracovního života až po různé formy kvót nebo jiných formálně institucionálních nástrojů, které zastoupení zajišťují přímo.

ČR nezačíná s řešením od
nuly

1020. Po roce 2000 byly podniknuty některé kroky tohoto druhu také v České republice. Volí se nejen obě komory parlamentu či zastupitelstva obcí, ale také zastupitelstva krajů, Evropský parlament a prezident. Hranice volebních obvodů pro volby do Parlamentu ČR se průběžně mění, aby pokrývaly stále zhruba stejné množství voličů a zůstala zachována rovnost volebního práva.³¹⁴ Oproti tomu jiný aspekt rovných příležitostí, zhruba

³⁰⁷ K různým formám participativní demokracie viz PATEMAN, C. (2012) *Participatory Democracy Revisited. Perspectives on Politics* 10(1); BANG, H. *Everyday Makers and Expert Citizens*, in FENWICK, J.; McMILLAN, J. (ed.) (2010) *Public Management in the Postmodern Era*; DELLA PORTA, D. (2013) *Can Democracy Be Saved?* či SMITH, G. (2009) *Democratic Innovations*.

³⁰⁸ K různým formám deliberativních postupů viz ISEARNIA, P.; FISHKIN, J. (2014) *The Euro-polis deliberative poll. European Union Politics* 15(3); FISHKIN, J. (2009) *When the People Speak*; DRYZEK, J. (2006) *Deliberative Global Politics*; k příkladům realizací viz <http://cdd.stanford.edu/deliberative-polling-timeline/>.

³⁰⁹ SAWARD, M. (2010) *The Representative Claim*.

³¹⁰ Pro teoretické a empirické zdůvodnění např. SEN, A. (1995) *Development as Freedom* nebo COHEN, G. A. (2011) *On the Currency, of Egalitarian Justice, and other Essays in Political Philosophy*.

³¹¹ DABLA-NORRIS, E. et al. (2015) *Causes and Consequences of Income Inequality*; ATKINSON, A. (2015) *Inequality*; PIKETTY, T. (2014) *Capital in the 21st Century*;

³¹² VAN PARIJS, P. (1995) *Real Freedom for All*. Pro přehled praktických realizací viz PATEMAN, C.; MURRAY, M. (2012) *Basic Income Worldwide* a <http://www.basicincome.org/>.

³¹³ WEEKS, J. (2014) *Economics of 1 %*; MALLESON, T. (2014) *After Occupy*; WOLFF, R. (2012) *Democracy at work*.

³¹⁴ Zatím poslední úpravou tohoto druhu byl Zákon č. 56/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

stejná geografická vzdálenost do volební místnosti v rámci volebního okrsku, zůstává ze strany veřejné správy téměř nepovšimnut.³¹⁵ Existují zákony o místním a krajském referendu,³¹⁶ přičemž místních referend se za posledních deset let konalo přes 250³¹⁷ a krajské referendum se od chvíle, kdy zákon vstoupil v platnost, zatím neuskutečnilo. Dlouhodobě funguje rovněž tripartita (RHSD), byť se kvalita sociálního dialogu liší dle politické konstelace. Vláda má povinnost zveřejňovat návrhy právních předpisů a veřejnost má právo účastnit se meziresortního připomínkového řízení.³¹⁸ Deliberace může probíhat již ve fázi přípravy legislativy³¹⁹, ačkoli skutečný rozsah a zejména kvalitu této deliberace je možno jen obtížně odhadovat. Několik málo obcí zve občany a občanky k přímému rozhodování, na co použijí své prostředky.³²⁰ Některé obce sestavují místní *Agendy 21*, ve kterých plánují své záměry s účastí veřejnosti³²¹, případně používají jiné formy.³²² Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí umožňuje lidem připomínkovat velké stavby v okolí svého domova.³²³ Pro řešení některých problémů se hledá konsensus za účasti politických stran, odborníků i veřejnosti.³²⁴ Sociální a občanský dialog může probíhat i na úrovni EU.³²⁵ Rovněž strukturální sociální nerovnosti se Česká republika snaží mírnit a v některých oblastech se jí to poměrně úspěšně daří.³²⁶

Důkladná rozvaha, nejen
dobrý úmysl

1021.K rozšiřování či vylepšování forem reprezentace tradičními kanály (volbami a politickými stranami) jistý prostor nepochybně existuje. Podstatně větší je však v oblasti participativních a deliberativních přístupů.

³¹⁵ NKÚ (2016) *Kontrolní závěr z kontrolní akce 15/36 Peněžní prostředky vynaložené v souvislosti s přípravou a konáním voleb*, s. 16–18.

³¹⁶ Zákon č. 22/2004 Sb. (místní referendum); zákon č. 118/2010 Sb. (krajské referendum), ve znění pozdějších předpisů.

³¹⁷ Data souhrnně v evidenci Ministerstva vnitra dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obcanske-aktivity-118893.aspx> (aktuálně veřejně přístupná data jen do r. 2014). Volební účast v místních referendech po r. 2010 vykazuje rovněž sestupnou tendenci, původní volební účast na úrovni voleb prvního řádu poklesla, stále však zůstává v pásmu 40–50 %, tedy podobně jako volby do zastupitelstev obcí, viz TI ČR (2016) *Analýza místních referend 2014*, s. 56 a n.

³¹⁸ Dostupné z: <https://apps.odok.cz/veklep>.

³¹⁹ MINISTERSTVO VNITRA ČR (2010) *Manuál pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů*; MINISTERSTVO VNITRA ČR (2009) *Metodika pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů*; systém DataKO která je součástí ODok.

³²⁰ Dostupné z: <http://participativnirozpocet.cz/>.

³²¹ ÚŘAD VLÁDY ČR (2016) *Situační zpráva ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje České republiky*, s. 115–116. Odvozeno z nárůstu počtu municipalit realizujících MA21, v jejímž rámci jsou spojeny participativní a deliberativní postupy se strategickým řízením k udržitelnému rozvoji na místní úrovni.

³²² K problému participace na místní úrovni viz ČERMÁK, D.; VOBECKÁ, J. A KOL. (2011) *Spolupráce, partnerství a participace v místní veřejné správě*.

³²³ Zákon č. 100/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

³²⁴ Např. Odborná komise pro důchodovou reformu dostupná z: <http://www.duchodovakomise.cz/>.

³²⁵ V posledních letech se EU rozhodla obě existující formy oživit novými impulsy, viz např. nový start sociálního dialogu v r. 2015 dostupný z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=329&langId=en>; nový start občanského dialogu v oblasti venkova v r. 2013 dostupný z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/PDF/?uri=OJ:JOL_2014_334_R_0014 atd.

³²⁶ ÚŘAD VLÁDY ČR (2016) *Situační zpráva ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje České republiky*, s. 179–181; DUBSKÁ, D.; ZEMAN, J. (2015) *Analýza vývoje indikátorů nerovnosti v ČR a jejich dopad na růstový potenciál ČR*.

A to zejména v praxi, protože nástroje v některých případech již formálně existují, pouze nejsou dostatečně využívány. Při rozšiřování či vylepšování forem reprezentace, participace a deliberace bychom však neměli zapomenout, že každá změna procedurálních pravidel má dlouhodobé dopady a také dopady vedlejší. Např. přímá volba prezidenta a obecně nárůst četnosti voleb tak sice může zvýšit míru reprezentace, může však také nepřímo přispět k nižší volební účasti v jiném typu voleb či k orientaci politických aktérů na krátkodobé cíle. Referenda užívaná k nevhodným cílům zase mohou soustavně snižovat míru reprezentace strukturálních menšin. Nástroje preferenčního hlasování rozšiřují spektrum volby, zároveň však může být touto cestou posilován zažitý kulturní stereotyp atd.

6.2 Dlouhodobá efektivita vládnutí

Hlavní problémy veřejné správy, které již byly identifikovány

1022. Řada problémů dlouhodobé efektivy vládnutí v České republice je předmětem zájmu již delší dobu, zejména v souvislosti s fungováním veřejné správy a tvorbou veřejné politiky. Opřít se můžeme o dokumenty veřejné správy, především tematické strategie, v menší míře analýzy, metodiky a resortní strategie. Zdrojem je zvláště Ministerstvo vnitra,³²⁷ ale také jiné úřady.³²⁸ Relevantní jsou rovněž výsledky akademických výzkumů.³²⁹ Datová základna je velmi různorodá a stejně tak metodologické přístupy. V identifikovaných problémech se navíc odráží různorodost očekávání, která lze vůči veřejné správě mít. Některé prvky se však opakují často a v různých souvislostech. Jedná se zejména o převažující resortismus a nedostatek horizontální koordinace, slabý důraz na dlouhodobou perspektivu, rezervy v transparentnosti navenek a současně oběhu informací uvnitř veřejné správy, problematickou kvalitu

³²⁷ MINISTERSTVO VNITRA ČR (2016) *Dopadová ex-post evaluace strategie realizace Smart Administration v období 2007–2015*; MINISTERSTVO VNITRA ČR (2016) *Výroční práva o stavu veřejné správy v ČR v roce 2015*; MINISTERSTVO VNITRA ČR (2016) *Analýza využívání metod kvality ve veřejné správě*; MINISTERSTVO VNITRA ČR (2016) *Analýza měření a hodnocení výkonu veřejné správy v ČR*; MINISTERSTVO VNITRA ČR (2015) *Strategický rámec rozvoje veřejné správy ČR pro období 2014–2020*; MINISTERSTVO VNITRA ČR SSS (2015) *Analýza současného stavu personálních procesů ve správních úřadech*; MINISTERSTVO VNITRA ČR (2012) *Problémová analýza Smart Administration*; MINISTERSTVO VNITRA ČR (2011) *Analýza aktuálního stavu veřejné správy*; MINISTERSTVO VNITRA ČR (2007) *Efektivní veřejná správa a přátelské veřejné služby*.

³²⁸ Ohled byl brán především na materiály, které se věnují průřezové agendě: ÚŘAD VLÁDY ČR (2016) *Závěrečná sebehodnotící správa Akčního plánu ČR „Partnerství pro otevřené vládnutí“ na období let 2014–2016*; ÚŘAD VLÁDY ČR (2016) *Akční plán pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích na léta 2016–2018*; ÚŘAD VLÁDY ČR (2015) *Státní politika vůči NNO na léta 2015–2020*; MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR (2015) *Koncepce zahraniční politiky ČR*; MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR (2015) *Bezpečnostní strategie České republiky*; ÚŘAD VLÁDY ČR (2014) *Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014–2020*; MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (2014) *Strategie sociálního začleňování*; ÚŘAD VLÁDY ČR (2014) *Vládní koncepce boje s korupcí na léta 2015–2017*; ÚŘAD VLÁDY ČR (2014) *Akční plán ČR „Partnerství pro otevřené vládnutí“ na období let 2014–2016*; ÚŘAD VLÁDY ČR (2013) *Strategie působení ČR v EU*; MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR (2013) *Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020*; MINISTERSTVO FINANČÍ ČR, ERNST & YOUNG (2011) *Projekt Metodika přípravy veřejných strategií*.

³²⁹ NEKOLA, M.; KOHOUTEK, J. (2016) Policy work at the sub-national level. *Canadian Public Administration* 59(2); KOHOUTEK, J.; NEKOLA, M. (2015) Managing policy work matters. *Paper for the 2th ICPP 2015*; VESELÝ, A. (2013) Accountability in Central and Eastern Europe. *International Review of Administrative Sciences* 79 (2).

veřejných politik (příp. v užším smyslu regulativní veřejné politiky) a slabiny veřejné správy v oblasti lidských zdrojů.³³⁰ Zvláštní pozornost si zaslouží dva strukturální problémy:

Zvláště závažné problémy:
soudržnost veřejných politik

1023. Za prvé, vertikální charakter fungování veřejné správy – jakkoli dosud měl a částečně stále má své opodstatnění – vede logicky k zaměření na cíle svého úseku, méně již na celkové cíle politik. To je nejlépe vidět na průřezových politikách (např. sociálním začleňování, genderové agendě, regionální politice apod.). Vidět je to však také v nedostatečném, příp. pouze formálním zvažování dopadů určité politiky na jinou oblast než oblast primárního zájmu (např. územní, environmentální, genderové nebo sociální dopady hospodářské politiky apod.). Tento charakter veřejné správy snižuje celkovou soudržnost veřejných politik, různé instituce tvoří a realizují někdy zcela protikladné politiky. To se přitom netýká pouze politik v rámci České republiky, ale také na úrovni EU a na úrovni globální. Vyšší úrovně veřejné správy navíc k úrovním nižším často přistupují jen jako k „převodovým pákám“. Očekávají od nich především standardizovaný postup a naplňování předepsaných vnitřních indikátorů, jež mají ale často jen málo společného s potřebami těch, pro něž je veřejná politika vytvářena. Nižší úrovně se tomuto očekávání přizpůsobují.

Zvláště závažné problémy:
dlouhodobá perspektiva
a strategický postup

1024. Druhým problémem je, že k rozhodování dochází pod silným časovým tlakem. Operativní činnosti výrazně dominují nad strategickými. Mnohé změny, z hlediska udržitelného rozvoje klíčové, však probíhají v pomalém rytmu a rozhodnutí o nich mají dlouhodobé důsledky. Pro strategické uvažování a rozhodování nemá veřejná správa dostatečně velkou kapacitu (personální, odbornou, finanční) nebo ji nedokáže dostatečně využívat. Strategickou kapacitu snižuje též tlak ze strany politických reprezentantů, kteří od veřejné správy očekávají spíše orientaci na krátkodobé důsledky rozhodnutí.

Veřejnou politiku tvoří také
zákonodárné sbory

1025. Problémy by ale nebylo správné spojovat pouze s výkonnou mocí. Na tvorbě veřejných politik se podílejí také další aktéři, od politických stran až po zákonodárné sbory. Zejména Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR má v tomto směru velký vliv, její zákonodárná iniciativa je svým rozsahem dlouhodobě srovnatelná s vládní zákonodárnou iniciativou.³³¹

Česká republika nezačíná
s řešením od nuly

1026. Snaha o řešení problémů existuje. Byl přijat a je prováděn zákon o státní službě, který by měl výkon veřejné správy na centrální úrovni stabilizovat a poskytnout prostor k dlouhodobým aktivitám.³³² Vznikl systém

³³⁰ V řadě případů nejde o problémy specificky české, jak ukazuje tematické porovnání s dokumenty OECD, zejména se sérií OECD Public Governance Reviews (od r. 2010). Přímé srovnání však není dostupné, protože ČR neposkytlá OECD pro řadu srovnávaných problémů příslušná data.

³³¹ V období od roku 1996 se podíl vládní a nevládní zákonodárné iniciativy měnil, dlouhodobě se podíl té vládní pohybuje mezi 50 a 60 % všech návrhů. Velkou většinu nevládních návrhů představují návrhy vzešlé z PSP ČR, a to jak od poslanců opozičních, tak vládních. Zdrojem jsou údaje PSP ČR, procentuální údaje jsou vlastní.

³³² Zákon č. 234/2014 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

vytváření strategických materiálů veřejné správy,³³³ byl připraven strategický rámec rozvoje veřejné správy.³³⁴ Formální součástí legislativního procesu na vládní úrovni je od r. 2011 hodnocení dopadů regulace (RIA).³³⁵ Netýká se však návrhů, které vzejdou přímo ze zákonodárných sborů a netýká se ani většiny vládních materiálů, jež nemají legislativní povahu.³³⁶ Novely jednacího řádu PSP ČR pomohly ztlumit některé problémy spojené s podáváním pozměňovacích návrhů. Otevřenost vládnutí podporují zákon o veřejných zakázkách,³³⁷ nový zákon o přístupu k informacím,³³⁸ práce na projektech e-Legislativa a e-Sbírka³³⁹ či Národní katalog otevřených dat.³⁴⁰ Existuje systém posuzování vlivu na životní prostředí (SEA).³⁴¹ Objevují se i další pokusy posuzovat změny také s ohledem na vývoj území (TIA), byť mají zatím spíše experimentální charakter.³⁴² Podobné nástroje vznikají také pro oblast dopadů rozhodnutí na veřejné zdraví (HIA)³⁴³ či dopadů na rovnost mužů a žen.³⁴⁴ Uvedené problémy tedy sice přetrvávají, veřejná správa a politická reprezentace si jich však jsou vědomy a různým tempem je řeší.

Česká republika však některé změny nezachytila

1027. Veřejná správa ani sama politická reprezentace však nezachytily, nebo pouze okrajově zachytily, globální proměnu, k níž došlo v uvažování

³³³ [Odkaz na vyhodnocení SRUR 2010–2015](#), MINISTERSTVO FINANCÍ (2012) *Metodika přípravy veřejných strategií*; databáze strategií (dostupné z: (www.databaze-strategie.cz)). Příslušné metodiky vznikly nejen pro státní správu, ale i pro úroveň krajskou a úroveň obcí, viz ASOCIACE KRAJŮ (2014) *Metodika strategického řízení a plánování krajů ČR*; MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR (2014) *Metodika tvorby Programu rozvoje obce* a elektronická metodická podpora rozvojových dokumentů obcí dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Regionalni-politika/Rozvoj-obci/Elektronicka-metodicka-podpora-rozvojovych-dokumen>.

³³⁴ MINISTERSTVO VNITRA ČR (2015) *Strategický rámec rozvoje veřejné správy ČR pro období 2014–2020*.

³³⁵ ÚŘAD VLÁDY ČR (2011, resp. 2016) *Obecné zásady hodnocení dopadů regulace (RIA)*; ÚŘAD VLÁDY ČR (2016) *Metodika pro měření celkových nákladů na plnění povinností vyplývajících z regulace* a další metodiky. Součástí hodnocení, uzná-li to předkladatel za relevantní, je hodnocení dopadů na veřejné rozpočty, mezinárodní konkurenceschopnost, podnikatelské prostředí, územní samosprávné celky, sociální dopady, dopady na spotřebitele, životní prostředí, rovnost žen a mužů, výkon státní statistické služby, korupční riziko a bezpečnost a obrana obranu státu.

³³⁶ Zdrojem dat pro jsou každoroční zprávy (pro roky 2012–2013 výroční zprávy Komise RIA, od r. 2014 jako součást výročních zpráv Legislativní rady vlády); k nejnovějším údajům viz LEGISLATIVNÍ RADA VLÁDY ČR (2016) *Výroční zpráva Legislativní rady vlády za rok 2015*.

³³⁷ Zákon č. 134/2016 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

³³⁸ Zákon č. 222/2015 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

³³⁹ Zákon č. 222/2016 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

³⁴⁰ MINISTERSTVO VNITRA ČR (2015) *Standardy publikace a katalogizace otevřených dat VS ČR*. Dostupné z: <http://opendata.gov.cz/>.

³⁴¹ Zákon č. 100/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů; informační portál dostupný z: http://portal.cenia.cz/eiasea/view/SEA100_koncepce.

³⁴² PŘF UK (2015) *Metodika hodnocení vývoje území s využitím přístupu TIA: hodnocení územních dopadů změn významného zaměstnavatele v regionu. Druhá verze*.

³⁴³ MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR (2014) *Zdraví 2020*; KUČEROVÁ, J.; HAVEL, B. (2014) *Návod pro posuzování koncepcí z hlediska hodnocení vlivu na zdraví a v návaznosti na Zdraví 2020* (popřípadě na regionální zdravotní politiku).

³⁴⁴ ÚŘAD VLÁDY ČR (2014) *Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014–2020*; ÚŘAD VLÁDY ČR (2015) *Metodika hodnocení dopadů na rovnost žen a mužů pro materiály předkládané vládě ČR*.

o tvorbě veřejných politik a fungování veřejné správy zhruba po roce 2000 a ve větší míře po roce 2010.³⁴⁵ Tuto proměnu lze vystihnout následovně:

Nové perspektivy:
konstruktivismus a možnosti
politiky založené na
důkazech

1028. Zaprvé – v oblasti tvorby a implementace veřejných politik se projevil nástup konstruktivistických přístupů. Konstruktivisté poukazují na to, že ani problémy, ani jejich řešení nejsou objektivní, ale jsou vždy spojeny s určitým kontextem hodnot, představ a teorií. Z toho pak vychází praktická potřeba vtahovat do procesu tvorby a implementace veřejné politiky různé aktéry a v diskusi hledat představy společné.³⁴⁶ Potřeba participace, vyplývající ze snahy o demokratičnost uspořádání, se tak setkává s potřebou inkluze nutné k dlouhodobé efektivitě. Hledají se cesty, jak se s hodnotovou různorodostí vyrovnávat v každodenní praxi veřejné správy (*metagovernance, transgovernance*).³⁴⁷ Konstruktivismus zároveň vrhá jiné světlo na přístup, který se od konce 90. let 20. století rozšiřuje a dnes představuje v referenčních zemích pevnou součást hlavního proudu – na politiku založenou na důkazech (*evidence-based policy*). Tím je myšlena veřejná politika, která je vytvářena za pomoci postupů obvyklých ve vědeckém prostředí, ať už se to týká forem (shromažďování dat a jejich vyhodnocování, rigorózních metod), či přímo návaznosti na vědecké poznatky. Politika založená na důkazech je již ovšem dnes chápána méně striktně. Existuje vědomí jejího hodnotového zakotvení a existují různé formy jejího doplnění či úpravy.³⁴⁸

Nové perspektivy: vzestup
a ústup NPM

1029. Zadruhé – v oblasti fungování veřejné správy v užším slova došlo k vzestupu a opětovnému ústupu *New Public Management* (NPM). NPM přenáší logiku, pojmy a nástroje manažerského řízení z oblasti soukromého podnikání do fungování veřejné správy. Částečně v reakci na NPM se pak na přelomu století objevily přístupy čerpající z rozmachu informačních technologií (*digital-era governance*)³⁴⁹ a nových metod komunikace.³⁵⁰ Výsledky aplikace NPM i dalších uvedených postupů jsou smíšené. Mnohé postupy, zvláště z kategorie NPM, se buď neosvědčily, nebo sice vyřešily problémy původní, ale zároveň vytvořily problémy nové, nežádka stejně

³⁴⁵ Pro reflexi těchto proměn napříč EU viz EVROPSKÁ KOMISE (2015) *Quality of Public Administration* a OECD (2015) *Government at a Glance 2015*.

³⁴⁶ Např. FISCHER, F. (2009) *Democracy and Expertise*; FISCHER, F. (2003) *Reframing Public Policy*; HAJER, M.; WAGENAAR, H. (ed.) (2003) *Deliberative Policy Analysis*, pro fungování veřejné správy např. BEVIR, M.; RHODES, R. (2006) *Governance Stories*.

³⁴⁷ MEULEMAN, L. (ed.) (2013) *Transgovernance*; MEULEMAN, L. (2008) *Public Management and the Metagovernance of Hierarchies, Networks and Markets*.

³⁴⁸ Např. CAIRNEY, P. (2016) *The Politics of Evidence-based policy Making*; HEAD, B. (2015) Toward more „evidence-informed“ Policy Making? *Public Administration Review* prot 76(3); doplnění či úpravy ze strany EU a OECD např. EVROPSKÁ KOMISE (2016) *Behavioral Insights Applied to Policy*; OECD (2015) *Achieving Public Sector Agility at Times of Fiscal Consolidation*.

³⁴⁹ MARGETTS, H.; DUNLEAVY, P. (2013) The second wave of digital-era governance. *Philosophical Transaction of The Royal Society*; DUNLEAVY, P.; MARGETTS, H.; BASTOW, S.; TINKLER, J. (2008) *Digital Era governance*; DUNLEAVY, P.; MARGETTS, H.; BASTOW, S.; TINKLER, J. (2005) New public management is dead. *Journal of Public Administration Research and Theory*.

³⁵⁰ Pro nejnovější přístupy z této kategorie viz LEES-MARSHMENT, J. (2015) *The Ministry of Public Input*.

závažné.³⁵¹ Od počátku nového století se proto začaly objevovat syntetizující přístupy.³⁵²

Nové perspektivy: systémové
myšlení

1030. Zatřetí – v oblasti poskytování veřejných služeb se začalo prosazovat systémové myšlení.³⁵³ Jeho základem je zjištění, že veřejná správa se jen obtížně vyrovnává se změnou obecně, zvláště pak s rostoucí individualizací potřeb občanů. Veřejné služby jsou většinou plánovány lineární logikou s funkční specializací. Lidé jsou kategorizováni dle jednotlivých potřeb, které souvisejí s průměrným životním cyklem (narození, běžná nemoc, krátkodobá nezaměstnanost apod.). Dle toho mají nárok na určité služby. Ty jim zajišťují různí poskytovatelé, kteří obstarávají právě jednu službu. To je nesporně užitečné, část potřeb je takový systém schopen podchytit. Lineární přístup se však nehodí pro řešení problémů, v nichž působí několik příčin současně, aniž je možné určit jednu prvotní, kterou je možné snadno odstranit či kompenzovat. Tyto příčiny jsou přitom individuálně specifické. Takových komplexních problémů ve skutečnosti existuje velmi mnoho. Výsledkem jsou jevy jako dlouhodobá nezaměstnanost, bezdomovectví či past chudoby. Lze také očekávat, že v návaznosti na trendy jako stárnutí populace, robotizace/automatizace různých odvětví či flexibilizace pracovních drah se budou potřeby obyvatelstva dále měnit a individualizovat. To platí vrchovatou měrou i pro Českou republiku, např. dlouhodobá existence skupin obyvatel uzavřených v pasti chudoby či chudobou trvale silně ohrožených nebo absolutní výše dlouhodobé nezaměstnanosti (**Hospodářský model, Lidé a společnost**). Řešení proto nepřináší pouze zvýšení personálních nebo finančních kapacit veřejné správy, ale zejména „šití veřejných služeb na míru“.³⁵⁴

Nové perspektivy: odolnost
a adaptabilita

1031. Za čtvrté – z oblasti studia socio-ekologických systémů vstoupil do uvažování o veřejné správě pojem odolnosti (*resilience*), představa o sociálním původu řady rizik a sociálních zdrojích pro jejich minimalizaci a představa adaptace.³⁵⁵ Odolnost bývá nejčastěji spojována se schopností reagovat na náhlé změny a šoky a našla svůj nejtýpější výraz v zaměření

³⁵¹ Pro souhrnný přehled proměn viz POLLITT, CH; BOUCKAERT, G. (2011) *Public Management Reform*; VAN DER MEER, F; RAADSCHLERS, J.; TOONEN, T. (2015) *Comparative Civil Service Systems in the 21st Century*; HOOD, C; DIXON, R. (2015) *A Government that Worked Better and Cost Less?*; HOOD, C. (2011) *The Blame Game*. NPM byl kriticky přehodnocen také OECD, viz OECD (2011). *Building on Basic*; OECD (2010) *Public Administration after "New Public Management"*.

³⁵² BOHNE, E.; GRAHAM, J; RAADSCHLERS, J; LEHRKE, J. (2014) *Public Administration and the Modern State*; TORFING, J.; GUY PETERS, B.; PIERRE, J.; SØRENSEN, E. (2012) *Interactive Governance*. BOURGON, J. (2011) *A New Synthesis of Public Administration*; OSBORNE, S. (2006) *New Public Governance? Public Management Review* 8(3).

³⁵³ MITCHELL, F; MITCHELL CH. (2016) *Adaptive administration*; ZOKAEI, E.; SEDDON, J.; O'DONOVAN, B. (2011) *Systems Thinking*; SEDDON, J. (2008) *Systems Thinking in the Public Sector*.

³⁵⁴ Pro příklad praktické aplikace SEDDON, J. (Vanguard Consulting) (2014) *Saving money by doing the right thing*; MIDDLETON, P. (ed.) (2010) *Delivering Public Services That Work, Vol. 1*; PELL, C. (ed.) (2012) *Delivering Public Services That Work, Vol. 2*

³⁵⁵ K dnešnímu pojetí viz BIGGS, R; SCHLÜTER, R; SCHOON, M. (ed.) (2014) *Principles for Building Resilience*; TIERNEY, K. (2014) *Social Roots of Risk*; BOIN, A, VAN EETEN, J. (2013) *The Resilient Organization. Public Management Review* 15(3); FOLKE, C; BOYD, E. (ed.) (2011) *Adapting Institutions*.

na tzv. kritickou infrastrukturu a v novém uchopení tématu bezpečnosti. Tímto pojetím se ale dnes již nevyčerpává. Myšlení v kategorii odolnosti představuje obecnější přístup ke schopnosti reagovat na změnu či vyrovnávat se s nejistotou. Jako takové je reflektováno rovněž kriticky.³⁵⁶ Není také důvod spojovat pojem pouze se systémovou teorií, jež stála v jeho počátcích. Uvažování v kategorii odolnosti je dnes spíše podnětem k postupným inovacím ve veřejném sektoru, resp. sociálním inovacím v širokém slova smyslu.³⁵⁷

Co na to Česká republika:
konceptní zaostávání

1032. Navzdory uvedenému vývoji se veřejná správa v České republice ve svých strategických vizích orientuje stále hlavně na přístupy z kategorie NPM – nezřídka jen mimoděk, aniž by si jejich sepětí s proudem NPM uvědomovala – a velmi selektivně na některé prvky přístupů dalších, nejčastěji spojených s rozvojem informačních technologií (*digital-era governance*). S politikou založenou na důkazech (*evidence-based policy*) se v české veřejné správě systematicky nepracuje, je přítomna pouze v zárodečné podobě v procesu RIA a nejsou tak prakticky využity její možnosti, tím méně zohledněny její limity. Seddonovské systémové myšlení lze nalézt jen zcela výjimečně.³⁵⁸ Představa odolnosti do České republiky vstoupila, ale zůstává omezena téměř výhradně na oblast kritické infrastruktury jako jednoho z aspektů bezpečnosti.³⁵⁹ Spojení se soudobou světovou debatou o tvorbě veřejné politiky a fungování veřejné správy je v České republice paradoxně nejsilnější v akademické sféře.

Co na to Česká republika:
problém důvěry a obava z
inovací

1033. V české veřejné správě obecně chybí hlubší znalost aktuálních zahraničních trendů, schopnost uvažování o východiscích vlastní práce a vědomí, do jaké míry jsou různé konkrétní postupy spojeny s různými hodnotovými kontexty. To vede, a do budoucna může vést, k dalšímu konceptnímu zaostávání. Současně se tím zvyšuje riziko mechanického přejímání opatření z jiných kontextů. Veřejná správa je vystavena mnoha protikladným nárokům vyplývajícím ze vzájemně neslučitelných přístupů a tradic. Uvažování v kategoriích *metagovernance*, které by veřejné správě

³⁵⁶ Např. CHANDLER, D. (2014) Beyond neoliberalism. *Resilience* 2(1); JONATHAN, J. (2013) Resilience as embedded neoliberalism. *Resilience* 1(1).

³⁵⁷ DUIT, A. (2016) Resilience Thinking. *Public Administration* 94(2); ANSELL, CH.; TORFING, J. (ed.) (2014) *Public Innovation Through Collaboration and Design*; ANSELL, CH. (2011) *Pragmatist Democracy*.

³⁵⁸ MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR (2015) *Průvodce procesní evaluací a experimenty s jeho využitím na Ministerstvu pro místní rozvoj a na Ministerstvu práce a sociálních věcí, příp. některé inovační projekty v rámci OPZ*.

³⁵⁹ MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR (2015) *Bezpečnostní strategie České republiky*; MINISTERSTVO VNITRA ČR, HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR (2013) *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*; MINISTERSTVO VNITRA ČR (2010) *Komplexní strategie ČR k řešení problémů kritické infrastruktury*. Za tento rámec uvažování o odolnosti vykročila strategie MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR (2014) *Zdraví 2020: národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí*. Sám pojem bezpečnosti je v České republice naplňován spíše tradičním obsahem, resp. jediným reálným posunem je právě důraz na úzké vymezení odolnosti spojené s kritickou infrastrukturou a řešením následků, viz např. aktuální *Bezpečnostní strategie České republiky* či způsob, jakým byl do krajských strategických materiálů zapracován TC 5 „Zvýšená připravenost a odolnost území z pohledu přizpůsobení se změně klimatu a předcházení a řešení rizik“, MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR (2014) *Dohoda o partnerství pro programové období 2014–2020*.

pomáhaly se s touto mnohostí vyrovnávat, však chybějí. Problém je ještě zesilován trvalým mediálně-politickým tlakem, jemuž je veřejná správa jako celek vystavena, a nižší míra důvěry, kterou v ní veřejnost má.³⁶⁰ Logickým řešením je pak z hlediska zaměstnanců veřejné správy únik do formalismu a snaha zbavit se v maximální míře odpovědnosti za jakékoli řešení.³⁶¹ Výsledkem je nízká míra inovativnosti veřejného sektoru nejen ve srovnání s referenčními zeměmi, ale také v porovnání se zeměmi Visegrádské skupiny.³⁶²

„Vzít si lepší boty a vyrazit zkratkou“

1034. České republice tak hrozí, že bude opakovat cestu, kterou o generaci dříve prošly referenční země. Výsledky budou v nejlepším případě stejně smíšené. Otázkou tedy je, nemůžeme-li se z jejich cesty poučit a obrazně řečeno „vzít si lepší boty a vyrazit zkratkou“.

³⁶⁰ SOBIECH, R. (2012) *Image and Attractivity of Central Government Administrations* : a Report for European Social Dialogue Committee in Central Government Administrations; podobně VIGODA-GADOT, E., SHOHAM, A., VASHDI, D. (2010) Bridging bureaucracy and democracy in Europe: a comparative study of perceived managerial excellence, satisfaction with public services, and trust in governance. *European Union Politics*, 11(2). Důvěra je ale reciproční vztah, roli hraje také důvěra veřejné správy v občany a důvěra mezi organizacemi veřejné správy navzájem, viz VIGODA-GADOT, E.; ZALMANOVITCH, Y.; BELONOGOV, A. (2012) Public Servants' Trust in Citizens: An Extension of Theory and an Empirical Examination with Structural Equation Modeling. *Public Organization Review* 12(4) a OOMSSELS, P.; Bouckaert, G. (2014) Studying Interorganizational Trust in Public Administration: a Conceptual and Analytical Framework for "Administrational Trust". *Public Performance & Management Review* 37(4).

³⁶¹ VESELÝ, A. (2012) Institucionalizace neodpovědnosti, efektivity, nebo konformity? Reformy organizací veřejných služeb v teorii akontability. *Sociologický časopis* 48 (4).

³⁶² EVROPSKÁ KOMISE (2013) *European Public Sector Innovation Scoreboard 2013: a pilot exercise*. TECHNOLIS (2012) *Trends and Challenges in Public Sector Innovation in Europe*. V databázi OECD - Observatory of Public Sector Innovation nemá ČR žádný záznam. Dostupné z: https://www.oecd.org/governance/observatory-public-sector-innovation/innovations/?hf=10&b=0&sl=opsi&s=desc%28document_lastmodifieddate%29. V soutěži European Public Sector Awards 2015, pořádané Evropským institutem pro veřejnou správu (EIPA), je pouze jediná přihláška z ČR, viz: <http://www.epsa2015.eu/>.

Vnější kontext rozvoje České republiky

1035. O dlouhodobém rozvoji České republiky nelze přemýšlet bez zvažování sil a trendů, které na rozvoj naší země působí, ale zároveň je nemůžeme ovlivnit. Tento strategický dokument proto pracuje s konceptem tzv. globálních megatrendů³⁶³. Jedná se o vývojové tendence na globální úrovni, u kterých předpokládáme, že v budoucnu významně ovlivní schopnost dosahovat rozvojových cílů, které *Česká republika 2030* stanovuje³⁶⁴.

1036. V rámci přípravy *České republiky 2030* jsme pro každou z klíčových oblastí našli ty megatrendy, jejichž působení je v dané oblasti zásadní, a poté hodnotili za pomoci sítě expertů a expertek dopad těchto megatrendů na strategické cíle. Intenzita působení megatrendů může být uvnitř každé oblasti různá, ačkoliv se ovlivňují vzájemně a každý megatrend je alespoň částečně ovlivňován všemi dalšími megatrendy. Vzájemné ovlivňování megatrendů i jejich působení na klíčové oblasti bylo hodnoceno v horizontu 15 až 35 let.

1037. Metoda křížových interakcí je používána pro odhalení a analýzu komplexních závislostí mezi mnoha proměnnými. Z tohoto důvodu je metoda vhodná pro predikci budoucích událostí. Umožňuje analyzovat vztahy a vzájemné působení proměnných např. formou modelových map.³⁶⁵ Z výpovědí expertů a expertek byly vytvořeny multiparametrické modelové mapy, které vizualizují tři ukazatele.

1038. V případě, že by došlo ke změně podmínek u jednoho GMT u blízké homogenní skupiny, lze předpokládat, že dojde k ovlivnění bližších GMT relativně dříve než těch vzdálenějších. Zkoumán byl tedy i tzv. nepřímý efekt. Vazby vyobrazené v podobě modelových map poukazují na fakt, že GMT je nutné vidět jako proměnnou působící najednou na několik dalších GMT. Parametry, jež byly poskytnuty experty, slouží ke konkretizaci vzájemného působení.³⁶⁶

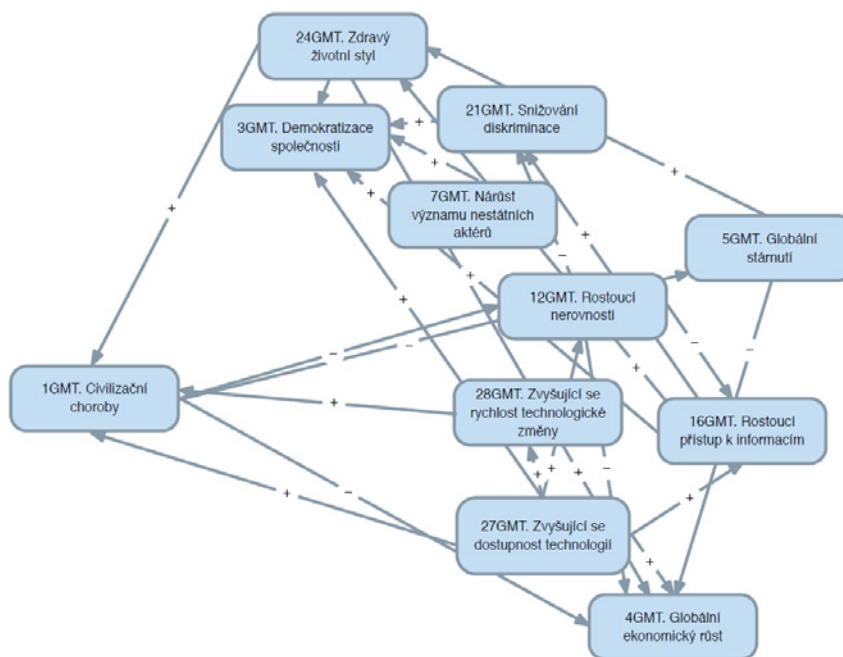
³⁶³ V rámci studie *Globální megatrendy pro aktualizovaný Strategický rámec udržitelného rozvoje: seznam globálních megatrendů* zpracované pro Úřad vlády Technologickým centrem Akademie věd České republiky a Centrem pro otázky životního prostředí UK v říjnu 2015 byl sestaven seznam všech globálních megatrendů. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoj/CR-2030/Prehled-globalnich-megatrendu.pdf>.

³⁶⁴ Ibid. S. 4–5.

³⁶⁵ DUNN, W. N. (2016) *Public Policy Analysis: An Introduction*. 5. vyd. New York: Routledge, 2016, s. 176.

³⁶⁶ MILES, I.; SARITAS, O.; SOKOLOV, A. *Foresight for Science, Technology and Innovation*. Switzerland: Springer, 2016, s. 189.

1039. Na klíčovou oblast *Lidé a společnost* dopadá významně působení jedenácti GMT, jimiž jsou rostoucí Přístup k informacím, Zvyšující se rychlost technologické změny, Snižování diskriminace, Demokratizace společnosti, Zvyšující se dostupnost technologií, Zdravý životní styl, Nárůst významu nestátních aktérů, Globální ekonomický růst, Globální stárnutí, Rostoucí nerovnosti a Civilizační choroby.³⁶⁷

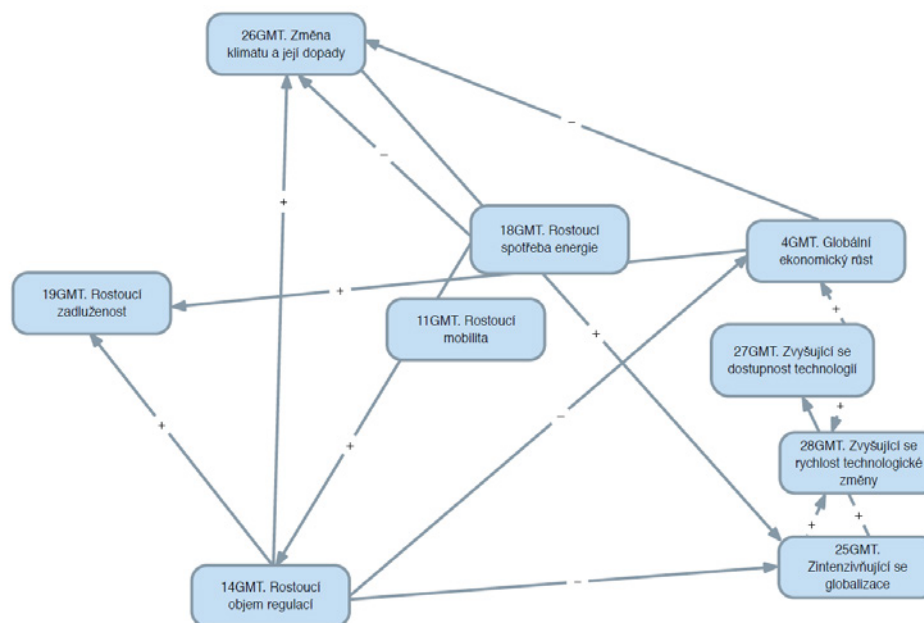

1040. Důsledky výše uvedených megatrendů a jejich vzájemného působení byly zohledněny při formulaci Strategických cílů oblasti *Lidé a společnost* a jejich rozpracování do specifických podcílů.³⁶⁸

³⁶⁷ SOCIOTRENDY (2016) *Zhodnocení vazeb mezi vybranými globálními megatrendy a jejich vlivu na vybrané klíčové oblasti rozvoje České republiky do roku 2030*. S. 18–24. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoj/CR-2030/Zhodnoceni_vazeb_mezi_vybranymi_megatrendy_final.pdf.

³⁶⁸ Ibid. S. 44–45.

1041. Na klíčovou oblast *Hospodářský model* významně dopadá působení GMT Zvyšující se dostupnost technologií, Zvyšující se rychlost technologické změny, Zintenzivňující se globalizace, Globální ekonomický růst, Rostoucí spotřeba energie, Rostoucí zadluženost, Rostoucí mobilita, Rostoucí objem regulací, Změna klimatu.³⁶⁹

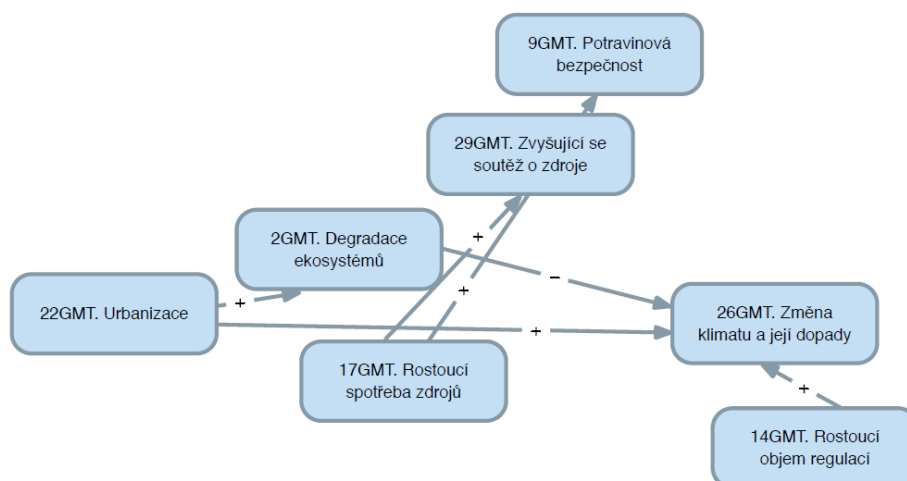

1042. Důsledky výše uvedených megatrendů a jejich vzájemného působení byly zohledněny při formulaci Strategických cílů oblasti *Hospodářský model* a jejich rozpracování do specifických podcílů.³⁷⁰

³⁶⁹ Ibid. S. 25–29.

³⁷⁰ Ibid. S. 44–45.

1043. Na klíčovou oblast *Odolné ekosystémy* dopadá významné působení GMT Urbanizace, Potravinová bezpečnost, Rostoucí objem regulací, Rostoucí spotřeba zdrojů, Zvyšující se soutěž o zdroje, Změna klimatu a její dopady, Degradace ekosystémů.³⁷¹

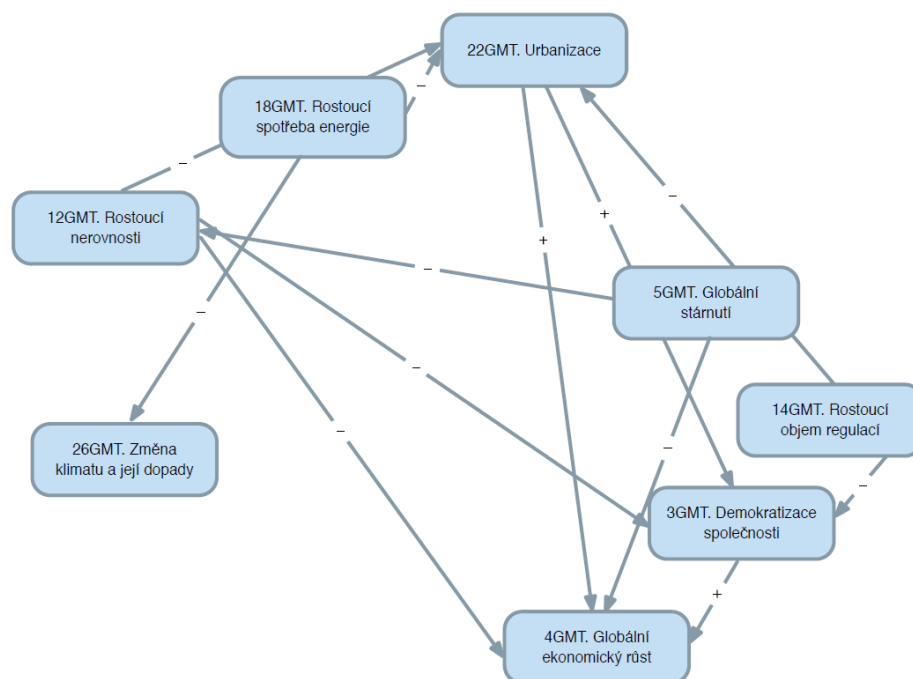

1044. Důsledky výše uvedených megatrendů a jejich vzájemného působení byly zohledněny při formulaci Strategických cílů oblasti *Odolné ekosystémy* a jejich rozpracování do specifických podcílů.³⁷²

³⁷¹ Ibid. S. 29–30.

³⁷² Ibid. S. 45–46.

1045. Na klíčovou oblast *Obce a regiony* významně dopadá působení GMT Urbanizace, Democratizace společnosti, Globální ekonomický růst, Globální stárnutí, Rostoucí objem regulací, Rostoucí spotřeba energie, Rostoucí nerovnosti, Změna klimatu a její dopady.³⁷³

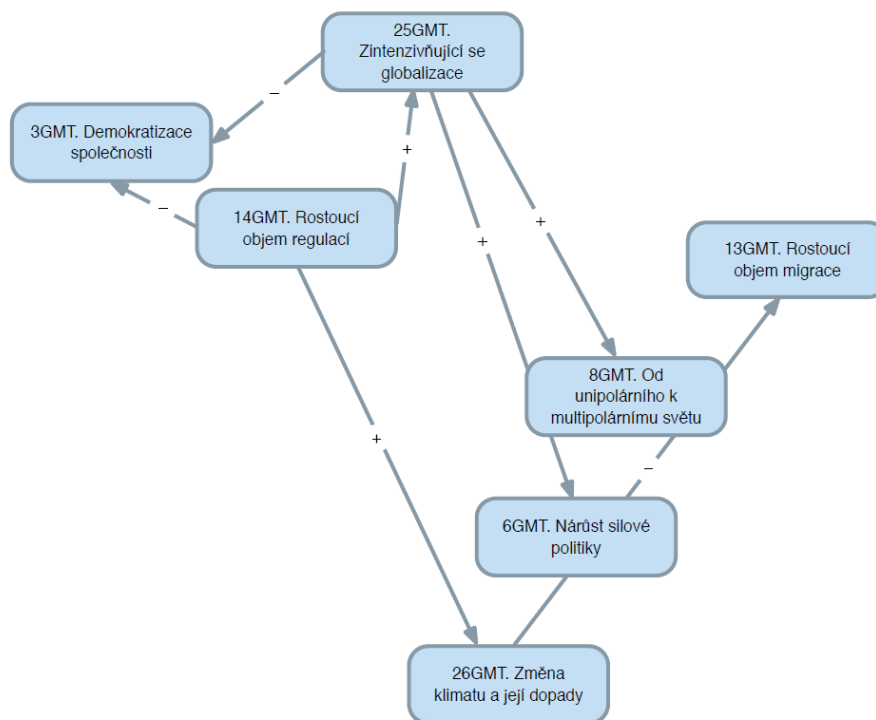

1046. Důsledky výše uvedených megatrendů a jejich vzájemného působení byly zohledněny při formulaci Strategických cílů pro oblast *Obce a regiony* a jejich rozpracování do specifických podcílů.³⁷⁴

³⁷³ Ibid. S. 31–34.

³⁷⁴ Ibid. S. 47–49.

1047. Na klíčovou oblast *Globální rozvoj* dopadá významné působení GMT Od unipolárního k multipolárnímu světu, Zintenzivňující se globalizace, Demokratické společnosti, Rostoucí objem migrace, Rostoucí objem regulací, Nárůst silové politiky a Změna klimatu.³⁷⁵

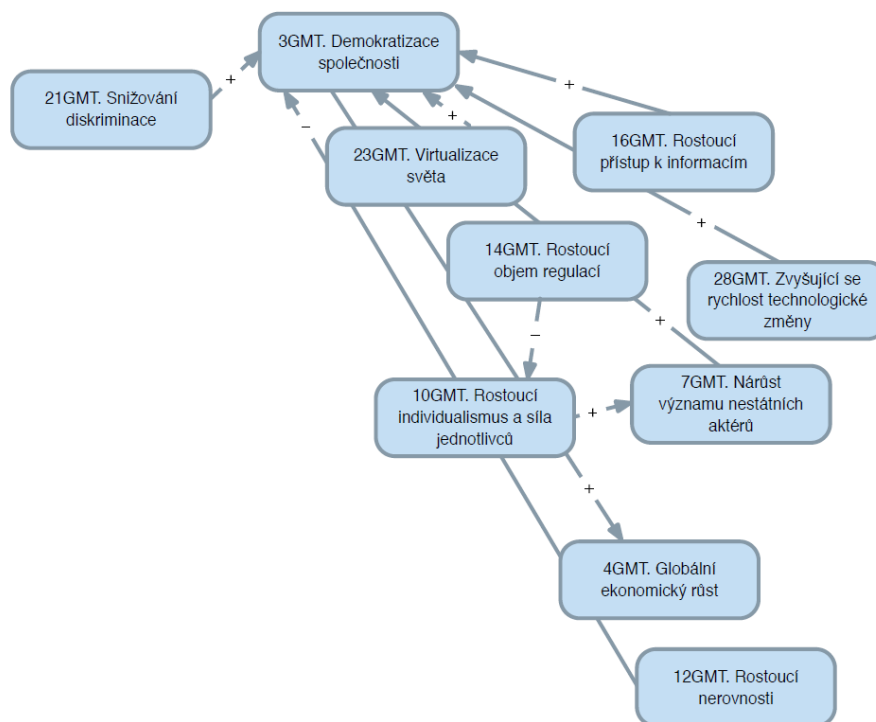

1048. Důsledky výše uvedených megatrendů a jejich vzájemného působení byly zohledněny při formulaci Strategických cílů oblasti *Globální rozvoj* a jejich rozpracování do specifických podcílů.³⁷⁶

³⁷⁵ Ibid. S. 35–37.

³⁷⁶ Ibid. S. 48–49.

1049. Na klíčovou oblast *Dobré vládnutí* pro udržitelný rozvoj dopadá významné působení GMT Snižování diskriminace, Democratizace společnosti, Nárůst významu nestátních aktérů, Rostoucí přístup k informacím, Rostoucí individualismus a síla jednotlivců, Zvyšující se rychlost technologické změny, Virtualizace světa, Globální ekonomický růst, Nárůst nerovností.³⁷⁷

1050. Důsledky výše uvedených megatrendů a jejich vzájemného působení byly zohledněny při formulaci Strategických cílů oblasti *Dobré vládnutí* a jejich rozpracování do specifických podcílů.³⁷⁸

³⁷⁷ Ibid. S. 38–41.

³⁷⁸ Ibid. S. 50–51.

Seznam literatury

- ACEMOGLU, D.; AUTOR, D. (2010) *Skills, Tasks and Technologies. Implications for employment and earning*. National Bureau of Economic Research. Dostupné z: <http://www.nber.org/papers/w16082.pdf>.
- ADAMS, R. B.; FERREIRA, D. (2004) Women in the Boardroom and their impact on governance and performance. *Journal of Financial Economics* 94, s. 291-309.
- ADLER, R. D. (2001) *Women in the Executive Suite Correlate to High Profits*. Glass ceiling Research Center. Dostupné z: <http://glass-ceiling.com/InTheNewsFolder/HBRArticlePrintablePage.html>.
- ADSERÀ A. (2005) Vanishing Children: From high Unemployment to Low Fertility in Developed Countries. *American Economic Review Papers and Proceedings*. 2005; 95 (2):198–193.
- ADSERÀ, A.; BOIX, C.; GUZI, M.; PYTLIKOVA, M. (2016): *Unstable Political Regimes and Wars as Drivers of International Migration*. [Unpublished manuscript presented at EALE conference in Ghent and EEA-ESEM congress in Geneva, 2016].
- ADSERÀ, A.; PYTLIKOVÁ, M. (2015): The Role of Language in Shaping International Migration. *Economic Journal*, Vol. 125, Issue 586, s. F49-F81.
- ADSERÀ, A.; PYTLIKOVÁ, M. (2016) Language and Migration. In Ginsburg, V.; Weber, O. (eds) *The Palgrave Handbook of Economics and Language*. Palgrave Macmillan. February 2016. ISBN 978-1-137-32504-4.
- AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR (2009) Informace Agentury ochrany přírody a krajiny emailem ze dne 20. 06. 2016.
- AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR (2009) *Příroda a krajina České republiky. Zpráva o stavu 2009*. Dostupné z: [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaostavu/\\$FILE/zprava%20o%20stavu2009.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaostavu/$FILE/zprava%20o%20stavu2009.pdf)
- ALESINA, A.; LA FERRARA, E. (2005) Ethnic diversity and economic performance. *J. Econ. Lit.* 43.
- ANSELL, C. (2011) *Pragmatist Democracy: Evolutionary Learning as Public Philosophy*. Oxford: Oxford University Press.
- ANSELL, CH.; TORFING, J. ed. (2014) *Public Innovation Through Collaboration and Design*. London, New York: Routledge.
- ARMINGEON, K.; SCHÄDEL, L. (2015) Social Inequality in Political Participation: The Dark Sides of Individualisation, *West European Politics*, 38 (1).
- ARONSSON, G. (2005) Health and development opportunities for those in fixed-term employment. In: GUSTAFSSON, R.; LUNDBERG, I. (eds.) *Worklife and Health in Sweden 2004*. Stockholm: National Institute for Working Life, s. 225-248.
- ASOCIACE KRAJŮ (2014) *Metodika strategického řízení a plánování krajů ČR*.
- ATKINSON, A. (2015) *Inequality: What can be done?*

- BAČE, R.; SVOBODA, M. (2014) *Management mrtvého lesa v hospodářských lesích*. Certifikovaná metodika. Praha 2014.
- BANG, H. (2010) Everyday Makers and Expert Citizens: Active Participants in the Search for a New Governance, in FENWICK, J; McMILLAN, J. (ed.) *Public Management in the Postmodern Era: Challenges and Prospects*. Cheltenham UK, Northampton USA.
- BARTON, J.; PRETTY, J. (2010) What is the best dose of nature and green exercise for improving mental health? a multi-study analysis. *Environmental Science & Technology* 44, 3947–3955.
- BELDA, M., PIŠOFT, P., ŽÁK, M. (2015) *Výstupy regionálních klimatických modelů na území ČR pro období 2015 až 2060*. Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy pro Glopolis, Praha 2015.
- BERLIANT, M.; FUJITA, M. (2011) The dynamics of knowledge diversity and economic growth. *South Econ J* 77:856–884.
- BERTLESMANN STIFTUNG (2016) *Sustainable Governance Index 2016*.
- BEVIR, M.; RHODES, R.(2006) *Governance Stories*. London, New York: Routledge.
- BIČÁKOVÁ, A.; KALÍŠKOVÁ, K. (2015) *Od mateřství k nezaměstnanosti: Postavení žen s malými dětmi na trhu práce*. IDEA studie 8-2015.
- BIGGS, R; SCHLÜTER, R; SCHOON, M. (ed.) (2014) *Principles for Building Resilience: Sustaining Ecosystem Services in Social-Ecological Systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BOHNE, E.; GRAHAM, J.; RAADSCHELDERS, J.; LEHRKE, J. (2014) *Public Administration and the Modern State : Assessing Trends and Impact*. Houndmills, Basingstoke : Palgrave Macmillan.
- BOIN, A., VAN EETEN, J. (2013) The Resilient Organization. *Public Management Review* 15(3).
- BORJAS, G. J. (2003). The labor demand curve is downward sloping: Reexamining the impact of immigration on the labor market. *Quarterly Journal of Economics*, 118(4), 1335–1374.
- BOURGON, J. (2011) *A New Synthesis of Public Administration: Serving in the 21st Century*. Kingston, Ont. : McGill – Queen’s University Press.
- BOYD, E.; FOLKE, C. ed. (2011) *Adapting Institutions : governance, complexity and social-ecological resilience*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Frey, C.B.; Osborne, M. A. (2013) *The Future of Employment: How susceptible are Jobs to Computerisation?*
- BRATMAN, G.N.; DAILY, G. C.; LEVY, B. J.; GROSS, J. J.; 2015. The benefits of nature experience: improved affect and cognition. *Landscape and Urban Planning* 138.
- CAIRNEY, P. (2016) *The Politics of Evidence-based policy Making*.

CARD, D. (1990) The Impact of the Mariel Boatlift on the Miami Labor Market. *Industrial and Labor Relations Review*, Vol. 43, No. 2. Dostupné z: davidcard.berkeley.edu/papers/mariel-impact.pdf.

CATTANEO, C.; FIORIO, C.; PERI, G. (2015) What Happens to the Careers of European Workers When Immigrants "Take Their Jobs"? *Journal of Human Resources*, July 1, 2015 vol. 50.

CENIA (2015) *Databáze MA21*. Dostupné z: <http://ma21.cenia.cz/DatabázeMA21prohlížení/Statistiky/základnístatistikyMA21/tabid/759/language/cs-CZ/Default.aspx>.

CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ (CVVM), (2015, 2016) Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. *Naše společnost*, 15-09; 16-02; 16-04. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/spokojenost-s-zivotem-duben-2016>.

CPS [Committee for Political Sociology] - International Sociological Association, working group *Members and Activists of Political Parties*. Dostupné z: <http://www.projectmapp.eu/databases/>.

CRIVELLI, E.; DE MOOIJ, R.; KEEN, M. (2015). Base Erosion, Profit Shifting and Developing Countries. *IMF Working Paper*, 15 (118). Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp15118.pdf>.

COHEN, G. A. (2011) *On the Currency, of Egalitarian Justice, and other Essays in Political Philosophy*. Princeton, Princeton University Press.

CVVM (2015) *Naše společnost*, v 15-09.

CVVM (2016) *Naše společnost*, v 16-02.

ČERMÁK, D.; VOBECKÁ, J. A KOL. (2011) *Spolupráce, partnerství a participace v místní veřejné správě: význam, praxe, příslib*. Praha, SLON

ČERNOCH, F.; OSIČKA, J.; ACH-HÜBNER, R.; DANČÁK, B. (2015) *Energiewende: current state, future development and the consequences for the Czech republic*. Brno: Masaryk university, Faculty of social studies, International institute of political science, 2015. Monographs series. ISBN 978-80-210-8279-3.

ČESKÁ REPUBLIKA (2000) Zákon č. 128/2000 Sb.

ČESKÁ REPUBLIKA (2001) Zákon č. 100/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

ČESKÁ REPUBLIKA (2004) Zákon č. 22/2004 Sb. (místní referendum).

ČESKÁ REPUBLIKA (2010) Zákon č. 118/2010 Sb. (krajské referendum).

ČESKÁ REPUBLIKA (2014) Zákon č. 234/2014 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

ČESKÁ REPUBLIKA (2014) Zákon č. 56/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

ČESKÁ REPUBLIKA (2015) Zákon č. 222/2015 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

ČESKÁ REPUBLIKA (2016) Zákon č. 134/2016 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

ČESKÁ REPUBLIKA (2016) Zákon č. 222/2016 Sb.

ČESKÁ REPUBLIKA, Vyhláška č. 78/2013 Sb. o energetické náročnosti budov ze dne 29. 03. 2013.

ČESKÁ ROZVOJOVÁ AGENTURA (2015) *Zpráva o činnosti a hospodaření České rozvojové agentury za rok 2015*. Dostupné z http://czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/09/Zprava_o_cinnosti_a_hospodareni_CRA_2015.pdf.

ČESKÁ SPOLEČNOST ORNITOLOGICKÁ (2016) *Jednotný program sčítání ptáků. Situační zpráva ke SRUR ČR*. Rada vlády pro udržitelný rozvoj, ÚV ČR.

ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE (2013) *Hlavní zjištění PISA 2012*.

ČESKÝ ÚŘAD ZEMĚMĚŘICKÝ A KATASTRÁLNÍ (2016) *Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí ČR 2009-2015*.

ČÍŽEK, L.; KONVIČKA, M.; BENEŠ, J., FRIC, Z. (2009): *Zpráva o stavu země: Odhmyzeno. Jak se daří nejpočetnější skupině obyvatel České republiky? Vesmír 88*, červen 2009.

ČSSZ (2015) *Podíl vyplácených invalidních důchodů na obyvatelstvu ve věku 15-64 let. Výpočet podle ČSSZ, 2015. Vyplácené invalidní důchody ve stavu k 21. 12. 2015*. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/statistiky/duchodova-statistika/vyplacene-invalidni-duchody-v-cr-dle-skupin-diagnoz/vyplacene-invalidni-duchody-v-cr-dle-skupin-diagnoz.htm>.

ČSÚ (2001) *Dojíždka za prací a do škol v hl. m. Praze* [na základě výsledků SLDB]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/dojizdka-za-praci-a-do-skol-v-hl-m-praze-na-zaklade-vysledku-slodb-2001-jbxxnh0fzx>.

ČSÚ [genderové statistiky] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/gender/2-gender_uvod.

ČSÚ (2013) *Postavení venkova v krajích ČR*. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/postaveni_venkova_v_krajich_cr.

ČSÚ (2013) *Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-ceske-republiky-do-roku-2100-n-fu4s64b8h4>.

ČSÚ (2013) *Vzdělávání – 3-6. Věková struktura učitelů regionálního školství bez řídících pracovníků – ženy a muži v roce 2013*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/3-vzdelani1778>.

ČSÚ (2014) *Národnostní struktura obyvatel*, 30. 6. 2014. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf>.

ČSÚ (2014) *Produkce, využití a odstranění odpadů*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/produkce-vyuziti-a-odstraneni-odpadu-2014>.

ČSÚ (2014) *T14 Cizinci podle kategorií pobytu, pohlaví a občanství k 31. 12. 2013*.

ČSÚ (2014) *Účty materiálových toků (vybrané indikátory) 2014*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ucty-materialovych-toku-vybrane-indikatory-2014>.

ČSÚ (2014) *Zahraniční stěhování podle státního občanství, pohlaví a věkových skupin – přistěhovalí*.

- ČSÚ (2014) *Životní pohoda českých obyvatel*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/zivotni-pohoda-ceskych-obyvatel-2013-9o3rqgacqy>.
- ČSÚ (2015) *Demografická příručka – 2014*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>.
- ČSÚ (2015) *Pohyb obyvatelstva - rok 2014*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-4-ctvrtleti-2014-jvieveamvff>.
- ČSÚ (2015) *Příjmy, výdaje a životní podmínky domácností 2014*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-vydaje-a-zivotni-podminky-domacnosti>.
- ČSÚ (2015) *Trh práce v ČR - časové řady - 1993 – 2015*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/403r-k-mira-nezamestnanosti-dle-vekovych-skupin-a-vzdelani-r2otx8yu4p>.
- ČSÚ (2015) *Vývoj obyvatelstva České republiky – 2015*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky>.
- ČSÚ (2016) *ČR v mezinárodním srovnání*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-v-mezinarodnim-srovnani>.
- ČSÚ (2016) *Projekce obyvatelstva České republiky*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20567167/402013u.pdf/3cdc1b6f-9334-429e-99e6-f72b4047bee3?version=1.0>.
- ČSÚ a NIPOS (2016) *Výsledky účtu kultury ČR za rok 2014*. Praha.
- ČSÚ *Šetření ENERGO 2004*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vysledky-z-roku-2004>.
- ČSÚ *Výsledky voleb a referend*. Dostupné z: www.volby.cz.
- DABLA-NORRIS, E. et al. (2015) *Causes and Consequences of Income Inequality : a global perspective (IMF Staff Discussion Note)*.
- DANIŠ, P. (2016) *Děti venku v přírodě: ohrožený druh?* Tereza. Dostupné z: http://jdeteven.cz/_files/userfiles/Publikace/Deti_venku_v_prirode_2016_web.pdf.
- DEL VICARIO, M.; BESSI, A.; ZOLLO, F.; PETRONI, F., SCALA, A., CALDERELLI G.; STANLEY, H. E.; QUATTROCIOCCI, W. (2016) The spreading of misinformation online. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, vol. 113, no. 3, s. 554-559. Dostupné z: <http://www.pnas.org/lookup/doi/10.1073/pnas.1517441113>.
- DELLA PORTA, D. (2013) *Can Democracy Be Saved? Participation, Deliberation and Social Movements*. Cambridge UK, Malden USA, Polity Press.
- DRAHOKOUPIL, J.; FABO B. (2016). The platform economy and the disruption of the employment relationship. *ETUI Policy Brief: European Economic, Employment and Social Policy 2016* (5). Dostupné z: <https://www.etui.org/Publications2/Policy-Briefs/European-Economic-Employment-and-Social-Policy/The-platform-economy-and-the-disruption-of-the-employment-relationship>.
- DRYZEK, J. (2006) *Deliberative Global Politics : Discourse and Democracy in Divided World*. Cambridge UK, Malden USA : Polity Press.

DUBSKÁ, D.; ZEMAN, J. (2015) *Analýza vývoje indikátorů nerovnosti v ČR a jejich dopad na růstový potenciál ČR*. Prezentace na zasedání Rady vlády pro udržitelný rozvoj, 9. 11. 2015, Praha, Lichtenštejnský palác. [Zakázka ÚV ČR.] Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoj/CR-2030/dubska-Analyza-defin-vc-priloh-C-opraveno_def_2016_11_24.pdf.

DUIT, A. (2016) Resilience Thinking: lessons for public administration. *Public Administration* 94(2).

DUNLEAVY, P.; MARGETTS, H., BASTOW, S.; TINKLER, J. (2005) New public management is dead: long live digital-era governance. *Journal of Public Administration Research and Theory* 16(3).

DUNLEAVY, P.; MARGETTS, H., BASTOW, S.; TINKLER, J. (2008, 2. vyd. ed.) *Digital Era governance: IT corporations, the state and the e-government*. Oxford: Oxford University Press.

DURDÍK, P. (2013) Vlastnická práva a územní plánování. In: *Moderní obec*. Dostupné z: <http://moderniobec.cz/vlastnicka-prava-a-uzemni-planovani/>.

DUŠEK L, BARTUŇKOVÁ, M., MUŽÍK, J. (2016) *Personální kapacity lékařů v rezortu zdravotnictví – predikce potřeb. Analýza stavu k 31. 12. 2015 a predikce vývoje do roku 2025–2040*. [NZIS ČR, Institut biostatistiky a analýz Masarykovy univerzity] Dostupné z: http://www.mzcr.cz/dokumenty/spoluprace-ministerstev-zdravotnictvi-a-skolstvi-s-dekany-lekarskych-fakult-stab_12643_3438_1.html.

DUTTA, S.; LANVIN, B.; WUNSCH-VINCENT, S. ed. (2016) *The Global Innovation Index 2016*.

EIGE (2015) *Gender Equality Index 2015: Measuring gender equality in the EU 2005–2012*. Dostupné z: <http://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/mh0215616enn.pdf>.

EIU (ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT) (2016) *Democracy Index 2015*.

EVROPSKÁ KOMISE (2013) *European Public Sector Innovation Scoreboard 2013: a pilot exercise*.

EVROPSKÁ KOMISE (2015) *Quality of Public Administration: a Toolbox for Practicioners*.

EVROPSKÁ KOMISE (2016) *Behavioral Insights Applied to Policy: European Report 2016*.

EVROPSKÁ KOMISE (2016) *Taxation Trend Report 2015*, s. 146. Dostupné z: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/index_en.htm.

EVROPSKÁ KOMISE (Eurostat) (2013) *Sustainable development in the European Union: 2013 monitoring report of the EU Sustainable Development Strategy*.

EVROPSKÁ KOMISE (Eurostat) (2015) *Sustainable development in the European Union: 2015 monitoring report of the EU Sustainable Development Strategy*.

ERÚ (2015) *Roční zpráva zprávy o provozu elektrizační soustavy ČR*. Dostupné z: <https://www.eru.cz/elektrina/statistika-a-sledovani-kvality/rocni-zpravy-o-provozu>.

EUROBAROMETR č. 438 (2016). Dostupné z:
<http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/FLASH/surveyKy/2112>.

EUROFOUND (2012) *Employment trends and policies for older workers in the recession*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012.

EUROFOUND (2014). *Drivers of recent job polarisation and upgrading in Europe: European Jobs Monitor 2014*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostupné z:
https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1419en.pdf (s. 13, 36).

EUROFOUND (2015) *Recent developments in temporary employment: Employment growth, wages and transitions*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostupné z:
http://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1557en.pdf.

EUROFOUND (2015) *Recent developments in temporary employment: Employment growth, wages and transitions*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. S. 66-67. Dostupné z:
http://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1557en.pdf.

EUROPEAN ENVIRONMENT AGENCY (2013) *Environment and human health*. Copenhagen.

EUROPEAN ENVIRONMENT AGENCY (2015) *European environment — state and outlook 2015: assessment of global megatrends*. Copenhagen. Dostupné z:
<http://www.eea.europa.eu/soer-2015/global/action-download-pdf>.

EUROPEAN PARLIAMENT (2015) *Employment and Skills Aspects of the Digital Single Market Strategy*. [Study for the EMPL Committee] s. 24. Dostupné z:
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/569967/IPOL_STU\(2015\)569967_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/569967/IPOL_STU(2015)569967_EN.pdf).

EUROPEAN PARLIAMENT (2016) *Industry 4.0*. [Study for the ITRE Committee] s. 47-49. Dostupné z:
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570007/IPOL_STU\(2016\)570007_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570007/IPOL_STU(2016)570007_EN.pdf).

EUROSTAT (2013) *Quality of life in Europe - facts and views - overall life satisfaction*. Dostupné z:
http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Quality_of_life_in_Europe_-_facts_and_views_-_overall_life_satisfaction.

EUROSTAT (2014) Šetření SILC 2014. Dostupné z:
http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Income_distribution_statistics/cs.

EUROSTAT (2013) *At risk of poverty or social exclusion in the EU27*. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/5162014/3-26022013-AP-EN.PDF/f3037078-2e64-47b6-ba81-514c699975c5>. [Tisková zpráva 28. 2. 2013.]

EUROSTAT (2013) *Quality of life in Europe – facts and views – overall life satisfaction*. Průzkum provedený v roce 2013. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Quality_of_life_in_Europe_-_facts_and_views_-_overall_life_satisfaction.

EUROSTAT (2014) *Public Health, Health expectancy. Healthy Life Years at birth, at age 65*. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/health/dyna/echi/datatool/index.cfm?indlist=40a>. 4. 10. 2016.

EUROSTAT (2016) *Average number of rooms per person by type of household and income group from 2003*. Šetření SILC 2016. Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvho04&lang=en

EUROSTAT *Material flow accounts [env_ac_mfa]*, výpočet: Extra EU imports/Domestic materiál Consumption.

EVROPSKÁ KOMISE (2013) *European Public Sector Innovation Scoreboard 2013: a pilot exercise*.

EVROPSKÁ KOMISE (2015) *Quality of Public Administration: a Toolbox for Practicioners*.

EVROPSKÁ KOMISE (2015) *Taxation Trend Report 2015*. Dostupné na: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/index_en.htm.

EVROPSKÁ KOMISE (2016) *Behavioral Insights Applied to Policy: European Report 2016*.

EVROPSKÁ KOMISE (2016) *Databáze AMECO*. [Položka: *Gross domestic product at current prices per hour worked (HVGDPH)*].

EVROPSKÁ KOMISE (2016) *Doporučení Evropské komise pro Doporučení Rady k národnímu programu reformy České republiky na rok 2016 a stanovisko Rady ke konvergenčnímu programu České republiky z roku 2016*; vydáno dne 18. 5. 2016.

EVROPSKÁ KOMISE (2016) *Fiscal Sustainability Report 2015*. Dostupné na: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/eeip/ip018_en.htm.

EVROPSKÁ KOMISE (2016) *Health at a Glance*. Dostupné z: http://ec.europa.eu/health/state/docs/health_glance_2014_en.pdf.

EVROPSKÁ KOMISE (2016) *Innovation Output Indicator*. Dostupné na: <https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/stats/innovation-output-indicator>.

EVROPSKÁ KOMISE (2016) *Sdělení Evropské komise č. 356 (2016)*. Evropský program pro ekonomiku sdílení, 2. 6. 2016. <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/16881>.

EVROPSKÁ KOMISE (2016) *The Innovation Union Scoreboard*. Dostupné na: http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards/index_en.htm.

EVROPSKÁ KOMISE (2016) *Zpráva o České republice 2016*, Dostupné na: http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/country-specific-recommendations/index_en.htm.

EVROPSKÁ KOMISE, EUROSTAT (2013) *Sustainable development in the European Union: 2013 monitoring report of the EU Sustainable Development Strategy*.

EVROPSKÁ UNIE (2013) *Report on Policy Coherence for Development*, Brusel. Dostupné z: https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/pcd-report-2013_en.pdf.

EVROPSKÁ UNIE (2013) *Statistics on Income and Living Conditions*. [Šetření příjmů a životních podmínek domácností].

EVROPSKÁ UNIE (2016) *Shared Vision, Common Action: a Stronger Europe*. Dostupné z: https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_review_web.pdf.

EVROPSKÝ HOSPODÁŘSKÝ A SOCIÁLNÍ VÝBOR (2014) *Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu komunitně vedený místní rozvoj (CLLD) jakožto nástroj politiky soudržnosti na období 2014–2020 pro místní rozvoj a rozvoj, venkovských, městských a příměstských částí*, Brusel, s. 6.

EVROPSKÝ PARLAMENT (2016) *Industry 4.0*. [Study for the ITRE Committee]. S. 54. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570007/IPOL_STU\(2016\)570007_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570007/IPOL_STU(2016)570007_EN.pdf)

FAO (2014) *The State of World Fisheries and Aquaculture: Opportunities and Challenges*. Rome. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/a-i3720e.pdf>.

FEDERAL MINISTRY OF LABOUR AND SOCIAL AFFAIRS, GERMANY (2015). *Green Paper Work 4.0*. Dostupné z: <http://www.bmas.de/EN/Services/Publications/arbeiten-4-0-greenpaper-work-4-0.html>.

FIALA, D.; FUČÍK, P.; HRUŠKA, J.; ROSENDORF, P.; SIMON, O. (2013) Fosfor v centru pozornosti. In: *Vodní hospodářství* 8/2013.

FIALOVÁ, D. (2014) Druhé bydlení v Česku: včera, dnes a zítra, in. *Individuální a masová rekreace v okolí velkých industriálních měst v 19. – 21. Století*. Praha, Togga 2014.

FISHKIN, J. (2009) *When the People Speak: Deliberative Democracy and Public Consultation* Oxford : Oxford University Press.

FISCHER, F. (2003) *Reframing Public Policy: Discursive Politics and Deliberative Practices*. Oxford: Oxford University Press.

FISCHER, F. (2009) *Democracy and Expertise : Reorienting Policy Inquiry*. Oxford: Oxford University Press.

FOLKE, C; BOYD, E. (ed.) (2011) *Adapting Institutions: governance, complexity and social-ecological resilience*.

FÓRUM 50%. Dostupné z: <http://padesatprocent.cz/cz/statistiky/zastoupeni-zen-amuzu-v-politice>.

FRANCOEUR, C.; LABELLE, R.; SINCLAIR-DESGAGNÉ, B. (2008): Gender diversity in corporate governance and top management, *Journal of Business Ethics*, Vol 81, Issue 1, s. 83-95. DOI:10.1007/s10551-007-9482-.

- FREY, C. B.; OSBORNE, M. (2013): *The Future of Employment: How Susceptible are Jobs to Computerisation?* Oxford Martin Programme on Technology and Employment. Dostupné z: <http://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/future-of-employment.pdf>.
- FULLER, R. A.; IRVINE, K. N.; DEVINE-WRIGHT, P.; WARREN, P. H.; GASTON, K. J. (2007) Psychological benefits of greenspace increase with biodiversity. *Biology Letters* 3, 390–394.
- GAC (2015) *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*, Praha.
- GALLEGO, A. (2010) Understanding Unequal Turnout: Education and Voting in Comparative Perspective *Electoral Studies*, 29(2).
- GORINAS, C.; PYTLIKOVÁ, M. (2016): The Influence of Attitudes toward Immigrants on International Migration Forthcoming, *International Migration Review*.
- GREEN CLIMATE FUND (2016) *Resources mobilized*. [Informace ze stránky Contributors.] Dostupné z: <http://www.greenclimate.fund/partners/contributors/resource-mobilization>.
- GREENHALGH, T.; RUSSELL, J. (2009) Evidence-base policy-making : A Critique. *Perspectives in Biology and Medicine* 52(2).
- GRONINGEN GROWTH AND DEVELOPMENT CENTRE (2013) *The Maddison-Project*. Dostupné z: <http://www.ggdc.net/maddison/maddison-project/home.htm>, verze z roku 2013.
- HAHEY, T.; SMYTH E.; SIRGY, M. J.; RAHTZ, D. (2004) Do subjective indicators measure welfare? Evidence from 33 European societies. *European Societies*. 2004, vol. 6, issue 1.
- HAJER, M.; WAGENAAR, H. ed. (2003) *Deliberative Policy Analysis: Understanding Governance in the Network Society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- HALL, P.A.; SOSKICE, D.W. (2001) *Varieties of capitalism: the institutional foundations of comparative advantage*. New York: Oxford University Press, 2001. ISBN 0199247749.
- HANSON, G.; MCINTOSH, C. (2016): *Is the Mediterranean the new Rio Grande? US and EU immigration pressures in the long run*. NBER Working Paper 22622. <http://www.nber.org/papers/w22622>.
- HANUSCHEK, E. A.; SCHWERDT, G.; WOESSMANN, L.; ZHANG, L. (2015) *General Education, Vocational Education, and Labor-Market Outcomes over the Life-Cycle*. Hoover Economics Institution, Economics Working Paper 15113.
- HEAD, B. (2015) Toward more „evidence-informed“ Policy Making? *Public Administration Review* 76(3).
- HINTERKÖRNER, P. (2013) Veřejný prostor v jezerním městě Aspern. Veřejný prostor, veřejná prostranství: *Sborník z konference AUÚP*.
- HLOUŠEK, V. (2012) Věci veřejné: politické podnikání strany typu firmy. *Politologický časopis* 19(4).

- HONG, L, PAGE, S. E. (2001) Problem solving by heterogeneous agents. *J Econ Theory* 97(1).
- HONG, L., PAGE, SE. (2004) Groups of diverse problem solvers can outperform groups of high-ability problem solvers. *Proc Natl Acad Sci* 101.
- HOOD, C. (2011) *The Blame Game: spin, bureaucracy and self-preservation in governments*. Princeton: Princeton University Press.
- HOOD, C.; DIXON, R. (2015) *a Government that Worked Better and Cost Less? : Evaluating Three Decades of Reform and Change in UK Central Government*. Oxford : Oxford University Press.
- HRUŠKA, J., CIENCIALA, E. (eds.) (2001): *Dlouhodobá acidifikace a nutriční degradace lesních půd – limitující faktor současného lesnictví*. Ministerstvo životního prostředí, Praha.
- HUNTLEY, B.; GREEN, R. E.; COLLINGHAM Y. C.; WILLIS, S. G. (2007) *a Climatic Atlas of European Breeding Birds*. Lynx Edicions, Barcelona.
- CHANDLER, D. (2014) Beyond neoliberalism: resilience, the new art of governing complexity. *Resilience* 2(1);
- CHISWICK, B. R. (1999). Are immigrants favourably self-selected? *AEA Papers and Proceedings*.
- CHOMYNOVÁ, P.; CSÉMY, L.; MRAVČÍK, V. (2016) *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) 2015*. Úřad vlády České republiky. Dostupné z: <http://jzs.cz/wp-content/uploads/2016/10/Evropsk%C3%A1-studie-o-drog%C3%A1ch.pdf>.
- IDEA (International Institute for Democracy and Electoral Assistance). Informace dostupné z: www.idea.int.
- IDEA, CERGE-EI (2015) *Platy učitelů českých základních škol*, http://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Platy_ucitelu/IDEA_Platy_ucitelu_studie.html, 16. 8. 2016.
- IPA (Inter-Parliamentary Union) Data dostupná z: <http://www.ipu.org/english/home.htm>.
- ISERNIA, P.; FISHKIN, J. (2014) The Euro-polis deliberative poll. *European Union Politics* 15(3).
- JANIČKO, M. (2015) *Osoby se zdravotním postižením a další profesní vzdělávání: postoje, zkušenosti, bariéry*. Fond dalšího vzdělávání. Dostupné z: <https://koopolis.cz/sekce/vyzkumy-a-statistiky/286-vyzkum-kooperace>.
- JONATHAN, J. (2013) Resilience as embedded neoliberalism : a governmentality approach. *Resilience* 1(1).
- JURAJDA, Š.; MÜNICH, D. (2002) *Understanding Czech long-term unemployment*. The William Davidson Institute at the University of Michigan Business School, WP No. 498, August, 2002.
- KAHANEK, M., ZIMMERMANN, K. F. (Eds.) (2010). *EU labor markets after post-enlargement migration*. Berlin: Springer.

- KAHNE J. (A1), WESTHEIMER, J. (2006) The Limits of Political Efficacy: Educating Citizens for a Democratic Society; *Political Science & Politics, Volume 39, Issue 2*, April 2006, s. 289-296.
- KALWIJ, A. (2010) The impact of family policy expenditure on fertility in western Europe. *Demography*, 2010, vol. 47, issue 2.
- KATRŇÁK, T., SIMONOVÁ, N., FÓNADOVÁ, L. (2013) Od diferenciacie k diverzifikaci: test MMI a EMI v českém středním vzdělávání v první dekádě 21. století. *Sociologický časopis*, 49(4).
- KOHOUTEK, J; NEKOLA M. (2015) Managing policy work matters : profiles and styles of managers in the Czech Republic Ministries. *Paper for the 2th ICPP 2015*.
- KOSTELECKÝ, T.; MIKEŠOVÁ, R.; POLÁKOVÁ, M; ČERMÁK, D; BERNARD, J.; ŠIMON, M. (2015). *Geografie výsledků parlamentních voleb: prostorové vzorce volebního chování v Česku 1992-2013*.
- KOUBA, K.; NÁLEPOVÁ, M.; FILIPEC, O. (2013) Proč jsou ženy v české politice podprezentovány? Analýza kandidátních listin a volebního chování v Olomouckém kraji. *Politologický časopis* 20(4).
- KOUBEK, J. (2010) České sněmovní volby 2010 z hlediska stability a změny stranického systému: blokační aktéři, personalizace, lokalizace a fragmentace. *Politologická revue* 16(1).
- KOUCKÝ, J.; ZELENKA, M. (2013) Kontext a důsledky vzdělávací expanze: Proměny českého školství, úrovně vzdělání, sociálních nerovností, gramotnosti a uplatnění absolventů. In: STRAKOVÁ, J., VESELÝ, A. 2013. *Předpoklady úspěchu v práci a v životě. Výsledky mezinárodního výzkumu dospělých OECD/PIAAC*.
- KROUWEL, A. (2012) *Party Transformation in European Democracies*. New York: State University of New York Press, 2012, ISBN 9781438444819.
- KŘÍŽKOVÁ, A., FORMÁNKOVÁ, L. (2014) *Intersekcionalní perspektiva zkoumání dopadů krize na životní dráhy v ČR: gender, třída, věk (a rodičovství)*. Gender, rovné příležitosti, výzkum. 15(2).
- KUČEROVÁ, J.; HAVEL, B. (2014) *Návod pro posuzování koncepcí z hlediska hodnocení vlivu na zdraví a v návaznosti na Zdraví 2020*.
- KULHAVÝ, Z. a kol.: Zemědělské odvodnění a krajina. In sborník: Rožnovský, J., Litschmann, T. (ed): „Voda v krajině“, Lednice 31. 5. – 1. 6. 2010, ISBN 978-80-86690-79-7.
- KUO, M., (2015) How might contact with nature promote human health? Promising mechanisms and a possible central pathway. *Frontiers in Psychology* 6.
- LAZEAR, E. (1999) Globalisation and the market for team-mates. *Economic J* 109.
- LEES-MARSHMENT, J. (2015) *The Ministry of Public Input: Integrating Citizens Views into Political Leadership*.
- LEGISLATIVNÍ RADA VLÁDY ČR (2016) *Výroční zpráva Legislativní rady vlády za rok 2015*.

- LIBROVÁ, H. (2010) Individualizace v environmentální perspektivě: sociologické rámování mění pohled a plodí otázky. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*. Vol. 46, No. 1, s. 125–152.
- LINEK, L (2013). Rostoucí sociální nerovnosti ve volební účasti v Česku v letech 1990-2010. *Naše společnost* 11 (1).
- LINEK, L. (2015) Účast ve sněmovních volbách v roce 2013: zdroje, mobilizace a motivace. *Evropská volební studia* 10(2)
- LONGHI, S., NIJKAMP, P., POOT, J. (2008). The impact of immigration on the employment of natives in regional labour markets: a meta-analysis. In POOT, J. WALDORF, B. VAN WISSEN L. (Eds.), *Migration and human capital*. Cheltenham: Edward Elgar.
- MAIER, K. (1998) Účinnost dosavadních a budoucích nástrojů pro snižování regionálních rozdílů v České republice. In: *Urbanismus a územní rozvoj* 6. Brno.
- MAIER, K. (2009) Polycentric development in the spatial development policy of the Czech Republic, *Urban Research & Practice*, 2:3. DOI: 10.1080/17535060903319285.
- MAIER, K.; FRANKE, D. (2015) Trendy prostorové sociálně-ekonomické polarizace v Česku 2001-2011, *Sociologický časopis* 2015/1.
- MAIR, P. (2013) *Ruling the void: the hollowing-out of western democracy*.
- MALLESON, T. (2014) *After Occupy: economic democracy for 21st century*.
- MARGETTS, H.; DUNLEAVY, P. (2013) The second wave of digital-era governance: a quasi-paradigm for government on the Web. *Philosophical Transaction of The Royal Society*.
- MAŘÍKOVÁ, H. (ed.); KŘÍŽKOVÁ A.; VOHLÍDALOVÁ M. (2012). *Živitelé a živitelky: reflexe (a) praxe*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. 303 s. ISBN 978-80-7419-100-8.
- MATĚJŮ, P.; ANÝŽOVÁ, P.; SIMONOVÁ, N. (2013) Vliv osobnostních, rodinných a sociálních faktorů na dosažené vzdělání a úroveň kompetencí. In: Straková, J., Veselý, A. 2013. Předpoklady úspěchu v práci a v životě. Výsledky mezinárodního výzkumu dospělých OECD/PIAAC.
- MAZÁK, J. (2015) *Osoby ve věku 50-65 a další profesní vzdělávání: postoje, zkušenosti, bariéry*. Fond dalšího vzdělávání. Dostupné z: <https://koopolis.cz/sekce/vyzkumy-a-statistiky/286-vyzkum-kooperace>.
- MEULEMAN, L. (2008) *Public Management and the Metagovernance of Hierarchies, Networks and Markets: The Feasibility of Designing and Managing Governance Style Combinations*.
- MEULEMAN, L. (ed.) (2013) *Transgovernance : advancing sustainability governance*.
- MIČKA P., (ed.) (2016) *Analýza občanské participace v České republice*. Dostupné z: <http://www.paktparticipace.cz/dokumenty/analýza>
- MIDDLETON, P. (ed., 2010) *Delivering Public Services That Work, Vol. 1*. Axminster : Triarchy Press.

MICHAELS, G.; NATRAJ, A.; VAN REENEN, J. (2014) Has ICT Polarized Skill Demand? Evidence from Eleven Countries over Twenty-Five Years. *Review of Economics and Statistics*, 96(1).

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR / ERNST & YOUNG (2011) *Projekt Metodika přípravy veřejných strategií: komparativní analýza přípravy veřejných strategií v zahraničí a v ČR*.

MINISTERSTVO FINANCÍ (2012) *Metodika přípravy veřejných strategií*.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (2013) *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020*. MPSV, Praha, 2013.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (2013) *Národní strategie rozvoje sociálních služeb pro období 2014–2020*.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (2014) *Konsensuální konference o bezdomovectví v České republice Sborník z konference*. MPSV, Praha 2014.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (2014) *Strategie sociálního začleňování*. Praha, 2014.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (2015) *Fond dalšího vzdělávání, (2015) Předvídání kvalifikačních potřeb: koncept – metody – data*. [Výstup projektu předvídání kvalifikačních potřeb.] Praha, 2015.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (2015) *Vyhodnocení průzkumu řešení bezdomovectví v obcích s rozšířenou působností*. MPSV, Praha 2015.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (2015) *Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025*.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (2016) *Pravidelné analýzy vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti*. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ *Situace na trhu práce*. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ (2013) *Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020*.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ (2014) *Metodika tvorby Programu rozvoje obce a Elektronická metodická podpora rozvojových dokumentů obcí*. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Regionalni-politika/Rozvoj-obci/Elektronicka-metodicka-podpora-rozvojovych-dokumen>.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ (2014) *Výsledky intervencí ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti dosažených v tematických oblastech v letech 2007 – 2013*.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ (2015) *Průvodce procesní evaluací: Toyota Production System for (Public) Service Organisations*. Dostupné z: http://www.s-f.cz/getmedia/f7d93450-245d-477f-9d96-3366eae3f6ea/VGM_manual_151202_v_1.pdf.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ (2016) [Ústav územního rozvoje, v.v.i.] *Analýza stavu na úseku stavebního řádu a územního plánování*. Dostupné z: <http://www.uur.cz/default.asp?ID=4316>.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ (2016) *Územní dimenze*. Dostupné z: www.uzemnidimenze.cz.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR (2014) *Dohoda o partnerství pro programové období 2014-2020*.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (2015) *Analýzy vývoje (ne)zaměstnanosti absolventů středních škol*. Dostupné z: www.infoabsolvent.cz.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (2016) *Vývojová ročenka školství 2005/06–2015/16*. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2005-06-2015-16>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (2015) *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015–2020*. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-3>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (2014) *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020* [online]. Dostupné z: <http://www.vzdelavani2020.cz/det/6/aktualni-dokumenty.html>.

MINISTERSTVO VNITRA ČR (2004) *Strategie podpory dostupnosti a kvality veřejných služeb*.

MINISTERSTVO VNITRA ČR (2007) *Efektivní veřejná správa a přátelské veřejné služby: strategie realizace Smart Administration 2007-2015*.

MINISTERSTVO VNITRA ČR (2009) *Metodika pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů*.

MINISTERSTVO VNITRA ČR (2010) *Komplexní strategie ČR k řešení problémů kritické infrastruktury*.

MINISTERSTVO VNITRA ČR (2010) *Manuál pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů*.

MINISTERSTVO VNITRA ČR (2011) *Analýza aktuálního stavu veřejné správy*.

MINISTERSTVO VNITRA ČR (2012) *Problémová analýza Smart Administration*.

MINISTERSTVO VNITRA ČR (2015) *Standardy publikace a katalogizace otevřených dat VS ČR*. Dostupné z: <http://opendata.gov.cz/>.

MINISTERSTVO VNITRA ČR (2015) *Strategický rámec rozvoje veřejné správy ČR pro období 2014-2020*.

MINISTERSTVO VNITRA ČR (2016) *Analýza měření a hodnocení výkonu veřejné správy v ČR*.

MINISTERSTVO VNITRA ČR (2016) *Analýza využívání metod kvality ve veřejné správě*.

MINISTERSTVO VNITRA ČR (2016) *Analýza využívání metod kvality ve veřejné správě*.

MINISTERSTVO VNITRA ČR (2016) *Dopadová ex-post evaluace strategie realizace Smart Administration v období 2007-2015.*

MINISTERSTVO VNITRA ČR (2016) *Výroční práva o stavu veřejné správy v ČR v roce 2015.*

MINISTERSTVO VNITRA ČR [SSS] (2015) *Analýza současného stavu personálních procesů ve správních úřadech.*

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR (2010) *Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010–2017.* Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publicace/koncepce/koncepce_zrs_cr_2010_2017.html.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR (2011) *Koncepce zahraniční politiky ČR.* Dostupné z: http://www.mzv.cz/file/675937/koncepce_zahranicni_politiky_2011_cz.pdf.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR (2013) *Strategie mnohostranné rozvojové spolupráce ČR na období 2013–2017.* Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/mnohostranna_zrs_cr/.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR (2013) *Strategie působení ČR v Evropské unii.* Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Strategie-pusobeni-CR-v-EU.pdf>.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR (2015) *Bezpečnostní strategie ČR.*

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR (2015) *Humanitární pomoc ČR poskytnutá do zahraničí v roce 2015.* Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/vyrocní_souhry_hp/humanitarni_pomoc_cr_poskytnuta_do_2.html.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR (2015) *Koncepce zahraniční politiky ČR*

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR (2015) *Plán ZRS na rok 2016.* Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publicace/rocní_plany/plan_zrs_na_rok_2016.html.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR (2015) *Plán ZRS na rok 2017.* Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publicace/rocní_plany/plan_zrs_cr_na_rok_2017.html.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR (2016) *Transformace: Česká zkušenost.* Dostupné (anglická verze) z: http://www.mzv.cz/public/eb/53/c9/582145_496817_Anglicka_verze.pdf.

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ (2015) *Zpráva o zdraví obyvatel České republiky.* [Zdraví 2020] Dostupné z: http://www.mzcr.cz/verejne/dokumenty/zprava-o-zdravi-obyvatel-ceske-republiky2014-_9420_3016_5.html.

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR (2014) *Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí.* Dostupné z: http://www.mzcr.cz/verejne/dokumenty/zdravi-2020-narodni-strategie-ochrany-a-podpory-zdravi-a-prevence-nemoci_8690_3016_5.html.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ (2015) Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství ČR v roce 2014. Ministerstvo zemědělství, Praha.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ (2015) Situační a výhledová zpráva PŮDA.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ (2016) *Strategie resortu Ministerstva zemědělství ČR s výhledem do roku 2030.*

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (2010) [Rada vlády pro udržitelný rozvoj ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí.] *Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR.* Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rada-vlady-pro-udrzitelny-rozvoj--120432/>.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (2015) *Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR.* Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ; CENIA (2015) *Zpráva o stavu životního prostředí ČR v roce 2014.* Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/zpravy_o_stavu_zivotniho_prostredi_publikace.

MITCHELL, F.; MITSCHHELL, CH. (2016) *Adaptive administration: practice strategies for dealing with constant change in public administration and policy.* Boca Raton, London, New York: CRC Press

MUSIL, J.; MÜLLER, J. (2006) *Vnitřní periferie České republiky, sociální soudržnost a sociální vyloučení,* CESES FSV UK, Praha 2006.

NEKOLA, M.; KOHOUTEK, J. (2016) Policy work at the sub-national level: Analytical styles of Canadian and Czech directors and managers. *Canadian Public Administration* 59(2).

NIPOS (2016) *Kultura České republiky v číslech. Vybrané údaje ze statistických šetření.* Praha.

NKÚ (2016) *Kontrolní závěr z kontrolní akce 15/36 Peněžní prostředky vynaložené v souvislosti s přípravou a konáním voleb.* S. 16-18.

ODBORNÁ KOMISE PRO DŮCHODOVOU REFORMU <http://www.duchodova-komise.cz/>.

OECD (2010) *Public Administration after "New Public Management".*

OECD (2011) *Building on Basics: OECD Value for Money Study,* [Final Report (hand-out)].

OECD (2013) *Health at a Glance 2013.* ISBN 978-92-64-20502-4 (PDF). Dostupné z: <https://www.oecd.org/els/health-systems/Health-at-a-Glance-2013.pdf>.

OECD (2013) *Mezinárodní šetření TALIS.* Dostupné z: http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=talis_2013%20.

OECD (2013) TALIS 2013. [Mezinárodní šetření.]

OECD (2014) *Women, Government and Policy Making in OECD Countries: Fostering Diversity for Inclusive Growth.*

OECD (2015) *Achieving Public Sector Agility at Times of Fiscal Consolidation.*

OECD (2015) *Education – Education attainment – Population with tertiary education*. [Data] Dostupné na: <https://data.oecd.org/education.htm>

OECD (2015) *Government at a Glance 2015*.

OECD (2015) *In it Together – Why Less Inequality Benefits All*. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/in-it-together-why-less-inequality-benefits-all_9789264235120-en.

OECD (2015) *Measuring and Monitoring BEPS, Action 11 – 2015, Final Report*. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/taxation/measuring-and-monitoring-beps-action-11-2015-final-report_9789264241343-en#.V_PW0Y-LSUk.

OECD (2015) *OECD360 Česká republika 2015*. Dostupné z: http://www.spcr.cz/images/MO/OECD_CR_360.pdf; <http://www.oecd360.org/czechrepublic>.

OECD (2016) *Country Survey Czech Republic 2016*.

OECD (2016) *Economic survey of the Czech Republic*. Dostupné z: <http://www.oecd.org/czech/economic-survey-czech-republic.htm>.

OECD (2016) *Education at a Glance 2016*. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance_19991487.

OECD (2016) *Education at a Glance 2016*. ISBN 978-92-64-21505 (PDF). Dostupné z: <https://www.oecd.org/edu/Education-at-a-Glance-2014.pdf>.

OECD (2016) *Hospodářské pohledy OECD: Česká republika*.

OECD (2016) *Observatory of Public Sector Innovation*. Dostupné z: https://www.oecd.org/governance/observatory-public-sector-innovation/innovations/?hf=10&b=0&sl=opsi&s=desc%28document_lastmodifieddate%29.

OECD (2016) *Regions at a Glance 2016*. Dostupné z: <http://www.oecd.org/gov/oecd-regions-at-a-glance-19990057.htm>.

OECD (2016) *Review of the Development Cooperation Policies and Programmes of the Czech Republic*. Dostupné z: <https://www.oecd.org/development/peer-reviews/45367897.pdf>

OESCH, D. AND RODRIGUEZ MENES, J., (2010) Upgrading or polarization? Occupational change in Britain, Germany, Spain and Switzerland, 1990-2008. *Socio-Economic Review*, 9(3), s. 503-531.

OCHRÁNCE LIDSKÝCH PRÁV (2006) *Souhrnná zpráva o činnosti veřejného ochránce práv za rok 2005*. Dostupné z: http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/zpravy_pro_poslaneckou_snemovnu/Souhrnna_zprava_VOP_2006.pdf.

OLIVER, K.; LORENC, T.; INVAER, S. (2014) New directions in evidence-based policy research: a critical analysis of the literature. *Health Research Policy and Systems* 12.

OOMSLS, P.; BOUCKAERT, G. (2014) Studying Interorganizational Trust in Public Administration: a Conceptual and Analytical Framework for "Administrational Trust". *Public Performance & Management Review* 37(4).

OSBORNE, E. (2000) The deceptively simple economics of workplace diversity, *Journal of Labor Research*, vol 21/3.

OSBORNE, S. P. (2006) New Public Governance? *Public Management Review* 8(3).

OSN (2012) Resilient People, Resilient Planet: a future worth choosing.

OSN (2012) *The Future We Want*. Projekty a diskusní materiály Rozvojového programu OSN (UNDP) pro oblast demokratického vládnutí. Dostupné z: <http://www.undp.org/content/undp/en/home/ourwork/democratic-governance-and-peacebuilding/overview.html>.

OSN (2014) *The Road to Dignity by 2030: ending poverty, transforming all lives and protecting the planet*.

OSN (2015) *Paris Agreement*. Dostupné z: <http://www.un.org/esa/ffd/ffd3/wp-content/uploads/sites/2/2015/07/Addis-Ababa-Action-Agenda-Draft-Outcome-Document-7-July-2015.pdf>.

OSN (2015) Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 – 2030. Dostupné z: http://www.preventionweb.net/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf

OSN (2015) *The Addis Ababa Action Agenda of the Third International Conference on Financing for Development*. Dostupné z: <http://www.un.org/esa/ffd/ffd3/wp-content/uploads/sites/2/2015/07/Addis-Ababa-Action-Agenda-Draft-Outcome-Document-7-July-2015.pdf>.

OSN (2015) *The Millennium Development Goals Report 2015*. Dostupné z: http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20Summary%20web_english.pdf.

OSN (2015) *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. Dostupné z: http://www.preventionweb.net/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf.

OTTAVIANO, G.; PERI, G. (2006) The economic value of cultural diversity: evidence from US cities. *J. Econ. Geogr.* 6.

PALEČKOVÁ, J.; TOMÁŠEK V. A KOL. (2012) *Hlavní zjištění PISA (Program for international students assessment) 2012: Matematická gramotnost patnáctiletých žáků*. Dostupné z: http://www.pisa2012.cz/articles/files/Hlavni_zjisti_PISA2012.pdf.

PARROTTA, P., POZZOLI, D.; PYTLIKOVA, M. (2014): The Nexus between Labor Diversity and Firm's Innovation. *Journal of Population Economics*. Vol. 27/2.

PARROTTA, P., POZZOLI, D.; SALA, D. (2016): Ethnic Diversity and Firms' Export Behavior, *European Economic Review*, 2016.

PARROTTA, P.; POZZOLI, D.; PYTLIKOVA, M. (2014): Does Labour Diversity affect Firm Productivity? *European Economic Review*, Vol. 66.

PARROTTA, P.; SMITH, N. (2015). Why so few women on board of directors? Empirical evidence from Danish companies 1998-2010, *Journal of Business Ethics*, 2015.

- PATEMAN, C. (2012) Participatory Democracy Revisited. *Perspectives on Politics* 10(1).
- PATEMAN, C.; Murray, M. (2012) *Basic Income Worldwide: Horizons of Reform*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- PECHÁČEK, Š. (2013) Personalizace v české politice. *Politologická revue* 19(2).
- PELL, C. (ed., 2012) *Delivering Public Services That Work, Vol. 2*. Axminster: Triarchy Press.
- PERI, G. (2014). Do immigrant workers depress the wages of native workers? IZA World of Labor.
- PERTOLD-GEBICKÁ, B. (2014). Job Market Polarization and Employment Protection in Europe. *Acta VŠFS*, 8(2).
- PERTOLD-GEBICKÁ, B.; HUŠEK, D. (2015) Female Labor Force Participation and Childcare Policies. *IES Occasional Paper, 1/2015*. Dostupné z: <http://ies.fsv.cuni.cz/sci/publication/show/id/5245/lang/cs>.
- PIAAC (2016) Mezinárodní výzkum dospělých. Přílohy mezinárodního šetření. Dostupné z: www.piaac.cz.
- PIASNA, A. (2015) Nonstandard work arrangements, employment regulation and inequalities. In: *IBS Jobs Conference, Warsaw*. Dostupné z: <http://ibs.org.pl/app/uploads/2015/10/Piasna-Nonstandard-work-arrangements-inequalities-anAronsson-employment-regulation-in-the-EU.pdf>.
- PIKETTY, T. (2014) *Capital in the 21st Century*.
- PILECKÁ, J. (2016) *Vliv na politické rozhodování*. CVVM 2016. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/demokracie-obcanska-spolecnost/vliv-na-politicke-rozhodovani-brezen-2016>.
- PODHRÁZSKÁ, J.; KARÁSEK, P. (2014) *Systém analýzy území a návrhu opatření k ochraně půdy a vody v krajině: podklad pro územní plánování a pozemkové úpravy*. Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, Praha 2014.
- POLÁŠEK, M.; NOVOTNÝ, V.; PEROTTINO, M. A KOL. (2012) *Mezi masovou a kartelovou stranou: možnosti teorie při výkladu vývoje ČSSD a KŠCM v letech 2000-2010*. Praha, SLON.
- POLLIT, CH.; BOUCKAERT, G. (2011) *Public Management Reform : a comparative analysis NPM, governance and the Neo-weberian state* [3. vyd.] Oxford: Oxford University Press.
- PRETEL, J. ET AL., (2011) *Zpřesnění dosavadních odhadů dopadů klimatické změny v sektorech vodního hospodářství, zemědělství a lesnictví a návrhy adaptačních opatření. Závěrečná zpráva o řešení 2007–2011*. Český hydrometeorologický ústav, [Projekt VaV – SP/1a6/108/07.]
- PROKOP, D. (2016) Chudoba je v ČR daleko hlubší, než se běžně usuzuje. Rozhovor s Danielem Prokopem. *Rozhovor Britských listů*, dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=0ZCI4mQ6j08>.

PROUZOVÁ, Z. (2015) *Vývoj a současný stav českých NNO v makroekonomických ukazatelích*. [Studie pro Koncepti politiky vlády vůči NNO do roku 2020, verze k 1. 3. 2015.] Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_prouzova_data_a_fakta_o_ne_ziskovem_sektoru_1.pdf.

PŘF UK (2015) *Metodika hodnocení vývoje území s využitím přístupu TIA: Hodnocení územních dopadů změn významného zaměstnavatele v regionu*. [Druhá verze.]

PYTLIKOVÁ, M. (2015): Rozdíly ve výši výdělků ve vztahu k mateřství a dítěti v rodině. *IDEA Short Study 11/2015*. ISBN: 978-80-7344-357-3 (Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i.).

QUALITY OF GOVERNMENT INSTITUTE, [projekt Quality of Government] <http://qog.pol.gu.se/data>.

QUINLAN, M.; MAYHEW, C.; BOHLE, P. (2001) The Global Expansion of Precarious Employment, Work Disorganization, and Consequences for Occupational Health: a Review of Recent Research. *International Journal of Health Services*, 31(2).

REIF J.; ŠKORPILOVÁ J.; VERMOUZEK Z.; ŠŤASTNÝ K. (2014) Změny početnosti hnízdních populací běžných druhů ptáků v České republice za období 1982–2013: analýza pomocí mnohodruhových indikátorů. *Sylvia* 50.

REIF J.; VOŘÍŠEK P.; ŠŤASTNÝ K.; BEJČEK V.; PETR J., (2008) Agricultural intensification and farmland birds: new insights from a central European country. DOI: 10.1111/j.1474-919x.2008.00829.x.

REIF J.; VOŘÍŠEK P.; ŠŤASTNÝ K.; KOSCHOVÁ M.; BEJČEK V. (2008) The impact of climate change on long-term population trends of birds in a central European country. *Animal Conservation* DOI:10.1111/j.1469-1795.2008.00200.x.

RINK, D.; COUCH, CH.; HAASE, A.; KRZYSZTOFIK, R.; NADOLU, B.; RUMPEL, P. (2014) The governance of urban shrinkage in cities of post-socialist Europe: policies, strategies and actors, *Urban Research & Practice*, 7:3, 258-277, DOI: 10.1080/17535069.2014.966511.

ROY, A. S. (1997) Job displacement effects of Canadian immigrants by country of origin and occupation. *International Migration Review*, 31(1), 150–161.

ROTHSTEIN, B. (2011) *The Quality of Government: Corruption, Social Trust and Inequality in International Perspective*. Chicago, London: The University of Chicago Press.

SAWARD, M. (2010) *The Representative Claim*.

SCARROW, S. (2015) *Beyond Party Members: Changing Approaches to Partisan Mobilization*. Oxford: Oxford University Press.

SEDDON, J. (2008). *Systems Thinking in the Public Sector: The failure of the reform regime... and a manifesto for a better way*. Axminster: Triarchy Press.

SEDDON, J. [Vanguard Consulting] (2014) *Saving money by doing the right thing*. <https://01testsite01.files.wordpress.com/2014/10/locality-report-diseconomies-web-version.pdf>.

- SEN, A. (1995) *Development as Freedom*. New York: Alfred A. Knopf.
- SCHÄFER, A. (2013). Liberalization, Inequality and Democracy's Discontent, in SCHÄFER, A.; STREECK, W. (ed.) *Politics in the Age of Austerity*. Cambridge UK, Malden USA. Polity Press.
- SCHMEIDLER, K.; JIRÍČKOVÁ, H.; ZÁMEČNÍK, P. (2011) Výzva shrinking cities u nás, v Evropě i ve světě, *Urbanismus a územní rozvoj* 2011/6.
- SIMONOVÁ, N.; SOUKUP, P. (2010) Působení primárních a sekundárních faktorů sociálního původu při přechodu na vysokou školu v ČR: výsledky výzkumu PISA-L. In: MATĚJŮ, P., STRAKOVÁ, J., VESELÝ, A. (eds). (2010) *Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení*. Praha: SLON.
- SIMONOVÁ, N.; SOUKUP, P. (2010) Působení primárních a sekundárních faktorů sociálního původu při přechodu na vysokou školu v ČR: výsledky výzkumu PISA-L. In: MATĚJŮ, P., STRAKOVÁ, J., VESELÝ, A. (eds). (2010) *Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení*. Praha: SLON. S. 130-149.
- SMITH, G. (2009) *Democratic Innovations: Designing Institutions for Citizen Participation*. Cambridge, Cambridge University Press.
- SMITH, K. (2013) *Beyond Evidence-based Policy in Public Health : The Interplay of Ideas*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- SOBIECH, R. (2012) *Image and Attractivity of Central Government Administrations : a Report for European Social Dialogue Committee in Central Government Administrations*.
- SOLT, F. (2008) Economic Inequality and Democratic Political Engagement. *American Journal of Political Science*, 52(1).
- SPARBER, CH. (2009). Racial diversity and aggregate productivity in US industries: 1980–2000. *South. Econ. J.* 75.
- SPARBER, CH. (2010) Racial diversity and macroeconomic productivity across US states and cities. *Reg. Stud.* 44.
- STASTNA, A.; SPROCHA, B.; KOCOURKOVA J. (2016), The Transition of Childbearing Patterns from the Cohort Perspective in relation to Family Policy: a Comparison of the Czech Republic and Slovakia", *Presented in July 2016 at the EPC2016 conference, Mainz, Germany*.
- STOLTE, J.; TESFAI, M.; ØYGARDEN, L.; KVÆRNØ, S.; KEIZER, J.; VERHEIJEN, F.; PANAGOS, P.; BALLABIO, C.; HESSEL, R. (eds.) (2016): *Soil threats in Europe: status, methods, drivers and effects on ecosystem services*. European Commission Joint Research Centre, Luxembourg.
- STRAKOVÁ J. (ed.) (2010) *Přidaná hodnota studia na víceletých gymnáziích ve světle dostupných datových zdrojů*, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
- STRAKOVÁ, J. (2010) Přidaná hodnota víceletých gymnázií ve světle dostupných datových zdroj. In: Matějů, P., Straková, J., Veselý, A. (eds). 2010. *Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení*. Praha: SLON.

- STRAKOVÁ, J.; VESELÝ, A. (2013) *Předpoklady úspěchu v práci a v životě. Výsledky mezinárodního výzkumu dospělých OECD*. Dostupné z: www.piaac.cz/attach/PIAAC_publikace_web.pdf.
- SUEDEKUM, J.; WOLF, K.; BLIEN, U. (2009) *Cultural Diversity and Local Labor Markets. IZA Discussion Paper No. 4619*.
- SVĚTOVÁ BANKA (2016) [data - CO₂ emissions] Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/EN.ATM.CO2E.PC?locations=CZ>.
- SVĚTOVÁ BANKA (2016) [data - Population Estimates and Projections]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/data-catalog/population-projection-tables>.
- SVĚTOVÁ BANKA (2016) [data - Worldwide Governance indicators] Dostupné z: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/#home>.
- SVĚTOVÁ BANKA (2016) *Projekt World Governance Indicators*. Dostupné z: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>.
- SVOBODA, P.; OUŘEDNÍČEK, M. (2015) *Flexibilita a lokalizace práce: přehled konceptuálních náhledů a jejich relevance pro výzkum metropolitních regionů v Česku. Ekonomický časopis 2015/5*.
- SVOBODOVÁ, L.; MLEZIVOVÁ, I.; VINOPAL, J.; ČERVENKA, J. (2015) *Proměny kvality pracovního života*. Praha, Výzkumný ústav bezpečnosti práce.
- ŠATAVA, J. (2015): *Pracovní aktivita po dosažení důchodového věku: Institucionální pobídky v České republice*. IDEA studie 9-2015. Národohospodářský ústav AV ČR. ISBN 978-80-7344-355-9.
- ŠIMEČKOVÁ, M. (2015) *Osoby na mateřské a rodičovské dovolené a osoby pečující o osobu blízkou a další profesní vzdělávání: postoje, zkušenosti, bariéry*. Fond dalšího vzdělávání. Dostupné z: <https://koopolis.cz/sekce/vyzkumy-a-statistiky/286-vyzkum-kooperace>.
- ŠTASTNÁ, A.; ŠPROCHA, B.; KOCOURKOVÁ J. (2016) *The Transition of Childbearing Patterns from the Cohort Perspective in relation to Family Policy: a Comparison of the Czech Republic and Slovakia*. [Presented in July 2016 at the EPC2016 conference, Mainz, Germany.]
- TAČR (2016) *INKA – Inovační kapacita ČR: Hlavní závěry ověřovacích analýz*. Dostupné z: <https://tacr.cz/index.php/cz/novinky/699-hlavni-zavery-z-projektu-inka-mapovani-inovacni-kapacity-2014.html>.
- TEEB (2009) [The Economics of Ecosystems and Biodiversity] *Climate Issues Update*. Dostupné z: <http://www.teebweb.org/publication/climate-issues-update/>.
- TIERNEY, K. (2014) *Social Roots of Risk: producing disasters, promoting resilience*.
- TECHNOPOLIS (2012) *Trends and Challenges in Public Sector Innovation in Europe*.
- TORFING, J.; GUY PETERS, B.; PIERRE, J.; SØRENSEN, E. (2012) *Interactive Governance : Advancing the Paradigm*. Oxford: Oxford University Press.

UK NEA (2011) [UK National Ecosystem Assessment – Technical Report] *Synthesis of Key Findings*. Dostupné z: <http://uknea.unep-wcmc.org/Resources/tabid/82/Default.aspx>.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2011, resp. 2016) *Obecné zásady hodnocení dopadů regulace (RIA)*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2012) *Koncepce podpory místní Agendy 21 do roku 2020*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2013) *Strategie působení ČR v EU: aktivní politika pro růst a konkurenceschopnou Evropu*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2014) *Akční plán ČR „Partnerství pro otevřené vládnutí“ na období let 2014-2016*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2014) *Vládní koncepce boje s korupcí na léta 2015-2017*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2014) *Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014-2020*.

ÚŘAD VLÁDY (2015) *Bezpečnostní strategie České republiky*. MINISTERSTVO VNITRA ČR A HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR (2013) *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2015) [Oddělení strategií a trendů.] *Dopady digitalizace na trh práce v ČR a EU*. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/analyzy-EU/Dopady-digitalizace-na-trh-prace-CR-a-EU.pdf>

ÚŘAD VLÁDY ČR (2015) *Akční plán pro rozvoj digitálního trhu*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2015) *Metodika hodnocení dopadů na rovnost žen a mužů pro materiály předkládané vládě ČR*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2015) *Státní politika vůči NNO na léta 2015-2020*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2016) *Akční plán pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích na léta 2016-2018*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2016) [Legislativní rada vlády ČR] *Výroční zpráva Legislativní rady vlády za rok 2015*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2016) [Legislativní rada vlády ČR], KOMISE RIA (2013) *Výroční zpráva Komise RIA*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2016) [Rada vlády pro udržitelný rozvoj.] *Situační zpráva ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje České republiky 2015*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2016) *Akční plán na podporu hospodářského růstu a zaměstnanosti*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2016) *Metodika pro měření celkových nákladů na plnění povinností vyplývajících z regulace*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2016) *Odliv zisků jako symptom vyčerpaného modelu hospodářské konvergence (v přípravě)*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2016) *Závěrečná sebehodnotící správa Akčního plánu ČR „Partnerství pro otevřené vládnutí“ na období let 2014-2016*.

ÚZEI (2016) *Zpráva o trhu s biopotravinami v ČR v roce 2014*. Brno.

- ÚZIS (2014). *Demografie – Zemřelí 2013*. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/category/tematicke-rady/zdravotnicka-statistika/demografie>.
- VAČKÁŘ, D.; FRÉLICOVÁ, J.; LORENCOVÁ, E.; PÁRTL, A.; HARMÁČKOVÁ, Z.; LOUČKOVÁ, B. (2014): *Metodologický rámec integrovaného hodnocení ekosystémových služeb v České republice*. [Certifikovaná metodika, Centrum výzkumu globální změny AV ČR.]
- VAN BIEZEN, I.; MAIR, P.; POGUNTKE, T. (2012) Going, going...gone? The Decline of Party Membership in Contemporary Europe. *European Journal of Political Research* 51(1).
- VAN BIEZEN, I.; POGUNTKE, T. (2014) The Decline of Membership-based Politics. *Party Politics* 20(2).
- VAN DER MEER, F.; RAASSCHELDERS, J.; TOONEN, T. (2015) *Comparative Civil Service Systems in the 21st Century*; 2. vyd. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- VAN HAUTE, E., GAUJA, A. ED. (2015) *Party Members and Activists*. London, New York: Routledge.
- VAN LIER, T.; DE WITTE, A.; MACHARIS, C. (2012) The Impact of Telework on Transport Externalities: The Case of Brussels Capital Region, *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 2012.
- VAN PARIJS, P. (1995) *Real Freedom for All*. Oxford: Clarendon Press.
- VAŠKŮ, Z. (2011) Zlo zvané meliorace. *Vesmír* 90, 2011.
- VERME, P. Life satisfaction and income inequality. *The review of income and wealth: Journal of the International Association for Research in Income and Wealth*. 2001, vol. 57, issue 1.
- VESELÝ, A. (2012) Institucionalizace neodpovědnosti, efektivity, nebo konformity? Reformy organizací veřejných služeb v teorii akontability. *Sociologický časopis* 48 (4).
- VESELÝ, A. (2013) Accountability in Central and Eastern Europe: concept and reality. *International Review of Administrative Sciences* 79 (2).
- VESELÝ, A., MATĚJŮ, P. (2010) Vzdělávací systémy a reprodukce vzdělanostních nerovností. In: Matějů, P., Straková, J., Veselý, A. (eds). 2010. *Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení*. Praha: SLON.
- VIGODA-GADOT, E.; SHOHAM, A.; VASHDI, D. (2010) Bridging bureaucracy and democracy in Europe: a comparative study of perceived managerial excellence, satisfaction with public services, and trust in governance. *European Union Politics*, 11(2).
- VIGODA-GADOT, E.; ZALMANOVITSCH, Y.; BELONOGOV, A. (2012) Public Servants' Trust in Citizens: An Extension of Theory and an Empirical Examination with Structural Equation Modeling. *Public Organization Review* 12(4).
- VISSER, E.-J.; LANZENDORF, M. (2014) Mobility and Accessibility Effects of B2C E-Commerce.
- VOHLÍDALOVÁ, M; MAŘÍKOVÁ, H.; ČERMÁKOVÁ, M; VOLEJNÍČKOVÁ, R. (2016) *Sólo pro soprán: O ženách v české politice*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

VOPRAVIL, J.; KHEL, T.; HLADÍK, J.; HERIAN, J.; HAVELKOVÁ, L. (2016) *Metodika půdního průzkumu zemědělských pozemků určená pro pachtovní smlouvy*. VÚMOP, v.v.i., Praha 2016.

VÚPSV (2014) *Rodiny s dětmi v České republice. Sociodemografická struktura, finanční a materiální podmínky*. [Analýza] Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_416.pdf.

WAENERLUND, A.; GUSTAFSSON, P.; VIRTANEN, P.; HAMMARSTRÖM, A. (2011) Is the core-periphery labour market structure related to perceived health? findings of the Northern Swedish Cohort. *BMC Public Health*, 11(1).

WEEKS, J. (2014) *Economics of 1 %*.

WHITELEY, P. (2011) Is the party over? The Decline of Party Activism and Membership Across the Democratic World. *Party Politics* 17(1).

WHO, *HBSC - Health Behaviour in School-aged Children: WHO Collaborative Cross-National study*. Dostupné z: <http://www.hbsc.upol.cz/>.

WOLFF, R. (2012) *Democracy at work: a cure for capitalism*.

WTO (2015) *Ministerial Declaration and Decisions*. [Ministerial Conference, Tenth Session, Nairobi, 15.–19. 12. 2015] Dostupné z: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc10_e/nairobipackage_e.pdf.

ZELENSKI, J. M.; DOPKO, R. L.; CAPALDI, C. A. (2015) Cooperation is in our nature: nature exposure may promote cooperative and environmentally sustainable behavior. *Journal of Environmental Psychology* 42Kuo.

ZELENÝ KRUH A Hnutí DUHA (2005) *Česká stopa – ekologické a sociální dopady naší spotřeby za našimi hranicemi*. Dostupné z: <http://www.zelenykruh.cz/wp-content/uploads/2015/01/Ceska-stopa.pdf>.

ZOKAEI, E.; SEDDON, J.; O'DONOVAN, B. (2011) *Systems Thinkig: from heresy to practice*. Palgrave MacMillan.

Webové odkazy:

http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.makroek_prod.

http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvho04&lang=en.

<http://cdd.stanford.edu/deliberative-polling-timeline/>.

<http://data.worldbank.org/data-catalog/population-projection-tables>.

<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/5162014/3-26022013-AP-EN.PDF/f3037078-2e64-47b6-ba81-514c699975c5>.

http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/UNE_LTU_A.

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=329&langId=en>.

http://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/PDF/?uri=OJ:JOL_2014_334_R_0014.

http://nsmascr.cz/content/uploads/2013/03/EK_MÍSTNÍ-ROZVOJ-VEDENÝ-KOMUNITAMI.pdf.

<http://participativnirozpocet.cz/>.

http://portal.cenia.cz/eiasea/view/SEA100_koncepce.

<http://www.basicincome.org/>.

<http://www.cyklodoprava.cz/statistiky/cyklostezky/>.

<http://www.duchodova-komise.cz/>.

<http://www.epsa2015.eu/>.

http://www.lse.ac.uk/researchAndExpertise/units/growthCommission/documents/pdf/Ag-hion_GrowthDoc_Apr2012.pdf.

<http://www.mvcr.cz/clanek/obcanske-aktivity-118893.aspx>.

<http://www.spov.org/o-spolku-pro-obnovu-venkova.aspx>.

<https://apps.odok.cz/veklep>.

<https://www.czso.cz/documents/10180/20567167/402013u.pdf/3cdc1b6f-9334-429e-99e6-f72b4047bee3?version=1.0>.

https://www.oecd.org/governance/observatory-public-sector-innovation/innovations/?hf=10&b=0&sl=opsi&s=desc%28document_lastmodifieddate%29.

https://www.thechicagocouncil.org/sites/default/files/report_economic_benefit_retaining_foreign-born_students.pdf.

www.databaze-strategie.cz.

www.Participatorybudgeting.org.

www.uzemnidimenze.cz.